PROCESUL COMUNISMULUI

DOINA JELA

ACEASTĂ DRAGOSTE CARE NE LEAGĂ

RECONSTITUIREA UNUI ASASINAT

HUMANITAS

DOINA JELA (n. 1951) este absolventă a Universității din București, Facultatea de Filologie, prozatoare, publicistă, autoare a unui mare număr de eseuri, cronici, recenzii, interviuri, apărute în reviste ca *Tomis, Arca, Amfiteatru, România literară, Contemporanul, Familia, Observator – München, Revista 22, Vatra.*

În 1995, publică la Editura Humanitas romanul non-fictiv *Cazul Nichita Dumitru*, iar în 1997, la Editura Polirom – Iași, volumul *Telejurnal de noapte.*

DOINA JELA

ACEASTĂ DRAGOSTE CARE NE LEAGĂ

Reconstituirea unui asasinat

HUMANITAS
BUCUREŞTI

Coperta
IOANA DRAGOMIRESCU MARDARE

Pe copertă
ECATERINA BĂLĂCIOIU-LOVINESCU
fotografie făcută pentru pașaport în 1957
MONICA LOVINESCU
fotografie din anii corespondenței cu mama ei

© HUMANITAS, 1998

ISBN 973-28-0835-7

Mamei mele și lui
Bernard

O placă memorială

Ar trebui să încep așa:

Pe la 1958, în București, pe bulevardul numit astăzi Mihail Kogălniceanu, fost Elisabeta, fost Ferdinand, fost Gheorghe Gheorghiu-Dej, atunci 6 Martie, putea fi văzută aproape zilnic o femeie înaltă, impozantă, distinsă, cu părul strîns într-un coc încă bogat, acoperit toamna și iarna cu o pălărie fină, de fetru, îmbrăcată într-un mantou închis la culoare și pantofi asortați, cu talpă moale, de crep, și sub mantou, o rochie din stofă ușoară, întotdeauna rochie, niciodată *deux-pièces*, cu un guleraș deschis la culoare, de obicei din dantelă brodată.

În dreapta, pe corsaj, puțin mai jos de rever, femeia poartă întotdeauna o broșă mare, din lemn, chinezească, sau din metal emailat, veche, de calitate.

Imobilul din care iese, masiv, în stilul cubist, caracteristic Bucureștilor anilor '30, are, pe zidul exterior, la distanță de numai 10 metri una de alta, două plăci comemorative, avertizînd trecătorul că acolo au fost vecini două mari figuri ale culturii interbelice: Liviu Rebreanu, romancier, și E. Lovinescu, profesor secundar și cel mai ilustru animator al literelor românești în epocă. Doamna distinsă, cu pălărie și mantou asortat, e văduva celui din urmă.

Ea înaintează fără grabă, privind din cînd în cînd la vitrine, pe trotuarul opus Facultății de Drept, prin fața atelierului de încălțăminte „Marianne", a cofetăriei particulare „Teichmann", prin dreptul intrării principale a parcului Cișmigiu, al intersecției cu Brezoianu, pînă la Calea Victoriei, unde o ia, de cele mai multe ori, la dreapta.

Este trecută de șaizeci de ani și silueta ei, puțin greoaie, se sprijină într-un baston, nelipsit și acesta, fie iarna, fie vara. Suferă

de picioare, își amintesc unii; alții, altele spun că s-a îngrășat puțin în ultimii ani și tălpile, prea mici, cu glezne subțiri, nu mai pot susține masivitatea trupului îmbătrînit.

Poate părea absurd, dar itinerarul acesta zilnic se încheie de fiecare dată în clădirea Poștei Centrale, unde cere un timbru și francheză o scrisoare pe care o pune imediat la cutia de lîngă ghișeul 4, ușița de „externe". În unele zile se abate din drum, face un ocol pe B-dul Republicii, Strada Academiei, Eugen Carada, Lipscani, Smîrdan și intră în biserica din Str. Poștei, colț cu Stavropoleos, unde aprinde o lumînare. Iar alteori ia un tramvai și merge pînă la intersecția Colentina cu Ștefan cel Mare. Atunci poartă și o sacoșă grea, fiindcă vizitează pe cineva la spital.

În unele zile este însoțită de o elevă. A fost profesoară de limba franceză și de cînd limba aceasta s-a înlocuit în școli cu limba rusă, și ea a ieșit la pensie, cei mai mulți părinți i-au cerut să le dea copiilor lecții în particular. Nu are decît eleve. Fete. Toate o divinizează, îi sorb cuvintele, îi urmăresc atente gesturile cu care-și bea, din ceașca fină de porțelan, nelipsitul ceai cu *biscottes* adus de servitoare la ora 9 dimineața, îi admiră broșa de lemn, chinezească, mîinile foarte subțiri. În ce o privește, se face iubită spunîndu-le fiecăreia în parte că seamănă cu fiica ei. Este motivul pentru care nu are în preajma ei decît fete. Un singur tînăr, băiat, o vizitează relativ des, cel care se află acum la spital. Și lui îi spune că este ca și fiul ei. Pe el îl cheamă Stelian Diaconescu și nu îi este nici o rudă.

În realitate are o singură fiică, plecată din țară în urmă cu zece ani și drumurile ei aproape zilnice, la poștă, așa se explică: îi expediază fiicei cărți poștale și, o dată pe lună, o scrisoare. O dată la cîteva luni face un drum la Legația Franței pentru a prelungi o viză de ieșire din țară, ca să meargă s-o vadă.

Pe urmele acestei femei se află nu mai puțin de patru echipe operative. Patru servicii – cum altfel decît secrete – ale tinerei Securități a statului își mobilizaseră forțele pentru a o urmări zilnic în drumurile acestea ale ei, pentru a-i consemna întîlnirile întîmplătoare pe stradă, pentru a-i înregistra pașii, mișcările și tăcerile în casă, vizitele prietenelor, toate femei și toate tinere, fiindcă și lor le spune că seamănă cu fiica ei, convorbirile telefonice, pentru a-i intercepta, fotocopia, traduce și îndosaria scrisorile, a-i deschide și scotoci pachetele.

Pînă în 22 mai 1958, cînd una dintre echipe îi sună la ușă, îi spun să se îmbrace și să se pregătească să meargă să-și vadă fiica, pentru ca în realitate s-o ducă la Malmaison, s-o ancheteze în stare de arest, și după 258 de zile și de nopți petrecute în celulele Securității, s-o judece în februarie 1959, s-o condamne la 18 ani muncă silnică și să o trimită la închisoare.

Fiindcă i s-a cerut, în schimbul eliberării, să o cheme de acolo de unde se afla, pe fiica ei, pentru a-și pune inteligența și talentul în slujba tînărului stat comunist român, și a refuzat, a fost lăsată fără tratament și fără asistență medicală alte 480 de zile și de nopți.

A murit, în închisoare, la 6 iunie 1960, în vîrstă de 72 de ani. Nu se știe nici astăzi unde este groapa comună în care zac osemintele ei.

Se numea, cu numele ei de fată, Ecaterina Bălăcioiu.

Dar risc să mă opresc aici, fiindcă știu foarte puține lucruri despre ea.

Iată totuși, încă unul:

> Ecaterina Bălăcioiu, licențiată în Litere la Universitatea din București, profesoară de limba franceză și inspectoare generală în Ministerul Instrucțiunii Publice, a murit, asemeni nenumăratelor victime anonime și rămase fără mormînt, într-una din închisorile regimului comunist din România.

Este textul aproximativ de sub un portret pe care o revistă a exilului românesc, intitulată *Deșteaptă-te, române* îl reproducea, în mai–august 1988, alături de alte asemenea portrete, printre care cel al lui Alexandru Lepădatu, profesor universitar, președinte al Academiei Române și ministru, mort la Sighet în 30.VIII. 1950, Lugojanu Ion, ministru, deputat, mort la Pitești, Leon Gheorghe, parlamentar, mort la Sighet și alții.

În primăvara lui 1990 o altă publicație, *Lumea liberă*, își anunța cititorii că, în 25 februarie al aceluiași an, se inaugurase în Cimitirul Montmartre din Paris o placă comemorativă, așezată pe un mormînt simbolic perpetuu, cu inscripția:

1944–1989
ROMÂNILOR CĂZUȚI PENTRU DUMNEZEU
ȘI DEMOCRAȚIE
EXILAȚII ROMÂNI

Lucrarea se înfăptuise cu sume colectate de la exilați; la inaugurare participau cambodgieni, chinezi, vietnamezi, ucraineni, polonezi, ruși, personalități ale exilului est-european trăind acum în Franța, Belgia, Elveția, Luxemburg, și mai mulți români. Printre ei, Corneliu Coposu, fiica lui Mircea Vulcănescu, fiica lui Gheorghe Brătianu și – pentru că pe placa memorială era trecut și numele mamei ei – Monica Lovinescu. Ea este *fiica* despre care am vorbit, a cărei libertate Ecaterina Bălăcioiu a plătit-o cu viața.

A fost, cu termenii folosiți în evocările solemne și prea numeroase ca să nu fie succinte, o distinsă intelectuală, licențiată în Litere la București și Paris. O personalitate a vieții culturale interbelice. Vorbitoare de franceză și germană, cititoare de texte clasice grecești în original, Eschil, Sofocle.

Autoare de manuale de limba franceză, calitate în care figurează într-un fișier substanțial la Biblioteca Academiei – unde se distinge prin originalități, chiar extravaganțe, semnînd acele importante lucrări didactice cu numele bizar: Ecaterina Bălăcioiu ex-Lovinescu.

Este, într-adevăr, vreme de aproape două decenii, soția celui mai important critic literar și mentor estetic al perioadei interbelice. L-a admirat mult pe omul acesta de hîrtie, cel mai desăvîrșit al literelor românești, și a crezut cu tărie în opera lui pe care a salvat-o, eroic și aproape riscîndu-și viața, din mîinile și de sub ochii celor veniți s-o confiște. A depus-o apoi la o ambasadă străină, de unde a luat drumul unei pribegii care a durat mai bine de patruzeci de ani.

Acum, că opera aceea se tipărește în țară, mai știu că n-a fost o soție fericită. Că în jurnalul publicat cincizeci de ani mai tîrziu, ca un omagiu într-un fel, la riscul pe care și-l luase ea, salvîndu-l de la distrugere, numele ei aproape nu apare, dînd impresia că aceea care își va spune mereu, cu orgoliu, „ex-Lovinescu", și va vizita cît va fi liberă și în viață, ca pe un mormînt, locul unde se afla urna cu cenușa soțului ei*, nici nu existase pentru el.

Fiindcă, ce altceva poate să însemne faptul că în jurnalul acela – consemnînd cu scrupulozitate, timp de 20 de ani, a cîte 365 de zile fiecare, toate prezențele, într-o casă plină toate după-amiezele ca un han – prezența ei nu este nici măcar enumerată? Doar dacă nu ne amăgim cu gîndul că, pentru omul acesta, lumea însăși nu

*Actualmente urna se află în orașul său de baștină, Fălticeni.

exista decît ca s-o transforme el în ficțiune, iar oamenii, doar cît să devină portrete, și-n cazul ăsta, singura care exista a fost de fapt ea, care n-a putut fi schimbată într-un portret.

O căsnicie discretă, o nefericire discretă și un divorț discret, în deplină civilitate, care va isca veninoase bîrfe și speculații; ea nu le va alimenta, și nu le va contrazice, decît prin discreția absolută și prin devotamentul față de memoria soțului ei. Mai tîrziu, în închisoare, va spune, parcimonios, cîte unei codeținute: „Femeile".

Dar asta și pentru că era o explicație mai pe măsura înțelegerii comune decît incomprehensibilul, pentru o minte obișnuită, adevăr despre cel care „vieții nu-i rămăsese dator nici un gînd", dar murise cu teribila datorie de a nu fi trăit-o, pur și simplu, decît pentru a o transforma în cuvinte.

Mai știu, în fine, că este descendenta unei vechi familii românești, cu acte de boierie, scrise pe piele de vițel, în urmă cu cîteva sute de ani. Fosta tînără domnișoară Titi Bălăcioiu, căreia în 30 iulie 1915 Barbu Ștefănescu Delavrancea, avocat, parlamentar și scriitor, îi trimite, pe dosul portretului lui cel mai cunoscut, din semiprofil, cu mîna dreaptă vîrîtă între nasturii vestonului, această șăgalnic-amicală epistolă:

Titi dragă,
nu ți-am răspuns fiind ocupat cu 2 (două ministere) și alte hangarale. Și mai... neagră? Nu e posibil și nu e de crezut. Vasăzică am să sărut o imensă pată de cerneală. Sînt de părere să-ți aduc două cutii de vax și o perie, ca să te freci. Bine-bine, pe amîndoi obrajii și pe amîndouă lăbuțele. Așa s-ar putea să te faci ceva mai albă. Nu-mi închipuiesc cum te vezi în oglindă. N-ar fi mai bine să te privești într-un fund de ceaon? Vin la voi duminica viitoare, sau luni. Tata... te-ai certat? E, da cum să nu, cînd are o așa de distinsă studentă (încă) în Litere. Dacă-ți trimit mutra mea e că nu știu cine mi-a adus o sută de mutre de-astea.
Complimentele mele tatii și mamii. Sărut pe Azota; și pe tine, dacă te înalți destul ca să te pot ajunge.

La revedere, buna mea Titi.

Aceasta a fost o perioadă fericită din viața ei. Acum are 18 ani și se află în vacanță, la Crușeț (cîteodată Crușeți, în „Agendele" lui E. Lovinescu), lîngă Mierea Birnicii, la conacul tatălui ei, Gheorghe Bălăcioiu. Dintr-o fotografie datînd probabil de la

această vîrstă, Titi Bălăcioiu ne înfățișează un chip rotund, gingaș, frumusețea puternic marcată a anilor treizeci, un surîs vag, distant și o privire care evită obiectivul aparatului, lăsîndu-ne să citim în ea o ușoară adiere de orgoliu și, sub aparențele gingășiei și fragilității, o neclintită voință și siguranță de sine. „Tenacitate oltenească", va spune mai tîrziu, într-o scrisoare pe care, iarăși, fără să ne fie destinată, vom avea prilejul s-o citim. Mai degrabă liniștea aceasta unică, dată de certitudinea unui trecut vechi și continuu, fie el și accidentat, și în ciuda unui prezent nu numai excentric, ci în veselă degringoladă. Fiindcă în conacul de la Crușeț, aflat între Craiova și comuna aparținătoare, Mierea Birnicii, unde-și expediază Barbu Ștefănescu Delavrancea epistola, trăiesc cam de-a valma, în singurul corp de case existent, cel destinat oaspeților, atît fiicele, cu nelipsitele colege de pension, cît și rudele venite de aiurea, și familia, lăsată fără adăpost de planurile grandioase, dar cu totul nepractice ale unui tată vizionar și trăsnit.

Posesor probabil al unei diplome tehnice, pasionat de științe și de progres pînă la a-și boteza prima născută cu numele insolit de Azota (nimeni, decît Delavrancea în epistola lui, nu-i va spune vreodată altfel decît Moțu), Gheorghe Bălăcioiu era poreclit „boierul roșu". Se ocupa singur de administrarea proprietății, însumînd încă, la începutul secolului, aproape 400 de hectare. De fapt, mai mult de prăpădirea ei, deși se poate spune și că tot ce risipea cu nesăbuință într-o parte investea în altă parte. Într-un cont, să zicem, nematerial, dar folositor și acela, de vreme ce extravaganta idee de a-și împărți pămînturile țăranilor – de unde porecla – îl salvaseră și pe el, și familia, de la masacrele din 1907: la el răsculații, țărani împroprietăriți, fuseseră de partea „reacțiunii", ba făcuseră zid în jurul conacului, ca să-și apere boierul de furia celor veniți din satele dimprejur.

Trecutul fabulos al familiei Bălăcioiu este cunoscut cititorului dintr-o variantă – e drept, răstălmăcită, cum stă bine literaturii de ficțiune – a unuia dintre fragmentele care au văzut lumina tiparului din romanul pe care E. Lovinescu l-a socotit opera vieții lui, destinîndu-l totuși pentru vecie sertarului. E vorba de *Mălurenii*.

Legenda – adevărat mit de întemeiere, imortalizat de altfel și pe biserica înălțată de un străbunic al acestui boier progresist –

începe cu episodul unei năvăliri turcești. Iată cum s-a petrecut ea în realitate:

> Năpădiseră regiunea, satul, curtea. Omorîseră bărbații, nu cruțaseră nici copiii. Unul dintre ei se agățase de carîmbii cizmei unui turc și-i ceruse să se miluiască de el. Fusese aruncat într-o căruță și dus cu puhoiul, de i se pierduse urma. De fapt, adoptat de un pașă, crescuse la Istambul; nu doar frumos, dar și cu conștiința apartenenței sale; un om dintr-un sat învecinat, robit și el de turci, avusese grijă să nu fie „turcit" copilul preacredinciosului și creștinului său boier. Pașa, cînd a vrut să cumpere cai de rasă din pusta maghiară, și-a chemat fiul adopotiv – dar preferat, și i-a dat o ceată de bazbuzuci, galbeni și cele trebuincioase călătoriei. Și așa s-a făcut că au dat turcii a doua oară în Crușeț. Mama copilului dispărut a leșinat cînd a văzut curtea din nou învolburată de arme și nu și-a revenit decît după ce i s-au frecat tîmplele cu oțet de trandafiri. De trezit a trezit-o de-a binelea vocea propriului fiu care, în straie de bei, îi glăsuia în cea mai pură limbă română, învățată cu țăranul rob de la Istambul.... Și astfel și-a regăsit pe ai săi, și-a întemeiat o familie și a ridicat biserica, dacă nu mă înșel la Hurezani, pe zidul căreia sînt toți zugrăviți, care în straie turcești, care mai de pe la noi, cu aceeași cuviosie în priviri și preasupunere față de soarta aleasă de Domnul.
>
> (Monica Lovinescu, *Repere*, mss. inedit.)

Am citat-o aici pe nepoata lui Gheorghe Bălăcioiu, pentru a corija versiunea din fragmentul romanesc al mult prea mizantropului observator din afară al familiei, în care beiul se întoarce ticălosit, săvîrșind numai grozăvii și necinstindu-și pînă și sora. Ceea ce ar fi vexat cu siguranță întreg neamul Bălăcioiu, dacă varianta lovinesciană i-ar fi ajuns la cunoștință și dacă n-ar fi înțeles că „nu se face literatură cu bunele sentimente".

Înțelegere pentru care aveau, toți, toate premisele: instruiți, curioși, originali, excentrici, spre începutul secolului, Bălăcioii decădeau „cu grație și într-o dezordine care părea artistică", conform eroicului exemplu al acestui tată al domnișoarei Titi Bălăcioiu, disprețuitor de bani, cu totul lipsit de prevedere și simț practic, din moment ce, sedus de planul cu totul fantezist al unor proiecte mai mari, își dărîmase nu doar conacul, înainte de a ști dacă va avea posibilitatea de a-și construi măcar unul la fel, ci chiar biserica satului, obligîndu-i pe localnici să țină slujbele în aer liber, în cimitir.

În atmosfera aceasta de veselă delăsare, în casa fără lumină electrică și lipsită de cele mai elementare comodități, unde baia și dușul erau reprezentate de o stropitoare ascunsă între plante și flori și – invenție a minții tehnico-poetice a lui Gheorghe Bălăcioiu – trebuia să tragi de o sfoară ca să curgă apa direct din copac; unde „lampa cu gaz te instala direct într-o pictură flamandă", iar absența a tot ce nu era necesar „îți dădea sentimentul rousseauist al bunului sălbatic încă nedeformat de societate și progres" (comentează tandru-malițioasă nepoata „boierului roșu" din Crușeț), aici își petrecea Titi Bălăcioiu o parte din vacanțe. Cealaltă, de unde se întorcea „ca un ceaon" stîrnind amuzamentul ilustrului prieten de familie, se petrecea la Mangalia, la „Două mai" cum se spunea între cele două războaie pitorești localități artistico-balneare. Ca în romanele cu domnișoare de pension ale Anișoarei Odeanu, Cellei Serghi sau Ionel Teodoreanu, în care pictori, scriitori, politicieni celebri se îndrăgostesc de frumusețea și educația lor desăvîrșită și în care ele însele, seducătoare și feminine, sînt pictorițe, scriitoare, pianiste desăvîrșite, poliglote: Cella Delavrancea, Pica Dona, Margareta Sterian...

Fără conflict de altfel, întrucît ceva din excentricitatea de artist-tehnician a tatălui trecuse și în odraslele lui. Posedînd cîte douăzeci de pogoane de pămînt, după gestul socialist *avant la lettre* al tatălui lor, frații au toți cîte o îndeletnicire mai mult sau mai puțin artistică: Azota, cu numele ei nefericit, memento al pasiunii științifice a părintelui, și cu buclele ei vieneze, din alte vremuri, cîntă la pian, la un nivel care depășește simplul amatorism; Scarlat (Atu), rămas un pic țicnit după un accident din timpul primului război mondial, cînd fusese abandonat ca mort pe cîmpul de luptă, regăsit abia după cîteva zile, este prieten cu copiii și cîinii, își pune bocancii militărești și, cu pușca fără gloanțe pe umăr, se plimbă toată ziua sub nucul din curte, sau în fața căsuței, numai a lui, pe care și-a ridicat-o tot acolo; Octav, pilotul, mult mai tînăr, apărut la zece ani după ceilalți, ceea ce-l face să fie foarte iubit, a obținut cîndva de la mamă-sa permisiunea de a-și vinde pămîntul ca să meargă să vîneze lei în Abisinia; iar Titi Bălăcioiu, viitoarea profesoară licențiată în Litere, și-a cultivat o parte din lotul propriu cu floarea-soarelui, ca să aibă mereu sub ochi galbenul lor crud, dacă tot nu-și poate oferi un Van Gogh. E drept că, cu aptitudinile ei didactice înnăscute, se îngrijește deja ca toți copiii satului să meargă la

liceu. Mai tîrziu, cînd va avea destulă influență și putere la București, copiii Crușețului vor primi, mai toți, burse.

În toată această boemă fermecătoare dar de rău augur, sarcina de a păstra, în beneficiul tuturor, contactul cu realitatea revenise celei mai puțin dotate de la natură unei atare misii.

Soția excentricului boier progresist făcea și ea parte dintr-o familie la fel de glorioasă, dacă nu și mai glorioasă, cea a Plești-enilor, ramificîndu-se în întreaga Oltenie și înrudindu-se cu Tătărești și Brătienii (soția bătrînului Brătianu fusese o Pleșoianu). Aprigă și energică, singura în stare să țină pămîntul și casa, va povesti nepoților ei, iar și iar, ca pentru a compensa imaginar duritatea rolului pe care viața i-l distribuise mai tîrziu, legenda răpirii a cărei eroină fusese la numai paisprezece ani. Cu călăreți îmbrăcați în alb, într-o cavalcadă romantică, amintirea aceasta va fi probabil izvorul de energie și de curaj din care se va hrăni pînă tîrziu, mult după ce extravagantul ei soț o lăsase singură, cu grijile gospodăriei și ale istoriei care se va schimba cu brutalitate. Dacă nu fusese din fire o „bărbată" și doar economia distribuirii rolurilor în familie îi conferise unul străin naturii ei, sigur este că, deși numită generic „Muma", participa din plin la colecția de excentricități a familiei, prin darul povestirii, istoriile ei cu haiduci făcîndu-i pe nepoți să nu mai știe, adulți, dacă în anii dintre războaie mai existau încă haiduci în păduri, în regiunea Craiova, Filiași, Mierea Birnicii, sau așa își închipuiau ei, mulțumită harului acestei preatinere „mume".

Cît de instruită era Paulina, răpită de la pension la 14 ani, este greu să ne dăm seama. Dar cum în familiile boierești instrucția se făcea și acasă, și cum în biblioteca familiei – o bibliotecă turnantă – se găseau, îngălbenite de timp, ediții populare franțuzești și românești din Dostoievski, Tolstoi, Cehov, Caragiale, Eminescu, este de presupus că citise și continua să citească.

În atmosfera aceasta, pentru Titi Bălăcioiu, adolescenta, ca și pentru nepoții ce vor veni mai tîrziu, beneficiile depășeau cu mult pierderile. Nu numai statul la grămadă, în aceeași casă de oaspeți, a gazdelor rămase fără adăpost, dar și slujbele în cimitir erau mai poetice și mai aparte. Și pentru că Învierea nu se putea face în cimitir, plecarea cu trăsura în alt sat, la o biserică centrală, revenirea acasă în cortegiu, priveliștea șirului de lumînări aprinse șerpuind printre dealuri erau atît de emoționante, încît nu este

exclus ca familia ruinată, dar cu imaginație avîntată, să-l binecuvînteze pe vizionarul părinte.

Și el, și Paulina, care-și salva de la moarte nepoții scheletici hrănindu-i cu căței de usturoi pe burta goală și obligîndu-i să umble, la cinci dimineața, cu picioarele goale prin rouă, știau mai multe limbi, care se învățau, tradițional, în casă, cu guvernantă.

Înconjurată de o asemenea familie pitorească, înlesnită și generoasă, Titi Bălăcioiu a trăit, este de presupus, o tinerețe liniștită și chiar fericită. Este de presupus, fiindcă printre straniile și singularele unice „documente" pe care istoria ulterioară a crezut de cuviință să le lase, nu s-a păstrat unul esențial: jurnalul ei de adolescentă și tînără fată, piesă interesantă sub toate aspectele, dar și ca „obiect de artă"; era un jurnal ilustrat cu desene, autografe, vignete ale iluștrilor artiști evocați mai sus.

Nu găsim, printre documentele mucegăite prin depozite, cînd nu au fost arse (sub formula generică de „nefolositoare pentru anchetă", la care voi reveni mai tîrziu), nimic despre familia ei. Iar aceasta fiindcă, pentru a nu-i expune, în măsura posibilului, în nici un fel în respectivele anchete, Ecaterina Bălăcioiu a declarat cu consecvență că nu păstrează nici o legătură cu nimeni din familie, pe lîngă înclinația ei naturală pentru discreție, chiar mister în ceea ce privește viața personală. Mai mult chiar, și-n scrisorile care, fără să fie publice, au devenit astfel, grație vigilenței uneia dintre cele patru echipe aflate pe urmele ei, ea își evocă rudele sub nume cifrate. Chestionată în anchetă, va spune că a făcut-o pentru ca mai tîrziu, căzînd în mîinile familiei, aceasta să nu fie vexată de observațiile ei.

Știm totuși că Azota, pianista cu buclele ei vieneze, s-a căsătorit cu un inginer, Mihail, și au avut doi copii: Rodica și Dan. Rodica, la rîndu-i, căsătorită Mureșan, a avut doi copii, unul, emigrat în America, iar celălalt trăind și astăzi la Cluj. Dan Mihail, căsătorit cu Veronica, a avut un copil, pe Monica, botezat de Ecaterina Bălăcioiu. Atu și Octav n-au avut copii, iar despre cel din urmă se păstrează, în arhiva penitenciarului Jilava, unul dintre aceste documente care nu s-au distrus, ca „nefolositoare pentru anchetă". Este o fișă de penitenciar din care aflăm că a executat și el cîteva luni de închisoare politică, prin deceniul cinci, pentru delictul, firește mincinos, de „speculă".

Titi însăși, profesoara de mai tîrziu, al cărei nume figurează printre „martirii comunismului" pe placa din cimitirul Mont-

martre, va avea un unic copil. Fata căreia îi expedia aproape zilnic mesaje, pînă în ziua arestării, prezentă și ea, cum am spus, la ceremonia de inaugurare a plăcii.

Nu mai știu nimic altceva despre ea, în mijlocul familiei ei de la Crușeț. Decît o anecdotă pe care o transcriu, deși n-are legătură cu nimic și nu semnifică nimic:

Cînd, la sfîrșitul războiului, socotindu-se mai la adăpost aici decît în București, s-a refugiat împreună cu fiica ei în casa unei prietene a acesteia de la Lucieni, în Muscel, a trăit o întîmplare pe care n-avea s-o uite pînă la sfîrșitul vieții. Soldații sovietici năvăliseră în sat, cu kalașnikovurile lor, împușcînd animalele din curțile oamenilor, ca să le mănînce aproape crude, spărgînd candelabre, fiindcă le plăcea cum zăngăne cioburile împroșcînd pereții, găurind cu baionetele straturile de covoare confiscate și scoțînd capetele prin ele, bînd apă din scoicile closetelor, care nu știau la ce folosesc și încîntîndu-se copilărește de ticăitul ceasurilor pe care le adunaseră, coșuri întregi. Beți, se năpustiseră în bucătăria conacului în care se afla ea, Titi, împreună cu gazda și ceruseră votcă. Fără să se gîndească vreun moment la consecințe, femeia tînără le-a răspuns că nu există băutură în casă. În clipa cînd un soldat a deschis ușa mare a dulapului din perete și a descoperit acolo aliniate cîteva zeci de sticle de țuică de Oltenia, a știut că și ea, și mama ei vor fi împușcate. Soldatul a întins mîna, a destupat o sticlă, a dus-o la gură și imediat a azvîrlit-o dezgustat. Nimerise, va povesti ea mai tîrziu, în închisoare, ca să le dovedească prietenelor ei descurajate că Dumnezeu există, singura sticlă din raft în care se găsea aghiasmă.

Asta e tot ce știu.

Mai am, totuși, mărturia unei codeținute, Varvara Florea, din Suceava.

Cînd a ieșit pentru prima dată din țară, în 1969, prima ei grijă a fost să ajungă la Paris. I s-a dat drumul fără mari dificultăți, dar singură. Soțul și fetița de șase ani, Sînziana, au rămas acasă, deși aveau, primite în plic, din America, Detroit, biletele de avion, dus–întors, pentru toți trei. Se temeau autoritățile ca, o dată ajunși acolo și văzîndu-se împreună, să nu renunțe la biletele de întors? De fapt, nici ea nu știa, la plecare, de ce pleacă. Să-l aducă în țară pe unchiul care, după 57 de ani de viață pe pămînt american, voia să se întoarcă să moară „acasă", ori ca să-l convingă pe acesta

că „acasă" nu este de trăit, nu mai este ca înainte de 1917, cînd a plecat el – și să rămînă și ea, urmînd să-și recupereze într-un fel sau altul copilul și soțul? Pe unchi nu l-a putut convinge. Despre o experiență complet necunoscută nu-i poți vorbi unui om. Iar din experiența lui, tot de neîmpărtășit, el nu mai știa decît atît: că voia să moară în România. Așa că s-a întors singură, peste o lună, urmînd ca pe unchi, bolnav, și pe soția lui, imobilizată într-un cărucior, să-l aducă soțul, Ion, care putea să plece doar după revenirea ei.

Locuiau pe atunci în Brad, unde fugiseră amîndoi pentru a-și pierde urma. Și într-un fel și-o și pierduseră, ba chiar trăiseră omenește. În Suceava, de unde proveneau amîndoi, nu găsise nimic de lucru la ieșirea din închisoare. O fostă colegă de liceu, cu un an - doi mai mare, nu-i putuse oferi decît o slujbă la cărat piatră pentru drumuri și poduri. Aici, la Brad, era contabilă, iar Ion lucra la mină. Îi era mai puțin frică aici, unde nu-i știa nimeni.

Sau, în tot cazul, frica aceea înspăimîntătoare, care-o face să vorbească la prezent despre *ei* și acum, în iulie 1997, cînd stă de vorbă cu mine, se ascunsese undeva, în fundul sufletului, pentru a nu mai ieși mult timp. Decît că, la cîtva timp după plecarea lui Ion, i-au trimis ordin de evacuare. Sînziana avea patru - cinci ani, iar ei i-a venit hîrtie să elibereze apartamentul, care era al minei și de care *ei* aveau nevoie pentru un alt lucrător: în realitate, un fiu, sau un nepot al unui șef. I-a scris imediat lui Ion și a doua zi au venit de la miliție să o întrebe dacă are necazuri. Pur și simplu.

Pe urmă au început să vină zilnic. O întrebau dacă cineva o necăjește, dacă simte că-i vrea cineva răul, și lucruri de-astea. Ba chiar într-o zi a fost întrebată dacă nu pretinde scuze de la cel care a vrut s-o evacueze, fiindcă *ei* pot obține pentru ea și reparația asta. Firește că era felul *lor* de a o tracasa, de a-și bate joc de oameni, de a-și semnala prezența la cea mai mică mișcare. Deși tot ce făcuse ea fusese să-i scrie soțului să se întoarcă, fiindcă altfel există riscul să fie evacuată. Atunci, spune, i-a ieșit gușă. Cum de i-a trecut fără operație, nu știe, dar de frica *lor*, și pentru că-i vedea zilnic, i-a ieșit gușă...

Atîta n-ar vrea să-și amintească nimic din ce are legătură cu *ei*, atîta n-ar vrea, încît, acum – acum după revoluție, nu s-a dus nici să ia o pensie de-acolo, de la organizația foștilor deținuți. De fapt, ca să fie sinceră, a trecut o dată pe acolo, nu pentru pensie, a trecut așa, fără nici un motiv, poate crezînd că va întîlni vreo

cunoștință, poate nici măcar pentru asta. Singura cunoștință pe care a întîlnit-o, secretara care se ocupa de dosarele asociației, era fosta ei colegă de liceu, cea care la ieșirea din închisoare o trimisese să lucreze la drumuri și poduri. Pînă la urmă i s-a părut un semn bun, un semn de la Dumnezeu. Poate fără să știe, ea se dusese acolo pentru vreo răsplată, uitînd un anumit sfat, pe care-l primise cîndva, și o promisiune pe care ea o făcuse: să nu aștepte și să nu ceară niciodată vreo răsplată.

Da, pînă la urmă, acum își dă seama, frică a continuat să-i fie tot timpul.

În ciuda faptului că, după repatrierea unchiului, rămas cetățean american, viața lor se schimbase. Se aprovizionau de la magazinele pentru străini, cumpăraseră în Brad o vilă, fuseseră racordați la încălzirea centrală a orașului. Iar de asaltul, de data asta binevoitor al securiștilor – acum fiecare voia un medicament, o prostie, un nimic strălucitor americănesc – nu-i putea apăra decît însuși șeful lor cel mare, atras și el de mici nimicuri americănești: o păpușă pentru fata lui, o undiță pentru el.

De-acum veneau, chipurile, ca să stea de vorbă cu „americanul", să-l întrebe cum e pe-acolo, cum se trăiește. Dar celor care le aprobaseră racordarea la încălzirea centrală, și cumpărarea vilei, și contul în dolari, le umpleau de fiecare dată portbagajul *daciilor* cu sticle, pachete, cadouri. Veneau, plecau.

Ei se țineau deoparte și voiau să uite. În Brad erau o mulțime de oameni ca ei, veniți să-și piardă urma și să uite. L-a văzut acolo, în aceeași perioadă, pe avocatul Cerveni, care lucra la pus parchet în casele oamenilor. Soția unui medic mare (care murise în închisoare) lucra la separat minereu, în mină. Erau avocați, profesori, medici, muzicieni. Nu știe cum de se știau, pentru că nu vorbeau unii cu alții. A avut o colegă de celulă, pe care o vedea tot timpul în Brad, fără să vorbească niciodată cu ea. Ca și cum n-ar fi văzut-o. O cunoștea bine. *Acolo* fuseseră prietene. *Acolo* erai prieten și cu un dușman, dacă nu știai că ți-e dușman, dar cu ea fusese *prietenă-prietenă*... Foarte apropiate și legate una de alta. A văzut-o de atîtea ori, și niciodată n-a simțit nevoia s-o oprească să stea de vorbă, și nici cealaltă n-a simțit. Se făceau că nu se cunosc. Știa despre ea că înfiase o fetiță, că se căsătorise, o vedea, îi plăcea s-o vadă, parcă-i făcea bine s-o vadă, de vorbit n-au vorbit însă absolut niciodată. Nu numai de frică. Nu. Era altceva...

Poate că nu voia să mai redeschidă rănile trecutului. Dar mai era ceva: despre ei, cei care-au scăpat, lumea din jur, cei care n-au trecut pe-acolo, cred că au fost informatori; spun: *dacă nu erai, nu scăpai, mureai.* Adevărul este că uite, a scăpat. Numai Dumnezeu hotărăște cine scapă și cine moare.

Nu știe, de pildă, ce s-a întîmplat cu Dima Turcea Aurelia. La Văcărești, de unde a fost luată pentru un supliment de anchetă, i-o băgaseră în cameră, unde nu erau decît ele trei: ea, Dima Turcea și doamna Engler. Ea crede că a fost într-adevăr turnătoare. Fiindcă o singură dată, cînd erau doar ele trei, ea a povestit de unchiul din America: a spus că, atunci cînd o să iasă, dacă o să iasă, o să se ducă în America. Și atunci a fost chemată din nou. Ea presupune că nu era doamna Engler cea care spusese, ci Dima Turcea Aurelia, care era scoasă des din cameră, pentru vizite medicale, în realitate, crede ea, o scoteau ca să-i dea să mănînce mai bine și să raporteze. Dar să urăști pentru asta nu poți. A văzut atîta suferință acolo, femei murind de cancer, în dureri, încît numai credința în Dumnezeu îți mai rămîne, nu și ura. Și trebuie neapărat să uiți.

...Pe fetiță, pe Sînziana, a pus-o chiar pentru totdeauna la adăpost de orice riscuri, acceptînd oferta unchiului de a o înfia. Acum, că era și ea cetățean american, fata a plecat într-o călătorie, a stat la Detroit, unde nepotul lui Rudolf Valentino a vrut să o ia de soție. Dovadă, fotografia înfățișînd-o alături de un tînăr țigănos, semănînd, într-adevăr, cu unchiu-său, seducător, zîmbitor, pe scările unei case colorate din Detroit. De unde s-a întors fără să ezite, spre marea stupefacție a șefului cel mai mare al Securității, care-a mustrat-o pentru naivitate: putea rămîne, măcar pentru studii. Naivă, Sînziana nu era: cînd i s-a propus să lucreze pentru ei, așa, fiindcă tot avea cetățenie dublă, a refuzat ferm, deși fără indignări inutile.

La fel cum, ferm, a putut ea însăși refuza asalturile unui anume individ venit regulat de la București, care, tîrziu și-a dat seama, nu era, numai se dădea drept... Ilie Șerbănescu ...Astea se întîmplau după moartea unchiului, în 1979, și, da, după atentatul îndreptat împotriva ilustrei ei cunoștințe de la Paris; atentat de care aflase, bineînțeles că aflase, de la Europa Liberă, fiindcă o ascultase tot timpul, cum altfel?... Omul acela a început să vină, iar și iar, intra pe poarta fabricii de umbrele unde lucra acum ea, și tot insista să-i dea o scrisoare de recomandație, voia să meargă

la tratament, la Paris, și nu avea o gazdă. A refuzat, spunînd că n-o cunoaște destul pe acea ilustră cunoștință, că s-au văzut întîmplător, în avion.

Multă vreme, după decembrie 1989, cînd citea în program că Ilie Șerbănescu are o emisiune la T.V., evita să se uite. Într-atît spaima ei rămăsese intactă. Pînă într-o zi, cînd, din întîmplare, a auzit o voce și a recunoscut-o. Apoi s-a uitat și a recunoscut și persoana: decît că nu era Ilie Șerbănescu, ci ...un altul. Cel care se dăduse drept Ilie Șerbănescu și-i adusese pentru confirmare și o carte semnată așa, pe care i-o dăduse cu autograf, nu era Ilie Șerbănescu, ci omul de la televizor, care-și spunea acum altfel. Dacă mai are cartea? E curios, dar trebuie să-mi spună că n-o mai are. A căutat-o peste tot și știe sigur că a dispărut din casă, fără urmă, cartea aceea. Bineînțeles că-i umblau în casă... Și din nou frica îi urcă în obraji și-i dau lacrimile. Nu e doar frică, e un fel de oroare, insuportabilă.

...Și-a spus că e mai bine să uite. A avut o viață plină de necazuri. A vrut să moară. A și avut ocazia, totuși n-a murit. La 55 de ani a făcut un cancer. Știa că-l are, bănuia, nu s-a dus la doctor, deși cunoștea unul, erau chiar prieteni, decît la insistențele lui Ion. Cînd a consultat-o, doctorul a început să strige la ea: acuma vii? Cînd nu mai pot să-ți fac nimic? Imediat la operație! Și ea a dat să-l urmeze. Nu, așteaptă, trebuie să mergi cu targa. Au dus-o de urgență la Tîrgu Mureș, i-au făcut întîi cobaltoterapia, pe urmă operația. După cobalt și operație, s-a vindecat. Nu s-a așteptat, și nici n-a vrut. Erau acolo, la oncologie, atîția oameni care voiau să trăiască, și muriseră, iar ea, care nu voise cîtuși de puțin, trăise. Nu-i fusese frică de moarte..

Nu-i fusese frică de moarte, iar de ăștia îi fusese frică, și-i mai este și acum?

Sub ochelarii frumoși, care-i dau o incredibilă distincție, ochii îi strălucesc: Bineînțeles, spune moale: pentru că *ăștia* sînt mult mai răi ca moartea. Ce este moartea? Moartea e blîndă, ușoară, *ăștia* sînt răi. Toți sînt răi, trebuie să le spui și ce-ai făcut, și ce n-ai făcut, și dacă nu știi te omoară.

Vorbește la prezent, e singurul lucru despre care vorbește la prezent, atunci cînd totuși evocă.

Dar despre „asta" îi este greu, îi este imposibil să vorbească. I-au spart timpanul, ca să spună ce nu știe. A avut, adunați, 27

de ani. A făcut cinci. Umbla de colo-colo prin celulă, ca o fiară-n cușcă, de ce nu vin s-o ia o dată la anchetă, și cînd le auzea pașii, în cizme, o apucau niște dureri îngrozitoare de burtă, atît îi era de frică...

...Era, în 1951–52, profesoară suplinitoare într-un sat de lîngă Suceava. Nu avusese voie să se înscrie la facultate. Deși avusese doar opt hectare, tatăl ei fusese trecut la chiaburi. Singurul care apucase să termine Politehnica era fratele cu mulți ani mai mare ca ea. Ceilalți își luaseră, după liceu, serviciu, își pierduseră urma. În ziua aceea venea de la școală, avînd în poșetă plicul cu banii de leafă. Pe plic, numele ei. Un om i-a ieșit în cale, dintr-o grădină sau dintr-o curte, pe drumul pustiu, i-a spus că e de la cei din munți, care n-au ce mînca, n-au haine, i-a cerut un ajutor pentru ei, iar ea a scos banii din poșetă și i-a dat pe toți, așa, în plic, cum îi luase. Asta a fost tot. Pe urmă a lucrat cîteva luni în altă parte, pe urmă la o bibliotecă a școlii de cadre a Consiliului Central al Sindicatelor. Trecuseră niște ani, a început să se simtă urmărită, să-i fie frică, la toți de fapt le era, îi adunau noaptea din case, tatăl ei a dormit, luni întregi, în grădină, de frica acestor razii nocturne. Fără să fi făcut nimic, și fără să fi fost chiabur, cum îl socotiseră la colectivizare.

Și, în fine, au arestat-o. I s-a făcut atunci un dosar, că nici în iad n-ar fi primit-o cu el. De arestat, au arestat-o pentru două cauciucuri pe care le dăduse din magazia cooperativei unde lucra contabilă, unui șofer al aceleiași cooperative. Cu vreo cîteva zile în urmă fusese la București și o fostă vecină îi dăduse vreo trei perechi de ciorapi purtați ca să-i ducă cuiva din sat, pentru copii, dar nu mai apucase, și fuseseră găsiți în casă, la arestare. Femeia care-i dăduse a declarat că-i furase și a luat și pentru asta doi ani. I-au trecut: delapidare, neglijență în serviciu, furt din avutul obștesc, furt din avutul personal. În total, 27 de ani. Mai mulți decît vîrsta ei.

Arestarea ei s-a întîmplat o dată cu a mai multora. Nu o vizau pe ea în special. S-a întîmplat atunci ceva cu colectivul. Cu niște oameni care n-au vrut să se înscrie. S-a tras în săteni, securiștii au omorît pe unul dintre ei și după aceea i-au băgat pietre în sîn, ca să poată spune că venise cu pietre și aruncase în ei. Au arestat-o și pe nevasta lui, fiindcă văzuse și știa.

Atunci s-au întîmplat multe pe baza unor simple declarații. De exemplu, au venit în acele zile să ia referințe despre unul care era

mare în miliție la Brașov. Voiau să-l avanseze și au venit în sat, după informații. Era sărbătoare, n-au găsit pe nimeni la primărie, decît, pe drum, un bătrîn, fost legionar care-a zis: „A, cum să nu, îl cunosc, taică-su a fost șef de cuib." Așa că nu l-au mai avansat pe cel de la Brașov, l-au dat afară.

S-au făcut multe rele atunci, cu sau fără intenție. Mai tîrziu, în închisoare, avea s-o cunoască pe Maria Ivănescu, secretara șefă de la Medicină. Profesorul Burghelea declarase despre ea că a înscris la facultate pe un fost deținut politic, pe care el însuși îl înscrisese. A dat vina pe ea, care-a fost închisă avînd acasă un copil mic.

O mulțime de asemenea declarații s-au adunat și la dosarul ei. Dar cînd a început ancheta, cel mai mult a contat acel plic cu bani; de care uitase cu desăvîrșire. Iar bătăile îndurate erau pentru lucruri pe care nici nu le știa: cui îi dăduse, și din cine era alcătuită „banda" căreia îi dăduse ea acel ajutor, și unde se ascundeau. Ceea ce nu știa.

Și din nou ochii i se umplu de lacrimi, o suferință îngrozitoare, pe care nu poți s-o pricepi, după atîția ani, și insiști cu cruzime, ca s-o pricepi.

Explică: n-a vorbit niciodată, nimănui despre asta, iar fata, Sînziana, a aflat totul acum trei zile, cînd i-a spus că vin eu. Îi e greu să vorbească, fiindcă n-a vorbit niciodată. Nici să-și amintească nu poate. Dar să nu înțeleg că-i pare rău de ceva. Nu-i pare rău. Are momente cînd se gîndește că, dacă n-ar fi intrat atunci la închisoare, cine știe cît rău ar fi putut să facă și ea. Ar fi primit un serviciu cu vreo răspundere, oricît de mică, n-ar fi putut să facă și ea, cum au făcut alții, rău?

...Ani și ani mai tîrziu, după ce s-a căsătorit cu Ion și au fugit amîndoi din Suceava, ca să se instaleze la Brad, n-a știut nimeni nimic despre trecutul ei. I s-a propus, în Brad, să fie bibliotecară, deja avea experiență, făcuse ceva stagii, știa clasificarea zecimală a cărților, a refuzat, că i-a fost frică. A lucrat contabilitate, la un I.A.S. care s-a desființat, pe urmă secretar-dactilograf la C.L.F. Și aici a avut la un moment dat loc o anchetă. Li s-a cerut la toți cazierul. Atunci s-a aflat prima dată de închisoarea ei și, în ziua aceea, cea mai bună colegă a ei, Viorica, a năvălit peste ea în biroul unde lucra și i-a cerut „imediat să dai totul în primire", pe un asemenea ton strigînd la ea, deși îi era cea mai bună prietenă, încît se întreabă: ea n-ar fi putut să facă la fel ca Viorica, dacă ar fi fost pusă în situația ei?...

Dacă ar vrea să se întîlnească acum cu vreunul dintre *ei*?

Nu înțelege întrebarea. Îi explici: *Ei*, cînd îi întrebi, îți răspund cu seninătate, n-au amintiri dureroase, n-au coșmaruri. I-ar putea întîlni pe stradă?

Nu, n-ar vrea să-i întîlnească. Dacă ar fi obligată? Dacă ar veni unul la ușa ei, bolnav și în suferință? Dacă ar fi în stare să-l îngrijească? Da, ar fi. L-ar îngriji. Da, l-ar îngriji, repetă cu un fel de fermitate moale, de care nu te poți îndoi. Siiigur că da, mai ales de ei trebuie să-ți fie milă. S-a întîmplat o dată, e drept că nu știa, dar după ce-a aflat, nu i-a părut rău. În Brad, era un doctor, Florea, pe care ea îl cunoștea, care fusese mult timp închis. Nu vorbiseră, dar știa. Și mai era o fată, care n-avea părinți, și voia s-o ia de soție un băiat de la Paris. Venea la ea și o întreba dacă să se căsătorească. Și ea-i spunea: De ce să nu te căsătorești? S-a căsătorit și le-a fost naș directorul de la O.C.L. de-acolo. Și nașul ăsta a făcut cancer la nas, și-a mers la Paris să se opereze. Finul i-a plătit spitalizarea, iar pe ea, despre care știau acum că are o cunoștință la Paris, au rugat-o să-i dea adresa acesteia. Și lui i-a dat-o. Știa că fusese securist, directorul ăsta de la O.C.L, dar acuma nu mai era decît un om bolnav și amărît, l-a trimis acum la cunoștința ei de la Paris, poate îl ajută cu ceva, cu medicamente, cu bani. După ce a murit, a aflat de la doctorul Florea că fusese anchetatorul lui acest director de O.C.L., bolnav de cancer la nas, și că îl bătuse cumplit...

Din nou se încruntă, din nou ochii i se umplu de vinișoare roșii. Ca și cum în sufletul ei s-ar da o luptă, fără să-ți dai prea bine seama între ce și ce... Între amintirile, oribile, și nevoia sufletului ei de a ierta, poate...

...Trebuie să-i ierți pe toți, fiindcă așa sînt ei făcuți, nu pot face altfel, nu știu ce fac. Așa sînt ei...

Și brusc înțelegi. Ce nu poate să-și amintească nu sînt suferințele îndurate de propriul ei trup: pumnii, palmele, timpanul spart, loviturile de cizmă în cap, în burtă, trupul izbit de perete, călcat în picioare, ci imaginea acelor oameni, ceea ce nu poate uita este că ei există și că sînt așa. Nu mai ai cum să-ți fie frică de cancer, de moarte, după ce-ai cunoscut că aici, pe lumea asta, există oameni ca ei. Dar să nu cred cumva că-i urăște...

...Cînd a ieșit, în 1961, s-a dus mai întîi la Maria Tănase. Nu a putut s-o vadă, și n-a insistat. Nici pe Maria Botta n-a putut s-o vadă. Și nici de data aceea n-a insistat. Fiindcă deja era periculos

să încerci să iei legătura cu cineva, să transmiți asemenea mesaje. Semnai la ieșire că nu o vei face. Era foarte periculos.

La Galați n-a ajuns decît prin '62. Și atunci, la Galați, cînd s-a dus să transmită și acolo mesajul pe care-l avusese de transmis, acum l-a uitat, nu-l mai știe, abia atunci a aflat că aceea care-i încredințase mesajul murise cu un an și jumătate în urmă...

Acesta este de la Dînsa...

Sînziana, fata ei, care ne aduce cîte un ceai, poartă pe deget un ineluș vechi, cu briliante, într-o montură de platină. Îl poartă cu simplitate, ca pe o bijuterie oarecare deși el este, sacrul ascuns în profan, un însemn de investitură.

...Începe brusc, ca și cum s-ar fi oprit acum cinci minute, sau ca și cum nu s-ar fi oprit niciodată, într-un fel cum evocă călugării hagiografi hoitul mirosind a parfum al sfîntului înălțat la cer sub ochii lor. Într-o emisie continuă, care-i transformă, pe nesimțite, pe ei înșiși în sfinți, într-atît admirația și iubirea îi locuiește în exclusivitate:

„O dureau tot timpul picioarele. Tot timpul. Și noaptea n-o lăsau să doarmă, totdeauna mă sculau pe mine, care eram lîngă ușă, s-o trezesc, să se întoarcă cu fața spre ei, n-avea voie cu fața la perete.

...Și atîta ar fi vrut să fumeze o țigară! A cerut lucruri de acasă după ce s-a terminat ancheta. I-au adus un pardesiu pe care - l avea pe cuier, la ușă, o pereche de șosete, batiste, ce i-au mai adus. Dar n-au vrut să-i dea nici o țigară. Și atît ar fi vrut să fumeze o țigară... Căutam pe jos un chiștoc, cît de mic. Și, o dată, anchetatorul meu, unu Albu, cu un semn la ochi așa, fuma. I-am zis eu: Dați-mi o țigară, că mă doare o măsea. Nu, mi-a spus, că știe că nu fumez, că vreau s-o duc în cameră, la colegă, nu mai știu cum i-a zis el. S-o fumez acolo, dacă vreau. Nu, că mă doare din cînd în cînd și atunci trebuie s-o am acolo, în cameră. Atunci să mă duc la doctor. Și m-a dus la doctor și mi-a scos o măsea, bună, fără injecție. Doctoru și el și-a dat seama că n-are nimic, dar tot mi-a scos-o. Dar să știți că nu mi-a părut rău. Și nu i-a adus, vă spun, o țigară. Și nici haine ca lumea, din cîte haine avea.

Știți, Doamna a avut 39 de covoare, toate strînse sul, uite așa, în apartament, a avut icoane, foarte bune, și una, mi-a spus ea, care voia s-o ducă cineva la Biserica Albă. Trebuie să vă interesați la Caloianu, care-o fost atunci administrator, el trebuie să știe

tot, și de icoane, și de lucruri, și de covoare. Într-o zi eram năcăjită și eu, și-am zis că nu mai este Dumnezeu, fiindcă, dacă ar fi, nu ne-ar chinui atîta. Toată ziua ziceam: de ce nu vine, de ce nu vine, să mă ancheteze o dată, și cînd auzeam tropotu-ăla de cizme, mă apuca tremuratul și durerea de burtă, vai, numai acum să nu mă ia. Așa-mi era o frică..., așteptam, dar cînd îi auzeam venind, era groaznic.

Cînd ne duceau la plimbare, în camerele alea, vedeai urme de împușcături, așa, pe perete, uite, îmi zicea Doamna, aici i-a omorît pe unii...Pe mulți i-a împușcat aici, să știi.... Era o curte interioară, mai multe camere.

...Era tare comunicativă. Mi-a povestit tot, despre copilărie, despre soțul ei, despre scriitori, a vrut să mă învețe franceza. Îmi spunea: « Ai învățat franceza cu o evreică, se cunoaște » — după cum pronunțam — și așa era.

...Eu cîteodată eram foarte descurajată. Și ea-mi spunea: « Niciodată să nu spui că nu există Dumnezeu. Niciodată. »

Să știți c-a fost tare bună. Atît de bună a fost, atît de bine m-am înțeles cu ea... N-am s-o pot uita niciodată.

« Noi n-o să mai fim, îmi spunea. Dar să știi că ești ca și fata mea... »

...Pe fata ei atîta au insistat ăștia s-o aducă în țară! « A răsculat o lume întreagă împotriva noastră fata dumitale, o lume întreagă » — așa-i spuneau. Poate pentru că participa la ședințele alea. Și aștepta ea să facă ceva s-o scoată. Și la urmă, după ce a venit hotărîrea, a zis, « gata », și-a dat seama că n-o mai poate scoate....

... Doctoru Enescu, ca să avem noi ceva mai mult de mîncare, m-a trecut pe mine la T.B.C. Nu știu dacă am fost bolnavă, dacă n-am fost, m-a trimis la radiografie la Văcărești, și mi-a dat supliment de hrană. Aveam suficient arpacaș.

... Era foarte credincioasă. Eu posteam marțea, miercurea și joia. Știți, cum era la noi cimentul pe jos, căutam cum se îmbinau pietrele, în formă de cruce, și ne închinam la crucea aia dintre pietre. O dată, pe ușă, deasupra vizorului, am văzut un chip, dar jumătate de om, cu un copil în brațe. Și Doamna a zis: « E sfîntul Anton. » Și ne-am închinat. Îmi spunea asta pentru că eu spusesem că nu există Dumnezeu. Mi-a povestit, ca să văd că există, cum cineva, doamna Tătărăscu, avea copilu în război și atîta s-a rugat, pînă s-a mișcat icoana Maicii Domnului. Și la ei în sat era

un copil care tot spunea că el are un grajd plin cu cai undeva, credeau că e nebun, l-au dus și la doctori, care au spus să-l lase în pace, dar că să-l ducă acolo unde zice el că e grajdul, și au găsit acolo un grajd părăsit, dar undeva pe un perete poza lui. Astea, ca să nu mai zic eu că nu există Dumnezeu. Știam cînd sînt toți sfinții. Știam, nu știu de unde, dar știam.

...Dar era și veselă, să știți. Totul era acolo, cu frică, cu groază, dar ea făcea ca totul să se schimbe, să fie mai bine. De Paște îi crescuse părul lu Doamna. Am cerut foarfecă, să i-l tai. Și i l-am tăiat pînă la jumătate, și m-au prins. Mi-au luat foarfeca. A rămas așa pînă la alt schimb. Am cerut foarfeca să ne tăiem unghiile și am terminat tunsul. Dar pînă atunci ce-am mai rîs! Nuuu, nu era caraghioasă, eu n-o vedeam caraghioasă, dar am rîs. Pe urmă ne-am obișnuit așa.

... Nu avea ochelarii. Nu-i lăsaseră ochelarii. Mi se pare că bastonul i l-au lăsat. Auzeam cum îi aduceau de la anchetă, bătuți, cum îi tîrîia pe holurile alea, era un bătrîn – că m-am urcat să văd – spunea « *mein God, mein God* », Doamna mi-a spus ce spunea. Eu mă urcam acolo, da dacă mă prindea era rău.

Atît de frumos povestea! Tot, copilăria ei, copilăria fetei, tot. Era frumoasă, și cînd era tînără, ei i-a scris Cincinat Pavelescu romanța *Îți mai aduci aminte, doamnă*. Da, a vrut să se căsătorească cu ea, dar ea n-a vrut. Cred că a ținut prea mult la domnu. Și atîta *a dorit să facă un muzeu*! Să știți că a avut toate scrisorile lui, și le-a împachetat, și nu le-a citit pe nici una. Îi părea rău că *ăștia* le-au distrus.

A primit condamnarea cînd am ajuns eu acolo. Eu eram adusă din nou, pentru încă o anchetă. Nu mai știu ce zi era, dar mi-a spus: « O să am o zi grea azi, că l-am visat. » De cîte ori îl visa, spunea, avea o nenorocire. Și, într-adevăr, i-a venit condamnarea, cu 18 ani și confiscarea tuturor bunurilor. Dar a rămas atît de senină! O lacrimă nu i-a curs. Cu toate că ea știa că în august trebuia să plece. Era sigură că trebuia să plece în august. Nu știu de unde, dar ea așa știa, că trebuie să plece în august. Au venit cu sentința și ea a semnat.

Ea se aștepta. Dar au mai chemat-o: « A răsculat o lume împotriva noastră fata dumitale. Ea trebuie să vină și să fie a noastră, noi avem nevoie de oameni ca ea. » Și ea spunea: « Nu, mulțumesc. » Ea o știut că, dacă vine, n-o mai vede. Ei îi dădeau drumul, se țineau de cuvînt, să știți, că nu făcuse nimic. Decît

convorbirile alea la telefon, din care unele nici nu erau ale ei. Erau ale derivației. Și n-avea cum să le recunoască, că nu erau ale ei. Doar atîta voiau de la ea: să o cheme pe Monica. Credeți că rămînea liberă? O închideau. Ce, credeți că trebuiau să aibă un motiv? Nu vorbea încă la Europa Liberă, dar mergea peste tot și cerea eliberarea ei. Dar *lor* le trebuiau motive??

...Vorbea mult de familia ei. La Craiova, dacă o să vă duceți, undeva, în marginea Craiovei, nu știu în care parte, e o biserică ridicată de Bălăcioiu, la Crușeț, acolo avea moșia, patru sute de hectare, că a întrebat-o Albu, și a spus: « Auzi, numai patru sute de hectare, săracii. » Adică în bătaie de joc, fiindcă numai așa vorbeau ei.

...Dar să știți că de bătut n-au bătut-o. Eu cred că totuși o respectau cumva. Nu că era bătrînă, că-i băteau și pe bătrîni. Nici n-au bătut-o, nici n-au jignit-o, ei nu voiau altceva decît s-o aducă pe fată. Să-i scrie ea să vină, fiindcă, dacă ea-i scria, venea. Și-au dat ei seama după scrisori, știau ce fel de om este. Și că, dacă maică-sa i-ar fi spus, venea. Și spunea: « Vă mulțumesc de intențiile bune, dar eu nu pot să fac așa ceva. »

Dacă eu cred că venea?... Ferească Dumnezeu, venea, săraca, da' de ce să vină? Ca să o închidă și pe ea, și să moară amîndouă?

M-a rugat să merg în mai multe locuri. Și m-am dus. La doamna Bălăcioiu de la Galați, la administrator, la Caloianu, la doamna Botta, la Maria Tănase, dar n-am putut intra la ele și n-am insistat. Maria Tănase mi se pare că era bolnavă, era internată și n-am putut să merg de mai multe ori la București. Nu mai știu ce trebuia să le transmit: Mariei Tănase să-i mulțumesc, să-i spun că-i mulțumește și n-o să uite ce-a făcut pentru ea, că a ajutat-o pe fată.

N-a spus nimic de rău de nimeni, la anchetă. O învinuiau pentru drumurile la ambasadă. Ea mergea pentru pașaport, și ăștia spuneau că dădea informații. Cred că așa au putut să-i pună o vină, că altă vină n-a avut.

Cum arăta? Era frumoasă, să știți, adică eu o vedeam foarte frumoasă. Era slabă, ca dumneavoastră, numai că era înaltă. Daa, mai înaltă ca mine, sigur. Eu am vreun metru șaizeci și cinci, ea era mai înaltă. Doar un metru 64? Mă mir, că mie mi se părea mai înaltă ca mine, așa o vedeam eu. Înainte fusese mai corpolentă, pentru că îi aduseseră o rochie care acum era largă pe ea,

largă. Dar era tare slabă. Pe urmă, cînd am mîncat și noi oleacă mai bine s-a cunoscut. De cîteva ori am mîncat mai mult arpacaș, și s-a cunoscut. Pentru că eram leșinate de foame la început.

Prima dată cînd am intrat pe ușă, m-a îmbrățișat. Ea a crezut că sînt o studentă și i-am spus că numai liceul l-am terminat. Nu i-a fost frică de mine să nu fiu turnătoare. Eu știu de ce? Era trecută ancheta, dar poate nu i-a fost ei, așa, probabil că nu mai avea nimic de pierdut și nu mai aveau de ce să-i aducă o turnătoare. Avusese înainte o cîntăreață, care i-a cîntat cîntecele Mariei Tănase, nu știu ce i-a cîntat acolo, aia cred că era, dar nu i-am spus, nici ea nu mi-a spus. Și-i era milă de mine. Și mie îmi era milă, dar nu ne plîngeam, nu o compătimeam, erau momente cînd eram foarte vesele, îmi spunea toate cele, din tinerețe. O dată mi-a spus că Cella Delavrancea i-a adus, într-un săculeț așa, legat la gură, niște făină. I-a spus că-i aduce făina ca să o păstreze la dînsa, legat bine la gură. Ea a înțeles că acolo erau bijuterii, vă dați seama în ce belea putea s-o bage și nu s-a gîndit, dar rîdea de Cella. Să știți că era veselă. Adică nu era veselă, dar nu voia să fie compătimită, să se plîngă. Atunci cînd cu tunsoarea, am rîs, ce-am mai rîs! Nu, nu că era caraghioasă. A rămas așa o săptămînă. Nu era caraghioasă, eu n-o vedeam caraghioasă.

Mi-a povestit unde se coafa. Sau, de exemplu, eu am alunecat o dată acolo, în celulă, și am căzut jos. Cînd a pufnit o dată în rîs! Mie mi-a fost ciudă: am căzut așa de rău și rîde de mine, dar n-am zis nimica. Am alunecat cînd am ieșit de la baie. Să știți că și acolo se rîde, cît de necăjit ești. Nu-mi aduc aminte de foame. Și posteam așa de ușor! Nu ne lăsau mîncarea ca s-o mîncăm mai tîrziu. Și nu-mi părea rău c-o luau.

Cînd am ajuns acolo mi-a spus așa: « Să știi, greutățile noastre, fiindcă or să fie, poate c-o să ni le răsplătească nouă, ăstora care-am suferit, dar asta nu se poate răsplăti niciodată. Aș refuza orice răsplată materială pentru ceea ce-am suferit. » Și mi-a zis: « Niciodată, cînd o să fii liberă, să nu te căsătorești cu vreun militar de-ăsta. »

Ne făceam manichiura, cu un capăt de cîrpă udă, așa, cu unghia, tăiam pielița de la unghia cealaltă. Spunea să n-o mai fac, fiindcă nu-i igienic. Pentru că o să ne ducă la munci. Căuta să-mi explice. M-a învățat foarte multe lucruri. Dar la cîmp nu ne-au dus, ce fericiți erau cei care mergeau la cîmp! Pachete nu, nimic de-acasă...

...Cum ne-am despărțit? Eu am plecat. A plîns Doamna, am plîns și eu. Așa mi-a părut de rău cînd am plecat și-am lăsat-o acolo... O dureau picioarele, îi era mereu frig la picioare, întotdeauna îi făceam frecție la picioare și aveam eu o bundiță, nu știu de unde am avut bundița aceea, și o înveleam cu ea pe picioare. Era totuși greu. Dacă stai așa și te gîndești... Cum spunea Doamna, asta rămîne nerăsplătită, să-ți dea ei nu știu ce... « Pentru cîte am îndurat, mi-a spus, să nu te duci niciodată să primești ce-ți vor da, pensie, oricîți bani ți-ar da, suferința nu este răsplătită. »

În ziua aia am fricționat-o, am învelit-o și nici nu i-am luat bundița, i-am lăsat-o așa, să se învelească tot timpul cu ea pe picioare, să-i fie cald. Ea a rămas plîngînd și eu am plecat plîngînd, că nu știam unde plec.

Și de-atunci n-am mai văzut-o. Am aflat că a murit, cînd m-am dus la Galați: era o doamnă bătrînă, singură, stătea într-o cameră, la subsolul casei ei, o cămară, și avea acolo un pian, mi-a cîntat o dată. Era pe Republicii, vizavi de 101, la numerele cu soț. Eu nu știu ce trebuia să-i spun, era o cumnată, sau verișoară, dar o chema tot Bălăcioiu. Eu m-am dus ca să-i dau vești. M-am dus la Galați și ca să-l văd pe fratele meu, care intrase și el la închisoare. Nu, nu din cauza mea. Fusese în război și avea decorații date de Rege, Ordinul « Mihai Viteazu » și altele. Pentru asta l-au închis. Am aflat că este la Galați, am stat acolo și-am așteptat. L-am zărit cînd îl duceau la lucru. Și-apoi el a murit repede, la 40 de ani...

... Și ruda aceea, care locuia în subsolul casei, singură cu pianul – eu m-am dus, cum îi promisesem Doamnei, să-i transmit ceva de la ea – mi-a spus că Doamna a murit. Nu m-am mirat, fiindcă ea voise să moară. Fiindcă știa că nu mai are scăpare. Nu mai voia să trăiască așa... Dar voia, dacă vreodată se dă ceva înapoi, să deie totul la o mînăstire, sau la un azil. Asta a dorit, și eu pentru asta m-am dus. ...Și cînd m-am dus la Paris, pentru asta m-am dus: « O săruți pe fata mea. »

Am sărutat-o și i-am spus tot.

Despărțirea a fost grea, fiindcă mie mi-era groază, că nu știam ce mi se întîmplă...Și ei i-o părut rău...

...Cu Doamna te simțeai foarte bine. Fiindcă altfel timpul trecea foarte greu. Nu făceai nimic toată ziua. Cît aveai voie să stai pe banchetă, stăteai. Cît nu, te plimbai prin cameră. Dacă aveai avizul doctorului, că ești bolnav, aveai voie să stai în pat.

Unii aveau dreptul să stea pe pat. Doamna n-a stat niciodată toată ziua în picioare.

...Cîteodată ne scoteau și ne aduceau înapoi, și atunci găseam în celulă un miros de parfum, ordinar, nu am putut să-mi explic niciodată. Și nimeni nu și-a putut explica. Un miros pătrunzător, parfum, dar nu ceva plăcut, nu era colonie, că nu se evapora mirosul, persista mult timp, era altceva. Cu oricine am stat, nimeni nu și-a explicat, cred că era un praf mirositor.

...Toaleta era un perete, fără ușă. Cealaltă colegă de cameră nu te vedea și nici nu se uita, dar era în așa fel făcut totul că se vedea de afară, de pe vizor. Gardianul te vedea, el trebuia să te vadă oricînd. Nu se uita nici el tot timpul, dar era totul făcut ca să fii văzut. Poate pentru că unii puteau să se sinucidă, iar ei trebuiau să vadă tot; să nu-i lase.

... Uneori sforăia Doamna, și atunci gardianul bătea în ușă și mă striga să o clatin. Dacă dormeam cu fața la perete, la fel, băteau în ușă. Nu știu dacă pe ciment erau saltele, fiindcă totuși se putea dormi, dar nu-mi amintesc.

... Pe ea nici nu aveau de ce s-o bată. Că nu făcuse nimic. Decît de cei care stăteau cu ea în casă spunea: uite, ea a spus, numai ea putea să spună, că numai ea știa. Nu-mi mai amintesc despre ce era vorba; dar să știți că nu ura pe nimeni. Rîdea cînd își aducea aminte. Rîdea cînd mi-a povestit. O mulțime de lucruri mi-a povestit. Era un băiat, cam sărit el, fiindcă pe tatăl lui, în timpul legionarilor, l-au chemat să vină să-l ia, că e mort: și capul l-au găsit într-o parte, corpul în alta. Și nevasta și copiii s-au dus să-l ia. Și voia să se căsătorească cu fiica Doamnei. Și atunci se purta foarte drăguț cu Doamna. A luat-o cu mașina, la Tîrgoviște și mergea cu viteză la curbe. Și o întreba dacă i-o dă pe Monica, și ea, de frică: « Daa, da », și cînd a venit în vizită, Monica s-a ascuns într-un butoi, pe balcon, și-a stat acolo pînă a plecat el. Altă dată, cînd era inspectoare, s-a dus în papuci la minister. A venit mașina s-o ia și cînd a ajuns și a urcat pe scările ministerului și-a dat seama că era în papuci.

A vrut să mă învețe franceza. Știam, dar n-aveam pronunție bună. « Ai învățat franceza cu o evreică » mi-a spus, cum m-a auzit. Așa era, și accentul mi-a rămas.

... Dacă era o femeie mîndră? Orgolioasă? Nu știu. Eu vedeam în ea ceva sfînt. Tot ceea ce-i bun vedeam în ea. Pentru mine era totul. Și am întîlnit femei deosebite în închisoare, dar

ea a fost cu totul aparte. Nu trebuia să-ți vorbească, numai să te uiți la ea. Felul ei de a fi. Dar mîndră, nu știu... Nu voia să o plîngă cineva... Nu arăta suferința. Pentru mine ea a fost ca o lumină acolo, ca...

... Avea prieteni numai scriitori și oameni mari, cunoscuți: Cella Delavrancea, Lucia Sturdza Bulandra, Maria Tănase, Maria Botta, Cincinat Pavelescu, dar nu de-asta... Eu o vedeam mai mare și ca ei.

... Acum, înainte de arestare, începuseră s-o evite, *mă grăbesc, mă grăbesc,* dar altădată nu mai scăpa de ei. Toți o căutau, toți îi erau prieteni.

... Cum fusese învățată și cum suporta, cu toate astea, pe toți, fiecare cu ale lui, cum e în închisoare... Madam Engler, care-și ținea pieptănul în paharul cu pipi, ca să nu-i albească părul, și altele și altele. Nu-i era silă, îi înțelegea pe toți.

Atît de extraordinară a fost...

Așa că, după ce-am ieșit, m-am dus la toți, chiar dacă semnasem. La administrator, pentru icoană, s-o ducă la mînăstire, cum mi-a spus, unde s-o dea; la Maria Botta nu mai știu pentru ce, dar n-am ajuns s-o văd, nu era acasă, sau era bolnavă, nu mai știu. Iar fetei ei trebuia să-i spun că n-a făcut-o de rușine, să știe, ea n-a făcut niciodată nimic, nu are nici o pată. Și că o iubește.

...Cînd mă gîndesc că trebuia să plece în august... Ba da, ba da, avea pașaportul și trebuia să plece în august, cînd au arestat-o. Asta îmi aduc eu bine aminte.

Am avut adresa fetei ei pe nasture, aici înăuntru, am zgîriat-o cu un ac. Dar nu m-am dus direct acolo. Întîi i-am scris la Radio Europa Liberă. Cum am ajuns în America, primul lucru, i-am scris. Cine sînt, că trebuie s-o văd, tot.

Pe urmă, cînd m-am întors aici, și am început să-i trimit scrisori, și ea mie, am spus că am cunoscut-o în avion. N-a venit nimeni să mă întrebe de ce îi scriu, sau să nu-i mai scriu, dar nici nu-i scriam nimic decît de Paște, de Crăciun, « Cristos a înviat! » și urările care se scriu. A venit doar cel care-și zicea Ilie Șerbănescu. Să-mi spună cînd să-i trimit ceva, cînd să-i cer ceva. Că vrea să plece cu soția și n-are unde să stea. Acela a tot venit mereu. Că să-i dau o scrisoare, să-i dau orice, că-i duce.

... De unde știau că o cunosc? Îmi citeau scrisorile... Cum să fi spus că n-o cunosc? Nu spuneam absolut nimic, decît că nu-i

dau nici o scrisoare pentru ea, cum să-i dau, Doamne ferește, ca să-i fac eu un rău cu mîna mea, cum i-au făcut lu' Doamna?

... Era atît de bună... Nu știu, poate așa o vedeam eu, dar pentru mine a fost un model. Ăsta a fost norocul meu și a acoperit toate chinurile mele. Am uitat tot. A fost așa de blîndă! N-am stat în celulă cu nimeni care mai stătuse cu Doamna, ca să pot vorbi cu cineva despre ea, dar îs convinsă eu, în sufletul meu, așa, și nu aveam nevoie să vorbesc cu nimeni.

V.. Cuvintele ei, felul ei de a fi: « Să nu ceri nimic cînd ieși și, dacă se dă, să refuzi orice recompensă. Că, să știi, vei fi plătită alt fel. Vei fi răsplătită. Pot să-ți deie ei cît ți-ar da, nu merită. Pentru chinurile astea nu merită. »

Și am ascultat-o.

Da, era credincioasă. Cînd a murit tatăl ei, s-a aruncat o pasăre în geam și au rămas două sau trei pene pe geam. Iar ea s-a uitat în clipa aceea la ceas. Și mai tîrziu, cînd a aflat, și-a dat seama că, la ora cînd se izbise pasărea-n geam, murise tatăl ei.

... Cînd mă rog spun întotdeauna și vorbele acestea: « Iartă-i, Doamne, și păcatele Doamnei. »

Fiindcă ea a însemnat totul pentru mine.

V.. Eram tare necăjită, că nu mă lua la anchetă. Tare necăjită. Mi-era sufletul negru. Și am zis: « Doamne, ce-am făcut eu mai mult decît altul, pentru ce trebuie eu să mă chinuiesc așa? » Am vorbit multe atunci, am blestemat, am spus că nu există Dumnezeu. M-a lăsat, m-a lăsat...

« Niciodată să nu mai spui asta », mi-a spus după aceea, cînd m-am oprit din plîns și blesteme. Mi-a explicat ce mult înseamnă să crezi. Ai o satisfacție, ai o mulțumire. Credeam și eu, dar eram foarte descurajată... Și-am zis atunci: « Ce-am făcut eu toată viața asta? Ce-am făcut eu din viața mea? Unde-am ajuns? » Și atunci, în ziua aia, cînd eram descurajată, mi-am pierdut credința. Norocul meu, că ea era acolo. Cînd îți pierzi credința ai pierdut totul.

V... Se ruga și ea mult, da. Se ruga să moară ușor.

De ce spun că era o sfîntă? Pentru că așa o vedeam eu. Așa am văzut-o eu tot timpul. Avea, sigur că avea și ea remușcări, orice om are. La toți m-a trimis să-i rog s-o ierte. I s-a căsătorit o nepoată cu un om mai vîrstnic și cu doi copii, și i-a trimis lui vorbă că să nu fie supărat pe ea, fiindcă ea a spus un adevăr: că este mai bătrîn și are copii. Dar mai ales avea mustrări fiindcă

atunci cînd s-a întors fratele ei de la închisoare, și s-a căsătorit, ea nu i-a dat nimic. Spunea: « Atîtea aveam, și nu i-am dat nimic... » El stătea separat, cu soția, în Craiova, în Strada Oborului, nr. 9. Familia nu prea fusese de acord, și ea la fel, iar acum tare avea remușcări. Și își mai amintea că odată a venit la ea un om care fusese cu el, cu fratele acesta, în închisoare. A venit să-i spună despre el. Își aducea aminte că era slab și rău îmbrăcat, și avea dinții retezați, că știți, îi chinuiau și așa, în anchetă, le retezau dinții, și nu l-a reținut la masă, nu l-a invitat să stea la ea să se odihnească, nu l-a întrebat dacă-i trebuie ceva, l-a lăsat să plece. Avea mari remușcări.

« Uite, acum nu mai am nimic, și atunci țineam la lucruri, și nu trebuia... »

Se oprește tot așa de brusc cum a început.

– Numai pentru asta v-ați dus dvs. la Paris, în 1971?

Îmi dau seama că acest „numai" este nelalocul lui și nu e bun decît să întrerupă tăcerea. Dar mai e bun și fiindcă îi readuce pe chip surîsul care-i pierise de multe ori de-a lungul evocării, un surîs cumva mirat, da, surîsul sfinților, altă comparație nu-mi vine în minte.

– Numai pentru asta.

– Și ați sărutat-o, și gata.

Din partea mamei ei. A sărutat-o și i-a transmis mesajul: mama ei n-a făcut-o de rușine și o iubește.

– Să știți că era o sfîntă.

Mai departe nu mai dispunem de evocări atît de ample. Numai din secvențe, frînturi de imagini și de fraze mai putem reconstitui puterea de iradiere a personalității și chipului acestei femei care a lăsat o atît de vie impresie uneia dintre tovarășele ei de suferință.

Nu mai era, totuși, spune fosta ei elevă Aurelia Ghenciulescu, nici foarte tînără, ca să inspire adolescentelor nevoia de a se identifica cu ea, nici foarte caldă, pentru a se substitui, ca o mamă ideală, mamei reale a fiecăreia, cu inerentele-i imperfecțiuni. Nu, nu era chiar deloc o femeie caldă. Și, fără să fie arogantă, cum scrie în dosare, era distantă. Avea chiar un fel al ei de a fi critică în chip constructiv, în sensul că a doua oară nu mai repetai greșeala făcută o dată. De fiecare greșeală a ta agăța, fără surîs, o glumă. Dacă pronunțai *repondre* în loc de *répondre*, îți spunea: „Da, personajul tău a mai ouat o dată".

Ca să-i ții minte pe cei patru mari ai clasicismului rețineai distihul:

O cioară, pe rădăcină,
Bea apă dintr-o fîntînă.

Asta vrea să însemne: Comeille, Racine, Boileau, La Fontaine. Îl aprecia mult pe La Fontaine, dar „fetele" ei, azi bunici cu toate, știu pe dinafară versuri din *Cyrano de Bergerac*: „Tu seras ma beauté / Je serai ton esprit." Nu, nu era neapărat autorul ei preferat, dar poate că avea ceva din el. Da, prefera să-și exprime sentimentele citînd. Vorbea mult despre ea, fără a vorbi despre ea. Avea, da, ceva artificial, din pudoare și dintr-o mare vulnerabilitate. Uneia dintre eleve i-a lăsat, pînă azi, impresia stranie că ea, fetiță de 14 ani, era chemată să o ocrotească, să-i dăruiască iubire femeii acesteia, puternice în aparență. Dacă era bună? Nu asta îți inspira în primul rînd... Copil adoptiv, această elevă își amintește că a avut într-o zi de făcut o compunere cu subiect straniu: Ce-ai face dacă ai afla că mama ta nu e mama ta? Știind de la început răspunsul la întrebare, fetița a intrat în joc și a răspuns, refuzînd confidența: „Dacă aș afla așa ceva, aș continua s-o iubesc, fiindcă ea m-a crescut ca o mamă." Niciodată profesoara n-a știut că fetița *știa* deja. Nu, nu se punea problema bunătății. Ba chiar avea față de oameni curiozitatea rece a moralistului, a celui care-i observă, îi disecă, le pătrunde psihologia.

Le dădea enorm de citit. Toate își amintesc cum plecau din casa din Bulevardul Elisabeta, cu o servietă smulgîndu-le brațul din umăr de grea ce era. Și pe urmă, drumul înapoi, cu aceeași servietă. Bulimia cititului, pe care biblioteca aceea enormă le-o stîrnea. Panica, pe care știa să le-o întrețină atît de bine, de a nu apuca să le citească pe toate. Findcă de dăruit, iată, acum își dă seama, nu i-a dăruit niciodată o carte. De citit, le dădea la citit pe toate. Mă rog, nu pe toate; fiecăreia pentru vîrsta ei. La 12 ani nu citești chiar plină de interes La Fontaine. Dar nu citeau doar La Fontaine. Aceeași fostă elevă, azi profesor universitar, își amintește că a citit, la 13 ani, *Jane Eyre*, în limba franceză, luînd volumul cu ea la mare. Da, e adevărat, nu dădea cărți decît la citit.

Despre ființa asta ușor artificială, prea perfectă ca să fie adevărată, chiar că nu mai avem de acum nici o mărturie. Iat-o pe ultima dintre ele, pe care-o transcriu, așa cum îi vine rîndul, din

dosarul pe care am scris: *Ultimele luni din viața Ecaterinei Bălăcioiu*, deși nu acolo îi era locul:

> În după-amiaza zilei de 5 octombrie a.c. am asistat la o lecție de limba franceză la Școala de gospodărie din Brașov. Lecția a fost predată de d-na prof. Sabina Novac. Subiectul lecției: *La boîte à ouvrage*. Într-o clasă-miniatură, curată și luminoasă, elevele, puține, sunt numai suflet, încordare dîrză și urechi. Au în bucuria de a cunoaște noua limbă ceva din naivitatea mistică a unui călugăr sătean în capitală. Dar cuvîntul are pronunție precisă, precizată stăruitor de doamna profesoară. Lecție vie. Clasa e cadru de experiențe lingvistice franceze. Propozițiunile simple sînt și posesive; se înșiruiesc obiectele din clasă, obiectele școlarului. Se trece apoi la lecția progresivă, cu interes intens pentru eleve; micile obiecte de lucru iau sonorități străine; nu rămîne nici una dintre cele 22 de eleve neinterogată, de nenumărate ori. Dojana e caldă, încurajarea celei mai slabe – pedagogică și inteligentă.
> Pronosticul pentru sfîrșit de an, de s-ar bizui pe constatările acestei singure lecții, ar fi din cele mai fericite. D-na Novac se integra și conducea clasa cu bucurie copilărească și cu destoinicie de bună profesoară, într-un cadru unde munca e multiplă și grea. În loc de a aduce o nouă oboseală a adus azi o nouă bucurie.
>
> Inspector *E. Bălăcioiu*
> 18.8.1939 Str. Wilson nr.13, București

Am reținut documentul acesta, fără legătură cu titlul scris pe dosar, fiindcă în el o recunoaștem și fără semnătură pe aceea care a încercat să-i corecteze Varvarei Florea accentul evreiesc „incurabil": era între 1938 și 1944, cînd i s-a întîmplat să vină mașina ministerului și s-o ia de acasă în papuci, inspectoare generală de limba franceză la învățămîntul secundar pe țară, și scosese un număr de manuale de liceu după care se învăța, petrecuse în Franța mai mulți ani, poate cinci, poate opt, după propriile ei spuse, înregistrate de Securitate, dacă Securitatea a auzit bine ce a înregistrat, fusese soția lui E. Lovinescu, pe care-l cunoscuse la Biblioteca Academiei, unde studiau la mese vecine, trăise ea însăși și prin ea însăși în cele mai distinse cercuri intelectuale, Camil Petrescu a curtat-o cu discreție, Cincinat Pavelescu a cerut-o în căsătorie, mari artiste, ca Lucia Sturdza Bulandra, Maria Tănase, o invitau la spectacolele lor, Maria Botta, una din cele mai mari actrițe pe care le-a avut România, îi dezvăluia, cerîndu-i

sfatul, secrete intime, iar Cella Delavrancea îi încredința – e drept că fără să i-o spună – sacul cu făină și bijuterii.

Cred că am vrut să dovedesc, transcriind acel proces-verbal de inspecție, că Ecaterina Bălăcioiu și-a împlinit destinul. Ea, care căutase peste tot „naivitatea mistică a unui călugăr sătean în capitală", a găsit-o, în Varvara Florea. Și în Aurelia Ghenciulescu, azi profesor universitar, de chimie, rămasă toată viața cu nostalgia de a nu fi făcut Literele, și în Adi Cucu, cercetătoare și ea, care-și amintește distincția profesoarei, și în Sabina Novac, acum la pensie probabil, care a păstrat, ea sau urmașii ei, cu evlavie, vreme de aproape 50 de ani, procesul acesta verbal de inspecție, deși cea care l semnase nu devenise nicicum celebră între timp.

Și totuși, un destin este în același timp mai mult și mai puțin decît o viață. Iar despre viața ei continuăm să nu știm mai nimic. Nici aceea care ar putea să ne povestească nu o face:

> Ori de cîte ori e vorba de ea îmi vine însă să mă precipit: mi-e teamă că nu voi ajunge niciodată să o numesc destul, să-i dăruiesc chipul și firea de excepție celorlalți, ca să nu piară o dată cu mine, singura depozitară a minunii care a fost mama mea.

Varvara Florea nu știe nici pînă în ziua de azi cum a murit Ecaterina Bălăcioiu. Nu poți să-ți dai seama, după promptitudinea acestui „nu, nu știu", dacă vrea, sau nu, să-i spui.

Nu este în general ușor să-ți dai seama cît vrea să știe un apostol despre viața pămîntească a sfîntului venerat, atunci cînd tu, ca ziarist care investighează, n-ai nici o legătură cu sfințenia, decît că o constați. Și, eventual, o înțelegi. Îți spui că în celula straniu parfumată a arestului de la Malmaison, în disperarea și spaima iminentei căderi care precedă metanoia, cînd zoaiele de pe ferestrele niciodată spălate pot fi luate drept icoane de sfinți și cînd în cimentul soios de sînge, urină și excremente poți găsi crăpături în formă de cruce la care să te închini, femeia cu părul alb și tăiat numai pe jumătate, părînd tot timpul curată, putea, cu blîndețea, distincția și seninătatea ei, să salveze de la cădere un om, arătîndu-i o cale. Varvarei Florea s-a întîmplat să-i arate chiar *calea* și elanul de admirație trăgînd-o ca pe o flacără în sus, spre ea, la propriu, cum spune, deși erau de aceeași înălțime, să facă mai degrabă din ea însăși, din Varvara Florea, și aspirația ei către modelul, pe care „n-o să-l uite niciodată, să știți", o sfîntă. Pentru

foarte multe dintre femeile disperate și neînvățate să-și domine disperarea și să-și trăiască suferințele cu stil așa cum ea se exersase îndelung, femeia aceasta distinsă, cultivată și extraordinar de mîndră a constituit probabil un model, chiar și fără celebritatea proiectată retrospectiv asupra ei de modelul mult mai celebrei sale fiice.

Una dintre ele, Geta Matei Ivașcu, își amintește, într-o scurtă evocare publicată în *România liberă* de joi, 29 noiembrie 1990, intitulată: „Mărturii. File din cartea durerii":

> Era în vara anului 1960, luna iunie. Mă aflam, grav bolnavă de plămîni, într-una din celulele Închisorii spital Văcărești, urmare a trecerii mele prin recile închisori Jilava și Ciuc. Pe motiv că eram contagioasă, zăceam de cîteva luni izolată de celelalte deținute [...] Într-o dimineață intră în celulă un gardian care îmi spune să-mi pun pătura peste cap și să mă întorc cu fața la perete. După cîtva timp, pași apăsați și grei de gardieni aduc ceva în celulă. Mi-am dat seama că purtau o brancardă pe care aduseseră o bolnavă, așa cum fusesem și eu aruncată în celulă, cu cîteva luni mai înainte. Cu înțelegeri și șoapte misterioase, pe jumătate spuse, au așezat bolnava adusă pe patul de alături. Cu pași zoriți, de tîlhari care au săvîrșit crima, au plecat din celulă. După zgomotul specific al ușii masive, de pușcărie, care se închidea cu trei zăvoare, pe culoar, pașii lor se pierdeau într-o liniște de mormînt.
> [...] Încet încet, s-a liniștit și a început să-mi vorbească:
> – Mă numesc Lovinescu. N-am făcut nimic ca să le dau motive să mă aresteze. Fata mea, Monica, a plecat din țară și vorbește la Europa Liberă. Pentru asta m-au arestat. [...]

Amintirea pare aici influențată de impresii ulterioare. În 1960 Monica Lovinescu nu vorbise încă la Europa Liberă și, de altfel, se numea, în presa franceză, pe cărțile semnate ca traducătoare, în postul de speaker-iță la Radio Paris, altfel decît Monica Lovinescu: Monique Saint-Côme, sau Ina Cristu, sau Ioana Tăutu. Dar și fără notorietatea ulterioară a fiicei, apariția aceasta o impresionează puternic pe deținută, dacă patruzeci de ani mai tîrziu ea își amintește:

> O săptămînă a stat cu mine în celulă. Era o femeie voinică, cu fața frumoasă și ochi luminoși, de intelectuală distinsă, cu părul tuns scurt, bărbătește. Era o bună povestitoare. Cîte nu mi-a spus, din viața de familie, din preocupările literare ale soțului ei și ale oamenilor cu care intra în contact!
>
> (Geta Matei - Ivașcu, loc. cit.)

Altă memorialistă și-o amintește în aceleași împrejurări.

> Era întinsă pe pat. Un inspector a intrat și a întrebat-o răstit: „Tu cine ești?" S-a ridicat în capul oaselor și a răspuns plină de demnitate și curaj: „Ecaterina Bălăcioiu Lovinescu, inspectoare generală pe țară", dîndu-le în felul ăsta la toate un exemplu. Apoi am continuat: povestea o mulțime de lucruri din care aveai ce învăța.
>
> (Monica Sevianu, *Mamie*, în *Memoria*, nr. 3, 1990.)

Ce este uimitor aici este identitatea trăsăturilor reținute. Ca și cum nu ar fi vorba de mai multe persoane care au văzut, din mai multe unghiuri diferite, una și aceeași ființă vie, ci ar fi contemplat, toate, un același portret, cu trăsături, am spune, deja canonizate. Distincția, seninătatea, demnitatea, părul alb, darul de povestitoare. Peste tot, același gest de reverență în fața excepției, cum spune Varvara Florea, a sfințeniei.

Evocarea codeținutei citată mai sus, este, ce-i drept, mai crudă. Ea insistă pe acele aspecte dureroase, profane, ale degradării și descompunerii trupului sfîntului și ale ultimelor lui îndoieli și frici omenești. Este vorba de acea memorialistă controversată, Monica Sevianu, din faimoasa „bandă a lui Ioanid"*, dar aici nu statutul ei îndoielnic ne interesează, ci mărturia ei: ea se referă la momentul care precedă cu cîteva zile moartea, la Văcărești, a Ecaterinei Bălăcioiu, moment petrecut într-una din încăperile de pe celularul Fortului 13, Jilava, spune ea:

> Pe patul de jos, din fața ușii, sub fereastră, stă o femeie în vîrstă [...] Este evident CINEVA. Așa cum e, neîngrijită, ca noi toate, în oribila costumație penitenciară, evident bolnavă – are obrazul buhăit, de o paloare pămîntie, părul cărunt, cenușiu, strîns într-un coc de modă

---

* În 1959, cînd are loc „afacerea" care-i poartă numele, Al. Ioanid era colonel de miliție, director al Direcției Judiciare în cadrul Direcției Generale a Miliției București, o vreme șef al Direcției de Pașapoarte. Versiunea oficială a momentului, acreditată prin ancheta, procesul, filmul documentar larg popularizat, a fost aceea că un grup de tineri comuniști evrei, „trădători", conduși de acest colonel, au comis un *hold-up* asupra Sucursalei Giulești a Băncii Naționale și califica „lovitura" drept o „trădare" și drept o acțiune „antistatală și antinațională". Protagoniștii (Al. Ioanid, Harry Obedeanu, Sașa Mușat, Igor Sevianu și un frate al colonelului Ioanid) au fost conform acestei versiuni condamnați la moarte și executați. O altă versiune (acreditată de grupuri ulterior refugiate în Israel) susține că acțiunea a fost

veche. Mă privește insistent, cu o umbră de surîs. Ochi închiși la culoare, strălucitori, deși cu pungi dedesubt.

(Monica Sevianu, loc. cit.)

Și această mărturie este ulterioară. Și ea mi-a parvenit, nu direct, ci prin intermediul fiicei, a cărei celebritate a modificat ulterior, într-o măsură, imaginea mamei ei. Dar nu și trăsăturile ei deja canonizate: ochii ei strălucitori și faptul că este, evident, CINEVA. Scrisă pentru a mărturisi și deci pentru a-și obține iertarea, mărturia aceasta nu este mai puțin plină de detalii menite să-i dea și o utilitate mai puțin „practică":

Era bolnavă. Grav. Sosise în Jilava direct de la Spitalul penitenciar Văcărești. Insuficiența ei cardiacă nu putea fi ținută în frîu decît prin tratament constant. Pe măsură ce zilele se scurgeau, era tot mai bolnavă. Inima, incapabilă să-și îndeplinească funcția, slăbea din ce în ce. Corpul i se umplea de lichid neeliminat. Picioarele, mîinile, abdomenul erau tot mai umflate. Nu se mai putea mișca. Era ca un burduf plin. O duceam pe brațe, în colț. O ridicam, încercam s-o hrănim. Ce era mai grav era faptul că apa începuse să se ridice la plămîni. Se sufoca. Tușea. Zi și noapte. [...] Zi și noapte tușea de ți se rupea inima auzind-o, iar Marița venea la fereastra deschisă și striga: „Nu mai tuși, babo, nu te mai sclifosi, că nu le lași să doarmă pe bietele fete." Am privit-o cum zace, neputincioasă, umflată, de-abia mai respirînd. [...] N-a mai vorbit cu nimeni. [...] La puține zile, două sau trei cred, o ridicasem din pat, ca să-i înlesnim să respire. Era pe la 11 dimineața și totul era liniștit. Stătea pe o bancă cu fața spre fereastră. Nu-mi amintesc, și asta mă irită, cum de izbutea să stea în scaun, căci nu văd de ce s-ar fi sprijinit. Stătea cu capul în piept, cu ochii închiși, la un moment dat nu-mi explic ce m-a împins, m-am apropiat și i-am căutat pulsul. Nu se simțea nimic.

---

reală, că tinerii comuniști disidenți au vrut să procure bani pentru răscumpărarea evreilor și că statul român s-a folosit de ea pentru a înscena un proces politic justificând asasinarea legală a participanților, realmente „trădători ai regimului comunist" și sioniști, și apoi măsuri antisemite. Versiunea e susținută și de ultima supraviețuitoare a grupului, memorialista citată aici, soția unuia dintre cei executați. Cea de-a treia versiune susține că Securitatea română a pus la cale *întreaga* înscenare, de la *hold-up*-ul cu pretinse scopuri de ajutorare a mișcării sioniste, pînă la ancheta și procesul care au urmat, totul pentru a putea trimite pe cei pretins executați, cu faciesuri schimbate, în Occident, ca spioni ai regimului comunist de la București.

Nimic. M-am repezit la fereastră și am început să strig: „Doamnă Majoră!". Am strigat, fără să-mi pese că încalc flagrant regulamentul. În fine, apare Mariţa la gratii: „Ce strigi, Sevianu, ai turbat?" Răspund gîfîind: „Doamna Lovinescu a murit. Nu are puls." S-a repezit în cameră, a căutat și ea pulsul, s-a răsucit și a ieșit. S-a reîntors foarte repede și ne-a comandat s-o scoatem afară. Era grea. Cîntărea tone. Cinci femei am dus-o. Două am făcut scaun cu mîinile și am așezat-o. Alte două îi ţineau picioarele, alta îi sprijinea spatele și capul. Am pornit: Boci, Doina, Ani Cojocaru, Carmen și cu mine. De-abia ne puteam tîrî. La poarta curţii femeilor, Mariţa m-a gonit. Eu n-aveam voie să ies de acolo [...] Celelalte au dus-o pînă la poartă și au suit-o într-un jeep. Au înfășurat-o în pături și au întins-o pe podeaua jeepului.

(Monica Sevianu, loc. cit.)

Și iată îndoiala și frica surprinse de aceeași memorialistă, controversată, dar fără iluzii, de o curiozitate „rea", pe care Varvara Florea n-ar fi avut-o; rea, poate chiar fără ghilimele, dar benefică astăzi, pentru mine, care reconstitui:

Cu o săptămînă, aproximativ, înainte de sfîrșit Mamie mi-a povestit ultima ei taină. Era la spital, în tratament, după condamnare. Era singură în cameră. A apărut colonelul Francisk Butika, directorul general al anchetelor pe ţară, împreună cu adjunctul lui, Dominic. Mamie nu știa cine era bărbatul cel mijlociu de statură, blond, cu părul lins, cu obraz rotund, neted, roșcovan și strălucitor, îmbrăcat cu grijă, lustruit și mirosind a apă de colonie, cu dinţi laţi și gălbui, cu voce înceată, accent ușor maghiar, veșnic zîmbitor, suav și împăciuitor. Doar cînd mi-a povestit ce-i spusese acel domn elegant, ce-i ceruse, am început s-o întreb cum arată exact, să-i descriu persoana pe care o bănuiam. Descrierea corespundea perfect. Am știut că era Butika, împreună cu Dominic. Butika era șeful recrutărilor dintre preveniţii și condamnaţii în procesele și anchetele politice. Dar nu al celor destinaţi a lucra în ţară, ci numai al celor cu legături și posibilităţi în afară [...] Iată de ce, cunoscînd omul și cu ce se ocupa, nu m-a surprins defel convorbirea lui cu doamna Bălăcioiu. Îi explicase, cu eternul lui zîmbet suav, că ea este bătrînă, bolnavă și că nu va rezista în detenţie. Așa că i se pare firesc și de dorit ca ea să-i scrie Monicăi, explicîndu-i în ce stare disperată se află și... să-i sugereze o apropiere de guvernul României, prin reprezentanţii lui cei mai de încredere, menită să repare răul pe care Monica îl făcuse și-l făcea ţării, patriei. Firește, domnul colonel se angaja să facă să-i parvină scrisoarea respectivă, după cum se angaja ferm s-o scoată pe Mamie din pușcărie, salvîndu-i astfel viaţa [...]

Mamie a fost expediată rapid la Jilava, în dosarul de trimitere scria, sînt convinsă: „Fără asistență medicală".

Monica Sevianu pare să fi știut deja că trebuie să depună mărturie. Astfel că mila a cedat locul dorinței de a ști.

Am privit-o cum zace, neputincioasă, umflată, abia respirînd. Am întrebat-o doar atît: „Și ce crezi că ar răspunde Monica, dacă i s-ar spune ce ți s-a spus dumitale?". M-a privit cu groază: „Nu știu, a răspuns. Mă tem că nu știu. Ar fi groaznic" a adăugat și s-a întors, cu efort, cu fața la perete. N-am mai vorbit despre asta. N-a mai vorbit cu nimeni. De-abia mai respira.

Cincisprezece ani mai tîrziu, Monica Sevianu a avut ocazia să-i pună fiicei aceeași teribilă întrebare. N-a făcut-o. Textul acesta l-a lăsat, cu dorința expresă de a-i fi înmînat acesteia după moartea ei, survenită în 1977. Mai mulți îi aduceau acum foarte celebrei fiice noi și noi documente, noi și noi prilejuri de răsucire a cuțitului în rană. Singură Varvara Florea s-a dus doar ca să-i ducă, deși cu 10 ani întîrziere, sărutul mamei. Cum a murit, ea nu i-a spus, fiindcă n-a știut.

Problema este că celebritatea aceasta ulterioară ne împiedică și azi să știm cu certitudine.

Prima memorialistă consemnată aici, Geta Matei - Ivașcu, crede că-și amintește precis momentul morții noii ei tovarășe de celulă, la care ar fi fost martoră:

În după-amiaza acelei zile, a venit un medic, brunet, cu figură antipatică, în jur de 50 de ani, care a examinat-o. Apoi în fiecare zi veneau mai mulți medici care o consultau [...] O consultau, dar medicamente sau vreun tratament nu i-au dat. [...] După o săptămînă au venit gardienii și au luat-o. Au readus-o după aproximativ două ore. Sufla tare greu. Mi-au spus că au pus-o la diferite aparate, dar medicamente tot nu i-au dat. Parcă se simțea mai bine. S-a ridicat din pat, dar, după cîțiva pași, s-a prăbușit. Am alergat la ușă, bătînd în ea cu pumnii și strigînd cu disperare. Ușa s-a deschis și au intrat doi–trei medici, comandantul închisorii și cîțiva gardieni. Erau pe aproape. Au așezat-o pe pat. Era toată numai apă, nu mai putea vorbi. Era cu ochii numai la mine, mi-a făcut semn să mă apropii, dar n-a apucat să mai spună nimic. Și-a dat duhul.

(Geta Matei - Ivașcu, în *România liberă*, nr. cit.)

O altă mărturie însă, făcută de o altă camaradă de închisoare, pare mai credibilă, fiindcă este consemnată mult mai devreme,

deci mult mai aproape de eveniment: în 1963, cînd o doamnă, numită Barbu, venită să se opereze de cancer la Paris, povestește pentru a i se transmite fiicei, moartea în urmă cu aproape trei ani, a Ecaterinei Bălăcioiu, în spitalul de la Văcărești. Unde, după ce i-a făcut o lumînare dintr-un băț de chibrit, i-a luat locul în patul și în cearșafurile care mai păstrau încă urmele agoniei ei. Fiica Ecaterinei Bălăcioiu înclină să creadă mai curînd această amintire, și pentru că ea conține un detaliu imposibil de inventat, fie și involuntar, de memoria tulburată de emoție: lumînarea făcută dintr-un băț de chibrit.

Varvara Florea este însă sceptică: „Au găsit un băț de chibrit în celulă, atunci? Poate, murmură ea, poate."

Tot Monica Sevianu, atentă și decisă să rețină tot, pare cea mai aproape de realitate. Iată cum încheie ea relatarea întreruptă de mine mai sus:

> Peste cîteva luni a sosit o deținută de la Văcărești, din spital. Lucreția ne-a povestit că au depus-o pe Mamie la morgă. Noaptea s-a trezit. Ce grozăvie, doamne, ce grozăvie. Pe urmă a murit de-a binelea.

Scena cu chibritul, ulterioară, și cea povestită de Geta Matei - Ivașcu, tot ulterioară, s-au petrecut deci între plecarea de la Jilava și moartea la Văcărești a Ecaterinei Bălăcioiu. Dar nu știm nici dacă ei i-a fost aprinsă acea lumînare, sau altcuiva, nici dacă Geta Matei - Ivașcu a vegheat-o sau s-a identificat în amintirile ei cu altcineva, nici dacă doamna Barbu i-a luat locul în patul murdar încă de urmele agoniei ei.

Puternic tulburați de impresia transmisă de Varvara Florea, îți vine să crezi că ține și asta tot de posteritatea sfinților: mai mulți dintre „apostoli" să pretindă a-i fi fost singurul martor al ultimelor clipe.

Și o ultimă mărturie, culeasă în 19 iulie 1997, la Mînăstirea Țigănești, comuna Ciolpani, la 20–25 de kilometri, pe șoseaua spre Ploiești, de la Ileana, sora Lenuța, cea la care, în fiecare vară, spun notele de urmărire ale Securității, mergea să se odihnească în solitudine Ecaterina Bălăcioiu.

Acum sora Lenuța este maica Heruvima Timaru, stareța mînăstirii. O călugăriță vine să ne deschidă și o alta să ne.invite pe ușa principală a camerei de oaspeți, o a treia să ne roage s-o

așteptăm pe maica stareță, care este ocupată cu munca de la cîmp, și între timp să ne arate ea însăși podoabele și obiectele prețioase din lăcașul lor. Curat ca un pahar, alb, plin de mușcate și de țesături bisericești cu broderii și fir de aur, icoane îmbrăcate în argint și, suflate în aur, portretele tuturor maicilor starețe de la 1805 și pînă astăzi, portretul patriarhului Teoctist. Mobilier vechi, reconstituit, retapițat, brodat și el, fir de aur pe fond de catifea verde închis. Un simț gospodăresc aproape burghez, care contrazice flagrant disprețul pentru această lume, pe care-l aștepți de la oamenii Domnului.

Iarba de pe peluze se tunde cu o tondeuză adevărată, din cele fără de care occidentalii nu concep viața: vine grădinarul de la cimitirul britanic și face această operație. Și aici au vaci, au cincizeci de hectare de grîu, au porumb și grădină de zarzavat. La atelierul de țesut odoare și veșminte bisericești salariile sînt asigurate de Patriarhie, dar este vorba de ceva între 280 și 300 de mii de lei. Nu există rată de la Țigănești pînă la București, așa că o maică a învățat să conducă și se folosesc cîteodată de cele două mașini, nu chiar noi, dar bune, pe care niște credincioși din Germania le-au donat mînăstirii. De cele mai multe ori, cînd au nevoie să meargă la București, la o soră aflată în spital, sau după vreo cumpărătură, trebuie să aștepte mașini de ocazie.

...Care era cel mai important lucru din lume pentru ea?

Se gîndește o clipă. Calmul și lentoarea fac să pară lungă această clipă, dar mintea ei este foarte sprintenă și maica stareță este o maică foarte energică și deșteaptă:

„Cea mai importantă ființă pe lume pentru ea era fata ei, din cauza asta m-a îndrăgit atîta pe mine. Îmi spunea: « Eu pe copilul meu n-am să-l mai văd niciodată, dar tu ești ca și copilul meu. » Uneori plîngea mult."

Și ea a învățat multe de la această profesoară care nu vorbea decît franțuzește. Își amintește totul, ca azi. Le aduna, dimineața, în jurul mesei din camera de oaspeți și le învăța gramatica română. Le corecta vorbirea:

– Nu se poate spune sînt supărat pe cineva, ci: sînt supărat din cauza cuiva. Dacă e vorba să fii pe cineva, atunci ești pe tine supărat, fiindcă ție îți faci rău." Supărarea este o ispită.

Le învăța că florile artificiale nu sînt frumoase. Să prefere întotdeauna florile naturale atunci cînd vor să decoreze încăpe-

rile. Avea o casă frumoasă, dar mai ales plăcută. Cu tablouri. Ce își amintește ea este un anumit pătuț, aproape de copil, un pat de o persoană, în care dormea doamna Bălăcioiu, și ea, sora Ileana, visa să-și facă unul la fel. Și-a și făcut, dar n-a ieșit ca acela. Le-a dat cărți de gramatică franceză, pe care le-au folosit pînă tîrziu.

...Venea, începînd de prin 1948, în fiecare vară, pentru trei săptămîni, o lună, aici, la Țigănești, se instala într-o căsuță albă, din pridvorul căreia se vede din profil biserica, și unde stătea așezată într-un șezlong și-și scria cărțile poștale către fiica ei, o zi da, una nu. În restul timpului citea. Sau făcea lecții cu ele, cu călugărițele tinere. Sau găteau, după cărți aduse de la ea de acasă, de la București, unde ele mergeau mai rar totuși.

O dată a fost și ea acolo, însoțită de o soră, o măicuță tot tînără ca și ea. Au dormit la doamna Bălăcioiu și noaptea a venit cineva, a trezit-o și a întrebat-o de ce le-a primit. Le-a cerut și buletinele. Era cît pe ce să-i dea și amendă.

Era credincioasă. Cînd au intrat rușii în țară se aflau la conacul de la Crușeț și de acolo de unde erau ascunși i-au văzut devastînd, stricînd, jefuind. Istoria cu covoarele, pe care a povestit-o mai tîrziu, în închisoare, la epoca asta trebuie să se refere. I-a văzut pe rușii care încărcaseră un camion cu covoare, făcuseră în ele găuri cu baioneta și scoteau capetele prin acele găuri, chiuind și bînd din sticlele lor de votcă. La fel, povestea cu sticlele găsite într-o firidă, în perete, cu uși ca de dulap, toate de țuică, și una singură dintre ele, cu aghiazmă. Pe care Domnul, fiindcă ea era credincioasă, a împins-o între degetele rusului, care, cu automatul îndreptat spre ea, să o apuce, să-i scoată dopul și să guste, și s-o scape de la moarte pe „Doamna".

Și încă ceva. Ea, sora Lenuța, cînd a ajuns stareță a cerut preoților să o treacă pentru totdeauna în pomelnice pe Doamna Bălăcioiu. Era iubită de toată lumea și era pomenită și pe vremea stareței de atunci. Dar ea a cerut să nu mai fie scoasă, și crede că nu va fi, întrucît, o dată, cînd lucrul acesta s-a făcut de către o călugăriță care a scos numele devenite cu trecerea deceniilor necunoscute, călugăriței acesteia i s-a întîmplat următorul lucru: a visat că, voind să intre dimineața în biserică pentru slujbă, călca pe oseminte și nu putea să înainteze, să ajungă la icoane din cauza lor.

Nu, în semne, în minuni, nu credea. I se citise o dată în palmă și i se spusese că i se vor întîmpla lucruri groaznice, dar asta crezuse pentru că înțelegea ce se petrece pe lume.

Știa și că nu va mai apuca să-și vadă fata.

Mai povestea pe urmă cum i-au luat biblioteca lui E. Lovinescu, în 1948. I se spusese că duc la Biblioteca Națională cărțile, dar mai tîrziu s-a interesat și a aflat că nu le-au dus acolo, ci undeva, la ruși. Așa credea ea, așa povestea.

Cînd au arestat-o, sora Lenuța n-a știut, fiindcă era la seminar, la Horezu. Cînd a venit în vacanță și a căutat-o acasă, cineva a ieșit și i-a spus să n-o mai caute, fiindcă „Doamna a plecat într-o vacanță ceva mai lungă".

Cine era femeia care folosea această expresie? O femeie tînără, de vreo 25 de ani, care locuia acum acolo, în apartament. Dacă vorbea în bătaie de joc? Nu și-a dat seama, dar din ton a înțeles că era ceva rău. Apoi n-a mai știut nimic. O singură dată, mult mai tîrziu, a fost pe urmă chemată și ea, sora Lenuța. A fost chemată, a fost pusă să aștepte la o intrare, într-un hol, într-un birou cu geam, unde putea fi privită. Probabil văzînd-o că plînge, securistul care o adusese a venit și i-a spus să plece, fiindcă șeful care a convocat-o la el nu mai este acolo, a plecat. De-atunci n-a mai chemat-o nimeni.

Și, fără nici o legătură cu nimic, povestește această pildă: un călugăr tînăr și sîrguincios, pe nume Ioil, își ținea posturile, își făcea rugăciunile, se scula noaptea și se închina. Încet-încet, i-a încolțit în suflet gîndul: iată, eu mă scol și mă închin și ceilalți nu fac așa. Și în urma săpată de gîndul acesta s-a strecurat diavolul. Dar starețul nu observa decît sîrgul, și l-a trimis singur la un schit. Aici tot așa, era atît de plin de zel, că într-o zi a văzut că nici nu mai trebuie să-și aprindă singur lumînările, doi îngeri apar în fața lui și i le aprind. Și starețul îl întreabă pe un frate: Cum se simte acolo părintele Ioil? Bine, i-a spus acela. E mulțumit, vin îngerii și-i aprind lumînările. Nu e bine deloc, a exclamat starețul, fratele Ioil este pierdut. Și s-a dus și l-a dat afară de la schit. Cum, a exclamat fratele Ioil, eu care sînt atît de credincios încît îngerii îmi aprind lumînările? Dar starețul nu s-a înduplecat, l-a trimis în lume, spunînd: Mai bine un Ion umil, decît un Ioil mîndru.

Sau poate o legătură există: înțelepciunea Doamnei.

Amintiri, cîteodată contradictorii. Singurul lucru comun în ele este chipul acesta de intelectuală distinsă, avidă de oameni cărora le povestește, îi învață, le vorbește. Care o privește insistent pe

Monica Sevianu cînd intră. Vede oare în ea învățăcelul? „Lasă totul, și te fac pescar de oameni", cum i-a zis Domnul lui Matei?

Era ea oare un pescuitor de suflete?

Profesoara care fusese ani de zile, cea care în evocarea altei eleve, amenințată în '45 cu exmatricularea din școală pentru a fi participat la manifestații, i-a ajutat, și i-a apărat, și mai ales le-a spus „ați făcut bine" și „nu vă lăsați descurajate", devine oare din „cadru didactic" maestru și apoi din maestru „Învățător"? Așezată pe patul ei de ciment din celula sordidă de la Malmaison, tot timpul cu ochii pe ușă, în așteptarea parcă a discipolului, a apostolului, căutînd în ochii lui acel „ceva din naivitatea mistică a unui călugăr sătean, în capitală" pe care-l constata inspectoarea în ochii elevelor?

Ce-i dădea totuși atîta forță? Fiindcă avea incontestabil una.

Dacă a fost sau nu torturată și bătută la anchetă nu putem cu adevărat ști. Mărturiile în acest sens au venit toate, de ea căutate, către fiica ei și o autocenzură a marii compasiuni umane poate să le fi făcut pe mărturisitoare să refuleze în străfundul sufletelor orice, nu doar amintire, dar și bănuială de transmis fiicei că mama ei a fost chinuită fizic. Nu spun că este exclusă posibilitatea fericită să n-o fi chinuit. Varvara Florea spune că forța de iradiere a personalității ei era atît de mare, încît pînă și *ei* o tratau cu respect. Poate să fi fost doar frică, admite ea, care-și amintește că-i spuneau cu reproș: „O lume întreagă a răsculat fata dumitale împotriva noastră."

Un singur document avem – și, ironie a sorții, sursa lui este tot aceea fals-documentară a arhivelor Securității – din care putem deduce cum au decurs anchetele ei. Și aici, Ecaterina Lovinescu pare să-și îndeplinească același rol de propovăduitor al unei inflexibilități morale apte să-i convertească pînă și pe opacii ei interlocutori.

Iată despre ce e vorba. Cu trei zile înainte de arestare, una dintre cele patru echipe ascultă, transcrie, prelucrează și consemnează într-o dactilogramă, cea mai lungă „înregistrare cu microfonul din casă" — din care a rezultat un text de vreo 24 de pagini. Pe una din paginile lui, Ecaterina Bălăcioiu vorbește cu soția vechiului ei prieten Toto Rosetti, venită în vizită, ca să se scuze că fiica ei, Anda Gheorghiu, n-a venit s-o mai caute după întoarcerea din Franța, fiindcă și ea, și soțul ei, Mihnea Gheorghiu, diplomat al regimului, sînt urmăriți și, în plus, Monica nu este,

acolo unde este, „corectă" față de regim. Ecaterina Bălăcioiu, rezultă din înregistrare, îi acceptă scuzele și-i spune că și ea este urmărită. Mai mult, îi relatează, ca într-o *mise en abîme* care ar face deliciul romancierilor postmoderni, întîlnirea ei cu un anchetator care o vizitase acasă, în ianuarie al aceluiași an. Citez relatarea celui care prelucrează înregistrarea convorbirii, din momentul cînd doamna Rosetti revine insistent la părerea că „fiica matale nu se astîmpără cu prostiile ei"*:

Ecaterina îi spune apoi că (...) un om tînăr a venit și i-a cerut referințe. (...) Ecaterina l-a întrebat despre cine vrea să-i ceară referințe, iar tînărul i-a răspuns că despre ea. (...) Tînărul i-a spus că este acuzată de a fi crescut pe fiica ei de așa manieră, încît, în loc să aleagă regimul actual de aici, a preferat să rămînă acolo. În continuare, Ecaterina a relatat că a spus că, dacă este responsabilă, atunci este responsabilă împreună cu un întreg secol; ea nu a știut să fie nici Marx, nici Engels, nici Lenin, ci a fost „lumea", în general. (...) Și l-a întrebat ce vîrstă are. El i-a răspuns ce vîrstă are și ea a făcut observația că el este „un om al partidului". Ea i-a spus atunci să-și închipuie că el ar avea o bursă de stat pentru a merge la Moscova, și i-ar cere mamei lui să-i facă de urgență bagajul, că el pleacă. În cazul că mama s-ar opune plecării lui, Ecaterina este convinsă că el nu ar asculta-o, ci și-ar face singur bagajele, pentru a pleca totuși. Ecaterina a relatat că el avea un mic surîs șmecher, era foarte inteligent și i-a spus: „Ei, de data asta nu pot să mă laud. Nu duc eu de nas, sînt dus de nas, dar eu am uitat că vorbesc cu doamna Lovinescu." După aceasta s-au despărțit ca foarte buni prieteni și ea i-a spus ca el să-și facă datoria, așa cum își face și ea datoria. Ecaterina i-a spus că acela care-și face datoria este un om cu adevărat; ea i-a mai spus că „noi nu avem merite, dar nici lipsă de merite, mama dvs. că v-a creat pe dvs. și eu că l-am creat pe copilul meu." Ecaterina a adăugat că este responsabilă doar de ceea ce face aici și, dacă ar fi fost pe baricade, el ar fi avut dreptul s-o împuște. Așa însă, din moment ce ea este pensionară, după cinci ani de încercări, situația este alta. Ecaterina a povestit că la plecare el i-a spus „săru' mîna" și i-a sărutat mîna, deși a făcut observația că nu mai este un obicei uzitat azi.

Trei zile mai tîrziu, securistul „inteligent" și-a făcut datoria, arestînd-o, și un an mai tîrziu, ea și-a făcut datoria murind, îți vine să spui, în încheiere. Închipuindu-ți că puțin mai mult simț practic, și puțin mai puțină principialitate poate că ar fi salvat-o. Ciudata impresie a mai multor todeținute ale ei, că trebuia să

* Textul integral îl reproducem în secțiunea de Documente a prezentului volum, pagina 302

plece peste șase luni, își găsește aici o confirmare: întîlnirea avusese loc la 28 ianuarie, și tînărul care plecase sărutîndu-i mîna îi spusese la despărțire... Dar iată textul:

Ecaterina i-a spus doamnei Rosetti că pe urmă el a fost blînd ca un miel, foarte gentil și binecrescut: el i-a spus că nu are permisiunea de a-i dezvălui pentru ce a chemat-o, dar că o va rechema, pînă la șase luni.

Ecaterina Bălăcioiu a fost convinsă deci că peste șase luni o va chema ca să-i dea viza de ieșire din țară.

Imensa naivitate de a crede că puterea ei de convingere și influențare, de pescar de oameni, a putut pescui și un securist. Neștiind că pescar de oameni înseamnă pescar de suflete, și că oamenii aceștia își dăduseră deja sufletul, altcuiva... în ciuda aparenței create de demodatele lor pupături de mîini.

*

În 1971, cînd a căutat-o Varvara Florea la Paris pe fiica „Doamnei" – și te gîndești că numai o româncă din Suceava, cu vorbă domoală poate să-și pună în cap așa ceva și să-i și reușească – aceasta știa deja multe despre moartea mamei ei. Credea chiar că știe totul. Călătoria pe care o face în Israel în vara anului 1962 este consemnată într-un caiet, tip studențesc, cu pătrățele, scris de mînă, cu o grafie care seamănă celei din scrisorile ei de pînă în mai 1958, din care am în față trei dosare groase, dar este mult mai citeață, și cu aceea foarte citeață, fără tăieturi, adausuri și sublinieri, de pe o transcriere pe foi dictando, volante, numerotate cu grijă, făcută mai tîrziu, probabil în 1981, cînd, la pagina 154, nr. 4, din revista *Manuscriptum*, care se publica în România, a apărut un document: Actul de moarte nr. 893, din 9 iunie 1960 emis de Primăria sectorului IV din București, consemnînd drept dată a morții Ecaterinei Bălăcioiu 8 iunie 1960.

Între vara lui 1958 și vara lui 1962, cînd o scrisoare o anunță că la Tel-Aviv au reușit să se refugieze și trăiesc foste codeținute ale mamei ei care vor să-i vorbească, Monica Lovinescu nu mai scrisese, din păcate, jurnal. Nici aceste consemnări nu sînt propriu-zis un jurnal. Însemnările nu sînt ordonate pe zile, ci pe „capitole", sau pe „probleme":

„1. Cele ce-au stat în aceeași celulă cu mama
la Malmaison

a) Prin Botzie Weiss (căreia mama îi spunea Bengie):

Ileana Dumitrescu – a fost cu mama la Uranus (?) și la Malmaison; profesoară de matematică, sora ei este soția lui Jean Bagdasar; vară cu Petre Ștefan de la Academia Comercială din București. L-a tăinuit acasă la ea pe acest Petre Ștefan timp de 10 ani, de aceea a fost ea însăși condamnată la 10 ani. Botzie crede că, deși trecea drept o agentă în închisoare, Ileana D. făcea mult bine învățînd probabil și pe mama, cum o învățase și pe Botzie, cum să se comporte în anchetă.

Annie Cojocaru – era la Malmaison cînd au adus-o pe mama înapoi de la Spitalul Văcărești, și a stat cu ea și la Jilava; fără alte referințe decît că a stat în aceeași celulă cu mama la Malmaison. Arestată pentru că soțul ei era în legătură cu ziariștii francezi și cu Rațiu. Ea nu putea s-o îngrijească pe mama, deoarece avusese o mătușă bolnavă de cancer și nu mai suporta boala, dar îi spăla lucrurile.

b) De la Magda Weisberger – care personal n-a văzut-o pe mama, ci doar își ciocăneau în zidul care le despărțea celulele alăturate, și o dată, la plimbare, și-a ridicat ochelarii negri și a auzit-o în curte cum făcea « cirip-cirip » la păsărele.

D-na Săndulescu – care, după ce a stat cu mama în cameră, a stat cu Magda W. o cîntăreață numită Vasilache căreia mama îi dădea lecții de franceză.

Valentina Sestopali – (Magda pretinde că) ar fi stat în celulă cu mama, dar Botzie Weiss afirmă că era imposibil, deoarece, dacă mama se afla ca și Valentina în lotul Ion Caraion, nu puteau fi ținute în aceeași celulă. Valentina a fost condamnată la 15 ani pentru că a dactilografiat poeziile lui Caraion și *Antologia poeților români în exil* din Spania. Pentru informațiile de la Magda, prudență, fiindcă sînt indirecte și poate a mai și uitat; astfel, ea pretinde ferm că mama obținuse pașaportul și n-a plecat la timp.

2. Deținute care au stat cu mama

La Jilava (prin Botzie) – într-o cameră în care nu se aflau decît 10 femei, în loc de 35–40, ca de obicei.

Doina Stupcanu (pentru detalii vezi capitolul *Mesagii*) – care s-a remarcat prin curaj și îndîrjire față de anchetatori și la proces; îi aducea în fiecare zi mamei de la plimbarea prin curtea închisorii cîte o floare, cu toate că un asemenea gest, dacă ar fi fost prinsă, ar fi fost pedepsit cu izolatorul. Astfel, mama avea prins în tăblia superioară a patului – deasupra ei dormea Botzie – un mic buchet de flori ascuns, care se reînnoia mereu și la care putea privi.

Atena Ionescu – din pricina propriei sale mame pe care o adora, care avea peste 80 de ani și despre care nu știa dacă o va mai regăsi în viață, o îngrijea pe mama zi și noapte, cu un devotament fără margini, chemînd-o pe Botzie s-o ajute la treburile mai grele, de exemplu cînd trebuia s-o ridice. Era nepoata Agepsinei Macri. La început, cînd a venit la Jilava, Atena I. care era subțirică și firavă

(era bolnavă) a spus că nu poate face corvezi. Apoi însă a devenit o admirabilă camaradă. Arestată pentru că asculta Radio Paris, mai mult emisiunile de divertisment. A fost denunțată de prieteni. A luat trei ani. Va ieși probabil în ianuarie 1962;

o doctoriță comunistă, deținută și ea, n-avea voie s-o îngrijească pe mama, dar constata că dozele ce i se dădeau erau cu totul insuficiente pentru a o însănătoși și spunea că, îngrijită cum trebuie, ar fi putut să fie salvată. Această doctoriță era foarte credincioasă și făcea cruci mai mari decît toate celelalte;

o paznică basarabeancă, care se prefăcea mai dură decît celelalte, dar în fond avea suflet bun. De pildă, arunca cu înjurături hîrdăul cu mîncare, dar în el era o cantitate mai mare de alimente ca de obicei. Paznica aceasta o iubea mult pe mama și venea cîteodată să vorbească cu ea, așezîndu-se pe marginea patului. Datorită acestei paznice a fost dusă pînă la urmă la spital, dar pe urmă a dispărut și paznica; deținutele se întrebau dacă nu cumva dispariția ei ar fi tocmai în legătură cu această atitudine a ei față de mama.

3. Detalii de la Jilava și de la Malmaison

În cameră cu mama se aflau doar femei de bună calitate, care o iubeau, o îngrijeau și o numeau Mami, tratînd-o cu respect și spunîndu-i « Dvs. » tocmai pentru a o consola de felul umilitor în care paznicele tratau pe deținute, de jignirile care-i erau aduse și de care ea suferea cel mai mult. Astfel, într-o zi un inspector a întrebat-o: « Tu cine ești? ». Bolnavă cum era, s-a ridicat în capul oaselor și a răspuns cu mîndrie: « Bălăcioiu Ecaterina, inspectoare generală pe țară ».

După o astfel de vizită, fetele o înconjurau cu respect, tocmai pentru a o face să uite astfel de jigniri.

Aceleași fete o ajutau, cînd slăbise mult și îi tremura mîna (ceea ce o enerva cumplit, ca și tusea și un fel de zgomot cînd respira, pe care nu-l putea suferi), să mănînce, și dacă intra vreo paznică țipa la ele: « Da ce, ești dădaca ei? »

Tot ele, cînd mama nu mai putea să iasă la aer, făceau cu rîndul, sacrificîndu-și plimbarea, pentru a rămîne lîngă ea, deoarece nimeni nu avea voie să rămînă singur în celulă.

Fizic, Botzie nu crede că ea a suferit mult, dar moral, foarte mult în clipele ei de luciditate.

— îi era foarte frică pentru mine, să nu-mi facă vreun rău Securitatea reperistă, pînă și în Franța;

— a cerut să mi se transmită că n-a îngăduit anchetatorilor să spună ticăloșii despre mine și că atitudinea avută în timpul cercetărilor a fost aceea pe care trebuia s-o aibă, spunînd textual pentru mine cuvintele: « Il n'y a pas de quoi rougir, ma petite »;

— nu mă numea decît « *Monique – unique* », de altminteri, Botzie adaugă că, încă de la Malmaison, ca să se facă recunoscute de mama, cînd ea trecea pe culoar și o auzeau după baston, spuneau între ele: « E unică, nu? »

— recita enorm de multe versuri franțuzești și românești, printre care *Miorița*;

— cînd delira, își depăna viața și mai ales se pregătea pentru călătorii, făcea bagaje, dădea dispoziții;

— cînd a venit la Jilava i se făcuse probabil înainte o injecție pentru că sosise teribil de în formă, vorbea mult și lucid și nu pricepea deloc ce caută acolo (o îngrozea umezeala zidurilor – Jilava e subterană);

— mai înainte, la Malmaison (cînd era încă sănătoasă), își mai făcea plimbarea de zece minute prin curte; la Jilava, numai la început, apoi celelalte deținute, după ce goleau hîrdăul cu murdării, îl întorceau, și mama se putea așeza pe el să ia aer, apoi n-a mai putut ieși deloc;

— la Malmaison era admirația tuturor deținutelor, pentru care reprezenta un îndemn, o pildă, o încurajare; cînd nu s-a mai putut hrăni își dădea hrana celorlalte;

— era bine îmbrăcată; Magda W. știe că avea și capotul de lînă albastră (des Pyrénées), pe care i-l trimisesem de la Paris, iar Botzie nu vorbește decît de o valiză mare, neagră, de lac – mi-o amintesc – n-a văzut capotul. Mama a venit într-o rochie albastră și purta în picioare pantofii beige cu crep. Purta hainele ei sub cele ale închisorii, și cînd îi era frig de umezeală era acoperită nu numai cu pătura dar și cu mantoul ei, cu haine și cu pelerine ale deținutelor;

— Doina Stupcanu are un guleraș de la o rochie a ei, pe care l-a luat cînd i-au făcut fetele bagajele la plecare, pentru ca să mi-l dea mie, în timp ce Botzie lua batista, pe care mi-a dat-o;

— vorbise uneia dintre codeținutele de la Malmaison că-i văzuse pe părinții lui V;

— la Jilava o spălau într-un hîrdău codeținutele.

4. Boala

Dropica – de pe urma lipsei de vitamine, combinată și cu slăbirea inimii; suferea și de inimă, și de bronșită.

A fost dusă la spital în iarna lui 1959, pentru trei luni. S-a întors de acolo mult mai bine și foarte slabă.

La Jilava i s-a umflat din nou corpul și a dus-o din ce în ce mai rău. La sfîrșit delira aproape tot timpul. În timpul delirului vorbea numai franțuzește.

I s-a dat un regim special (fără sare și mai ușor), dar n-a fost îngrijită cum trebuia. I se dădeau doze mult prea mici și atunci cînd celelalte arătau că e bolnavă și că se umflă, doctorița închisorii de la Jilava spunea: « Lasă, că așa e ea, grasă. »

5. Ancheta:

Botzie crede că a fost dusă în condiții mai bune pentru ea, poate tocmai din cauza intervențiilor, cu toate că i se atrăsese atenția că degeaba îi amenință fiica de la Paris și că să nu-și închipuie că intervențiile venite de acolo îi vor putea servi. Vorbeau anchetatorii de o intervenție pe care eu aș fi făcut-o la un fost ministru francez (spune d-na Weisberger).

6. Mesaje (ale mamei pentru mine):

— prin Senta Engler (vara Bertinei Braunstein) – Să nu mă întorc, să nu cedez nici unui șantaj, să-mi continuu viața și treburile pe care le fac, că poate ține doi–trei ani, să încerc s-o scap și că mă iubește mai mult decît orice pe lume;

— prin d-na Weisberger: « Rog pe fiica și pe ginerele meu să-și vadă mereu de drumul lor înainte și de datoria lor, fără să se lase intimidați de ce mi s-ar putea întîmpla ». Nu voia să știu că este bolnavă;

— prin Botzie Weiss: « *Il n'y a pas de quoi rougir, ma petite* ». Să nu-mi fie rușine de atitudinea ei în timpul anchetei și la proces.

7. Mesaje, II — Doina Stupcanu logodnicul ei de la Atena, Evanghelos Anahnostos (Van), originar dintr-o familie de greci de la Constanța, ce s-au întors în Grecia. El a venit să trateze în România cu o misiune grecească pentru recuperarea bunurilor. Atunci s-a logodit Doina cu el și chiar în seara logodnei a fost luată de milițieni și acuzată de spionaj pentru Grecia.

A se căuta Van la Externe sau în Cartea de telefon, ca să intre în contact cu Botzie Weiss care are vești pentru el de la Doina.

Doina: tatăl ei a fost general; mama ei lucra într-o cooperativă; ea a făcut Dreptul și nu a fost lăsată să-și dea examenul de stat. La Festivalul tineretului a fost luată ca interpretă și a rămas în corespondență cu mulți străini, ceea ce a atras atenția Securității. În 1959 l-a cunoscut pe Van. Condamnată la 7 ani, i-au rămas de făcut 5 ani și jumătate."

Caietul din care am transcris pînă acum conține și niște pagini referitoare la proces. În 1962, cînd le-a scris, Monica Lovinescu nu putea afla mare lucru despre proces. Majoritatea protagoniștilor erau încă în închisoare. Mai exact, cu excepția mamei ei care murise și nu mai putea spune nimic, toți ceilalți vor ieși pe rînd, și cumva pe furiș, care printr-un decret de grațiere, care printr-o cerere de reabilitare discret aprobată. La fel ca Varvara Florea, mai mult chiar decît ea, care avea de îndeplinit o misiune, se vor grăbi să-și piardă urma, mulțumiți să nu-și amintească, mulțumiți să nu se știe cine sînt, ca și cum ele, victimele, ar fi vinovate.

Transcriu totuși și ce știa fiica Ecaterinei Bălăcioiu în 1962 despre proces, notat în același stil telegrafic, destinat probabil unei prelucrări ulterioare:

„Motivele condamnării:

1. de la Senta Engler.

Condamnată pentru încercare de trimitere în străinătate a unor secrete privind securitatea statului; toate, invenții; n-a recunoscut decît c-a ascultat Radio Paris;

2. de la doamna Weisberger (puțin nesigură ca izvor, deoarece susținea ferm că mama primise pașaportul mai demult și a greșit că n-a plecat imediat).

A vizitat pe Caraion căruia i-a dat o scrisoare de la Virgil, și care la rîndul lui i-a dat un articol de transmis nouă, pe care l-am citit la radio (situația ei, bineînțeles mai dificilă, din pricina prezenței mele la radio).

A fost judecată în procesul Caraion și a mai fost acuzată că și-a îndemnat elevii să nu se înscrie în U.T.C. (unul sau una dintre aceștia a fost martor al acuzării la proces);

2 bis. De la Stolojan [Vlad Stolojan – precizarea mea, D.J.] (care era în același timp cu mama la Malmaison).

Unui coleg de-al lui i-a spus chiar un anchetator că i se aducea acuzația de spionaj, că ar fi transmis microfilme și mesagii scrise cu cerneală simpatică prin Monique de la Bruchollerie, ce venise s-o vadă din partea fiicei ei și care ar fi adus și scos material informativ;

3. De la Botzie Weiss (căreia mama nu-i mai vorbea despre proces, dar care avea aceste informații prin doamna Dumitrescu).

A fost ridicată în urma arestării în februarie a lui Caraion, în procesul căruia urma să fie martoră. Făcîndu-i-se percheziție, s-au descoperit caietele cu corespondență dintre noi și au obligat-o la anchetă să descifreze tot ce li se părea ascuns sub anumite formule, fără să reușească totuși. Condamnată totuși pentru trădare, adică informarea străinătății, la 18 ani, dar într-un proces separat de al lui Caraion. Se știa și despre vizita lui Monique de la Bruchollerie și a altor persoane trimise de mine."

Restabilirea dreptății

Dosarul Ecaterinei Bălăcioiu n-a fost ușor de procurat. Ca în istoria cu personajul politicos, care a vrut să ajute o bătrînă să treacă strada și operația a durat enorm, fiindcă bătrîna respectivă nu dorea acest lucru, actualul serviciu de informații tergiversează accesul la dosare, dorind probabil să ne înfățișeze victimele într-o ținută mai cuviincioasă, mai decentă, cum s-ar zice, anume gata reabilitate.

Ca să arăt cum s-au petrecut lucrurile, transcriu, cu scuzele cuvenite, din propriul meu jurnal:

27 iunie 1997

Lapsus psihanalizabil? Cum de am uitat locul unde se găsesc arhivele S.R.I., dacă stația tramvaiului 35 spre Cesarom se numește Romancierilor? Stînga, liceul de poștă, dreapta, o unitate de jandarmi. Telefon, adresă, tot.

Nu trec de poartă însă, neavînd reînnoită aprobarea. Just.

Luni, 30 iunie 1997

Telefon la arhiva din stația Romancierilor. Dosarul nu mai este acolo. Cu adresa nr.626, din august 1994, s-a trimis, la solicitarea procurorului general de atunci, Manea Drăgulin, la Parchetul General.

Marți, 1 iulie 1997

Parchetul General. Colțul din stînga al Bulevardului Victoria socialismului, în spate. Înarmată cu cererea către procurorul general, primesc de la poartă un bon, 36, aștept să și intru la un procuror, care dă audiențe în camera doi. Durează aproximativ o oră. Explîc, bruiată de tacticile, poate reflexe, de intimidare: „Nu mutați scaunul, nu puneți geanta sus. N-o puneți jos. Cum vă

cheamă, doamnă?" Îmi silabisesc numele, care face minuni. Acum doamna procuror observă că sînt bronzată, că vin de la Constanța, că vin din Franța. Pot să pun geanta unde-mi face mie plăcere și mă invită să mă așez, pînă dă ea un telefon, ca să rezolvăm totul, pe loc. Iată: Împreună cu cererea de recurs în anulare, dosarul a plecat, la 16 iulie 1996, și reunit cu cel al lui Banu Dumitru și Diaconescu Stelian, la Curtea Supremă de Justiție. Din fericire, nu e departe. În Piața Unirii, vizavi de Domnița Bălașa. Dacă sînt cu mașina... Cum, nu sînt cu mașina?!...

N-am timp decît să identific locul, greu de identificat. Bucureștenii nu știu dacă Domnița Bălașa n-a fost dizlocată. N-a fost, este acolo, lîngă Tribunal, o bijuterie, pe care, probabil din cauza vecinătății, eu, în studenția mea, n-am văzut-o niciodată de aproape.

2 iulie 1997

La Curtea Supremă de Justiție, secția penală, care se află la etajul II. Aici nu mai pierd vremea cu umilul meu buletin. Flutur cartea mea de rezident într-o țară mai respectată decît propria mea țară de baștină, unde mă și aflu, și ușile se dau de perete, ca prin farmec. Mi se dă un mare *opis*, pe care n-apuc să-l consult. Caut la Bălăcioiu, la Diaconescu, la Banu. Două funcționare se reped asupră-mi, întrebîndu-mă ce caut; deși tot una dintre ele îmi pusese în față *opisul*, că doar nu-l puteam lua singură. Dar dacă nu-i acolo? Dar dacă habar n-am ce caut? Apuc totuși, între protestele lor, să parcurg toată lista. Nu e acolo. Insist: atunci unde poate fi? Poate la secțiile reunite. Din nou la Poartă. Se telefonează și sînt primită la secțiile reunite. Din nou am în față un *opis*. Dar de data asta îl răsfoiește chiar funcționarul. Apuc să zăresc o mulțime de nume. S-au judecat o mulțime de recursuri în anulare. Nu numai Noica–Pillat, anunțat de altfel în presă, acum cîteva săptămîni, deși cu greșeli grosolane și cîteodată comice. Că toți au fost condamnați în '48 și nu în '60. Că toți au primit 25 de ani. Că nu erau deloc vinovați față de regim, din contră... Adică îi fuseseră pesemne foarte devotați. Iar în locul lui Sergiu Al.George, mărinimoasa Curte Supremă îl reabilita pe ...Alexandru George. Zăresc și numele lui Țuțea Petre. Apuc să-l zăresc, fiindcă, constatîndu-mi interesul exagerat, funcționarul îmi închide ceaslovul în nas. Îmi explică, surîzînd satisfăcut, că *aici nu e ca-n Franța.*

„Atunci de ce vă dați atîta osteneală să pară că e?" îl întreb și eu, insolentă. Mă lasă să notez. În 23 iunie, anul acesta, s-a judecat recursul în anulare, și toți au fost achitați. Sentința din '59 a fost casată, nu mai e valabilă. Acum dosarul se află la magistratul de ședință pentru redactare. În mod normal, redactarea trebuie să dureze între 20 de zile și 3 luni, după care dosarul pleacă la tribunalul care a judecat-o prima dată. Din fericire, știu numărul sentinței de atunci, 28, din 12 februarie 1959, Tribunalul Militar, regiunea 2, București. Altfel?... „Altfel, acolo el va fi păstrat sau distrus, nu mai depinde de noi. Dacă a fost reabilitată, ce mai vreți?"

Întreb cum de n-a fost anunțată presa. *Ce amestec are aici presa? Poate că a fost anunțată familia, de ce mă interesez eu și nu familia? Ce treabă are presa?*

Îi înțeleg nu numai nedumerirea, dar și ura, ba chiar disprețul: după ce a stat cuminte și n-a mișcat în front, ani și ani, acum presa s-a obrăznicit.

La ieșire, pe holurile impresionante ale pașilor pierduți, întîlnesc o veche cunoștință: avocatul Nicolae Cerveni. El nu știe, evident, că-l cunosc din altă parte decît de la televizor (oh, expresiile oamenilor care știu că-i cunoști de la televizor!...) și cu atît mai puțin că știu că a fost parchetar la Brad. El nu mai știe, e clar, că a fost parchetar la Brad, spre deosebire de Varvara Florea. Îl conving totuși să stea cu mine două minute: „Da, așa e, după, dosarul se întoarce la tribunal și acolo, casarea îl mănîncă, așa este legal."

N-am decît consolarea că am făcut tot ce-am putut.

(...)

Joi, 3 iulie 1997

Rază de speranță. Înainte de a se întoarce la tribunal, dosarul trebuie să revină la Arhivele S.R.I., de unde a plecat cu niște forme. Nu se poate altfel. Cunoștința mea m-a asigurat că, și dacă lucrul acesta se petrece într-un moment imposibil, la 12 noaptea, sau duminica, sau într-un moment situat în afara timpului, tot mă anunță.

Cineva mi-ar putea spune că toată această furie nu se justifica prin nimic. Comunistă sau nu, justiția are probabil peste tot și oricînd procedee și formule care, nituite la toate încheieturile cu

articole, alineate și paragrafe din legi, îi par muritorului de rînd inventate doar ca să-i pună lui bețe-n roate și să-l facă să se simtă într-un roman de Bulgakov sau Kafka. Să se creadă într-o ficțiune menită să-l învețe că nu somnul rațiunii, ci dimpotrivă, trezia ei naște monștri, pe care funcționari placizi și competenți îi hrănesc cu hălci din carnea lui, de biet muritor de rînd.

Nedreptatea căreia, în urmă cu aproape patruzeci de ani, i-a căzut victimă femeia aceasta care, după părerea Varvarei Florea, „nu făcuse rău nici unei muște", a fost „reparată", sub recent restabilita ordine democratică, printr-una din aceste formule, numită recurs în anulare. O voi descrie pe scurt:

Auzind probabil că ne cam interesăm de el noi, ziariștii, sau printr-o simplă coincidență de mai multe ori repetată totuși, Procurorul General al Republicii cere Arhivelor S.R.I. dosarul procesului în care a fost condamnată Ecaterina Bălăcioiu, și înaintează, în baza lui, președintelui Curții Supreme de Justiție o cerere în care solicita rejudecarea acestui proces și anularea sentinței.

Președintele Curții Supreme de Justiție, dînd curs cererii Procurorului General al Republicii, adresează, la rîndul lui, el, o cerere Colegiului avocaților, solicitîndu-i să desemneze pe șase dintre membrii săi, care să-i apere din oficiu pe cei șase condamnați de odinioară numiți „intimați-inculpați". În același timp fiecăruia dintre aceștia li se trimite o *citație*, prevăzută cu loc pentru semnătura de luare la cunoștință și însoțită și de o „dovadă de îndeplinire a procedurii de citare". Formularul acesta trebuie semnat, la înmînarea citației, de către „intimatul-inculpat", dar punctul 1 prevede că, dacă acesta nu este găsit, el poate fi semnat de orice altă persoană: *soț, rudă cu destinatarul, persoană care locuiește cu destinatarul, portar, administrator, serviciu de registratură, funcționarul însărcinat cu primirea corespondenței, serviciul „Personal", administrația spitalului* (dacă omul se află în spital), *comandantul unității militare* (dacă el se află în armată), *administrația locului de detenție* (dacă el este închis), pe scurt, în măsura în care ele se pot prevedea, toate situațiile posibile. Pentru cazul în care „intimatul-inculpat" nu va fi găsit nicăieri, formularul prevede un punct 2: *„Am afișat actul pentru că: a. persoana prevăzută a refuzat să semneze; b. persoana prevăzută nu a fost găsită; c. nici o persoană prevăzută la punctul 1 nu a fost găsită.*" În această situație citația respectivă se afișează pe ușa

apartamentului de unde omul a fost luat acum patruzeci de ani, pe avizierul din hol, dacă ușa nu mai există și pe avizierul primăriei din localitate, dacă imobilul întreg nu mai există, pe dovada de îndeplinire a procedurii de citare scriindu-se, în locul semnăturii, un aproape indescifrabil „afișat".

Și, întrucît nici Colegiul avocaților nu trimite avocați ca să-i apere, nici „intimații-inculpați" nu sînt găsiți, pentru ca avocații să aibă pe cine apăra, tribunalul alcătuit din 9 judecători amînă procedura, și operațiile respective se repetă de trei ori în interval de un an: aceeași cerere adresată Colegiului avocaților, mulțumindu-se de data asta cu mai puțini avocați, iar apoi cu unul singur pentru toți cei șase, aceeași citație afișată pe ușă, sau la avizierul blocului, sau la primărie, aceeași amînare pentru lipsa de apărare, și aceeași absență a celor șase, dintre care doi, în fine prin adrese către Inspectoratul General al Poliției, Evidența populației, se află că „nu mai sînt în viață", situație neprevăzută nicăieri, la nici un punct, de parcă justiția, știindu-se eternă, nu și-ar putea imagina că „intimații-inculpați", în ce-i privește, mai și mor.

Din nou se întrunește deci Curtea, formată din nouă judecători, din nou lipsesc „intimații-inculpați", dar mai ales din nou asistența juridică a acestora nu este asigurată, și procedura se amînă. Pe una din dovezile de îndeplinire a procedurii de citare, apare în loc de „afișat" „decedat": e vorba de hîrtia care o privește pe „intimata-inculpată" Jecu Elisabeta.

Pentru ședința din 23 iunie, Curtea Supremă se mulțumește cu un singur avocat, este în fine împuternicit unul, Bercea Lucian, acesta îi apără pe toți și procedura se încheie. Toată lumea poate fi mulțumită. Curtea trebuie să plătească Colegiului avocaților suma de 150 000 lei, nu rezultă din document dacă pentru toți șase sau pentru fiecare dintre ei, iar minuta-decizie 38, de la dosarul nr. 6/1996, întocmită de completul alcătuit din 9 judecători, e simplă și nu cuprinde decît o pagină. În care acest complet casează sentința nr. 28 din 12 februarie 1959, a Tribunalului Militar Teritorial al Regiunii a II-a București și decizia 166 din 9 aprilie 1959 a Tribunalului Suprem, Colegiul Militar, numai cu privire la Banu Dumitru, Diaconescu Stelian, Bălăcioiu Ecaterina, Hamzea Adrian, Popescu Grigore.

Ocazie nesperată de a ști, aflînd pentru ce a fost iertată, *ce a făcut* Ecaterina Bălăcioiu, fiindcă la dosarul de reabilitare se afla

și sentința din 1959, pe care nimeni n-a văzut-o pînă acum, firește.

Transcriu tot:

DOSAR 113 664,
vol.III - din DOSAR 73/1959
Sentința nr. 28 din 12 februarie 1959

Tribunalul Militar al Regiunii a II-a București, Colegiul de fond, compus din Președinte – căpitan de justiție Munteanu Fănică, judecător-căpitan de justiție Cinca Constantin, asesori populari – lt.colonel Radoiaș Aurel, maior Silvași Zoltan și maior Toader Constantin, procuror-maior de justiție Dunea Tancred, secretar de ședință – Rada C-tin.

Avînd pe rol pronunțarea în cauza privitoare pe:

1. Banu Dumitru, învinuit pentru infracțiunea c.p. de art.192/2, al. 2 comb. cu art.194/4, infr. pp. de art. 209 p.1 c.p. și infr. pp. de art. 209, pct. 2, lit. a și b, al. 2 c.p.

2. Diaconescu Stelian [aceeași încadrare juridică- n.m., D.J.]

3. Jecu Ecaterina [idem].

4.Bălăcioiu Ecaterina (învinuită pentru infracțiune pp. de art. 209, pct. 2, lit. a și b, al. 2 c.p.)

5. Hamzea Adrian [...]

6. Șestopali Valentina [...]

7. Popescu Grigore [...]

S-a retras în camera de consiliu pentru a delibera asupra culpabilității și aplicațiunii pedepsei.

Dezbaterile au fost consemnate prin încheierea din 30 ianuarie 1959, care face parte integrantă din prezenta hotărîre a Tribunalului Militar.

Deliberînd în secret asupra concluziilor de învinuire întocmite de Direcția Anchete penale B din 29 dec. împotriva [sînt numiți din nou toți șapte - n.m., D.J.], avînd în vedere concluziile orale ale procurorului militar precum și susținerile inculpaților, făcute personal și prin apărătorii lor în ședință publică.

[În fapt aici urmează ce se pretinde că au făcut ceilalți, eu transcriu doar ce se pretinde că a făcut Ecaterina Bălăcioiu, n.m., D.J.].

Bălăcioiu Ecaterina (fostă proprietară a circa 190 de hectare) începînd din 1947 și pînă la arestare a ascultat cu regularitate emisiunile instigatoare ale posturilor de radio imperialiste și în special emisiunile Postului de Radio Paris, unde funcționa în calitate de crainică pentru emisiunile în limba română fiica sa, Lovinescu Monica, soția trădătorului de patrie Ierunca Virgil, iar știrile transmise le comenta în mod ostil regimului democrat popular din R.P.R., împreună cu coinculpatul Diaconescu Stelian.

Cu ocazia deselor discuții pe care le purta inculpata împreună cu D.S., își manifestau neîncrederea în trăinicia regimului nostru, propovăduiau schimbarea acestuia și reinstaurarea regimului capitalist. În acest sens,

inculpata, în fața instanței, fila 33, afirmă, printre altele, următoarele: «Mă gîndeam că schimbarea regimului mi-ar fi dat posibilitatea să-mi văd fiica mea aflată spikeriță la Radio Paris.»

Tot în discuțiile purtate, inculpata împreună cu celălalt coinculpat au calomniat regimul nostru democrat popular arătînd în mod tendențios că în prezent literatura realist socialistă n-ar reda realitatea, că în țara noastră n-ar fi libertate și că scriitorii ar scrie nu din convingere, ci din interese materiale. În vara anului 1957, inculpata Bălăcioiu Ecaterina a primit de la coinculpatul Diaconescu Stelian mai multe poezii scrise de fugarii români din străinătate, ca *Decembrie, Cîntecul rătăcitorului* precum și prefața cărții *Antologia poeților români din exil,* ce aveau un conținut ostil formei democratice de guvernare din România, pe care le-a citit și pe marginea cărora a făcut diferite comentarii ostile regimului împreună cu D.S., după care urma să le difuzeze și altor persoane, materiale care s-au găsit la locuința sa cu ocazia percheziției domiciliare efectuate în cauză.

În luna martie inculpata Bălăcioiu Ecaterina, aflînd de arestarea coinculpatului D.S., a scris o scrisoare fiicei sale, Lovinescu Monica, crainică la emisiunile instigatoare ale Postului de Radio Paris în limba română, anunțînd-o despre acestea în mod convențional, știind că D.S. a fost bun prieten cu soțul ei, Ierunca Virgil. Pentru a le putea comunica aceasta, inculpata i-a scris fiicei sale că «Ion (de la pseudonimul literar al lui Diaconescu Stelian: Cara Ion) se află tot acolo unde a mai fost în 1950», adică închis.

Datorită atitudinii sale dușmănoase, fiind profesoară de limba franceză, inculpata a căutat să imprime o atitudine anticomunistă elevelor sale, îndemnîndu-le să nu participe la ședințele U.T.M., să nu ia cuvîntul în adunări și să nu activeze pe tărîm politic. Atît în fața organelor de anchetă penală (pg.75–79), cît și în fața noastră, inculpata Bălăcioiu Ecaterina a recunoscut în întregime faptele ce i se pun în sarcină, recunoaștere ce se coroborează în totul cu interogatoriile coinculpatului Diaconescu Stelian, date atît la primele cercetări cît și în fața instanței, cît și cu depoziția martorei Pandelică Lucia, date atît la primele cercetări cît și în fața instanței din conținutul cărora rezultă întreaga activitate desfășurată de inculpată. Faptele ce i se pun în sarcină se mai coroborează și cu materialele–corp delict aflate la dosar (filele 106–117 dos. 73/1959, voi. III).

Sentința îi condamnă pe primii doi pentru trădare de patrie (art.194, pct. 2, al. 2 c.p., combinat cu 194 a, pct.4 c.p.) și de crimă de uneltire contra ordinii sociale prin agitațiuni (art. 209, pct.2, lit.a și b al. 2 c.p.), în vreme ce pe ea o încadrează doar la aceste din urmă prevederi juridice, pentru „discuții dușmănoase la adresa regimului democrat popular din R.P.R., cu diferite elemente ostile regimului nostru".

În sentință, cu citarea căreia mă opresc aici, se dezvoltă puțin vinovăția, precizîndu-se că „în cadrul acestor discuții analizau în mod dușmănos măsurile luate de partid și guvern, comentau în mod ostil regimului evoluția internă și internațională". Global, se apreciază, deci și în ce o privește, că „din această activitate agitatorică, făcută de către inculpații de mai sus sub diferite forme, putea să rezulte urmări deosebit de grave pentru securitatea regimului nostru."

Cum se vede, în 1962, fiica ei știa cam tot. Chinuită de remușcări, ea își închipuie însă că scrisorile ei, descoperite, i-ar fi agravat mamei ei sentința. Bineînțeles însă că nu știa chiar totul. Fiindcă despre oamenii care au asasinat-o pe mama ei nu se va ști niciodată totul, iar multe nici nu se pot măcar imagina.

Mă abat puțin de la firul principal, pentru a stabili faptele:

În 1948, la instaurarea ireversibilă a regimului comunist, Ecaterina Bălăcioiu era profesoară de limba franceză la Liceul „Regina Maria", liceu de fete, în general de familie bună, unde preda limba franceză. Cînd scriitorii francezi sînt scoși din programa școlară și înlocuiți cu autori care nu mai pot fi memorați cu ajutorul distihului *O cioară pe-o rădăcină / Bea apă dintr-o fîntînă,* profesoara este și ea retrogradată. Din inspectoare generală pe țară, apoi profesoară într-unul din cele mai bune licee, ajunge într-o școală de cartier, Mecet, unde va preda, cu aceeași dăruire de ființă prea perfectă ca să nu pară ușor artificială, limba și literatura română. Mulți dintre părinții fostelor ei eleve îi cer să continue cu ele lecțiile de franceză în particular, iar unele dintre acestea o urmează la acea școală de cartier. Dar ei înșeși îi este clar că regimul îi dăduse un semn.

Ceea ce vrea să spună că era în primejdie încă din 1948. Fiindcă era descendentă de boieri și avea o broșă moștenită de la o străbunică; fiindcă avea mîinile și picioarele mici – trebuie să se știe că Ceka leninistă a executat, pe bază de decret, în anii '20, oameni pentru această vină, de a avea mîinile mici și albe; fiindcă fusese soția lui E. Lovinescu, sau fiindcă-i plecase fiica în străinătate, sau din toate aceste motive, este puțin important, *ea era în primejdie încă din 1948.*

Cineva ar putea spune că, naivă și încrezătoare în puterea adevărului, în puterea cuvîntului de a-l răspîndi și în propria ei putere de a răspîndi cuvîntul, fiindcă era orgolioasă și se prețuia,

crezînd, mai ales, și pe bună dreptate, în vocația ei pedagogică, Ecaterina Bălăcioiu nu credea de fapt că este în primejdie. Nici chiar cînd afirma că știe lucrul acesta. Dacă, cu două zile înainte de arestare, povestește cum a convertit un securist, mai mult ca sigur că se știa urmărită, dar nu se credea în primejdie. În înalta ei opinie despre educabilitatea oamenilor, în „optimismul ei pedagogic" cum s-ar spune, ea se vedea convertind securiști cu legiunile.

Ea, care-i spune mai tîrziu Varvarei Florea să nu aștepte răsplată, că nu există răsplată, aici, pe pămînt, învățînd-o pe femeia aceasta simplă superba libertate interioară a celor care nu așteaptă răsplată, aici, pe pămînt, nu avusese totuși instinctul de conservare să știe că *cu ei* nu se discută, că singura atitudine sănătoasă este frica vigilentă și fuga. Ea și-a pierdut vremea, ca Joseph K., să explice, să convingă, să convertească pînă și pe cei convertiți deja de mult, cumpărați de diavol.

Fiindcă, aflăm abia acum, din datele oferite cu țîrîita de fosta Securitate, era deja, la data arestării, subiectul unui întreg dosar.

Care începe probabil de la excluderea din P.C.R., în 1949. Partid, a cărui membră Ecaterina Bălăcioiu a fost pentru cîteva luni, dar să nu anticipăm.

Un dosar plin de stampile, parafe, semnături și numere de înregistrare, conținînd pe copertă specificațiile *Arhiva S.R.I., fond X, dosar 51631, vol. I, primele investigații* (1953), ceea ce nu înseamnă nimic – nimeni niciodată nu va ști cînd și cu ce au început în privința cuiva *primele investigații*. Ce putem deduce din el sînt două lucruri: interesul deosebit al organelor pentru casa ei, în care locuiește singură, și trecutul, destul de încărcat ca să o facă susceptibilă pentru dislocare – citește deportarea, în Bărăgan, dislocare propusă la 13 iulie 1953, printr-un document *strict secret* de către un locotenent, Al. Oaidă.

Documentul respectiv, intitulat CONCLUZIE, este un formular tipizat, cu majuscule, alcătuit din două capitole, precedate de o motivare:

Văzînd materialele existente la Dosarul nr. 9420 asupra lui [puncte de suspensie pentru numele celui luat în observație - n.m. D.J.] și asupra familiei (....). Am găsit [cap.I] [mai multe rînduri de puncte de suspensie pentru descrierea situației -n.m. D.J]. și: Aș găsi de cuviință [cap. II].

La „Aș găsi de cuviință" locotenentul Oaidă propune dislocarea, dar locul rezervat ștampilei și semnăturii celui care trebuia s-o aprobe rămîne, nu știm de ce, gol. Și pînă la fișa cu care, în 1955, profitînd de iluzoria destindere adusă de Geneva, Ecaterina Bălăcioiu cere un pașaport pentru a-și vizita fiica, piesele de la dosar transcriu de nenumărate ori aceleași prime date, cu tot atîtea greșeli la fiecare transcriere.

Să spunem în paranteză și deocamdată fără nici o legătură cu nimic: nici măcar data nașterii n-o putem deduce cu exactitate. din aceste documente.

Iat-o în *Propunerea de dislocare*:

Ecaterina Bălăcioiu, născută la 16. XII. 1889, în comuna Mierea Birnicii, Craiova, fostă proprietară de moșie, expropriată, domiciliată în etc., etc.

Într-o *Fișă* din 24 iunie 1953, cu nr. 726 /00180.776 (?), aceeași dată de naștere, greșită, este reprodusă, dar se amplifică erorile aberante cu privire la biografia ei intelectuală și profesională:

Din anul 1938 pînă în 1944 a fost inspector general peste toate liceele din țară [ceea ce este adevărat]. În acest timp a făcut diferite călătorii, în Franța, Germania, fiind trimisă de Ministerul Învățămîntului la schimb de experiență. [Ceea ce nu este adevărat. Cu excepția unei călătorii, cu E. Lovinescu și fiica, în 1929, și a celei de studii, de dinainte de căsătorie, n-a mai plecat din țară, dar detaliul era util unui viitor eventual dosar de spionaj.] Susnumita a fost decorată cu *„Coroana României"* și *„Meritul cultural"*. A fost simpatizantă a partidelor P.N.Ț. și P.N.L.

Într-un referat, și acela plin de numere de înregistrare, avize, semne de întrebare, sublinieri și semnături, din 13 iulie 1953, după ce se transcrie data de naștere, greșită, numărul de hectare expropriate, tot greșite probabil, detaliul – exact – că locuiește în apartament singură, deși *apartamentul e lăsat de soțul ei, de care e divorțată, unei fiice fugite din țară*, aflăm că investigațiile asupra ei au început mult mai devreme, probabil că nici n-au un început, ca miturile și legendele:

La arhivele A.S M.S.S. rezultă următoarele:

Bălăcioiu Ecaterina, născută la 16 martie 1889, în Mierea Birnici, Dolj etc.; este cunoscută dintr-un referat de investigații întocmit de Regiunea de Securitate Buc., la 22 decembrie 1949, din care rezultă:

În anul 1929 a fost plecată la Paris, împreună cu soțul ei, Lovinescu, care urmărea să învețe corect limba franceză. De asemenea, în anul 1947 a trimis pe fiica sa, Monica Lovinescu la Paris pentru studii, care în anul 1948 a refuzat să se întoarcă în țară. Aceasta [fiica], înainte de a pleca la Paris, în anul 1947, a participat la Congresul studenților din Cluj, cu scopul de a-și înlesni plecarea din țară.

Se reia detaliul cu decorațiile (adevărat – după propriile declarații de mai tîrziu, în anchetă, dar dezavantajos pentru ea, „Coroana României" funcționînd, firește, ca o circumstanță agravantă).

Și aici este cunoscută dintr-un referat al Siguranței Statului, datînd din... 18 august 1943, din care rezultă că îndeplinea funcția de inspectoare secundară în Ministerul Învățămîntului. Tot Oaidă este cel ce redactează și acest document. Decît că el se regăsește în *A.S.R.I., fond D, dosar 11 119, vol. 7*, filele 249–251. Se pretinde aici că este membră P.M.R., prin cooptare din P.S.D., deși în documentul anterior se spunea că a fost deja exclusă, „din motive de origine socială (moșieri expropriați), simpatii naționaliste și liberale și mai ales rămînerea fiicei ei în străinătate."

Că o femeie condamnată din cauza regimului să nu-și vadă timp de 11 ani unicul copil putea să aibă orice fel de simpatii, numai comuniste nu, trebuie să fi fost la mintea oricui, dar de ce este atît de insistent reluată informația despre „o călugăriță din preajma Bucureștilor, pe care o vizitează", este mai greu de explicat. Sora Ileana, acum stareță, nu avea, cînd o vizita Ecaterina Bălăcioiu, o învăța franțuzește, găteau împreună după Sanda Marin și-i spunea „ești ca și fiica mea", decît 18–19 ani. I se pregătea și Ecaterinei Bălăcioiu un loc în loturile masive care vor umple în curînd închisorile, cel al „Rugului aprins" al lui V. Voiculescu, cel „mistico-legionar" al lui Noica–Pillat, cel al foștilor P.N.Ț.-iști (Spineanu, Săvulescu, Novac), din august, 1959? Nu știm nici asta. Dar parcă nu exactitatea datelor contează în aceste documente, cît potrivirea lor cu un viitor rol, care i se va atribui fără ca regizorii să se fi hotărît încă asupra rolului.

Cu cît se amplifică și se diversifică datele despre biografia ei intelectuală, cu atît cronologia este mai încîlcită. Dar constatăm și aici contribuția a numeroase „dosare" care tind să se piardă în trecut pînă departe, *in illo tempore*.

În această nouă serie de dosare, este născută la 1 martie 1887, părinții ei devin Gheorghe și Nicoleta. Biografia îi este, la fel, reconstituită de foarte devreme:

...în 1895 numita se înscrie la Școala primară „Matei Basarab" din Craiova (stînd în gazdă), unde a urmat pînă în 1899, cînd se înscrie la liceul particular „Hagi Preda" și „Urziceanu" din Craiova, unde a urmat cursurile, ca internă, pînă în 1906.

În 1906 se înscrie la Facultatea de Litere din București, locuind în această perioadă la Liceul „Delavrancea" din București. Facultatea a absolvit-o în anul 1911, dată de la care a avut sporadic funcția de suplinitoare la diferite școli, cum sînt: Liceul „Carmen Sylva", Ministerul de Finanțe (?), ajutoare de bibliotecară, funcționară — 6 luni, și apoi și-a întrerupt activitatea — stînd acasă și ocupîndu-se cu menajul — pînă în anul 1926. La această dată a fost angajată în funcția de profesoară de limba franceză la Gimnaziul „Heliade Rădulescu" din București. Între 1930–1932 este profesoară de limba franceză la liceul industrial „Protopopul Tudor" București, iar în anii 1933–1934 a funcționat în aceeași calitate la Liceul industrial de fete din Ploiești, locuind însă în București, Strada Wilson, nr.11.

Între anii 1938–1944 a fost inspectoare pentru școlile particulare de specialitate și inspectoare generală. Între 1944-1947 a funcționat ca profesoară de limba franceză la Liceul „Regina Maria", București, iar între 1947–1950 a avut aceeași funcție la Școala elementară nr. 9, Mecet, pînă la data de 1 septembrie 1950, cînd a fost pensionată pentru limită de vîrstă.

I se consemnează decorațiile primite în urma inspecțiilor la clasă: „Meritul cultural" clasa a II-a și „Bene merenti". Aici nu se știe, sau se omite „Coroana României".

Se consemnează căsătoria cu E. Lovinescu – *profesor și literal* (chiar așa!) și faptul că, după divorțul pronunțat în 20 martie 1934, Bălăcioiu Ecaterina nu a mai fost căsătorită.

Se consemnează scurta trecere prin partid, cu ocazia fuzionării, pînă la excluderea din cauza originii *„nesănătoase"* (trecută și în fișă între ghilimele!).

În 26 februarie 1955 (încep să se adune piesele dosarului pentru viză?) sursele documentului sînt altele: dosarul de pensii de la Consiliul popular.

Și aici informațiile despre biografie sînt într-o dezordine și incoerență descurajante:

După terminarea studiilor liceale în 1926 a fost numită în învățămînt, mai întîi ca suplinitoare și apoi ca suplinitoare provizorie, în funcții ce le-a deținut pînă în 1932. După această dată, Ecaterina a fost numită profesoară definitivă și transferată în postul de profesoară în provincie, în diferite comune îndeplinind această funcție pînă în anul 1938.

Aceeași informație exactă:

Între 1938–1944 numita a îndeplinit funcția de inspector și inspector general pe țară,

nu pentru că s-a nimerit să fie exactă, ci pentru că această funcție ministerială, între anii '38 –'44, constituia o circumstanță agravantă și i-a adus în închisoare pe mulți intelectuali români: Mircea Vulcănescu, Vladimir Streinu, Gheorghe Florian și mulți, mulți alții.

Și, firește, altă dată exactă: imobilul, scara, etajul, apartamentul, *„unde locuiește singură, deși s-a despărțit,"* și deși din dosar mai rezultă că:

pe imobilul din 6 martie nr. 95 B se află o placă comemorativă din bronz, unde scrie după cum urmează: „În această casă s-au ținut primele ședințe literare ale Cercului «Sburătorul»".

Din alt dosar, de data asta cel de studentă la Facultatea de Litere al fiicei lui E. Lovinescu precum și din dosarul de la serviciul de „control al străinilor", rezultă că aceasta:

după ce și-a luat bacalaureatul, în anul 1942, s-a înscris la Facultatea de Litere, secția filologie modernă. Cursurile facultății le-a urmat pînă în 1946, cînd și-a luat licența, în specialitatea limbă și literatură franceză, română modernă, critică și estetică literală (sic). În anul școlar 1946–1947 Monica a urmat primul an de doctorat, la aceeași facultate.

În anul 1947, numita cere C.S. să-i elibereze un pașaport pentru a merge în Franța, în vederea continuării studiilor la Facultatea de Litere din Paris. Această cerere i-a fost aprobată și astfel a plecat din țară. În anul 1948 Monica Lovinescu cere legației noastre din Paris să i se prelungească valabilitatea pașaportului. În urma acestei cereri Controlul Străinilor a avizat negativ, răspunzînd că nu i se mai prelungește valabilitatea pașaportului și că, dacă dorește să revină în țară, să completeze un formular. Numita nu a făcut acest lucru și nu a mai trecut pe la legație.

Semnează documentul: Vasilescu Cornel.

Este curios că nici unul dintre documentele Securității nu consemnează drept călătorii ale Ecaterinei Lovinescu în străinătate decît pe cea din 1929, împreună cu fostul ei soț *„pentru studiile sale de documentare, ca scriitor, pentru trei luni la Paris, iar la întoarcere au stat la Veneția două săptămîni"*. În fișa de la legație ar putea să existe o explicație a omisiunii: faptul că nu a călătorit mult ar putea fi un argument pentru a i se acorda viza.

Fraza finală este deosebit de omenoasă, pentru un document întocmit de organele de Securitate:

Bălăcioiu Ecaterina dorește să meargă la Paris – Franța pentru a-și vedea unicul său copil, Lovinescu Monica, pe care nu a mai văzut-o de 9 ani, cu tranzit prin Ungaria, Austria, Elveția, Franța.

Într-o notă în care apare deja ca „obiectiv", literalmente tapetată de semnături, parafe, avize, ștampile de tot felul și nenumărate numere de înregistrare, și datată 24 martie 1953, în care este născută la 13 martie 1889, găsim o informație în plus, dar care nu încape printre celelalte:

Din investigațiile efectuate pe teren au rezultat următoarele: Susnumita, după terminarea cursului primar, s-a înscris la Liceul de fete „Regina Maria" din orașul Craiova, unde a absolvit 8 clase, apoi a plecat la Paris unde și-a continuat studiile în ramura filologie. În anul 1913 s-a întors în România.

Și din nou datele se învălmășesc total, într-atît neglijența celor care efectuau investigațiile, a celor care consemnau locurile de muncă la serviciul Personal, și a agenturilor care urmăreau „obiectivele" era generală.

Se consemnează peste tot buna ei pregătire profesională și faptul că a fost foarte iubită de elevi, și într-un loc, aprecierea de care se bucură chiar la minister pentru *„buna pregătire și predarea materialului marxist"*, chiar dacă

în trecut simpatizase cu partidele burgheze, activase în Frontul Renașterii și purtase uniforma respectivă, pe care o are și în prezent acasă la ea. În anul 1947 s-a înscris în P.S.D. și la unificare a fost confirmată în P.M.R., activînd în cadrul școlii pînă în 1950, cînd a fost exclusă.

Fișa din 24 martie 1953 este evident făcută s-o „înfunde":

La domiciliu este cunoscută ca o persoană ce are manifestări ostile regimului nostru, manifestîndu-se pe poziția burgheziei. Este o femeie distantă de clasa muncitoare, sfidîndu-i și manifestîndu-se contra elementelor scoase din producție și pe care regimul nostru îi ridică în posturi de răspundere. Afirmă că va veni cît de curînd timpul cînd va da socoteală de ceea ce face regimul nostru.

La data respectivă nu mai locuia singură în apartament, deși trei pagini mai încolo, apartamentul ei, atît de mare, pe deasupra

moștenit, și nici măcar de ea, ci de fiica ei, „fugită" și măritată cum altfel, tot cu un „fugar", era gol, sau ca și gol, dat fiind că ea urma să fie „dislocată":

În același imobil locuiește numita Negreanu Elena, studentă la Facultatea de Medicină umană, fiică de chiabur, cu care împreună boicotează împotriva regimului nostru, cu care ascultă posturi imperialiste, difuzîndu-le printre locatari.

Sînt atît de elucubrante uneori informațiile încît nu numai că nu pot fi luate în considerație, dar te întrebi dacă nu cumva nu sînt scrise doar așa, ca să umple paginile. Despre fiica, *„Lovinescu Maria, scriitoare, stabilită la Paris, fără să i se cunoască adresa"*:

este cunoscută că a scris diferite broșuri și cărți în limba franceză contra regimului nostru, printre care a scris în Franța romanul „Titel Petrescu".

Nici măcar nu ne putem da seama ce confuzie ascunde această invenție, în afară de oportunitatea de a invoca numele unui recent dușman, șeful rebel al unui partid care se lăsase asimilat.

În fine, o ultimă hîrtie din Dosarul de dizlocare, căruia, din-tr-un motiv sau altul nu i s-a mai dat curs, unde ne întîmpină aceeași sarabandă de date contradictorii. În ciuda faptului că este întocmită în februarie 1956 de către Direcția a VII-a, la cererea Direcției I, și cu ajutorul unei agenturi în toată regula, alcătuită din FULGER TITI și FRUNZĂ MATEI, prin urmare, mai informată: „numita" a fost căsătorită cu Lovinescu Eugen care *„era profesor universitar și critic literar"*, și întrucît *„stergerea de divorț nu s-a făcut"*, sus-numita primește pensie și de pe urma soțului, și de la Ministerul Învățămîntului de unde a fost pensionată în... 1948.

Sînt identificate cîteva dintre elevele cărora Ecaterina Lovinescu le dă lecții în particular, printre care fiica inginerului Cucu, de la Uzinele „23 August",

care are o casă în comuna Țigănești, unde se găsește un schit de maici, unde Ecaterina Lovinescu are o cameră și merge în fiecare vară să se recreeze 20–30 de zile.

Aici se spune că *„nu se manifestă dușmănos regimului nostru"*.

La fel, de către această agentură, mai delăsătoare pesemne, fiica nu este cunoscută cu activitate politică: i se identifică în

schimb colegele de facultate, cu care a fost în relații de prietenie înainte de plecare.

La ce ne folosește trecerea în revistă a acestui voluminos dosar? Într-un fel absolut secundar și care depășește scopul investigației mele: pentru a exorciza frica în legătură cu ce s-ar putea găsi în ele. Se găsește în ele multă, multă hîrțogăraie, scrisă ca să treacă timpul și să meargă leafa, fără cel mai mic scrupul de exactitate. Dar, e drept, și fără scrupul, că acea hîrțogăraie, întocmită funcționărește și cu blazare, poate și ucide pe cineva, la o adică.

Am trecut-o în revistă însă și pentru a reconstitui acest interval, necunoscut, din viața ei de dinainte de arestare.

Era, în realitate, născută la 28 februarie 1887, în Mierea Birnicii, județul Olt. Ea însăși o spune, în felul ei cifrat, și care a atras atenția echipelor Securității, determinîndu-le s-o interogheze fără întrerupere timp de luni în șir, într-o scrisoare din toamna anului 1956: „– *nu uitați să-i telefonați lui Ly, în 28 februarie, cînd este ziua ei și împlinește 70 de ani*".

Nu știm, din păcate, decît din amintirile fostelor camarade de detenție, perioada și intervalul de timp cît a stat la Paris. Poate nu chiar 8 ani, cît își amintește Varvara Florea, dar nici doar cele trei luni, „necesare" lui Lovinescu „*profesor și literal*" să „*învețe bine franceza*", după ce-și dăduse el însuși un doctorat la Sorbona. Cert este că, în momentul cînd s-au cunoscut, la Biblioteca Academiei, Ecaterina Bălăcioiu era, din punct de vedere profesional, în plină ascensiune: terminase Literele, scria, probabil nu doar jurnal, deși nu apare ca autor în publicațiile vremii, făcea manuale și se pregătea la rîndu-i pentru un doctorat în franceză, întrerupînd totul pentru a se căsători cu E. Lovinescu, apoi pentru a-și dedica aproape toate energiile copilului care se naște tîrziu și – judecînd după albumele de familie, datate grijuliu, și comentate ca niște benzi desenate *avant la lettre*, cu cuvintele și gîndurile personajului, mereu același – pentru a face din maternitate opera vieții ei. Și, cum se vede, și a morții ei. Operă într-adevăr, fiindcă a consolidat-o prin jertfă.

Revin acum la „mărinimoasa" acțiune de restabilire a dreptății, întreprinsă, în cea mai mare discreție și pudoare, de justiția română din 1997.

Iată finalul sentinței pronunțate de un nou tribunal, după aproape 40 de ani:

Decizia înlătură pedeapsa complementară de confiscare a averii aplicată inculpaților sus-menționați.

Onorariile de avocat pentru apărarea din oficiu a inculpaților, în sumă de cîte 100 000 lei, se va plăti din fondul Ministerului Justiției.

Pronunțată în ședință publică, în 23 iunie 1997.

Urmează semnăturile celor 9 judecători, neinteresante, mult mai puțin interesante în orice caz, decît specificarea că ședința a fost *publică*, fără ca nimeni să știe despre ea, și fără „intimata-inculpată Ecaterina Bălăcioiu", pe ușa apartamentului căreia, confiscat, s-a afișat de trei ori citația, ca și cum nu s-ar fi știut că murise în închisoare cu aproape patruzeci de ani în urmă, și ca și cum nu ar fi știut pînă și copiii, în România, că fiica ei, cel mai cunoscut și neobosit adversar al regimului chipurile răsturnat, trăiește de aproape cincizeci de ani în străinătate.

Și ca și cum n-ar fi știut-o prea bine chiar cel pe ușa căruia se afișase respectiva citație.

Casa

1 iunie 1997

„N-o să vă primească, doamnă. Nu sînteți prima care încercați, n-are rost, nu că pierdeți ceva, așa e, da' vă spun așa, pentru dumneavoastră, să știți... chiar ziariști, ce, credeți că n-au fost? Mai ales ei, ce credeți, au încercat și de la televiziune, și cu tot felul de trucuri, așa e, nu vi se întîmplă nimic, dar de ce să încercați degeaba, eu vă spun... Au încercat în toate felurile... Ce casă memorială, ce scriitori?

Și să știți că poate și să vi se-ntîmple, că ăsta e, doamnă, om periculos. Părerea mea, dumneavoastră faceți cum considerați. Io zic să nu-ncercați nici acolo, că-i are pe toți la mînă ș-acolo, îi știe pe toți, și toți au ceva pe sufletul lor, și el îi știe, că i-a crescut de mici, sînt mînă-n mînă, faceți cum vreți, dar eu vă spun că n-aveți nici o șansă...

Mai bine vorbiți, vă spun eu cu cine, cei mai vechi oameni aici. Ăsta are, doamnă, un cimitir în spate."

Dau tîrcoale clădirii, ies pe ușa din spate în curtea interioară, cu miros de subsol și șobolani, unde, atunci, s-au ars, și toți spun că *el* a ars, cărțile, manuscrisele, cele 13 volume de scrisori, legate ca niște cărți și ele, și mai ales jurnalul ei de domnișoară, de adolescentă.

Știu cum este. Tot ce s-a omorît, de la începutul lumii și pînă azi, *el* a omorît și tot ce s-a ars, *el* a ars, tot ce s-a furat, s-a condamnat la moarte, s-a violat, s-a șantajat. Știu. Pentru memorie și pentru suflet, e mai comod așa: să aduni răul într-o singură formațiune malignă. În tehnicile recomandate pentru salvarea sufletului colectiv se numește țap ispășitor.

Și totuși, trucul cu casa memorială n-are de ce să nu meargă. Aici a stat un mare scriitor, iar eu vreau să știu cum arăta casa,

pentru ca s-o reconstituim în altă parte, dacă el n-are gentilețea să ne-o cedeze și-o consideră acum a lui. În Occident chestia asta se face frecvent. Reconstitui în altă parte ceva ce nu poți să reconstitui pe loc. Mai ales că trucul ăsta a mai funcționat o dată. O cercetătoare, Ileana Vrancea, a fost aici o dată și a primit-o. Dar a primit-o *el*?

> Despre „chiriașul" care i-a luat locul în apartamentul din Bulevardul Kogălniceanu (fost Elisabeta) vecinii, ce n-ar prea vrea să-i dea numele, dar pe care l-a văzut Monica Lovinescu (parcă și Gabriel Liiceanu), au o versiune ce n-ar putea fi controlată decît prin cartea de imobil. Ecaterina Lovinescu Bălăcioiu le povestise că a fost vizitată în 1956 de un gradat de la Procuratura Militară, căreia îi plăcea foarte mult apartamentul. După ei acesta n-ar fi altul decît Ioan Nistor, alias Bistran, anchetatorul care s-a mutat în apartament la cîteva zile după arestare. Același ar fi făcut parte din completul de judecată al lui Ceaușescu. Cînd s-a sinucis unul din colegii lui de la procesul lui Ceaușescu, i s-a făcut frică și a dispărut din București. Detaliul a fost verificat de Monica Lovinescu în aprilie 1990, cînd n-a găsit în B-dul Elisabeta decît o rudă, cam speriată, a lui, el fiind plecat în provincie.
> Într-un text publicat în *Agora* de la New York, Ileana Vrancea dă detalii, și inedite, și uimitoare despre soarta bibliotecii lui E. Lovinescu („arestată" și ea) și relatează cum, în 1965, sub pretextul monografiei asupra lui E.Lovinescu, făcuse cunoștință cu noul locatar (unul din membrii completului de judecată care supravegheaze și arderea maldărului de cărți și hîrtii personale ale Ecaterinei Bălăcioiu Lovinescu, după arestarea ei). În toate punctele descrierea coincide cu cele spuse de vecinii de bloc, în afara... numelui. Pe cel vizitat de Ileana Vrancea îl cheamă Marin Panaitescu, și sub acest nume figura și în cartea de telefon. Însă din procesele-verbale de urmărire de la S.R.I. se constată că acest Panaitescu era un mai vechi colocatar al ei, și el și soția erau copii de chiaburi. .
> Doar cartea de imobil ar putea privilegia o pistă sau alta. Să fie vorba de două persoane diferite, care au locuit în același timp sau simultan în acest apartament, unul anchetator, altul membru în completul de judecată? Sau de o singură persoană, cu nume și pseudonime succesive? În orice caz, un lucru e sigur: că în apartament, în locul victimei s-a instalat călăul ei.

Pagina din care am citat mi-a copiat-o din propriul ei jurnal Monica Lovinescu și mi-a trimis-o. Versiunea ei este plauzibilă.

Un gradat l-a vizitat și pe fratele inginerului Aurel Rozei (condamnat la moarte la 1 septembrie 1952), la trei luni după execuție (care avusese loc la 14 octombrie 1952), și i-a spus să-și ia mama din casa unde stă singură, că au nevoie de ea în interese operative. De fapt, nu l-a vizitat. L-a ajuns din urmă pe stradă. Timp de trei luni nu făcuse nimic decît cîntase la vioară – el și fratele lui geamăn aveau de mici vioară, cîntase la vioară timp de trei luni, după asasinarea geamănului, fără să iasă din casă, ca și cum ar fi vrut să o facă și în locul celuilalt, împușcatul, și cînd a ieșit l-a ajuns unu din urmă și i-a șoptit să nu mărească pasul, să nu-l rărească, să-l asculte atent, să vină la cinci la sediul lor din cutare loc. Și acolo i-a zis să-și ia mama bătrînă din casă, că lor le trebuie casa în interese operative. Aurelia Ghenciulescu mi-a spus că, atunci cînd a căutat-o ea pe Ecaterina Bălăcioiu, a ieșit o femeie tînără, frumoasă, cu o aluniță mare, neagră, pe gît. Despre alunița asta nimeni nu mai știe nimic. Dar vecinii spun că *el* a avut mai multe neveste. Ce vreau eu să spun este că e plauzibil să o fi vizitat un gradat, dar cine-i gradatul?

↘ Ce știu despre familia Panaitescu la 1 iulie 1997?

În 26 ianuarie 1956, cum spune fila nr. 261 din Fond X, Dosar 51631 vol. I, conținînd primele investigații, soții Panaitescu locuiau „de puțin timp" în apartamentul din fostul Bulevard Elisabeta și erau amîndoi ingineri la Ministerul C.F.R.

Mai tîrziu scrie că sînt „fii de chiaburi și urăsc pe comuniști". În 18 februarie 1958 se aflau încă acolo și o întreagă scrisoare a Ecaterinei Bălăcioiu vorbește numai despre ei și băiețelul lor, Ghiocel. În aceeași lună mama vitregă a Marianei Panaitescu moare la Calafat, și Ecaterina Lovinescu Bălăcioiu păstrează cîteva zile copilul, cît mama lui este dusă la înmormîntare. Comentariile din scrisoare sînt mai degrabă călduroase: Mariana este orfană de mică, iar această mamă vitregă a crescut-o ca o adevărată mamă. Mariana este acolo și în 3 martie. Ecaterina Bălăcioiu povestește că a ajutat-o să-și pregătească mica ei masă festivă, de aniversare. Dar nu știu dacă ea este femeia cu aluniță, amabilă, care i-a spus Aureliei că profesoara ei a fost arestată, sau cealaltă care, mai curînd cinică, i-a spus sorei Ileana, speriată și plînsă, că „Doamna a plecat într-o vacanță ceva mai lungă".

Există ceva care-i face suspecți pe soții Panaitescu, pe lîngă faptul că sînt atît de „construiți": numele, parcă convențional și lipsit de imaginație: Marin și Mariana, identitatea „fii de chiaburi

și urăsc pe comuniști", un fel de travesti copilăros, conceput în ideea naivă că minciuna dibace este inversul adevărului. Nici una dintre notele ulterioare, de la oricîte surse ar proveni, nu se opresc asupra lor. Pot fi oare atît de șterși și nesemnificativi încît să nu fi fost luați nici o clipă sub observație? Deprinderile lor cotidiene sînt destul de banale, și în același timp șocante totuși, pentru a atrage atenția. Drept exemplu de gest extravagant putem foarte bine să invocăm faptul că, instalați în camera de lucru a lui E. Lovinescu, tranșau pe vastul lui birou porcul de Crăciun și că în rafturile, acum goale, ale bibliotecii, păstrau proviziile de untdelemn, oțet, murături, cum și-a adus aminte și mi-a spus, de data asta la telefon, fiica Ecaterinei Lovinescu...

Dar, revenind, ispita detectivistică mă face să nu ocolesc întrebarea: De ce, cu asemenea stranii obiceiuri, n-au intrat fie și în treacăt, ca amănunt pitoresc, în obiectivul atoatevăzător al numeroaselor agenturi, surse, agenți? Nu sînt oare ei înșiși „ochiul" care privește, urechea care ascultă, aparatul care fotografiază, singurul caz în care s-ar explica de ce rămîn în permanență nevăzuți?

Fiindcă, întorcîndu-ne la Nistor, Panaitescu, Bistran, un singur lucru rămîne fără explicație. În 1965, cînd Ileana Vrancea a vizitat casa în care în mod sigur nu locuia decît Ioan Nistor, acesta s-a dat drept... Panaitescu. Redau în întregime din textul publicat în *Agora* pasajele care îl privesc:

> Mi-a fost dat să văd cu propriii mei ochi ce a devenit atunci, în 1959, restul arhivei și bibliotecii lui E. Lovinescu, atît cît a scăpat în 1948 și 1958 [...] Am găsit dovada că resturile acestei arhive, atîtea cîte au rămas după o primă descindere în 1948, mape cuprinzînd corespondența de la Titu Maiorescu și Mihail Sadoveanu, de la Ion Barbu și Hortensia Papadat-Bengescu au fost arse gospodărește, în curtea blocului, în grămăjoare mici, stropite cu gaz, în ianuarie 1959, după condamnarea doamnei Ecaterina Bălăcioiu. Din apartamentul din fostul Bulevard Elisabeta 95 bis au fost ridicate atunci întregul mobilier, resturile bibliotecii și arhivei rămase după descinderea din 1948, iar mapele și cărțile care n-au mai încăput în camionul încărcat au fost arse pe loc. Volumele încărcate în camion au devenit, după ce au fost luate în primire de Securitate, „Fondul 270/1959", depus de Ministerul de Interne, prin căpitanul Stanciu, la 11 mai 1959, într-un depozit subteran de pe Strada Lipscani [...]
>
> Pe superiorul căpitanului Stanciu aveam să-l cunosc peste doi ani, în toamna anului 1965, cînd monografia mea intra în tipar și

pregăteam materialul iconografic. Atunci am călcat pentru prima oară pragul casei în care funcționase cenaclul „Sburătorul". M-a întîmpinat noul locatar: în apartamentul în care a trăit și a murit E. Lovinescu și din care a fost arestată văduva lui, fusese instalat unul din membrii completului de judecată al Tribunalului Militar, dl. Marin Panaitescu, care supraveghease și arderea maldărului de cărți și hîrtii aruncate în curtea interioară a blocului. Cu permisiunea lui, am fotografiat atunci, din încăperea unde fusese biblioteca, fereastra balconului spre Splaiul Independenței și priveliștea copacului desfrunzit peste care Lovinescu își odihnise privirea. Fotografia a apărut în cartea mea din 1965. Noul stăpîn al casei s-a străduit să mă ajute în alegerea unghiului cel mai potrivit, cu cea mai bună perspectivă, mărturisindu-mi că fereastra asta este și pentru el un loc preferat de lectură și reverie. L-a confirmat și soția sa, o femeie blondă, tînără și frumoasă, care se plîngea că locuința e mică, un hol dublu, despărțit printr-o arcadă și un dormitor și că nu înțelege cum de-a putut locui aici un intelectual atît de important, care mai primea și lume. Una peste alta însă, soții Panaitescu se simțeau destul de bine în apartamentul din fostul Bulevard Elisabeta 95 bis. Iubitori de animale, ei țineau pe atunci un superb pisoi negru, împodobit cu o zgardă roșie. Telefonul lor era la data aceea 138627. La toate întrebările mele dl. Panaitescu mi-a răspuns cu bunăvoință și în amănunt. Mi-a confirmat că unii dintre aceia care asistaseră la autodafeul din curte au încercat, dar n-au putut salva nimic, ordinul era ordin și nu le putea permite.

Fragmentul de mai sus s-a publicat în revista românească ce apare în S.U.A., *Agora* vol. III, nr. 7, din februarie 1990, sub titlul „Mîna statului democrat popular".

Cum se vede, Marin Panaitescu nu este întru totul Marin Panaitescu din 1958. Lectura și reveria nu se potrivesc, oricît s-ar cizela în cîțiva ani, cuiva care tăia porcul pe biroul lui E. Lovinescu și-și punea pe rafturile bibliotecii lui borcanele de murături. În plus, lipsește Ghiocel.

El nu este întru totul nici Nistor Ioan, despre care vecinii spun că are o fiică, de aproximativ treizeci de ani, care nu-l vizitează niciodată. Ar fi trebuit să existe atunci. În schimb, descrierea făcută prin telefon, în 1997, de Ileana Vrancea, a lui Panaitescu de atunci: roșcovan, tînăr, de aproximativ 30 de ani, corespunde descrierii făcute de locatari acum: roșcovan, de aproximativ 65 de ani.

Cu dosarul sub braț, mă ascund ca o hoață printre copacii grădinii de la Facultatea de Drept, și din nou îl iau la răsfoit.

Fiindcă mai este ceva care nu se potrivește cu soția lui Marin Panaitescu, cea care o ajută pe Ecaterina să pregătească masa festivă de aniversare și cea care-și lasă în grija Ecaterinei copilul, pe Ghiocel, ca să meargă la înmormîntare, la Calafat: răspunsul rece și cinic pe care-l dă sorei Lenuța, azi stareța mînăstirii Țigănești: *N-o mai căuta, fiindcă a plecat într-o vacanță mai lungă*. Răspuns securistic; la arestare, lui Noica i s-a spus: *Acolo unde te ducem noi n-o să-ți mai fie frig*.

Ies din grădină, intru din nou pe ușa grea, cu dantele din fier forjat, ies pe cealaltă ușă, din spate și încerc să identific fereastra de la care, privind prin frunzișul copacului care-și vîra crengile pe fereastra ei, Ecaterina Bălăcioiu își făcea semne cu fetița de șase ani a vecinei de dincolo de rîu, Elena, pe care, în 21 mai 1958, în ținută de mare gală, s-a dus să o sărbătorească; în realitate, ca să se bucure cîteva ore de tovărășia acestei fetițe, în care își căuta înfrigurată propriul copil, „te caut, odorul meu îndepărtat, te caut, în fiecare copil, și nu te găsesc". Încerc să văd din stradă fereastra, și pe urmă cealaltă fereastră și între cele două ferestre, de frică probabil, mă trezesc simțindu-mă în același timp eu, și mama aceasta a cărei viață încerc s-o reconstitui, și copilul acela de substituție, sărbătoritul din seara de 21, și copilul celălalt, „îndepărtatul ei odor".

Din spatele perdelei somptuoase mi se pare că mă privește *el*. Și mă trezesc că sînt și *el*, căruia îi este și mai frică, și mă întreb, atunci cînd nu simte frica din momentul ăsta, cum își petrece după-amiezele de duminică unul ca *el*. Ea, Ecaterina Bălăcioiu, ura ziua de duminică, fiindcă atunci ieșea din rutina cotidiană și trăia mai mult timp în profunzimile dureroase ale sufletului. Ca în toate zilele de sărbătoare, pe care de asemenea le detesta („uf, bine că au trecut și sărbătorile astea"). Pe care, totuși, atît de bine știa să le transforme în adevărate spectacole...

Spectacolul nunții cu lămîițe, flori, colăcei, cupe de șampanie, toasturi, în absența doar a celor doi miri („unica bucurie a vieții mele, odorul meu") trebuie să-l fi pus în scenă în spatele aceleiași perdele de unde acum mă privește *el*.

Dar s-ar putea și să nu mă privească. Să fie plecat. Dincolo de ape se etalează, neverosimilă în urîțenia ei implacabilă, eternă ca ideea platoniciană de urît, ca schema științifică a unui cancer ajuns la metastază și în chip nebunesc ieșită dintr-un creier bolnav

și implantată pentru eternitate, în real: Casa Poporului, actualul Palat al Parlamentului. Privită timp de o sută de ani, ea și numai ea, și fără nimic frumos în jur cu care s-o compari, într-o bună zi va sfîrși prin a părea frumoasă, mi s-a spus, în avion, în timpul călătoriei către țară, cînd apăruse, pentru o clipă, pe ecranul monitorului din fața noastră, probabil la rubrica „Atracțiile turistice ale României". Urmase imediat, pe același monitor color, marca Samsung „tehnologie pentru o viață, prin Ana Electronic", cu sonorul amplificat, un concert rock, sau hard, sau satanic. Chipuri transpirate, transfigurate, desfigurate, de tineri, de adolescenți care-și smulg hainele, strigă, plîng în hohote, întind unii peste capetele celorlalți brațe subțiri cu degetele încovoiate ca niște gheare, să apuce ceva, să atingă, chipul, trupul, hainele idolului aflat în fața și deasupra lor, la distanțe astronomice, dincolo de marea de capete de alți tineri. Poți înțelege ce vor? Ce e în mintea lor?

E ziua copilului, îmi aduc aminte și mă întreb dacă se mai sărbătorește. O după-amiază de duminică aproape pierdută. Astfel că mă întorc și sun din nou. Tot zadarnic...

Și totuși... Pe scara alăturată, la ultimul etaj, sun, și ușa se deschide imediat, larg, de parcă pe lume nici n-ar exista răufăcători și de parcă femeia de 84 de ani nu s-ar fi simțit în viața ei amenințată de ceva, de parcă n-ar fi văzut în viața ei, de cîte ori deschisese ușa larg, ca acum, decît îngeri. Ea însăși este un înger. Micuță, cu niște ochi albaștri, imenși de bunătate și blîndețe. Cred că se bucură să schimbe o vorbă cu o necunoscută. Iar eu îmi spun că măcar să văd casa, care ar trebui să fie identică. *Da, și nu.* Îmi dă voie s-o vizitez și-mi explică. Pe o aceeași suprafață, firește, încăperile sînt distribuite uneori diferit, au forme diferite, nișe, orientări diferite și sînt diferite ca mărime, fiecare proprietar avînd voie să ceară constructorului să împartă cum voia suprafața respectivă. Dar multe, despre casa propriu-zisă, nu știe. A aparținut părinților ei, care au construit-o cînd ea era copilă, apoi au fost dați afară, și au mai recuperat-o prin anii 70.

Pe un perete, o plăcuță din cele ce se pun pe clădiri ca să indice numărul casei, un 13. Este număr cu ghinion, dar ei nu-i poartă ghinion, l-a adus cîndva, în urmă cu 20 de ani nepoata ei, plecată acum în America. Îl ține acolo, în amintirea acestei nepoate, fiindcă ei îi purta noroc. Nu, n-o smulsese de pe un zid

de bloc, o găsise, o dată, la niște demolări și o adusese acasă. După plecarea nepoatei, cu atît mai mult n-a mișcat-o din loc.

Nu, nu e singură. Soțul ei a murit de acum zece ani, dar are cu ea o prietenă din liceu, care acum este paralizată și bolnavă și are nevoie de îngrijire, fiindcă a rămas singură, ca și ea. Și prietena este tot o savantă, o științifică. Ca și ea, care e academiciană, profesor și cercetător, autor de cărți de fizică, mi s-a spus.

Stau mulți oameni „de seamă" în casa asta. Arhitecți faimoși, profesori, sportivi de geniu odinioară, juriști iluștri, un ziarist. Cartea lui de vizită, *oricînd, oriunde, doamnă, desigur, sîntem colegi.* Dar și el a venit tîrziu în clădire, și nici nu i-ar plăcea să se amestece în povestea asta decît pînă la un anumit punct.

Cu alte cuvinte, o recoltă foarte slabă. Mai dau o dată ocol clădirii, mai intru o dată pe poarta grea, fără interfon, fără încuietoare, urc pe scara cu balustradă maron închis, aproape neagră a imobilului, pînă la etajul unu, mă opresc în fața apartamentului 45 și sun, ținînd timp îndelungat degetul apăsat pe sonerie, cu cît frica e mai mare, cu atît curajul trebuie să fie mai mare, îmi spun, ciulind urechea după zgomotul specific al pașilor tîrșîiți, bătrînești, sau furișați, mulțumită totuși că nu este acasă, în mod sigur, nu este nimeni în spatele ușii, ies, mai privesc o dată de afară cele două plăci memoriale și-mi compun în minte scrisoarea pe care jumătate de oră mai tîrziu o voi pune pe ordinator:

Iubită prietenă,

mi-am petrecut după-amiaza de duminică pe locuri pe care dumneavoastră le-ați vedea cu emoție. N-am aflat încă nimic. A fost o simplă recunoaștere. Totuși utilă pentru mine. Casa aceasta, ca un straniu castel aflat sub vrajă, locuit de un balaur, dar și de un duh bun, să știți, îmi pare o chintesență a lumii, strîns îmbrățișată de rău și de bine în același timp. Și de bine, da, care este mult mai puternic și în fiecare zi învingător, fiindcă altfel, în încleștarea asta, lumea ar fi pierit de mult, cum spune Ionesco. Am reușit totuși să aflu, chiar să văd, scris negru pe alb, iată: născut la 14 februarie 1930, la Cluj, fiul lui Constantin și Catinca, locuiește aici din 14 aprilie 1959. Este procuror militar, a fost judecător la Tribunalul Militar, și vecinii spun că a lui e vocea care l-a întrebat pe Ceaușescu la proces „cum e cu muncipiile" și pe Elena cîte clase are și „cum e cu diplomele ei de doctor honoris causa", spunîndu-i „tu", pur și simplu, pe tonul acela așa de nedemn, încît cei doi au părut, prin comparație, lumii întregi, demni și distinși. Vocea aceluia mi-o amintesc și eu, figura nu, deși am văzut, la Paris, filmul întreg, de multe ori.

Cam săracă recoltă, trebuie să recunosc. În schimb, de peste tot, de la toți, salutări, îmbrățișări, și sărutări de mîini. Da, toți vă așteaptă. Tot viitorul și l-au proiectat de-acum în funcție de venirea dumneavoastră, mi-ar fi plăcut să-i auziți. Să-i vedeți cum au rezistat să trăiască aici, să-i auziți cum zic: „Așa am fost întotdeauna, doamnă, amestecați aici, noi și ei" și cum povestesc că unul dintre ei – pe care-l știau toți, de pe același palier, care a murit acum, venea și-i bătea în ușă vecinului, și-l ruga să-l lase să vă asculte și el. „O ascult de cînd era tînără, tînără" – „și el, care trebuia să-mi facă fișă, notă, cum Dumnezeu le spuneau ei acolo, mi-o făcea, dar venea la mine, s-o asculte și el." Vor zugrăvi, cînd veniți, vor pune interfon, trebuia să-i auziți: „...nu, n-o facem președintă de bloc, că e ocupată, dar, dacă vrea, o facem și președintă de bloc, numai să vină. Dar spuneți-i salutări de la noi: avocat Cutare, inginer Cutare, profesor Cutare". Am mai primit un act de construcție a blocului: a fost făcut de Antrepriza Tiberiu Eremia, ca proprietate a Corpului didactic, în 1938, în anul deci cînd tatăl dumitale s-a mutat aici. Atît.

Cu prietenie, *D.J.*

Privesc neputincioasă hîrtiile răspîndite pe covor, ca niște hărți de stat major, ale unui general viteaz, dar fără armată. Între toate, aceasta, totuși, ștampilată, parafată, timbrată, una pe care scrie negru pe alb — a stabilit legea —, că Monica Lovinescu poate să vină să-și reia casa pe care tatăl ei i-a lăsat-o moștenire.

Din Dosarul nr. 3857/1994:

JUDECĂTORIA SECTORULUI 5,
MUNICIPIUL BUCUREȘTI

SENTINȚA CIVILĂ NR. 4490
Ședința publică de la 16 iunie 1994

Instanța compusă din:
Președinte – Lupașcu Dan
Judecător – Moldovan Mircea
Grefier – Istodorescu Mariana

Pe rol, pronunțarea în cauza civilă de față.

Dezbaterile au avut loc în ședința publică de la 9.06.1994, fiind consemnată în încheierea de ședință de la acea dată, care face parte integrantă din prezenta hotărîre, cînd instanța, avînd nevoie de timp pentru a delibera, a amînat pronunțarea pentru astăzi, 16.06.1994, dată la care a pronunțat hotărîrea care urmează.

Asupra cauzei civile de față:

Prin acțiunea înregistrată la data de 21. 04.1994, reclamanta LOVINESCU MONICA a chemat în judecată S.C. COTROCENI S.A. și CONSILIUL LOCAL AL MUNICIPIULUI BUCUREȘTI, solicitînd retrocedarea imobilului din București, BD. M. KOGĂLNICEANU, nr. 95 A, sc.B, et.1, ap. 45, sector 5.

Ulterior reclamanta și-a completat acțiunea solicitînd să se constate că este unica moștenitoare a defunctului Eugen Lovinescu.

În motivarea acțiunii arată că este unica fiică și moștenitoare a criticului și istoricului literar E. Lovinescu, că a acceptat tacit succesiunea acestuia, că defunctul i-a lăsat și un testament olograf și că imobilul ce formează obiectul litigiului a fost naționalizat în mod abuziv, nefiind aplicabile dispozițiile decretului nr. 92/1950.

Pentru dovedirea acțiunii a solicitat admiterea probei cu înscrisuri, probă încuviințată de instanță și a depus la dosar în copie testamentul olograf din 10.05.1943, contractul de vînzare-cumpărare din 12.02.1938 privind dobîndirea suprafeței de 132 m.p. teren, contractul de construire din 12.02.1939, extrasul din registrul actelor de naștere din anul 1923, copia procesului-verbal din dosar 49467/1940, emis de Comisia pentru înființarea cărților funciare în București și două înscrisuri emise de autoritățile franceze, privitoare la situația reclamantei.

Pentru capătul de cerere formulat anterior, la solicitarea reclamantei a fost audiat martorul Barbu Cioculescu.

Pîrîta S.C. COTROCENI S.A. a depus la dosar o adresă privitoare la valoarea întregului imobil situat la adresa de mai sus.

Pîrîții nu au formulat întîmpinări și nu au solicitat administrarea de dovezi în combaterea acțiunii.

Din probele administrate în cauză instanța reține că, în temeiul contractului de vînzare-cumpărare, întocmit la 12.02.1938, defunctul Eugen Lovinescu a dobîndit dreptul de proprietate asupra părții indivize din terenul în suprafață de 1400 m.p., situat în București, B-dul Elisabeta (actualmente Kogălniceanu, nr.95 A, sect. 5) parte indiviză de 132 puncte și din totalul de 10.000 puncte.

În baza contractului de construcție încheiat la 12.02.1939, defunctul Eugen Lovinescu și-a edificat pe terenul menționat un apartament la etajul I, format din 3 camere, hol, baie, bucătărie, antreu și pivniță la subsol.

După cum rezultă din adresa emisă de S.C. COTROCENI S.A., apartamentul 45 din imobilul respectiv a fost preluat în proprietatea statului, în baza Decretului nr. 92 pe 1950, poziția 105 din Anexă, pe numele Lovinescu Maria.

Articolul I din Decretul nr. 92/1950 prevede că sînt naționalizate imobilele care aparțin foștilor mari comercianți, foștilor moșieri, foștilor bancheri, foștilor industriași și celorlalte elemente ale marii burghezii: imobilele destinate exploatării de locuințe, hotelurile, imobilele abandonate de proprietari, imobilele clădite în scop de exploatare, avari-

ate sau distruse de pe urma cutremurului sau războiului şi ai căror proprietari nu s-au îngrijit de repararea sau reconstrucţia lor.

Articolul II din acelaşi act normativ a dispus expres: „nu intră în prevederile Decretului de faţă şi nu se naţionalizează imobilele proprietatea muncitorilor, funcţionarilor, micilor meseriaşi, intelectualilor, profesioniştilor şi pensionarilor".

Din coroborarea acestor dispoziţii se poate conchide că este vorba de o naţionalizare *in personam*.

Probele administrate în cauză fac dovada că actul normativ sus-menţionat era inaplicabil în situaţia imobilului ce formează obiectul litigiului, de vreme ce proprietarul imobilului nu se încadra în categoriile enumerate limitativ, ale căror imobile au fost supuse naţionalizării. Mai mult decît atît, după cum rezultă din adresa S.C. COTROCENI S.A., imobilul a fost preluat de „Lovinescu Maria", or, unica moştenitoare a defunctului Lovinescu Eugen, moştenitoare care, potrivit depoziţiei martorului Barbu Cioculescu a acceptat succesiunea tatălui său, este reclamanta Monica Lovinescu.

Acest lucru se întemeiază şi pe testamentul olograf întocmit de către defunct, din care rezultă fără putinţă de tăgadă intenţia defunctului de a transfera asupra fiicei sale întreaga sa avere.

Aşa fiind, constatîndu-se că reclamanta este unica moştenitoare a defunctului E. Lovinescu, că Decretul 92/1950 a fost aplicat în speţă într-o ipoteză pe care o excludea expres, că naţionalizarea s-a făcut abuziv, urmează ca, în conformitate cu dispoziţiile art. 480 c.p., să fie admis şi capătul principal din cerere şi să se dispună obligarea pîrîtelor de a retroceda reclamantei în deplină proprietate şi posesie apartamentul în litigiu.

Apărarea formulată de reprezentantul Consiliului local al Municipiului Bucureşti, în sensul că este inadmisibilă acţiunea în revendicare, atîta vreme cît dispoziţiunile Legii nr. 47/1992 prevăd că situaţia celor ale căror imobile au trecut la stat vor fi reglementate printr-o lege specială este nefondată, urmînd a fi înlăturată pe considerentele care urmează: dispoziţia invocată – art. 26, al.3 din Legea nr.47 /1992 – vizează exclusiv ipoteza imobilelor trecute în proprietatea statului în baza unor acte normative neconstituţionale în raport de Constituţia în vigoare la data adoptării lor, acte normative anterioare Constituţiei din 1991. În speţă, obiectul analizei instanţei nu îl constituie constituţionalitatea Decretului nr. 92 /1950, atîta vreme cît din cele expuse mai sus rezultă că în situaţia reclamantei actul normativ în discuţie este inaplicabil. Că textul menţionat priveşte exclusiv chestiunea constituţionalităţii rezultă atît din faptul că art. 26, al.1 şi 2 conţine dispoziţii privitoare la efectele constituţionalităţii în procesele civile şi penale, iar întregul act normativ – Legea nr.47 /1992 – reglementează organizarea şi funcţionarea Curţii Constituţionale ca organ abilitat să verifice constituţionalitatea unor acte normative.

Se va lua act că reclamanta nu a solicitat cheltuieli de judecată.

PENTRU ACESTE MOTIVE,
ÎN NUMELE LEGII
HOTĂRĂŞTE:

Admite acțiunea completă formulată de reclamanta Monica Lovinescu, cu domiciliul ales în București, Intrarea Armașului nr. 12, et.1, ap.2, sect.1, împotriva pîrîților S.C. COTROCENI S.A., cu sediul în București, Str. Urnescu nr.1A, sect.5 și CONSILIUL LOCAL AL MUNICIPIULUI BUCUREȘTI cu sediul în Bd. M. KOGĂLNICEANU nr. 33, sector 5 și în consecință:

Constată că reclamanta este unica moștenitoare a defunctului Eugen Lovinescu.

Obligă pîrîții să retrocedeze reclamantei, în deplină proprietate și liniștită posesie, apartamentul 45 din Bd. M. Kogălniceanu nr.95 A (fost B-dul Elisabeta), sc.B, et.1, sect.5.

Ia act că reclamanta nu a solicitat cheltuieli de judecată.

Cu apel în 15 zile de la comunicare.

Pronunțată în ședință publică la 16 iunie 1964.

Timbrată cu timbru fiscal de 100 lei.

Semnături indescifrabile:
Președinte, Judecător, Grefier

3 iulie 1997

„Nu mișcă nimic, doamnă, fără știrea lui, aici, în imobil. Ieri au adus unii o mașină de nisip, pentru nu știu ce reparații. În cinci minute a fost jos. Păzește casa asta cum păzește cîinele un ciolan furat, și nu de ieri de azi, ci dintotdeauna. După cutremurul din 1977, blocul a necesitat reparații și lucrări de consolidare. Deși nu era proprietar, era secretar al comitetului de bloc, nu lipsea la nici o ședință. Și acum, tot de-asta s-a reactivat. Păzește casa asta ca un cîine ciolanul furat. Încercați, dar n-o să vă primească, vă spun eu. Dacă-i acasă, vreau să spun că n-o să vă primească. Dar s-ar putea să nu fie, că a reînceput să lucreze, cred. De cînd e pericol să i se ia casa, stă acolo, cred că de dimineața și pînă seara."

Din nou în parcul din grădina Facultății de Drept, pîndind ca o hoață ușa de la intrarea imobilului. Răsfoiesc între timp hîrtiile obținute de la I.C.R.A.L. Tot felul de chitanțe, devize, bonuri de lucru. Și nesfîrșite procese-verbale de ședințe de bloc. Într-adevăr, în 1977, a fost singurul care s-a opus propunerii proprietarilor de a tocmi un „expert care să controleze calitatea lucrărilor". Pretinzînd că *„persoana ce eventual vor angaja n-are acces și dreptul legal de control, relația de urmărire a lucrărilor fiind între I.C.R.A.L. și constructor, I.C.R.A.L.-ul avînd un diriginte de lucrări."*

N-a lipsit de la nici o ședință, din nici o comisie de supraveghere a lucrărilor: din partea I.C.R.A.L.-ului supraveghea pe

constructori, din partea comitetului, pe locatari, din partea locatarilor pe adevărații proprietari, deși de participat ar fi trebuit să participe la ședințele acelea doar proprietarii. Toate ședințele sînt începute și sfîrșite de el. Ba chiar, într-un timp, protestează cînd un cetățean care nu stă în bloc (un anume Rotaru) se amestecă în discuții care nu-i privesc decît pe locatari. Acest Rotaru e fiul unui proprietar deproprietărit și locuise cincisprezece ani aici. Dacă nu mai stătea aici, era fiindcă fusese evacuat (ca și Ecaterina Bălăcioiu).Tot timpul locatarii sînt obligați să se apere de ce face sau spune el, băgăcios, iscoditor, cîine care-și apără ciolanul. Mereu scoate în evidență că I.C.R.A.L.-ul e coproprietar și el vorbește ca reprezentant al I.C.R.A.L.-ului, cu care se identifică. Mereu are o funcție de conducere în Comitetul de bloc. Nimeni nu l-a simpatizat, toată lumea a preferat să nu aibă de-a face cu el, să evite să-l întărîte, sau să-l provoace, ceea ce se pare că nu-i face prea mari probleme. Se poate trăi și neiubit de nimeni. Ca și cum asta ar fi problema.

Problema este că în hîrtiile I.C.R.A.L.-ului, nici urmă de un PANAITESCU, cel găsit acolo de Ileana Vrancea în 1965. Că ai sau nu aluniță pe gît nu e trecut în actele I.C.R.A.L.- ului, dar că plătești reparații și întreținere, scrie. Or, aici nu-i, de la începutul începutului, din 1959, la nici zece zile de la condamnarea ei definitivă, decît el, procurorul militar, fiul lui Constantin și al Catincăi. El stă aici neîntrerupt, cu sau fără pisoi negru, cu sau fără femeie cu aluniță, supraveghind tot și nelăsînd să miște nimic fără știrea lui, de treizeci de ani, neîntrerupt. Ce dacă nu l-a iubit nimeni, și te întrebi cum poate să nu-și ia cîmpii dintr-un loc, timp de treizeci de ani, un om neiubit de nimeni, niciodată. Decît poate de mama-lui, Catinca, sau tatăl lui, Constantin, atunci, la Cluj, după ce s-a născut. Cînd avea patru - cinci ani, și n-apucase încă să aibă în spatele lui un cimitir.

Mă gîndesc la toate astea, stînd acolo ascunsă între frunzișul copacului, în parc, pîndind intrarea blocului. De fapt, nu mă gîndesc, ci fierb în propria-mi neputință. Și poate ca o confirmare că neputința naște frustrare și frustrarea ură, mă trezesc că-l urăsc, păcatele mele, deși Varvara Florea m-a învățat că nu e bine să urăști, că nu e voie. Și, ca să scap, alerg acasă și expediez la Paris încă o scrisoare:

Dragă prietenă,

N-am realizat nici astăzi nimic. Așa că nu știu de ce vă mai scriu. Dar mi-am amintit că mi-ați spus o dată, înainte de a o începe eu,

că ați vrea ca această carte să se numească „Trece tramvaiul". De la propoziția care apare mereu în rapoartele lor de ascultare, drept scuză că nu-i putuseră înregistra mamei dumneavoastră toate șoaptele și toate suspinele, fiindcă „trecea tramvaiul" și ei nu mai auzeau nimic. Dar de ce trebuia s-o audă, v-ați gîndit? Pentru ce atîta vigilență? Nu v-ați gîndit. De aceea, cartea nu se va numi așa. Se va numi CASA și va avea ca subtitlu: ÎN DEPLINĂ PROPRIETATE ȘI LINIȘTITĂ POSESIE CĂLĂULUI. Nu se va numi. Se numește. Îmi este așa de evident că acesta e numele ei, încît nu-mi dau seama cum de nu l-am știut. Fiindcă acesta e înțelesul acestei istorii. Tot ce s-a petrecut de șaptezeci de ani, aici și alături, la vecinii noștri, și-n China, și-n Coreea, și-n Cuba, tot ce s-a făcut, miile de tone de volume tipărite, din Marx, Engels, Lenin, Stalin, Ceaușescu, Mao, Kim Ir Sen, zecile de mii de statui și portrete, milioanele de kilometri de pînză de steag și mese ale prezidiilor, milioanele de pancarde, imnuri, romane, poezii, sutele de mii de ore de prelungi aplauze și îndelungate ovații, miile de care alegorice, coruri de copii, nume de străzi, de uzine, de ape curgătoare, poate și de stele, de rachete și submarine, în orice caz, milioanele de ore de învățămînt politico-ideologic, toate s-au făcut numai pentru ca un călău să poată lua, în deplină proprietate și liniștită posesie, casa victimei sale.

5 iulie 1997

Cu aprobarea Direcției generale a Penitenciarelor în servietă, iau din nou metroul pînă la Eroii Revoluției, fostă Pieptănari, tramvaiul 12 pînă la Gara Progresul, de acolo, autobuzul 171 și mă înfățișez din nou, dis-de-dimineață, la poarta Penitenciarului de tranzit București, pînă în 1989, Jilava. De-acuma sînt de-a locului. Ca și cum s-ar fi împlinit profeția femeii încărcate de sacoșe, care, data trecută, mă luase în primire încă de la intersecție: *N-ați mai fost? Nu știți drumul? Las, c-o să-l învățați.* Stînjeneala că n-am să-l învăț ca ea mă oprise atunci nu numai s-o descos despre necazuri pe care nu voiam să știe că nu le împărtășim, dar și să observ împrejurimile, țesutul straniu, nesănătos din jurul acestui cancer al suprafeței pămîntului, care este întotdeauna o închisoare. De la plecarea autobuzului hodorogit, cele două „palate", așezate față-n față, clădiri din B.C.A. ieftin, tencuite urît în gri și împodobite, peste cele trei etaje, cu nenumărate turnuri țuguiate, cu stelițe și rondele din fier forjat, spoite cu bronz, caraghioase și lipsite de distincție ca niște cuști de porumbei. Acoperișuri de tablă strălucitoare, ce vor rugini la prima ploaie, și firma, impozantă, rotunjindu-se deasupra unei

bolți străjuite de doi lei de mărimea unor pisici și nu mai fioroși decît ele: „ Restaurantul Imperial Gruia". Peste stradă, în dantelăria de fier forjat a fiecăruia din șase–opt țuguie de pe acoperiș, proprietarul și-a scris cu litere uriașe, ca să poată fi citit din toate cele patru puncte cardinale, numele: NIȚĂ, NIȚĂ, NIȚĂ, NIȚĂ. Și parcă, undeva, ȘTEFAN. Mai departe, pe un gard aplecat de tablă, cu vopsea groasă, un malițios pesemne, a ținut să te prevină că intri în „Cartierul Dallas". Imense terenuri virane, acoperite din loc în loc cu enorme grămezi de moloz, hălci întregi de plăci prefabricate, cu bucăți de tablă și piroane smulse, de la demolări. Bălți rău mirositoare și mai ales cîinii, cîinii Jilavei, care se pun pe lătrat, mai întîi în crescendo pe urmă toți o dată, pînă la un cor, o hărmălaie, și abia atunci realizezi cîți sînt. Peste tot. Cu zecile. Cu sutele. Mult mai mulți decît copiii. Ce nu realizezi decît cu întîrziere este frumusețea stranie, bolnavă și ea, a cîmpurilor de maci. N-ai zice, o dată ajuns, că Jilava este o închisoare, în perimetrul din fața ei așteptînd parcate cîteva zeci de autoturisme, Dacii mai ales. Curios, familiile deținuților sosesc în automobile, iar unele, chiar în taxi. Nu toate pesemne, dar este curios.

Data trecută, cu toată aprobarea, n-am fost lăsată să vizitez. O virgulă pusă unde nu trebuia permitea, într-adevăr, să înțelegi că am nevoie de o a doua aprobare. Se înțelesese că pot să văd arhiva din incintă, cu aprobarea Direcției generale, de pe hîrtia mea, dar pentru a intra în incintă trebuie să am aprobarea comandantului, care nu figura pe hîrtia mea. Deci două aprobări pentru un singur obiectiv, în timp ce eu interpretasem hîrtia pe care o avusesem în mînă ca pe o singură aprobare pentru trei obiective: intrarea în arhivă care era în incintă și intrarea în... incintă pentru a vedea și arhiva și fortul. Or, pentru a vedea chiar fortul nu-s suficiente nici cele două aprobări: fusese nevoie de o nouă aprobare, de data asta ministerială.

După aceea, e simplu. Mai greu este de povestit:

Intrarea în Fortul 13, dezafectat astăzi, se află la 50–100 de metri de la poarta de acces în curtea penitenciarului, pe partea dreaptă. Cobori, ca să ajungi la imensa intrare cu boltă, o alee largă, în pantă, străjuită de vișini. O privire rapidă îți este suficientă ca să înțelegi că nici desenele minuțioase ale lui Ion Ioanid, nici descrierile lui Marcel Petrișor nu au cum să te ajute să înțelegi topografia construcției, odinioară fortăreață, una din cele 23–24 construite în jurul anilor 1870 pentru apărarea Bucureștiului. De

sus, din avion, ți se spune, seamănă cu o potcoavă lată. De fapt, curtea interioară seamănă cu o potcoavă, cred, sau cu spațiul dintre două potcoave, una mai mare, exterioară și una mai mică, așezată în interiorul ei. Ceea ce se vede de sus este potcoava reprezentată de curte, fiindcă fortul ca atare, construit într-o vale, a fost apoi acoperit cu pământ pe care a crescut vegetație. Dar în interior potcoava este, putem presupune, întreruptă la jumătate, fiindcă cele două galerii concentrice comunică, arătînd, cînd intri, ca în figura de mai jos, imposibil de regăsit în imaginea din avion:

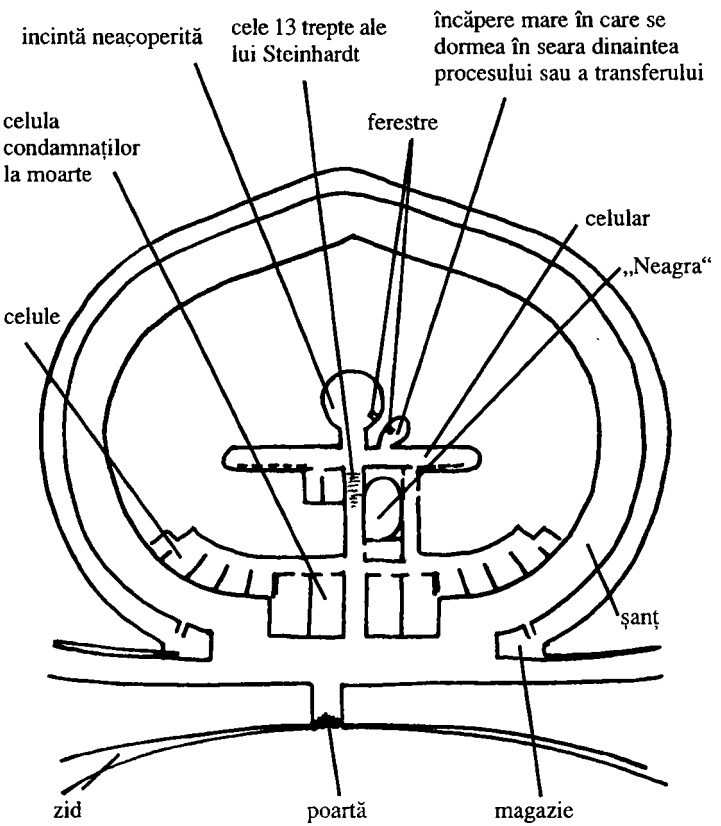

Te afli ca în interiorul unei țevi cu diametrul de 2 metri, care face un cot în sus. Și peste tot, apă, *așa e după fiecare ploaie* ți se spune, apă depășind pe alocuri marginea cizmelor cu care ești dotat la intrare, fiindcă Jilava e așezată pe o pînză de apă freatică, tot mai abundentă. Pe un coridor mai înalt, cu desăvîrșire uscat, dar atît de îngust încît confortul curățeniei este contracarat de o atroce senzație de claustrofobie, se află un rînd de 5–6 celule. În ultima, ți se spune cu respect și o stranie mîndrie, a stat Antonescu. Podeaua a fost între timp înălțată cu vreun metru. Dacă te așezi în genunchi sau pe vine și privești spre fereastra cu două rînduri de gratii, reușești să-ți dai seama ce vedea generalul pe această fereastră: numai cerul, și nu peticul de verdeață pe care din picioare reușești să-l vezi. Vin apoi, simetric, de o parte și de alta a primului segment al coridorului, cele două încăperi numite Neagra. Galeria pînă la ele, apoi interiorul lor seamănă ciudat cu felul cum arată într-o radiografie pungile de puroi de la rădăcina dinților. Rotunde și negre. Pline de apă. Vin cele treisprezece trepte pe care le cobora Steinhardt cu tineta, cu mîzga lor de urină și de fecale, din nou niște pungi de-o parte și de alta, scris cu vopsea neagră, **Celular** și, în fine, cele două încăperi unde deținuții stăteau noaptea dinaintea procesului, sau a plecării spre altă închisoare. Cam 6 metri pe 10, *încăpeau acolo cam o sută, bineînțeles că în picioare, pentru o singură noapte nu se puneau acolo paturi.* În celulele cu paturi, cele de 3/4 m, încăpeau 7, dar intrau în ele pînă la 20.

Aici a văzut-o Monica Sevianu pentru prima dată pe Mamie. Cu ochii ei pătrunzători pîndind intrarea celulei, în așteptarea discipolului, a învățăcelului, ea, pescuitorul de oameni.

Vine pe urmă Șerpăria, cea de care vorbea Caratană? Nu sînt sigură. Celula condamnaților la moarte, unde Adrian Marino l-a cunoscut pe Vasilescu Colorado, care-și aștepta execuția – și din care a fost scoasă, presupunîndu-se că e moartă, Ecaterina Bălăcioiu și a fost dusă la morgă, unde s-a trezit printre cadavre? Iarăși nu sînt sigură.

La ieșire, pe dreapta, alt corp de clădire, împărțit în încăperi mici, cu sobe de teracotă și cîte un pat de campanie, acoperit cu o pătură din acele vremuri, cabinet medical, farmacie, spălătoria deținuților. Nu știu de ce, aspectul între intim și sordid, chiuveta cît o strachină, teracota tocită, peticele de faianță roz și desenele imitînd modelul de pe plăci în locurile lipsă, cele trei prosoape

murdare și gîndăcelul care a parcurs de cînd sînt aici spațiul de la întrerupător pînă la tocul ușii cu vopseaua verde, crăpată, îmi evocă scene de viol cu tinere deținute.

Poligonul de tragere, unde a fost împușcat Antonescu, dar și Rîmaru, se află în afara întregii incinte, în spatele ei.

20 iulie 1997

Din *Repere,* manuscrisul memorialistic al Monicăi Lovinescu, transcriu evocarea morții lui E. Lovinescu:

> Am revenit așa de îndelung asupra copilăriei pentru că aveam nevoie de cîteva momente precise (de unde și aspectul anecdotic) pentru a arăta de ce pentru mine tata trebuia neapărat să fie etern. Uimirea în fața morții tatei (în iulie 1943), așa cum o regăsesc în primul caiet al *Jurnalului* (1941–1943), depășește limitele zise normale. Știam că tata era de peste un an bolnav de ficat. Îl însoțisem, la 12 mai, la clinica doctorului Lupu, unde urma să fie operat. (...) Știam deci că este grav, deși tata nu se arătase față de mine prea îngrijorat, ba chiar discutase și rîsese cu Tudor Vianu (și el convalescent) și Dinu Nicodin, veniți să-l vadă în după-amiaza aceea. La 19 mai, un început de icter: e nevoit să renunțe la orele de lucru pe care și le oferea în fiecare după-amiază în biblioteca clinicii, spre a-și încheia volumul asupra posterității maioresciene. Dar la 20 mai îl readuc acasă: nu se mai vorbește de operație. Nici el, nici doctorul Lupu nu-mi spun că mai dăinuie vreo primejdie. E încă obosit, dar – așa sînt lăsată să cred – convalescent. Așa că, în iulie, plec, ca în fiecare an, la Mangalia. Acolo, pe plaje, la mijlocul lunii, aflu moartea lui. Vine fugind spre cortul nostru pictorul Lucian Grigorescu și ne aduce vestea, auzită dimineața la radio. Plecăm imediat. Mama mă transportă ca pe un obiect. Sînt surdo-mută, nu scot nici un cuvînt, cu lumea de afară nu mai am contact. Fiindcă nu înțeleg. Nu vreau să înțeleg. Zumzăie cuvintele în jurul meu: cancer, ciroză, parcă sînt pronunțate într-o limbă străină. Întrerup jurnalul, nu mai știu să țin un creion în mînă. Șocul e atît de puternic, încît mi se schimbă cu totul grafia: scrisul meu începe să semene cu al tatei. Mă străduiesc să văd în asta un semn de dincolo, deși împărtășesc cu părintele meu același gust de cenușă, aceeași certitudine a neantului. (...) Nu în acest jurnal care-i neagă realitatea voi afla deci vreo descriere a ceremoniei funebre. (...) totul mi-a rămas însă întipărit în minte. Slujba scurtă (o ceruse tata prin testament, deși agnostic, pentru ca botezul să aibă pereche în rînduiala lumii), spusă de un răspopit – pe atunci, nu mai știu dacă și azi, Biserica Ortodoxă nu tolera prezența preoților la incinerări. Și, mai ales, imaginea sicriului deschis, deci privindu-mă încă, pentru ca înceata coborîre spre

subsolul cuptorului și arderii să devină și mai intolerabilă. Cu ea am rămas luni de zile în ochi. (...)

Cînd m-am întors cu urna, pe care un timp am ținut-o în bibliotecă, alături de masca mortuară, mi-am spus că nefericire mai mare nu poate exista. (...)

La 3 noiembrie 1943, cînd ne mutam, mama și cu mine, din Strada Wilson 15 în Bulevardul Elisabeta 95 B, primul meu gest – deloc teatral – este de a pune pe biroul tatei o foaie albă, de a așeza tocul de argint, cu care-și scrisese E. Lovinescu toate cărțile, la locul lui și de a nota: „Mai are încă de scris".

(...)

Cîteva rînduri despre dimineața petrecută la tribunalul Ilfov (18 septembrie 1945) pentru testamentul tatei. Cu Ticu Archip, dl. și doamna Bondy – avocatul casei – și Stana Vodă, servitoarea noastră, drept martori că eu sînt eu, adică moștenitoarea tatei. Îmi amintesc – deși n-am scris-o – cît de absurdă mi s-a părut situația: un act de identitate ar fi fost de ajuns.

21 iulie 1997

Ce ciudată urmărirea aceasta pe Bulevardul 6 Martie, fost Elisabeta, devenit Gheorghe Gheorghiu-Dej, redevenit 6 Martie. Redevenit și rămas Gheorghiu-Dej și numit acum Mihail Kogălniceanu. Numele acestea schimbate, ca să dea iluzia schimbării într-o lume nemișcată, neschimbătoare și eternă, ca infernul.

Ce ciudat să-mi urmăresc „obiectivul" pe aceleași trasee pe care și-l urmăreau *ei* acum 30 de ani: „La ora 7 Obiectivul iese din casă, se îndreaptă spre intersecția Hașdeu, traversează, trece prin fața tutungeriei, se oprește două minute în fața vitrinei reparații încălțăminte, traversează la Spicul, retraversează..." Și da, intră acum în clădirea Ministerului Justiției. Dar cum pot să știu dacă este același om? Ar trebui să-l recunoască Ea, „Balagia", obiectivul de acum 30 de ani, care nu mai poate vorbi, ar trebui să-l recunosc eu, revăzînd filmul văzut la Paris, ar trebui să-l recunoască Ileana Vrancea, care este acum departe, în Israel și toți o dată să spunem că da, este același.

24 iulie 1997

Întîlnire, cu Doru Cosma, avocatul Monicăi Lovinescu în problema casei. Profesor universitar, coordonator al colecției „Juridica" de la editură, doctor în drept, specialist în case, mi s-a spus. Mă primește în sala de așteptare a cabinetului de consultații, într-un hol complet închis și fără ferestre, unde stau și aștept vreo cinci minute, într-o panică pe care abia o stăpînesc. Claustrofobia,

care mă face să-mi imaginez că eu, arestată aș fi făcut tot răul posibil din primele clipe. Alexandru Paleologu care-mi spune că nimeni nu poate ști dinainte de ce e în stare, în materie de eroism sau de mîrșăvie.

Pentru dl. D.C. tot ce-i povestesc eu despre descoperirile mele– Nistor, și Panaintescu, și Ileana Vrancea, într-o poveste, e drept cam încîlcită, sînt simple supoziții, dacă nu baliverne curate. Reiau precipitat, constatînd că mă enervez pe măsură ce mi se strecoară în suflet bănuiala că s-ar putea să-l enervez pe el:

– Urmăriți-mă puțin – îi spun și-mi trece simultan prin minte că, deși e calm și politicos, nu poate să nu-l irite invitația mea: dintre noi doi el dă consultații, nu eu. Continui, totuși: Ecaterina Lovinescu a povestit codeținutelor ei că, prin 1956, un ofițer de securitate venise la ea acasă și-l interesase locuința. Dacă acel ofițer e unul și același cu cel care a anchetat-o și care s-a numit Bistran, și cu cel care a făcut parte din completul ei de judecată, judecată fără public, numai Ecaterina Lovinescu putea să știe, dar ea e moartă, nu ne mai poate spune. Eu personal nu cred, fiindcă prea ar fi fost mare uimirea ei și ar fi împărtășit-o vreuneia dintre acele codețínute. Că tipul care a vizitat-o în '56 era același cu cel care a anchetat-o și cu cel care a participat la proces, ca procuror. Ce știm precis este că în 1957, la începutul anului, Securitatea a întocmit un plan de instalare la domiciliul ei a „dublului X". La data aceasta, notele lor de informare spuneau că de puțină vreme locuiește în apartament cu un Panaitescu Marin, cu soția, Panaitescu Maria, amîndoi ingineri, salariați în Ministerul C.F.R. Toate notele pe care le primește Securitatea după aceea, de la agenții care o urmăresc pe stradă, de la cei care-i citesc corespondența, de la cei care-i ascultă convorbirile telefonice, cuprind date despre ea și toți ceilalți locatari. Acest Panaitescu nu este prins în informațiile respective. Cum ar lipsi dintr-o fotografie de grup, din mai multe fotografii de grup, mereu unul și același personaj care face totuși parte din grup. Cum poate el lipsi? Numai într-o situație din două: ori nu este acolo, ori este mereu cel care face fotografiile, care se află în spatele obiectivului. Merg mai departe. Vecinii de acum, care să zicem că au moștenit, continuat și chiar amplificat o legendă, spun că locatarul actual era în casă cînd s-au ars ultimele lucruri, inutile, rămase de la cea arestată. Că apoi a rămas acolo. Dar locatarul actual se numește Nistor Ioan. Și stă în casă din 14 aprilie 1959, la două luni după pronunțarea sen-

tinței de 18 ani, în procesul ei, la 5 zile după ce s-a pronunțat respingerea recursului, sentința definitivă deci. El este, spun ei, și cel care-a făcut parte din completul lui Ceaușescu, ceea ce n-am putut să verific. Cărțile care s-au publicat despre procesul lui Ceaușescu nu consemnează acest complet. Nu asta e problema. Din 1959, locatarul actual stă acolo singur, cu soția lui. Locatarul actual, adică Nistor Ioan.

Ei bine, în 1965, o scriitoare, cercetătoare, specialistă în E. Lovinescu, s-a dus acolo, ca să reconstituie atmosfera din cenaclul Lovinescu și a fost primită de un domn tînăr, roșcovan, cu o nevastă frumoasă, blondă, cu un pisoi superb. Acesta i-a arătat cu amabilitate toată casa, i-a povestit că știe cum s-au ars toate, că nu a putut interveni fiindcă așa erau vremurile. Dar pe acest domn, atenție, îl chema din nou... Panaitescu. Așa s-a recomandat și așa era trecut și-n cartea de telefon. Renunț să-l mai identific cu Bistran: Dar sînt Nistor și Panaitescu una și aceeași persoană? Locatarul de acum și cel de atunci?

Domnul Cosma mă privește cu ceva mai mult interes și-mi spune:

– Nu știu, că eu nu l-am văzut. Eu mă judec cu o instituție, I.C.R.A.-lul, iar acum cu Statul, la Curtea Supremă de Justiție. Procurorul general a făcut recurs în anulare.

– Cum se petrec lucrurile astea?

– Pînă în 1995, justiția, inclusiv Curtea Supremă de Justiție, a fost favorabilă proprietarilor în problema caselor confiscate prin decretul 92/1950. S-a dat apoi o hotărîre, nr.1/ 1995, prin care se spunea că proprietarii n-au dreptul să se adreseze justiției în această problemă. Hotărîre ilegală, pentru că nu ține cont de accesul la justiție garantat de Constituție, pe care o încalcă. S-au întrunit atunci toate secțiile – secțiile reunite ale Curții, și cu 25 de voturi pentru și 20 contra s-a hotărît că în asemenea probleme numai Curtea Supremă poate decide. A fost atunci o reacție în presă, li s-a reproșat printre altele că, dintre membrii Curții, unii sînt ei înșiși chiriași în asemenea case, deci nu pot judeca, fiind în același timp judecători și parte; au fost intelectuali care au spus că nu e drept ca în casa lui Lovinescu să stea un chiriaș oarecare. S-a adresat apoi o scrisoare deschisă procurorului general. Manea Drăgulin firește că n-a răspuns. Astfel încît cererea de recurs în anulare nr. 2643 a fost înaintată. În oct. 1997 se va judeca, întrucît actualul procuror general, Nicolae Cochinescu, pretinde că nu

poate anula o cerere făcută de predecesorul lui, care trebuie să-și urmeze cursul.

– Iar despre Nistor Ioan?

– Eu n-am de-a face cu chiriași, repetă, ci cu o instituție, cu instituții. Nu l-am văzut niciodată.

După ce-mi dă copii de pe documentele care m-ar putea interesa, ar trebui să pună capăt discuției. Totuși ezită.

–...Pot fi mai mulți Nistori și mai mulți Panaitescu. Pot fi chiar doi procurori militari Nistor, doi ingineri Panaitescu, astea nu sînt probe pentru noi.

– Recunoașteți totuși că probabilitatea e mică...

– Da, dar noi mergem pe probe, nu pe supoziții.

Ne luăm rămas bun în ușa holului fără ferestre, promițîndu-ne să ne ținem reciproc la curent.

Primit la 6 sept. 1995
Completul....
Termen la 17 oct. 1995
Raportor. ...
Semnătura indescifrabilă

CĂTRE PREȘEDINTELE CURȚII SUPREME DE JUSTIȚIE

În conformitate cu prevederile art. 31 din Legea nr. 92/1992 și art. 330, pct.1 din Codul de procedură civilă, declar recurs în anulare împotriva sentinței civile nr. 4490 din 16 iunie 1994 a Judecătoriei Sectorului 5 București și a Deciziei civile nr. 1972 din 24 noiembrie 1994 a Tribunalului Municipiului București – secția a IV-a civilă.

Motivele sînt următoarele:

Lovinescu Monica a chemat în judecată Consiliul local al Municipiului București și S.C. COTROCENI S.A., pentru a constata că este unica moștenitoare a tatălui său, Lovinescu Eugen, urmînd a fi obligate să-i lase în deplină proprietate și liniștită posesie imobilul situat în Bulevardul Kogălniceanu, nr. 95 A (fostul B-dul Elisabeta), sc. B, et.1, sect. 5.

În motivarea acțiunii, reclamanta a arătat că imobilul în litigiu a fost trecut abuziv în proprietatea statului, în baza Decretului nr. 92/1950, fapt care impunea admiterea acțiunii și repunerea părților în situația anterioară.

Judecătoria Sectorului 5 București, prin sentința civilă nr. 4490 din 16 iunie 1994, a admis acțiunea astfel cum a fost formulată.

Apelul declarat împotriva acestei sentințe a Consiliului local al Municipiului București a fost respins prin Decizia civilă nr. 1972 din 24 noiembrie 1994, a Tribunalului Municipiului București, secția a IV-a civilă.

Instanțele au reținut că proprietarul inițial al imobilului, tatăl reclamantei, în prezent decedat, este exceptat de la prevederile decretului 92/1950,

astfel că naționalizarea imobilului a fost o măsură abuzivă, motiv pentru care se impunea retrocedarea lui.

Consider că hotărîrile judecătorești menționate au fost pronunțate cu depășirea atribuțiilor puterii judecătorești.

În speță, este de necontestat că dreptul de proprietate al statului asupra imobilului în litigiu s-a născut în baza unui act al puterii legislative, respectiv Decretul 92/1950, a cărui anexă pentru imobilele naționalizate în București includea la poziția 105 imobilul menționat.

Potrivit articolelor VII, X și XI din acest act normativ, astfel cum a fost modificat și completat prin Decretul 524 din 23 noiembrie 1955, toate formalitățile legate de realizarea naționalizării intrau în competența exclusivă a organelor administrative, inclusiv plîngerile privind modul de aplicare a decretului, fiind astfel scoase din competența organelor judecătorești, singurul organ care ar fi putut scoate de sub naționalizare a imobilelor (sic!), în concepția legiuitorului fiind doar Consiliul de Miniștri.

În astfel de situații, restituirea urma să se facă în termen de cel mult 45 de zile de la data cînd s-a dispus scoaterea lor la naționalizare, iar în cazul în care proprietarul sau reprezentantul său nu se prezenta la organul administrativ pentru preluarea imobilului în termen de un an de la data comunicării în scris, imobilul rămînea în proprietatea statului.

Rezultă deci că, pe de o parte, naționalizarea a reprezentat un mod de dobîndire de către stat, prin efectul legii, a dreptului de proprietate, iar pe de altă parte că cenzurarea și verificarea modului de aplicare a Decretului nr. 92 /1950 revenea competenței exclusive a organelor administrative, instanțele judecătorești neavînd atribuții în acest domeniu.

Este adevărat că după adoptarea Constituției din decembrie 1991, accesul liber la justiție a fost consacrat prin art. 21, prin care s-a stipulat că nici o lege nu poate îngrădi exercitarea lui.

Dar chiar în aceste condiții în speță, instanța și-a depășit atribuțiile, dispunînd restituirea în proprietatea reclamantei a imobilului ce fusese naționalizat.

Astfel, potrivit art. 150, alin. 1 din Constituție, legile și toate celelalte acte normative (anterioare) rămîn în vigoare în măsura în care nu contravin acesteia.

Or, din examinarea dispozițiilor Decretului nr. 92/1950, adoptat sub imperiul Constituției din anul 1948, rezultă că acest act normativ contravine Constituției actuale.

Ca atare, instanța sesizată cu o acțiune prin care i se solicita să verifice modul în care Decretul nr. 92/1950 fusese aplicat sub regimul Constituției din 1948, trebuia să constate, conf. art. 150, alin.1 din actuala Constituție că actul normativ în integralitatea lui este abrogat pe data intrării în vigoare a acesteia.

În consecință, instanța de judecată nu era competentă să se pronunțe cu privire la existența sau inexistența dreptului subiectiv de proprietate al statului, constituit printr-o lege anterioară Constituției din decembrie 1991, întrucît ar fi însemnat să facă aplicarea unui act normativ abrogat

şi deci să i se recunoască acestuia că ar produce efecte juridice, deşi nu mai era în vigoare.

Pe de altă parte, chiar dacă trecerea imobilului în litigiu în patrimoniul statului, conform Decretului nr. 92/1950 nu este în acord cu Constituţia actuală, dreptul subiectiv de proprietate al statului nu poate fi stins ca efect al intrării în vigoare a acesteia, cît timp legea în temeiul căreia dreptul s-a constituit a fost adoptată pe baza altui regim constituţional.

Prin urmare, întrucît la data adoptării Constituţiei din decembrie 1991, titularul dreptului de proprietate asupra imobilului în litigiu este statul şi acest drept nu fusese stins prin efectul Constituţiei, instanţa de judecată nu putea dispune schimbarea titularului său, o atare prerogativă revenind în exclusivitate puterii legislative care l-a şi constituit.

Rezultă deci că reglementarea situaţiei juridice a imobilelor preluate de stat prin lege sub regimul constituţional anterior este o problemă rezervată tot legii. De altfel, în acest mod a decis şi Parlamentul României prin art. 77 din Legea nr.58 /1991 şi art. 26 din Legea nr.47 /92.

În consecinţă, orice alt organ al statului ce nu face parte din puterea legiuitoare, deci şi instanţele judecătoreşti, nu pot hotărî cu privire la regimul juridic al caselor naţionalizate fără ca prin aceasta să-şi depăşească atribuţiile, încălcînd astfel principiul constituţional al separaţiei puterilor în stat.

Pentru aceste motive, în baza prevederilor art. 314 din Codul de procedură civilă, cer admiterea recursului în anulare şi casarea hotărîrilor criticate, în sensul respingerii acţiunii.

PROCUROR GENERAL,
Vasile Manea Drăgulin (ştampilă şi semnătură)
Anexăm p. 370, Anexă la Decretul 92/1950, poziţia 105.

Pagina 370 din Anexa la Decretul 92/1950 cuprinde lista nominală a proprietarilor de locuinţe care vor fi naţionalizate în ciuda prevederilor înseşi ale decretului. Printre ele figurează într-adevăr şi casa lui E. Lovinescu.

Citeşti şi recitesti textul, pătruns de respectul pe care orice om îl datorează legii. Oricît ar părea de absurd, din textul de mai sus rezultă că numai Dej ar fi putut să-i restituie fiicei lui E. Lovinescu casa lăsată moştenire de tatăl ei, şi numai dacă s-ar fi întors în ţară să o ceară, atunci, în 1955. Cum nu s-a întîmplat aşa, deşi ei au făcut tot posibilul, mergînd chiar pînă la arestarea bătrînei soţii a scriitorului şi la uciderea ei, casa a rămas, în deplină proprietate şi liniştită posesie, statului.

Nu se poate deci înfiinţa acolo un muzeu E. Lovinescu, aşa cum a visat văduva lui. Nu se poate readuce acolo atît cît a mai rămas din biblioteca lui, aşa cum el însuşi nu s-a pus măcar problema să viseze, fiindcă n-avea cum şti că va ajunge prada

mucegaiului și a șoarecilor. Bibliotecă pe care, în primele rînduri ale testamentului său, la punctul 1, în introducere, înaintea dispozițiilor mortuare, și a celor literare, și a oricăror alte dispoziții, ca fiind cel mai însemnat lucru din „puținul ce rămîne de la el", mai însemnat decît manuscrisele inedite, mai însemnat decît „cea mai mare lucrare a vieții sale", *Mălurenii,* o lasă fiicei sale:

> Întrucît am o moștenitoare legală, pe Monica, se înțelege de la sine că puținul ce rămîne de la mine îi rămîne de drept. Cred că biblioteca mea va cădea în mîini destoinice; departe de a o destrăma, o va spori.

Nu se mai poate deci reconstitui nicăieri extraordinara atmosferă pe care aceeași fiică, riscînd să se transforme înainte de vreme într-o preoteasă a altarului înălțat tatălui ei, o reconstituia, la trei ani după moartea lui, cînd ea însăși nu avea mult peste 20 de ani – cum rezultă din nota jurnalului ei inedit, din 25 februarie 1946, consemnînd ședința din ajun, de constituire a cenaclului „Prietenii lui Eugen Lovinescu":

> Am numărat 130 de persoane, dar puteau fi mai multe, pe scaune, pe fotolii, pe divan, în picioare, pînă pe scară. Cioculescu, Streinu, Pompiliu Constantinescu, Camil Petrescu, Hortensia Papadat-Bengescu, Brăescu, Aderca cu Sanda Movilă, Jebeleanu, Cicerone Theodorescu, Mihnea Gheorghiu, Ioana Postelnicu, Ticu Archip, Peltz, Camil Baltazar, Cella Serghi, Anton Dumitriu și soția, Jianu, Ștefan Baciu, Monica Dan, Ieronim Șerbu, Dan Petrașincu. Mulți tineri. Au vorbit Pompiliu Constantinescu, Cioculescu, Bondy, Peltz. S-au iscălit statutele, apoi, în comitet restrîns, s-a trecut la vot și la alegerea președintelui: Pompiliu Constantinescu. Vicepreședinți: Streinu și Cioculescu. Viitorii membri de onoare: Ralea, Rosetti, Arghezi, Basil Munteanu.

21 iulie 1997

Vineri, întîlnire cu R. I. la redacție. Numai cuvinte din familia lui bucurie: fericire, drag, plus pupături. Vom sta de vorbă curînd pe larg, îmi va spune tot ce mă interesează. Dar prea multe nu știe. Prea plină de solicitudine, ca să cred o iotă.

25 iulie 1997

PANAITESCU MARIN. Din toate hîrtiile, scot despre el tot ce știu. Într-o *Notă a traducătorului* din dosarul cu scrisori interceptate și traduse găsesc:

Din scrisorile de pe data de 31 ianuarie și 2 februarie rezultă că Lila se căsătorește. Căsătoria va avea loc între 15 și 18 februarie, apoi vor pleca pentru 15 zile la Sinaia. Sînt foarte drăguți amîndoi însă uneori prezența lor o stinghерește pentru că trec prin camera ei pentru a merge la baie.

Atunci de ce-mi spune R.I. că mama ei nu mai stătea de mult acolo cînd a fost arestată Ecaterina Bălăcioiu?

Iau la rînd lista de PANAITEȘTI din cartea de telefon a Bucureștiului. Găsesc doi ingineri, dar nici unul la C.F.R. Găsesc un inginer la C.F.R., dar nu are o soție tot Maria, găsesc o Maria dar nu a fost niciodată ingineră, n-a avut un băiat poreclit Ghiocel și soțul ei, nici el nu a fost inginer C.F.R. Mă grăbesc, măcar pe R.I. să n-o pierd. O găsesc acasă. Răspuns vag: „Nu, deocamdată nu se poate. Cînd se poate, cu drag, dar acum, nu." În plus, ne-am înțeles să aștept să mă sune ea pe mine, să n-o mai caut eu.

26 iulie 1997

Aflu că pe la începutul lunii, Ministrul Justiției a propus Parlamentului o lege pentru anularea recursului în anulare. Nu s-a votat. Mai exact, parlamentarii noștri n-au votat-o, s-au eschivat, au ieșit din sală, s-au dus pe la bufet. Nu era importantă. Și totuși. Aflu, ultima din tîrg, că și Octavian Paler, director onorific al celui mai onorabil ziar din România, locuiește într-o asemenea casă, cîștigată prin proces, normal, de proprietari. Și pentru el procurorul general a făcut recurs, și el o va cîștiga și lui îi va rămîne în deplină proprietate, în orice caz în liniștită posesie. Aflu și de un scandal în presă. Un anume Stan, șeful corpului de control din guvern, ar fi dat publicității o listă pe care figurează o serie de demnitari: Petre Roman, Băsescu, Baltazar, învinuiți de însușirea ilegală a unor locuințe. Amenințări din partea ăstora, care afirmă că e lovitură sub centură și că sînt date neadevărate. Adversari care se împacă, se susțin după ce s-au săpat, descoperindu-și un interes comun, casa în care stau. Asta-mi confirmă că „cherchez la maison"a devenit un fel de contrapunct post-comunist la „cherchez la femme" și o cheie pentru tot ce se întîmplă neinteligibil în viața politică românească de azi.

27 iulie 1997

La Circa de Poliție nr.17 – ca să-i caut pe Panaitescu Marin și Mariana. Un domn mă îndrumă spre Direcția de Evidență a Populației, din Drumul Taberei. Intru în audiență, mă primește

un colonel, explic. Îmi spune să adresez o cerere comandantului, să atașez la ea o chitanță că am virat în contul I.G.P., suma de... 125 de lei pentru fiecare dintre cele două persone. Să spun în cerere tot ce știu despre persoanele „de identificat, fiindcă absolut toate datele sînt utile". Suma o plătesc la poștă, dar unde să găsești poșta care să-ți încaseze așa o sumă, prețul unei cutii de chibrit. A durat, cu cozi cu tot, aproximativ 4 ore, dar am chitanțele, le atașez la cererea în care scriu că erau amîndoi ingineri C.F.R., că aveau în 1958 un băiețel de aproximativ 6 ani, alintat în casă „Ghiocel" și că au stat probabil în casă cu Ecaterina Bălăcioiu între 1956–1958. Nu scriu, firește, că pe biroul unde fiica lui pusese la întoarcerea de la Crematoriu, după incinerare, stiloul lui de argint și o foaie albă cu inscripția „mai are încă de scris", și unde s-a ținut trei ani mai tîrziu, o ședință la care au participat 130 de persoane, floarea scriitorimii române, cei doi locatari au tranșat, de un Crăciun, porcul. Și nici că în rafturile bibliotecii lui de 7000 de volume – ediții rare și cu autograf de la floarea aceea a scriitorimii, ajunsă o treime în exil, o treime în pușcării și o treime în academii –, acum goale, aveau obiceiul să-și țină proviziile: sticle de oțet, untdelemn, borcane de murături.

Plec extenuată dar mulțumită de la Inspectoratul de Evidență a Populației: ceva trebuie să se aleagă din cererea mea.

Eu una, în ciuda inexplicabilei apariții a acestui Panaitescu, în 1965, cînd a vizitat Ileana Vrancea casa, nu cred că au fost una și aceeași persoană. Dar străbătînd iar și iar, în toate direcțiile, cartierul Cotroceni, apoi străduțele cu trotuare desfundate, grămezi de pămînt întors pe dos, străzile în veșnice reparații, adeverind ironicul „țara noastră e un adevărat șantier", din nou mă întreb de ce o fi rîvnit Nistor tocmai la casa asta. Vilișoarele din Cotroceni și de pe Ștefan Furtună, cochete, frumoase, solide, sînt, multe dintre ele, mult mai ademenitoare. Mă întreb însă în cîte dintre ele stau adevărații proprietari sau moștenitorii lor. Și mi se pare că toate au, în frumusețea lor, ceva sumbru, ceva impur; ca și cum la temelia fiecăreia dintre ele ar fi îngropată o jertfă de acest fel. Unic și straniu hibrid reconciliind cele două mituri naționale, atît de diferite, despre jertfa obligatorie pentru trăinicia oricărei zidiri și despre omorul pentru însușirea bunurilor străine. Și una, și cealaltă, istorii ale unei crime. Și, pentru prima dată, superbele căsuțe ale Bucureștiului nu-mi mai plac.

...În 15 octombrie 1997, cînd zdrențele de afișe de pe zidurile coșcovite ale unui București mai urît și mai căzut în paragină ca oricînd anunțau comemorarea, cu trei luni în urmă, a Pieței Universității, un București glorificînd revoluția în felul lui de neînțeles de nimeni pe lume, cu gîndacii lui, cu cîinii lui vagabonzi, mai numeroși decît copiii, cu ființele lui grotești, ca niște gîndaci uriași, cu trei picioare, fără nas, cu două găuri în loc de urechi, trupuri săltînd printre automobile luxoase, nesemănînd cu niște ființe omenești, decît la stomacul care-i condamnă să-și caute hrana și să supraviețuiască, și pesemne la sufletul menit să le conștientizeze chinul, un București în care ți-e teamă că singurul lucru trainic, ce nu se va transforma în nisip decît după alte sute și sute de ani, mult după ce nimic din țara asta nu va mai rămîne, singurul, este incredibila, monstruoasa, imensa și coșmaresca și de neuitat Casă a Poporului, în 15 octombrie deci, cînd plecam, lucrurile stăteau așa:

Avocatul Doru Cosma, profesor universitar, doctor în științe juridice, specialist în juridicție imobiliară, a cîștigat definitiv casa pentru clienta lui, Monica Lovinescu. În felul acesta ea nu va putea rămîne „în deplină proprietate și liniștită posesie" fostului procuror militar Nistor Ioan.

Dar nici muzeu memorial nu va deveni de la sine, fiindcă mai trebuie ca cineva să dea curs acelor hîrtii și acelor drepturi figurînd pe ele.

Pe Panaitescu Marin și Maria nu i-am mai găsit în viață. Au decedat, el, în 1988, ea, în 1992, undeva în București. Prin urmare, ei totuși au existat și nu sînt doar un alt fel de „personaje de hîrtie" din cele plăsmuite în departamentul ficțiunii și pentru nevoile ei, de Securitatea românească, ci niște ființe în carne și oase, care chiar tranșau porcul de Crăciun pe biroul lui E. Lovinescu. Probabil că nu sînt unii și aceiași cu familia de mai tîrziu care iubea lectura, reveria și pisicile, și găsea neîncăpătoare casa scriitorului, deși purtau același nume în cartea de telefon. Probabil că Nistor Ioan le-a oferit adevăraților și mai puțin rafinaților PANAITESCU MARIN și MARIA o altă locuință și s-a instalat singur în apartamentul rămas gol, în 14 aprilie 1959, cînd s-a înscris și în cartea de imobil, dar nu și în cea de telefon, adevărații soți Panaitescu și copilul lor, Ghiocel, dispărînd în anonimatul unui oraș imens, cît mai departe de locul unei tranzacții deloc inocente, curentă, totuși, pînă la banalizare, și azi uitată.

Altceva nimic. Decît, în mod curios, pe monitoarele din avion, aceleași scene de delir colectiv, aceiași tineri cu mîinile întinse să smulgă o fîșiuță din haina, din pielea, din carnea idolului. Și aceeași discuție despre nedumerirea noastră în fața aspirațiilor lor și despre indiferența lor la nedumeririle noastre.

– Crezi tu că tinerii ăștia care țipă și-și smulg așa hainele de pe ei, sataniști, rockeri, crezi tu că este ceva de înțeles la ei? Ajungi să pricepi de ce plîng, de ce leșină? Ajungi să te pui în locul lor?

– Da, îi înțeleg, e o mare nevoie de frumusețe, de bunătate și de curățenie, pe care noi nu le-am lăsat-o în urma noastră. Nu le-o lăsăm.

Jurnal cu Ecaterina Bălăcioiu

în traducerea

locotenentului de securitate Ciocan Dumitru

24 iulie 1953

NOTĂ

Numita Bălăcioiu Ecaterina trimite două c.p. la data de 13 și 14 iulie a.c. numitei Lovinescu Monica de la Paris, Rue Cassini, nr.14.
Aceste scrisori au un conținut banal iar din stilul în care sînt redactate nu poți înțelege deloc despre ce e vorba.
Ex[emplu]: scrie că în ziua de 13 și 14 iulie a.c. a plouat și a fost furtună mare, fenomen ce nu s-a petrecut în aceste zile, acesta este unul dintre obiectele de discuție întrebuințate în aceste scrisori. De asemeni vorbește despre o serie de persoane, fără însă a da numele la fiecare.
Mai vorbește despre un crematoriu unde ar fi fost numita BĂLĂCIOIU ECATERINA.
În încheierea scrisorii BĂLĂCIOIU ECATERINA o întreabă pe destinatară: « Sînt aproape de voi, nu e așa? »
Prin această convorbire nu este exclus faptul și este foarte probabil ca această corespondență să fie convențională.
De asemeni, este de menționat faptul că la fiecare scrisoare atît expediatoarea cît și destinatara dau anumite ore (în cifre)* care totuși par suspecte.
Menționez că toate aceste scrisori sînt scrise în limba franceză.

Am reprodus drept preambul la montajul care urmează NOTA nesemnată a Serviciului D., din iulie 1953, care deschide dosarul de urmărire al ECATERINEI BĂLĂCIOIU, păstrat în fond X S.R.I., sub nr. 51631, vol. I, p. 141.

---

* Sublinierile aparțin superiorilor ierarhici ai traducătorului, interesați de un aspect sau altul din viața Ecaterinei Bălăcioiu.

Urmează, efectuată de unul dintre lucrătorii serviciilor de securitate, traducerea acelor extrase din scrisorile Ecaterinei Bălăcioiu, care au interesat organele de urmărire

5 august 1953

Speră că plecarea în concediu se va fixa pentru luni dimineața la ora 8. Continuă să arate ce intenții are cu privire la felul în care își va petrece concediul, pe care îl așteaptă cu nerăbdare.
Sîmbătă va veni la ea ILEANA și îi va mai aduce cele necesare.
Comunică că s-a întîlnit la cooperativă cu soția lui Victor. Au stat mai mult de vorbă.
Mai spune că, la ora cinci, în ziua în care scrie, are loc căsătoria lui IRÈNE, la care este invitată cu insistență. Au invitat numai 15 persoane. Nu s-a fixat încă asupra cadoului, în orice caz va fi modest. Îi va descrie apoi cum a decurs.

Semnează: *Mama*

7 ianuarie 1955

Scrie c-a fost la Lucrette care este bolnavă de dublă pleomonie și care de șase săptămîni nu a eșit din cameră.
Lucrette are un cîine mic care tot timpul stă sub fereastră. A stat la Lucrette mai mult de o oră.
Scrie că a fost vizitată de Anca, care a venit s-o vadă chiar în ziua de Sf. Ioan, sărbătoarea numelui tatălui său.
Arată aspectul iernii și este cuprinsă de tristețe, fiind ultima zi de sărbători.

8 ianuarie 1955

Arată că noaptea a nins și descrie aspectul drumurilor, al arborilor, al cerului.
Scrie cînd la radio ascultă *Simfonia a V-a* de Beethoven, descriind ce-a simțit în 1943, cînd a ascultat tot simfonia aceasta și despre ce simte oricine cînd ascultă asemenea muzică. Este puțin deprimată că este bătrînă.
Scrie despre sărbătorile deja trecute; vacanța s-a terminat.

Sîmbătă, 15 ianuarie 1955

„Copii mei, ce noutăți! Aveam de făcut menajul meu, cînd am auzit sunînd telefonul: a fost madam Greg. Restul voi vă închipuiți: emoția mea, zăpăceala mea, sughițurile care clocoteau în gîtul meu. Este nevoie să vă spun că aceasta a fost pentru mine cum n-am mai cunoscut-o niciodată.
Mama ta de acolo, sora mea dulce de departe, atîta o iubesc pentru că eu știu că Chris și ea sînt pentru tine căminul absent, familia ta pariziană. Cîteodată îi surîd, tot așteptînd, cînd tu îmi scrii că tu ai mers să ții locul [lui] Chris ocupat la calul său. (sic!)

[...] Oh! Mîinile puternice care pun toată puterea lor, a atins fără groază, acest iubit aș fi, care merge disperat [sic!]. Eu regret din toată inima mea această mare lovitură care vă frămîntă de asemenea. Toi și Chris veți avea o resimțire, chiar disperare."

Vineri 14 ianuarie 1955

„Ce zi minunată: la ora opt dim. cerul bleu-roz-roșcat, cu lumini de aur și apoi toată ziua luminoasă și călduroasă.
Adevărată măreție a destinului pentru luna ianuarie. Și fiindcă eu vorbesc de minuni (măreție): dau [de] trei cărți din 28, 30 decembrie și 1 ianuarie. Fără a fi mai bogată. Eu voi avea o lună grea între 4 ianuarie și 20 februarie, dar eu sînt calmă, cu atît mai mult nenorocită, neurmată, aproape dezechilibrată din două puncte de vedere. Asemenea afinuatici: că pisica piagură* totdeauna cade, de sus chiar, pe patru labe, eu am presimțirea de a afirma că și eu voi încerca să cad despăgubită pe ale mele patru labe. Eu mă ridic cu destulă îndrăzneală și bărbăție.
Și eu voi face atît cît voi putea, adică pînă la sfîrșit.
Numai că oamenii nu mai chinuie la fiecare pas, la fiecare gest. Eu gîndesc, vorbind astfel, mai curînd la Mimi decît la Rose. La drept vorbind, la amîndouă. Ele sînt la fiecare moment o cutie surpriză, mai mult rele. Eu reiau scrisoarea care am început-o de dimineață, apoi voi face o mică curățenie, destul de necăjită. După-amiază, două foste eleve au venit să mă vadă. Eu nu pot să vă spun destul cît au fost ele pentru mine, cîtă înviorare îmi aduce clipele lor în bucuria mea, de a vedea iubiții lor ochi aprinși la frumoasa curiozitate de respect, de frumusețe. Timpul continuă a lua un pronunțat aspect de primăvară tăcută, dar primăvară totuși. Eu deschid de douăzeci de ori pe zi fereastra. Grădina mea suspendă pericolul din cauza caloriferului acestui an. Cel puțin pînă în prezent a fost aproape la înălțimea exigenței mele, aceasta nu este puțin. Iubitul meu doctor n-a mai dat semn de viață, noroc că pînă-n prezent n-a avut deloc ocazia să mă îngrijească. Chiar în această criză blîndă de ficat, că eu am uitat complect și că tu m-ai chemat în aceste ultime scrisori. Eu sînt îngrijită chiar de mine, fără a-i reproșa lui, nu este așa ? Dar

---

* A fost corijată în mod minimal numai punctuația acestor extrase; restul particularităților de ortografie și stil au rămas intacte.

Din nefericire, Securitatea a început să păstreze și fotocopia originalelor în limba franceză ale scrisorilor abia din anul 1957 (cînd se deschide un nou dosar de urmărire), astfel încît n-am avut cum afla de unde provin numeroasele nonsensuri din textul de mai sus. Putem, cel mult, deduce că, „ocupat la calul tău" ar putea reda o sintagmă conținînd cuvîntul *chevet*, confundat de traducător cu *cheval*.

ca o simplă constatare. Eu mă gîndesc la voi, cu melancolie și nostalgie.
Numai că inima nu va fi prea aspră. Eu ies de altminteri foarte puțin, aproape numai joi și duminică."

7 iunie 1956

NOTĂ

Ecaterina Bălăcioiu trimite fiicei sale din Paris trei scrisori, datate 29, 30 și 31 mai. Sînt interceptate la 6 iunie 1956.
Conținutul general al scrisorilor este banal, cu descrierea ocupației zilnice (curățenia casei, lustruirea parchetului etc.)
În scrisoarea datată 30 mai, printre altele scrie:
„Scumpa mea, tu ai serviciu? În fond, unde muncești tu ? Ai revăzut pe bătrînii Gr.?"
Scrisoarea din 31 mai se încheie astfel:
„Mă gîndesc la tine într-un mod aproape bolnăvicios și cu această dorință: trebuie ca aceasta să înceteze cît mai repede posibil, căci nu mai pot" (n. n. este vorba de situația de a nu fi împreună).

24 iunie 1956

(Interceptată la 4 iulie 1956 – expediază Monica Lovinescu, dest. Ecaterina Bălăcioiu). Extrase:
„Continui a fi foarte mișcată, în așa măsură încît eu nu știu exact ceea ce fac, nici ceea ce spun. Numai Dumnezeu singurul știe cît citesc și recitesc scrisorile tale obișnuite, dar nici una n-a fost așa de citită de către noi amîndoi ca aceasta din urmă.
Eu a-și vrea să-ți scriu scrisoarea mea, dar mai întîi cuvintele nu-mi vin și apoi eu aștept fotografiile pe care eu le-am făcut pentru a ți le trimite în același timp. Apoi trebuie ca să devin mai calmă. Îmi pare că o adevărată furtună s-a dezlănțuit în mine. Nu uita ca înainte de a pleca în vacanță să depui o cerere de viză la Legația franceză, pentru ca eu să pot face aici intervențiile necesare, și anunță-mă imediat.
Cred că am învățat adevărata rugăciune, sînt toată o singură rugăciune îndreptată spre un singur scop, singurul valabil pentru viața mea. Spune-mi dacă ai nevoie de bani și cum aș putea să ți-i trimit.
Eu am fost întotdeauna neliniștită așteptînd scrisorile tale, dar de această dată numai despre neliniște trebuie să-ți vorbesc
Mamina, scumpa mea mamă unică, să nu te neliniștești deloc pentru mine, eu voi fi calmă și curajoasă. Să dea D-zeu ca dragostea mea să-ți conducă pașii tăi și să ți-i facă cît mai ușori posibil în toate demersurile pe care tu le ai de făcut.
Te așteptăm amîndoi cum nimeni în lume n-a fost vreodată așteptat. Noi te dorim cum nimeni în lume nu a putut spera. S-ar putea deci ca toată viața noastră să ia un sens, ca eu să te văd în sfîrșit așezată

pe fotoliul din fața mea, ca să poți să mănînci din infamele supe ale lui Vivian, ca să pot în sfîrșit pune capul meu pe genunchii tăi și să te îmbrățișez.
Atîtea onoruri, cea mai mare fericire va fi pentru noi. (...)
Voi fi cuminte, dragostea mea; eu voi fi, îți promit. Dar tu ești atît de singură și ai atîtea lucruri de făcut.

Te ador, dragostea mea. S.S."

29 iunie 1956

NOTĂ

Scrisoarea trimisă în 23 iunie a.c. și interceptată la 28 iunie a.c., printre unele banalități, conține următoarele:
„...nu știu nimic despre ceea ce faci tu și ar trebui s-o știu, pentru a putea aplana dificultățile care ar putea interveni în realizarea planului meu. Te ocupi încă de regie teatrală? Ești încă într-o casă de editură? Esti realmente căsătorită pentru că, îți spun drept, nu știu numele adevărat și oficial al sotului tău, pe care îl iubesc nesfîrșit de mult pentru că el te face , ne face fericite.Vă iubesc pe amîndoi și vreau să vă văd, să văd ce faceți, care este viața voastră, în pragul lumii celeilalte, am un drept sacru de a merge în întîmpinarea copiilor mei, care nu mă iubesc poate destul pentru a veni spre mine."

11 și 12 iulie 1956

(Interceptate la 17 iulie 1956). Extrase:
11 iulie a.c. „Astăzi am depus actele; am completat formularele de la ora 9 la 14... Dactilografa spunea că cererea mea era o capodoperă și astăzi dosarul meu a fost dat ca exemplu... Mîine mă voi duce să cer viza de la Legația franceză... La întoarcerea ta din vacanță, trimite-mi în aceeași zi dreptul de găzduire."
12 iulie a.c. „(...) Am scris la Mica de asemeni. Am întrebat-o dacă nu poate face o vizită scurtă surorii lui Wally, care se găsea în aceeași vilă cu ea. Dacă este imposibil, cu atît mai rău. La noroc... voi spune. Mi-am promis de a nu mai amesteca nume străine de acum încolo în zvîrcolirile noastre de suferință și de speranță. Niciodată, niciodată, pînă la succesul sau insuccesul definitiv. Nu vrei aceasta? Numai noi două, noi două, noi singure."

27, 28, 29 iunie 1956

Ecaterina Bălăcioiu trimite fiicei sale trei scrisori, cărți poștale, în care printre altele scrie:
27 iunie a.c. „Dacă aș putea încasa suma de bani pentru *Odiseia* ar fi minunat. Ar trebui pentru aceasta un act de la legație, care să afirme că tu exiști și un alt act: « Întăresc procura dată mamei mele »,

cu o dată mai recentă. Atunci voi putea aranja totul. Chiar fără aceasta mă voi aranja."
28 iunie a.c. „Ți-am scris că am cerut un pașaport pentru șase luni? Dar dacă îmi dă un act pentru întotdeauna? Ce spune Chris de toate astea? Să știi că, dacă voi credeți că am făcut rău, aș putea reveni asupra cererii mele."
29 iunie a.c. „Sfătuiți-mă puțin ce trebuie să fac cu tot ceea ce îmi aparține: mobilă, cărți, dacă proiectul meu se realizează. Inima mi se strînge în fața necunoscutului și a marilor plecări. Dacă pe de o parte reușesc, și pe de altă parte nu vă voi conveni?
Cochetez cu destinul meu și cu dragostea ta. Scumpo, te iubesc în mod sălbatic, nu mă gîndesc decît la tine.
Răspunde-mi repede în ce privește *Odiseia* și dacă tu poți să trimiți actele necesare."

Nota Biroului:
Odiseia – noua ediție, a apărut la Editura Tineretului, după traducerea lui Eugen Lovinescu. Moștenitorii au drept de autor, care se ridică la circa 5000 de lei, și pe care ar trebui să-i încaseze Monica Lovinescu.

9 iulie 1956

(Scrisoare, interceptată la 16 iulie, expediată de Monica Lovinescu către Ecaterina Bălăcioiu.) Extrase:
În ceea ce privește certificatul de găzduire, el te va aștepta în cursul acestei luni la Legația Franței de acolo. Din acest punct de vedere nu, tu n-ai altceva de făcut decît să depui cerere: să mă anunți cînd vei face aceasta. Nu vei avea nici un fel de dificultate din acest punct de vedere. În ceea ce privește Lidian și hîrtiile pentru cartea despre care îmi vorbești, aceasta nu-i posibil, din nefericire. Dacă Mica (?!) ar fi putut să le trimită direct, fără a fi nevoie să vadă legația, aceasta s-ar putea, însă altfel aceasta n-ar putea decît să le cauzeze multe neplăceri la amîndoi, și în primul rînd lui Vivian... Singurul lucru esențial este ca tu să vii, pentru mobilă sau cărțile de acolo, aceasta n-are importanță, lasă-le la cine consideri tu că-i bine: Rody, lui Dimi, cui vrei.

12 octombrie 1956

Extrase din scrisoarea trimisă în 5 oct. 1956, interceptată în 11 oct. 1956; exp. Ecaterina Bălăcioiu, dest. Monica Lovinescu:
„...caut de a nu mă mai gîndi la aceasta zi și noapte, dimineață și seară; am impresia că revin de foarte departe. Mă mai despart cîteva zile de la data fixată de destinul meu; aproape că mi-e teamă, cu toate că sînt convinsă de acum că nu voi mai avea răspunsul în acea

zi, pentru că n-a fost nimeni să-l aibă în trei luni. Ar fi totuși minunat dacă va fi o amînare, și nu un refuz definitiv.
...Luni mă voi duce la legație pentru a vedea care-i rezultatul, și te voi ține la curent cu totul.
Nu știu dacă m-am exprimat îndeajuns de clar: cererea mea nu-i decît pentru șase luni și, dacă acest termen expiră, trebuie, ceea ce este foarte probabil, să încep a alerga după acte, ca prima oară. Dar toate acestea mi-au dat o anumită forță, o nouă dorință de a trăi, de a reuși, o elasticitate în mișcările mele, o încredere îndrăzneață în mine și în natura omenească bună și înțelegătoare."

9 octombrie 1956

(Scrisoare prelucrată la 22 oct. către Ecaterina Bălăcioiu). Extrase: „... pot să-ți cer ca atunci cînd vei avea timp, și dacă ai... să mergi să vezi într-una din zile pe un prieten de-al lui Vivian, pe care el îl consideră ca pe un frate al său, ION, la FLORICA ȚARĂLUNGĂ, strada Traian nr. 201? El a fost bolnav și cred că prezența ta îl va întări."

24 octombrie 1956

(Interceptată la 28 oct. 1956)
Ce zi din plin minunată! Mai întîi cartea ta poștală din 9, apoi scrisoarea cu fotografii... Bucurii la infinit! Natural, primul lucru pe care l-am făcut a fost acela de a mă duce s-o văd pe Ioana (credem că e vorba de Ion, prietenul lui Vivian care domiciliază la Florica Țarălungă, Str. Traian, nr. 201. Într-o scrisoare din 9 oct., Monica o ruga pe mamă-sa să se ducă să-l vadă – n.n.). Această foarte scumpă Ioana. Am găsit-o la capătul unei curți, în fundul acesteia. Ea stă într-o cameră foarte mare în care se intră direct din curte în cameră. Am găsit-o lucrînd într-o cameră foarte mare, foarte curată, din care se intră direct din curte în cameră. Am găsit-o lucrînd într-un scaun la soare. Foarte rar am fost așa de proastă ca ieri. Am discutat liber. Eram emoționați amîndoi de a ne vedea. O oră ne-a trebuit pentru a ne tatona (a ne căuta); ceea ce spuneam era contrariul a ceea ce voiam să spun. Ne vom revedea vineri la ora cinci, la mine. Am fost fericită de a o găsi sănătoasă. A avut două caverne la plămîn, care imaginați-vă ce noroc, s-au vindecat ele singure, fără medicamente. Acum numai chiria o mai neliniștește, pentru că ea plătește pentru această cameră de trei ori mai mult decît toată valoarea locativă a apartamentului mare în întregime. Vom mai vorbi despre aceasta. Am cetit la ea o scrisoare de la prietena sa (cred că este vorba despre Vivian, soțul Monicăi, n.n.), una dintre cele mai frumoase scrisori ce mi-a fost dat să citesc în viața mea care din acest punct de vedere a fost foarte bogată.

25 octombrie 1956

Ieri seară, pentru a încheia această zi plină de evenimente fericite, Maria, ca un speaker de clasă înaltă, de mare marcă, îmi telefonează: Aici Maria, purtătoarea unei vești bune.Ascultați. Apoi o voce frumoasă, vibrantă de căldură, care spunea: Doamnă, am dejunat cu nepoata dvs, Mica (cred că este vorba de Monica însăși. n.n.) Eu am văzut-o și am petrecut ore magnifice împreună, într-un cerc de prieteni comuni, cărora le păstrez o neprețuită amintire strălucitoare. Ea s-a făcut foarte frumoasă. Mai frumoasă chiar decît adolescența sa o promitea. Nu-i prea slabă. E tocmai cum trebuie pentru a fi perfectă. Vie și vibrantă. În ceea ce privește inteligența să nu mai vorbim, pentru că dvs. trebuie să fiți conștientă de aceasta. Am văzut-o de mai multe ori. Știind că ea înlocuiește pentru dvs. pe fiica care nu se află aici, sînt fericită de a vă vorbi despre ea în acești termeni care sînt departe de a reda realitatea. „În cealaltă parte a firului de telefon, plîngeam complet emoționată. Ea însăși foarte emoționată îmi spunea: « Nu mai plîngeți, scumpă Doamnă » Era Marieta S. (Cred că este vorba de Marieta Sadova, care în iunie-iulie a.c. a fost la Paris cu Teatrul Național.) Cum știu că tu ești domnică de vești quasiconcrete, transmit pentru tine acest inefabil moment de bucurie. Mi-a spus că te îmbrățișează din toată inima sa și m-a rugat să-ți transmit că ea păstrează amintirea întregului grup Mica. Iată cum s-a încheiat ziua de ieri deja foarte frumoasă.

...Vă rog întrebați pe George cum a făcut pentru a telefona tatălui său și să știți că luni, 19 noiembrie, între orele 9 și 10 seara, ora românească, aștept telefonul vostru. Să-mi spuneți dacă conversația poate depăși trei minute, pentru a-mi fixa punctele importante ale conversației, și cu ajutorul lui Dumnezeu, vom avea o altă conversație la 28 februarie, cînd va fi aniversarea lui Ly, epocală, pentru că ea va avea 70 de ani.

26 octombrie 1956

(Interceptată la 4 noiembrie 1956). Extrase:

„...Sînt fericită și emoționată de telefonul despre care îmi vorbești pentru 19 noiembrie. Eu nu aveam curajul să-ți propun aceasta, însă, dacă te-ai gîndit bine și dacă tu persiști a gîndi astfel, poți să-ți imaginezi ușor ce bucurie înseamnă aceasta pentru mine. Și cuvîntul bucurie este slab și exprimă puțin în comparație cu realitatea. Nu-i nevoie a insista în această problemă, pentru că sentimentele noastre coincid în mod perfect, încă o dată."

27 octombrie 1956

(Interceptată la 31 oct. 1956). Extrase:

...Ieri după-amiază, între 5 și 7, Ioana a fost la mine. Este o ființă încîntătoare. Conducînd-o, mi-a spus: „Doamne, dumneavoastră,

doamnă, sînteți fermecătoare." Discretă, respectuoasă și foarte bine-crescută. Și sub toate aspectele simțeam că bate o inimă, o inteligență remarcabilă, care predomina și domnea peste toate aceste calități. Era ca și cum ne reîntîlnisem. Viața este atît de dură pentru ea, însă credeți că s-a plîns de aceasta? Și cu toate acestea! Aprecia pe Monica (sic!) și spunea: Cît sînt de fericită că ei s-au întîlnit în viață! Mi-a cerut o fotografie și dintre toate a preferat una din primele, din strada Level, unde sînteți amîndoi la fereastră, ca cea mai asemănătoare. Eu o aștept încă destul de repede, pentru că avem impresia că ne consolăm reciproc.

30 octombrie 1956

(Interceptată la 4 noiembrie). Extrase:

„...Ieri seară am avut-o în vizită pe IOANA, cu care am luat ceaiul. Noi am hotărît ca de acum înainte să primească pachetele sale la mine. Este o ființă încîntătoare..."

5 noiembrie 1956

(Interceptată la 10 noiembrie 1956). Extrase:

...Eu aș vrea să-i cunosc pe părinții lui, pentru a-mi vărsa față de ei bucuria inimii mele, recunoștința mea față de ei...

Ioana va pleca la țară pentru vreo zece zile, după care va intra într-un sanatoriu pentru a-și îngriji sănătatea...

N.N. – S-ar părea că este vorba în prima frază de faptul că nu cunoaște părinții lui Ierunca, ori BĂLĂCIOIU Ecaterina a fost la părinții lui IERUNCA acasă, la țară în 1955, unde a stat mai multe zile sau săptămîni.

În scrisoare mai vorbește de unele nume despre care nu știm încă cine sînt: CHRIS, ȘERBAN, NANA, GEORGES, GREG, LAURA și DANY.

14 noiembrie 1956

(Interceptată la 14.11. 1956)

...după-amiază, mica Ioana-Zoe a venit cu mere. Ea venea de la țară unde au livadă și mi-a adus niște mere foarte frumoase. Am stat de vorbă de toate cîte puțin: literatură și despre viața de toate zilele. (...) I-am oferit un ceai foarte bun, bine preparat; aș vrea atît de mult să-i fiu un ajutor material și efectiv, dar nu știu încă cum să fac aceasta. Cînd eu voi cunoaște puțin mai multe despre ea, aceasta se va realiza. Deja noi sîntem bune prietene și sîntem pe drumul de a deveni din zi în zi mai mult.

18 noiembrie 1956

(Interceptată 26 XI)

...eu aș fi vrut să invit pe mica Ioana, dar ea este bolnavă (are o hernie a discului). Aștept o carte poștală în care să-mi spună în ce clinică se găsește în prezent pentru a-i face o vizită...

Joi, 22 noiembrie 1956

Dragii mei, timpul rău continuă, frig excesiv și mai ales poleiul imposibil care vă împiedică să circulați.

Și noaptea asta am dormit ca un hîrciog (animal care doarme iarna). M-am sculat cu o... de insomnie de la 5 1/2 la 6 1/2 pînă la 8. Eu vă voi vorbi puțin de LY. Închipuiți-vă că a fost prima care să meargă să se mute la fiica sa, ea mă imită mereu, și-a aranjat lingeria, garderoba, și-a pus la punct pînă la urmă servieta, lingeria de corp, de pat. Ea a început să se servească de ele și de fiecare dată cînd crede că nu este observată suspină în mod melancolic. Azi mi-a telefonat cineva din partea lui IOANA, care-mi spune că ea a intrat într-o clinică de prima clasă.

Eu mă voi duce duminica viitoare de la 2 la 5 h s-o văd și voi sărbători ziua mea cu ea, alături de ea.

Ați primit o carte poștală de la mine scrisă de asemeni seara unde printre alte greșeli am scris: eu cad de „soare".

Am recitit-o cînd s-o pun în cutie, și am lăsat-o să plece. Dacă cel puțin scriam: eu cad din soare sau cel puțin din lună.

Luni, 26 noiembrie, 1956

Trei zile, dragii mei, de pomină. N-am avut un moment de odihnă și cînd aveam ceva timp stăteam în fotoliul meu cu capul gol, picioarele rupte de obosite, din nefericire la cel mai mic sunet de sonerie al telefonului, la cel mai mic apel, la cel mai mic efort pe care trebuia să-l fac.

...hărțuită de un program fixat de mine însămi, pe care mi-am angajat onoarea să-l îndeplinesc... deci vineri dimineața, fără să-mi iau ceaiul am plecat... după-masă, înghețată de frig, dar triumfătoare, m-am înapoiat cu kilogramul meu de zahăr. Un mic prieten timp de o oră... Dar cel mai caraghios este că abia venită... un oarecare care m-a anunțat că într-un sfert de oră trebuie să mă duc la Hotelul „Union" să iau pachetul pe care Rody mi l-a trimis, pentru că acest domn trebuia să-și continue voiajul. Trebuia să fiu acolo imediat. M-am gîndit la cuier, m-am îmbrăcat într-o învîrtitură de mînă, cobor scările cîte patru trepte, și la urmă îmi dau seama că nu voi putea (Baba Dochia cu 9 cojoace) să ajung niciodată acolo într-un sfert de oră, mai ales că aveam mîinile și picioarele înghețate. Din fericire, un getax (mașină de stat)... și într-o clipă la hotel... am luat așa-zisul pachet (getaxul meu mă aștepta) și încă într-un sfert de oră am fost înapoi. Repede interesată să desfac pachetul care conținea doi pui mari, grași, un kilogram de zahăr, un sfert de cafea măcinată (marea mea slăbiciune) și niște splendide prăjituri cu fructe, Arlequin, o specialitate suprafină, Rody, o oală de 7 cm de caise, un kilogram de untură albă ca zăpada și o frumoasă și o înduioșătoare

scrisoare de felicitare. După-amiază am fiert găina despre care am uitat să-ți spun; eu am pregătit legumele pentru o salată rusească, și mi-am călcat din nou atît de rău rochia pătată de vin pe care am cîrpit-o joi după-masă și pe care Ileana a spălat-o. După-masă pe la 4 se vedea foarte rău, lamba electrică lumina foarte slab; pe scurt am avut o durere groaznică de picioare și în realitate n-am realizat nimic chibzuit, decît o supă care a fiert puțin cîte puțin, de la ora 4 pînă la ora 1, dacă nu v-am arătat că am fost tot timpul în aer, înghețată și cu papucii în picioare, și înghețate, și umflate de frig, a fost prea mult, toată după-amiaza nu eram capabilă să țin o peniță în mînă. Sîmbătă a trebuit să începem, la drept vorbind să continuăm să facem pregătirile pentru faimoasa mea zi. Neṇorocirea este că eram singură, căci Lila fusese de gardă, de vineri pînă sîmbătă seara și pînă duminică dimineața, cînd a venit acasă. Din toată inima ea a început treaba la bucătărie... Duminică dimineața am făcut salata. După ce am tocat legumele și puiul, am pus la fript cele două pasăre, am preparat salata. La ora 3 exact, încărcată ca un măgar, am plecat să văd pe IOANA la clinică. Nimic grav și deja o îmbunătățire sensibilă, adică această sciatică–lombaggă, pe care ea a căpătat-o una după alta... Ea a fost foarte mișcată cînd m-a văzut cu două plase încărcate, atît spunea aproape cu lacrimi: De ce?.... De ce?... Eu i-am spus: Dacă te-ai fi simțit bine te-aș fi invitat la mine, pentru că este ziua mea. Atunci, în lipsa acesteia eu v-am adus aici aceleași (în sensul de mîncăruri)... În afară de... festin, i-am mai adus un kg. de biscuiți, două pîini albe, un borcan de gem de zmeură și de zahăr, pe care ea n-a vrut să le oprească, spunînd că eu chiar am nevoie de ele mai mult decît ea și că este foarte, foarte bine hrănită... Dar nu înainte de a vă spune că am luat autobuzul și că m-am întors la ora 5 exact, după cum i-am promis lui Lila; vreau să vă povestesc ce mi s-a întîmplat chiar în spital. Ioana iese cu mine să mă conducă pînă la capătul culoarului, în fața unei scări am început să cobor trepte și m-am rătăcit pe la endocrinologie... pe urmă psihiatrie, pe scară, un băiețaș între 12–14 ani, nebun, bîlbîit, l-am întrebat: pe unde pot ieși?...el mi-a spus bîlbîind și țopăind un pas, un pas, ha-hai... pe aici... eu cobor după el și ajung la subsol. Pe aici? îl întreb. El îmi răspunde: la tata. Eu îl reped, urc din nou și, în sfîrșit, la un moment dat găsesc culoarul și, în sfîrșit ies...

În prezent vă spun cum și ce am sărbătorit. Eu sînt încă zăpăcită. Elevi care sînt în prezent doctori, ingineri, arhitecți, de la ora 9 la ora două, pe urmă, în capot de bucătărie, la telefoane. Am numărat pînă la 37. Flori, 7 ghiveciuri de cyclames albe, roze, margarete, crizanteme enorme și înflorite, albe și crem gălbui, garoafe și cincizeci de... Revin asupra telefoanelor și mai ales asupra telefonului de la Bistrița... Toată lumea, pe rînd, au început prin

preferatul meu... „La mulți ani, Neni,... să vii... să vii, noi te iubim." Apoi sora mea, Rodi și soțul ei, fratele soțului și soția...
A doua zi, cînd am început să fac curat în camere și cînd ștergeam parchetul, telegrame... Mai întîi a voastră, la ora zece, apoi aceea de la Slatina... Mai întîi a voastră... Fiecare scrisoare, o lacrimă, pentru că am fost atît de proastă astă-vară, pentru că am avut încredere în norocul meu, deodată amintirea ca un cuțit ascuțit pe care îl împlîntși într-o plagă înveninată. ...suspine pentru fiecare scrisoare, un suspin aspru, aproape ca un urlet.

27 noiembrie 1956

... La cină au venit SANDA, GICA, LUCETTE, LILA și cu mine. Mai întîi a venit Gica cu flori. Foarte « om de lume ». Dineul era fixat pentru ora 8. Fața de masă bleo, brodată cu alb, cuvertura impecabilă, o floare de cyclame, mereu aceeași...
Nu știu dacă ți-am spus sau povestit că el iubește foarte mult pe Lila... „Draga mea, ești atît de frumoasă în seara aceasta..." entuziasmul meu afectuos pentru ea... Am avut exact timpul să-i șoptesc: „Ea adoră pe Lila"... mi-a făcut urări ținînd pe Lila de mînă. Și deodată: „nu-i așa că e delicioasă, ravisantă cu această culoare gris?"... Lila face orice. Ea voia să nu mă lase să fac ceva și în timpul cinei... Ei au plecat la 11 fără un sfert și tot Lila a făcut vesela, căci eu eram turbată. Cele trei zile de curse, de menaj, de bucătărie, de apretat, într-adevăr m-au epuizat.
Eu mi-am făcut patul în mod automat, credeam că n-am să adorm, însă în același timp a venit și somnul, cînd eram mulțumită în fine de ziua care se terminase. Este adevărat că Lila a făcut un efort extraordinar că a putut să stea în picioare și să muncească pînă la 1 – 1 și 1/2 noaptea.
Am uitat să vă spun că noi am băut țuică și un kilogram de vin, unul în timpul cinei și un vin la desert. Eu nu-mi amintesc să fi avut o onomastică așa de reușită... de mulți ani așa de sărbătorită și de alintată, dar în această dimineață, am respirat de ușurare, gîndind că în sfîrșit s-a terminat cu aceste aniversări, cu aceste lașe lovituri în spate ale destinului... în romanul întunecat al vieții mele... Această încordare... în care... m-a făcut să sufăr dublu... suferința rămăsese pironită în umbră, pentru a mă prinde mai bine în momentele mele de claritate.
Tocmai am primit cartea ta poștală, din ziua de 14, atît de bună, atît de caldă, atît de emoționantă. Dragii mei, scrisoarea voastră mi-a înduioșat inima... Aceste rămășite ale gîndurilor noastre, ale inimii noastre... și care nu are prea multe motive să mai trăiască. Să rugăm pe Dumnezeu, destinul, soarta, nimic altceva decît să mai putem trăi... Și apoi mai avem un lucru care e magnific, dacă se poate numi

un „lucru" această dragoste mare, magnifică care ne leagă, această comunitate de idei, de sentimente, de atitudini în fața destinului, această durere umană care purifică, ne scoate în evidență, ne apropie, ne face să așteptăm punctele culminante, chiar dacă aceste puncte culminante sînt cele ale suferinței, ale disperării de „dor". Noi am reușit să ieșim din rîndul morților (sau bolnavilor, N.T.), cu toate că plătim aceasta foarte scump, aproape cu sînge. ...Am văzut toate aceste flori, casa ta. Toate sînt ale tale, în fața fotografiilor tale, Monica, din vaza „Gallé" ieșeau șase garoafe, în marea vază de fildeș Rosenthal, zece flori mari, în vaza de cristal, cyclamele, și fotografia ta în rama ovală ascunsă. Totul era pentru tine, la picioarele tale...; pentru că tu ai pus în mine dorința de a fi demnă de tine, de a te merita. Tu m-ai vîndut mai scump, tu m-ai forțat să devin eu (N.T. – cred că vrea să spună că ea a forțat-o să devină ceea ce este) și chiar această distanță o accept cu un aer serios și grav, pentru că trebuie să fii grav și demn în fața fericirii de a te ști aleasă, chiar dacă pentru asta trebuie să sufăr. Există și bucurie în suferința asta, și suferință în bucuria de a... Fii fericită și fiți fericiți, este tot ceea ce vă cer în genunchi, în fața acestei formidabile dorințe a destinului care ne-a despărțit. Te iubesc pînă la infinit, cu o ardoare și cu o credință care radiază asupra vieții mele, pe care o dirijează, care-mi conduc pașii în viață, care mă fac să trăiesc în mod nobil, cuviincios, pentru a te iubi mai mult, pentru a fi demnă de tine.

Marți, 27 noiembrie 1956

Ieri-seară credeam că am scris tot ce ardea în inima mea friguroasă și înfierbîntată și azi-dimineață, după ce am șters talcul după această explicabilă pată de grăsime, am reluat această blodogoroseală exaltată și mi-a fost teamă ca să nu fii decepționată și ca tu să nu-ți bați joc de mine... Azi-dimineață am pierdut aproape o oră pentru a schimba apa la flori, pentru a aranja pe cele care sînt în ghiveci, să încerc să le pun lîngă fereastră și departe de calorifer... Sufăr cînd le văd că se ofilesc din cauza îngrijirilor mele, mă fac să sufăr cînd ele mor sub ochii mei. O plantă, o pasăre au prins o importanță capitală în viața mea, de cînd tu ai plecat. Eu visez mereu o casă de țară, modestă, cu grădină, cu curte mare. Aș fi dorit să-mi termin zilele bătrîneții mai aproape de pămînt și de animalele domestice, de rîndunele și păsări. Dar iată-mă închisă în cușcă. Cușca solitudinii, izolării, a...

4 decembrie 1956

...Marți dimineața. Am uitat să-ți spun că duminică seara am avut o vizită așa de amuzantă, căci persoanele erau atît de caraghioase: mama și fratele lui Desp. Ele și-au anunțat vizita prin telefon.

Tretty, fiul ei, puțin mai îngrijit dar foarte „calcă-n strâchini". Un exemplu? O mie. Printre altele, ceea ce urmează: „Mama face demersuri pentru a merge să vadă pe fratele meu. După cum noi aveam nevoie la leg.(probabil că e vorba de legație, N.T.) de un nume mai... i-am spus: Dacă am merge s-o vedem pe bătrîna doamnă L?" Cînd am auzit acest compliment aruncat în față degeaba, eu m-am gîndit în sinea mea: „Bătrînul meu, tu ești un mojic." Căci, în sfîrșit, aș fi putut să i-o întorc: „Ce, mă, am îmbătrînit la ușa casei tale?" (În românește în text, N.T.)
Eu am ieșit de dimineață pentru a-mi plăti abonamentele la T.F.S. și telefonul. Eu sînt încă singură, că Lila este de gardă. Azi-dimineață, la ora 7, înainte de a pleca, mi-a pus ventuzele, căci pe mine mă doare brațul drept. Vreau să reîncep seria de injecții de anul trecut, care mi-au făcut foarte bine. Și voi? Încă o pauză, atît de lungă, între ultimele c.p. de la voi și cele din viitor. Eu sufăr mult de dorul vostru. Privesc în zadar fotografiile voastre. Am parcurs străzi căutînd o liniște deplină. Eu mă sprijin de fereastră, după ce dau de două ori cu mătura și suspin adînc și profund. Mai sînt cuprinsă de îndoială, de tristețe. Aceasta aruncă umbre asupra dragostei mele strălucitoare pentru voi.

Mama

Miercuri, 5 decembrie 1956

(Extrase)
Ieri am avut o zi cu un program foarte schimbat: de la orele 10 pînă la ora 7 n-am stat deloc.
La ora 7 și 1/2 a venit Ioana pentru a repara garderoba, a stat pînă la 9 1/2. Așezate amîndouă în fotoliile respective, am discutat de mii de lucruri, printre altele și despre dragostea care ne leagă... Vă închipuiți ce ore bune de destindere și înțelegere de ambele părți. Abia m-am culcat la ora 11,30. Și cînd mă culc la această oră mi-e teamă că nu pot să adorm toată noaptea. Am în mine o dorință caraghioasă de a trăi în mod conștient cele mai multe ore posibile dintr-o zi; o tensiune vitală foarte intensă. Ajunsă o dată în pat, eu mă întorc cînd pe dreapta, cînd pe stînga și nu știu cînd mă fură somnul, dar zilele astea m-am sculat la ora 6 dimineața și n-am avut timp de repaos. Semn evident de oboseală și bătrînețe, ceea ce în mod logic mă combat. În ultimele zile am fost atît de urîtă, plină de noroi și zdruncinată.
Vînturile îmi sînt mai puțin de temut ca ale tale: eu [mă] îndoiesc, dar nu [mă] rup.

Mama

Joi, 6 decembrie 1956

Sfîntul Nicolae, fără ghetuțe înșirate în fața sobei de faianță din Strada Cîmpineanu și fără nepoțică sau nepoțel la care să mă pot

gândi și căruia să-i fac daruri. Oh, dragii mei, este singurul punct esențial asupra căruia nu sîntem de acord și pentru care vă port pică, într-adevăr. Cît îi seamănă Monica tatălui ei! Toată viața mea, Vivian dragă, am fost victima lor; mi-a trebuit, ca s-o am pe ea, o tenacitate afurisită, de „olteancă" și amînări, și parlamentări, da, exact, parlamentări: 1. cînd am cîștigat pentru a avea, pentru copil, camera lui și guvernanta; 2. cînd am avut o casă a noastră etc. Cu ea, este acum la fel. Eu îi vorbesc despre „nepoțel" sau „nepoțică", și ea îmi spune ce botez sardanapalesc o să facem. Cînd? Cînd o să fim împreună. La calendele grecești. Și toate astea, din cauza zilei de Sfîntu Nicolae și a amintirilor fericite și de neuitat pe care le păstrez eu despre această zi. Trebuie să fi avut 4 ani și jumătate. Nu știu ce făcuse în ajun. Îmi amintesc că în camera aceea bleu deschis, cu soba de teracotă bleu, micuță, cu codițele împletite de o parte și de alta a obrajilor, cu ochii ei magnifici și cu gura cărnoasă, îmbrăcată peste rochia albă de fetru italian (Lenci) cu o vestă tricotată din alb și roz, își așeza vreo 12 perechi de încălțăminte mici și niște șoșoni albi. Umblasem prin oraș, cumpărasem jucării minunate, cărți cu povești, figurine de ciocolată, portocale, smochine, curmale și, pentru că nu fusese cuminte, fusese capricioasă sau încăpățînată, cumpărasem de la Meinhl un foarte nostim mănunchi de nuieluțe maron, roșii și galbene, legate cu o foarte drăguță panglică roșie. În dimineața de Sfîntu Nicolae, trezită mai devreme decît de obicei, ea a coborît din pat, desculță... Aud, în noaptea asta de decembrie tristă și fantomatică, piciorușele ei goale pe covorul verde cu roșu și, deodată, hohote sfîșietoare de plîns, de-ți rupeau sufletul, îngrozitoare. Am strigat de la mine din pat, încremenită de spaimă: „ce s-a întîmplat, Mouette?" „Mamăăă, mamăă, sînt nuiele pentru mine. Pentru mine !" Mi-a fost mult timp rușine că m-am jucat atît de brutal cu inimioara ei mică. M-am retractat, dînd vina pe bietul Moș Nicolae.

(...) Gica mi-a telefonat că un prieten i-a telefonat și că vrea să mă vadă. Să mă vadă, dacă este adevărat că este bun prieten al soțului lui Mica, eu îi voi scrie în momentul propus pentru ca el să intervină pe lîngă acesta pentru Lila. (...) De cîtva timp această absență apasă asupra mea din ce în ce mai greu.

Eu n-aș vrea să fie așa, dar nu-i nimic de făcut.

Vă îmbrățișez cu tandrețe necăjită că nu pot să fiu pentru voi Sf. Nicolae,

Mama

(Această scrisoare am preferat s-o traduc eu, mărind mult fotocopia originalului, micșorată de Direcția I și păstrată în mod excepțional la dosar - n.m., D.J.)

Duminică, 9 decembrie 1956

Ieri de dimineață, mare curățenie, de la ora 10 la 2. Spune că decît o singură dorință: să facă o baie caldă. Ieri a răcit umblînd prin oraș. Cînd s-a întors, în tramvaiul aglomerat, cu paltonul descheiat și cu pălăria într-o parte, și-a lăsat bastonul și geanta, s-a cufundat din nou în baie și apoi s-a înfășurat în halat, a deschis radioul și ceea ce a izbucnit deodată și ceea ce a încremenit-o pe loc a fost: „Nu mai are mama pui, a rămas a nimănui." A fost suficient pentru a o întoarce pe dos.

A început o serie de injecții vitamina B1, B2 forte și vitamina C. Toată noaptea nu a dormit.

„O duminică mare, singură, cu totul singură."

Luni, 10 decembrie 1956

„M-am decis ca anul acesta să nu mă mai fac de rîs cu pomul meu de Crăciun și nu mă voi mai maimuțări (cum spui tu atît de bine) ca să fiu fericită și să iau parte la veselia universală" (...)

Lila îi va face sarmale și cozonaci. Ea se va mulțumi să-și cumpere un cozonac frumos și poate o pasăre de ocazie, dar cu siguranță că va face revelionul. Lila și-a făcut o rochie de tafta neagră și bluză cu dantelă neagră, pantofi de antilopă și visează restaurantul. Ea însă va rămîne acasă, are o sticlă de vin cu cea mai bună șampanie, va face o masă mică și fină. „Voi doi veți fi acoperiți."

(Aici traducerea este tot a locotenentului Ciocan, care exploatează materialul, iar sublinierea aparține șefului său. Nejustificată sublinierea, fiindcă Ecaterina Bălăcioiu vrea să spună doar că cei doi absenți vor avea un tacîm (couvert) la masa ei festivă – n.m., D.J.)

11 decembrie 1956

Ieri, cum coboram pentru a merge în oraș, m-am oprit și m-am uitat în cutia de scrisori. Chiar în fundul cutiei era o hîrtiuță. Era o invitație ca să mă duc să scot pachetul. Vama era destul de rotunjoară și m-am dus imediat la un prieten care mi-a avansat suma și în mai puțin de o jumătate de oră am fost din nou la poștă cu suma necesară. Pantofii sînt superbi.

Mulțumesc, scumpii mei. Voi ați avut o idee genială, mai ales că, după cum îmi spune (sic!) exportul de asemenea articole este interzis și deci posibil că este ultima pereche de pantofi pe care o am de la voi. Ca un copil, i-am încălțat imediat și am vrut să vă scriu încălțată cu ei. Îmi vin minunat, nici prea largi, nici prea strîmți, și sînt tare drăguți. Bineînțeles că nu o să-i port decît în casă, pentru a uimi pe oamenii care vin la mine. Îi voi păstra pentru la primăvară, pentru că cei de acum un an și jumătate sînt încă buni, doar trebuie să-i repar

puțin la talpă cu crepul pe care mi l-ai trimis în '49, cînd mi-ai trimis primele ghete.
Mulțumesc de asemenea pentru articolele de toaletă. Știți că pentru pantofi nu plătesc decît treizeci lei vamă. Parfumul a costat mai puțin de atît. Stiloul și ochelarii au costat mai mult. Stiloul a costat sfertul sumei pe care mi-ați trimis-o mai înainte, iar ochelarii 68 lei.
Miercuri dimineață va veni (?) pentru a repara tivul unei rochii vechi. Ea este foarte drăguță și discretă. Eu mă înțeleg foarte bine cu ea, însă cum ea a refuzat să lucreze pentru Vaty, ea va veni la mine mai rar, pentru a nu o supăra.
Iată ce găsesc eu de cuviință să vă spun, prostiile care vă interesează ca anul 40 !
Mi-e teamă ca cuvintele mele să devină de prisos. Revin deci la pachete.
Mi se pare că s-a lărgit mult varietatea obiectelor în pachete. Voi merge să văd la vamă dacă este adevărat sau nu, vă scriu o listă de inventar. Un pachet poate avea 10 kg. Cărți științifice sînt permise; medicamentele și colonialele de asemeni: cafea, curmale etc. În afară de încălțăminte. Deci nu mai trimiteți încălțăminte, căci pachetul va veni înapoi.. ...
Vă iubesc din toată inima și vă spun să fiți sănătoși.
Am o strîngere de inimă cînd pipăi toate lucrurile la rînd. În fiecare din ele există ceva din voi.

12 decembrie 1956

Spune că a alergat mult în ultimul timp pentru cunoscuți. Vorbește despre viața ei bine ordonată, care nu-i permite ca cineva să vină să o vadă de la ora 19,30 la 23,30.
„Tu nu îmi scrii nimic despre Georges."
(N.T. probabil este vorba de vreo familie, întrucît folosește pluralul.)
Mai spune că Lila este foarte ocupată. Ea pleacă dimineața la ora 7,30 și se întoarce cel mai devreme la ora 16. „Deci sînt aproape tot timpul singură."
Mai spune că simte că nu vor putea face împreună sărbătorile (adică nu va putea să plece la ei).
„Vreau ca tu să profiți de tinerețea ta, pentru că, dacă aștepți să fii fericită cînd vom fi împreună, riști poate să nu fii niciodată. Eu nu sînt bolnavă. Văd că alergătura cam multă pentru cunoscuți m-a obosit totuși."

13 decembrie 1956

Chiar azi am scos pantofii cei buni din sertarul dulapului unde păstrez pantofii și sandalele pariziene. Iar am avut dorința să-i pun, întrucît azi după-masă mă voi duce la Denis. Este Sfînta Lucia și-i

voi duce Luciei o sticlă de țuică, care ei îi place mult, și flori. Voi face act de prezență, pentru că nu prea am poftă de vorbărie și știu că acolo va fi lumea obișnuită.
Dragă, vineri am să merg la vamă pentru a vedea dacă este adevărat că se primesc și mărfuri alimentare... se pare că lista a fost amplificată.
În orice caz tu poți să trimiți și rochia de cameră, pentru că am nevoie de ea, deci nu te superi, să fie dintr-o stofă mai groasă. Da, m-aș fi gîndit la o rochie din bumbac, pentru a te face să cheltuiești mai puțin.

Miercuri, 21 decembrie 1956

Nu știu dacă ți-am spus că anul acesta aniversarea ta a căzut într-o luni, exact ca atunci cînd te-ai născut, și că timpul a fost la fel, cu ninsoare și foarte frig. Eu am rămas meditînd la această coincidență. De sus, de la fereastra mea, văd valurile rîului acoperite cu zăpadă, rîul albastru care muncește mult cu ghețarii, oameni zgribuliți, cu capul ascuns între gulerele ridicate, care merg puțin mai încet decît ar alerga, arborii dezbrăcați, disperați de triști. Numai arborele meu își mai păstrează resturi din frunza sa strașnică, pe ici pe colo frunze verzi ca și arse. Oh, această iarnă. Am oroare de ea. Eu am mereu o teamă lipsită de rațiune că nu voi avea foc.
Oh, dragii mei, va mai fi decembrie, ianuarie și februarie în întregime. Este oribilă iarna.
Azi am pus pe Ileana să-mi spele și să-mi calce lingeria. Iată dragii mei socoteala unei zile de iarnă.
Eu mă gîndesc la voi ca o nebună.
Alături de voi viața ar fi trandafirie cu căldura umană de care eu am atîta nevoie. Vă iubesc cu ardoare.

Mama

*

29 ianuarie 1957

(Strict secret)

NOTĂ

(privind supravegherea operativă a obiectivului BALAGIA, efectuată în ziua de 29 ianuarie, de la ora 7 la ora 23)

Activitatea obiectivului

La ora 13 BALAGIA pleacă de acasă pe jos, merge pe B-dul 6 Martie și se oprește în stația de tramvai B.P. Hașdeu.

Aici așteaptă timp de un minut pînă cînd sosește tramvaiul 13 și se urcă, continuă cu el pînă la stația Brezoianu, unde coboară. De aici BALAGIA continuă pe jos pînă pe Strada Brezoianu, Domnița Anastasia,

Ilfov, Mihai Vodă, Calea Victoriei, şi intră în Poşta Centrală, ora fiind 13,20. Aici BALAGIA pune două cărţi poştale recomandate interne la cutia poştală, una poşta avion cu destinaţia Paris, o lasă la ghişeul nr. 36. Menţionăm că s-au luat măsuri prin T.O. pentru interceptarea lor. La ora 13, 20 BALAGIA pleacă de aici pe Calea Victoriei, Str. 30 Decembrie, Poşta, şi intră la nr.4, Poşta Centrală, Colete interne.

Aici BALAGIA întreabă ceva după care pleacă pe Str. Poştei, Stavropoleos, Calea Victoriei, Str. Mihai Vodă, Ilfov, Lipscani, Splaiul Independenţei, Calea Plevnei, B-dul 6 Martie şi intră acasă, ora fiind 14,00. Supravegherea continuă.

Maior de securitate *Serghei Gheorghe*
Şeful grupei, cpt. *Branea Dumitru*

29 ianuarie 1957

„Obiectivul Ecaterina Bălăcioiu
Strict secret
Direcţia a II-a
Indicativ: 2

Liniştea din cursul nopţii s-a menţinut pînă la ora 6,20 cînd Ecaterina s-a sculat şi se ocupă cu diverse treburi. La ora 7 deschide aparatul de radio. La ora 9, Ecaterina trece alături de unde nu se mai aude nimic. La ora 10, Ecaterina revine în cameră unde mută posturile la radio, gospodăreşte pînă la ora 13 cînd pleacă din casă şi se face linişte. La ora 14 şi 5 revine în casă, deschide aparatul de radio şi se mişcă prin cameră. La ora 15 şi 20 vine o doamnă cu care Ecaterina vorbeşte, dar din cauza emisiunii radiofonice nu se înţelege nimic, decît foarte rar, cuvinte izolate, complet neconcludente. Puţin mai tîrziu ele pleacă în camera de alături de unde nu se mai aude nimic. La ora 17 doamna pleacă, Ecaterina revine în cameră, umblă prin încăpere. La ora 18 sună telefonul. Este o convorbire neconcludentă, de aproximativ 5 minute. Apoi trece dincolo şi se aud diferite zgomote în bucătărie.

În jurul orei 20 revine în cameră, unde Ecaterina ascultă posturi străine la radio. La ora 21,45 Ecaterina închide radioul şi se culcă. În casă se face linişte care se menţine pe tot restul nopţii.

29 ianuarie 1957

Strict secret
nr. tel. 60424
Indicativ 232

Ora 18, 01 (chemat–durata 6 minute şi 45 secunde)
D-na: Cornel n-a sunat şi la tine?
D-na 24: Dar cît e de atunci?
D-na: O secundă atunci.
D-na 24: Da.
D-na: Am sunat şi mi-a răspuns cuplajul.
D-na 24: Da. Am sunat eu sîmbătă după-amiaza, şi n-ai mai răspuns.

D-na: Eu sîmbătă după-amiaza am fost la dentist, iar vineri după-amiaza am plecat de acasă la ora 18.

D-na 24: Ce face Jeni?

D-na: E internată.

D-na 24: Pentru operație?

D-na: Pentru analize deocamdată.

D-na 24: Da. Draga mea, am o rugăminte la tine, să-mi explici tu. Am primit un aviz. Spune că trebuie să dau o diferență. Scrie aici 16 ianuarie –1 februarie.

D-na: Vrasăzică trebuie să plătești pînă la 1 februarie.

D-na 24: Nu trebuie neapărat acum ?

D-na: Nu, poți să întîrzii cinci zile de la primirea avizului, indiferent de dată.

D-na 24: Da.

D-na: Eu plătesc la sfîrșitul lunii între 25 și 1. Așa că du-te pînă atunci.

D-na 24: Da.

D-na: Și ochii ăștia mă supără rău.

D-na 24: Ți-am spus să te duci la Paraipan.

D-na: Am fost și mi-a spus că am o infecție cronică.

D-na 24: Și aia cu ce trece?

D-na: Mi-a dat deocamdată sulfatiazol să pun în ochi.

D-na 24: Concentrația ți-a făcut-o la farmacie?

D-na: Da. Cu rețetă.

D-na 24: Da.

D-na: Mi-a spus că de ce-am lăsat-o să devină cronică.

D-na 24: Da.

D-na: Și mi-a băgat niște seringi în ochi.

D-na 24: Da.

D-na: Dar se umflă și mă mănîncă.

D-na 24: la ce ți-a dat. Vreo rochie frumoasă ți-ai mai făcut?

D-na: Nu. Altceva mi-am făcut frumos. Ești acasă mîine?

D-na 24: Da.

D-na: Atunci las' că vin eu la tine și-ți arăt. Înainte te chem.

D-na 24: Da, bine, aștept să mă chemi.*

29 ianuarie 1957

NOTĂ

privind identificarea persoanei care a vizitat-o pe Bălăcioiu Ecaterina în ziua de 27 ianuarie 1957.

Din verificările efectuate pe teren precum și din datele obținute de la Spațiul locativ a reieșit că persoana este MANU LUCIA, fără ocupație, n. la 9.06. 1895, fiica lui Constantin și Elena și locuiește în Intrarea Țambalului nr. 6, geamul din dreapta.

---

* Este probabil convorbirea pe care Ecaterina Bălăcioiu n-a recunoscut-o în anchetă și despre care i-a spus apoi Varvarei Florea că aparține cuplajului.

1 februarie 1957

La ora 9, 45 BALAGIA pleacă de acasă pe jos, cu un copil în etate de 4–5 ani, pe B-dul 6 Martie, iar în stația de tramvai B.P. Hașdeu ia tramvaiul nr. 13 și coboară la stația Universității. De aici BALAGIA continuă împreună cu copilul pe B-dul Republicii, Str. Academiei, Eugen Carada, Lipscani, Smîrdan, Stavropoleos, și intră la biserica din Str. Poștei, colț cu Stavropoleos, ora fiind 10,15. După 10 minute BALAGIA împreună cu copilul ies din biserică și continuă pe Strada Poștei și intră în oficiul de primire a coletelor, ora fiind 10,25, de unde ridică un colet de dimensiunile 50 x 25 cm, ambalat în hîrtie de culoare maron deschisă.

De aici BALAGIA împreună cu copilul pleacă la ora 10,45 pe Strada Poștei, 30 decembrie, Calea Victoriei, și intră la Poșta Centrală, unde depune două scrisori cu destinația Paris (s-au luat măsuri prin T.O. pentru interceptarea corespondenței).

La ora 10,50 BALAGIA împreună cu copilul pleacă de la Poșta centrală pe Calea Victoriei, Strada Mihai Vodă, Ilfov, Lipscani, Splaiul Independenței, B-dul Schitu Măgureanu, Calea Plevnei, B-dul 6 Martie și intră la atelierul de încălțăminte „Marianne" unde stă timp de cinci minute, după care iese și intră la cofetăria particulară „Teichman" unde stă timp de două minute, după care iese și continuă pe B-dul 6 Martie, intră acasă ora fiind 11,40.

Supravegherea continuă.

2 februarie 1957

În tot cursul zilei BALAGIA nu a părăsit locuința. Supravegherea continuă.

3 februarie 1957

La ora 9 BALAGIA pleacă de acasă, pe jos, pe B-dul 6 Martie și intră în secția de votare nr.4, situată în incinta Institutului de Juridică, ora fiind 9,05. După 5 minute, BALAGIA iese de aici și continuă pe B-dul 6 Martie, și intră în centrul de pîine, unit. nr. 531, de unde cumpără o franzelă, după care se reîntoarce pe B-dul 6 Martie și intră acasă, ora fiind 9,25.

La ora 14,45 BALAGIA pleacă de acasă avînd asupra sa o plasă în care avea două pachete, merge pe jos pe B-dul 6 Martie și intră la Bufetul „Facultății", unitatea nr. 52. Aici merge la bufet și cumpără 100 grame de șuncă, în valoare de 4,50 lei, pe care o ia la pachet, o introduce în plasă, după care iese și se reîntoarce pe B-dul 6 Martie și se oprește în stația de tramvai B.P. Hașdeu. Aici se întîlnește cu o individă cu care discută timp de două minute, pînă cînd sosește tramvaiul 14, după care se despart. Individa a fost fotografiată și luată în plasare dîndu-i-se numele conspirativ de „ÎNALTA". De la despărțirea de „ÎNALTA" BALAGIA se urcă în tramvaiul nr. 14, clasa I și ia loc pe bancă a doua din rîndul din dreapta, continuă cu el pînă la Piața Ianculului, unde coboară. De aici continuă pe jos prin Piața Ianculului și se oprește în stația tramvaiului 26. Aici așteaptă timp de un minut, pînă cînd sosește tramvaiul 26, clasa I. Îl ia și continuă

cu el pînă la staţia Spitalul „Colentina" unde coboară. De aici continuă pe jos pînă la Staţia Ştefan cel Mare şi intră în spitalul Colentina serviciul de ortopedie, la camera 13 unde vizitează pe numitul DIACONESCU STELIAN timp de 45 de minute, între orele 15,15–16. La ora 16 BALAGIA pleacă de aici pe jos pe Şoseaua Ştefan cel Mare şi se opreşte în staţia Spitalul „Colentina" unde aşteaptă timp de patru minute, pînă cînd soseşte tramvaiul nr. 26, se urcă în el la clasa I şi continuă cu el pînă la staţia Piaţa Iancului, unde coboară.

De la coborîre BALAGIA continuă prin Piaţa Iancului şi se opreşte în staţia tramvaiului 13 unde aşteaptă timp de două minute, pînă cînd soseşte tramvaiul 13, se urcă la clasa I-a, ia loc pe banca a 2-a din faţă, rîndul din stînga şi continuă cu el pînă la staţia B.P. Haşdeu, unde coboară. De aici continuă pe jos, pe B-dul 6 Martie şi intră la tutungeria unit. nr. 590 de unde iese după un minut şi intră acasă ora fiind 16,30.

MIŞCAREA LEGĂTURII „ÎNALTA": de la despărţirea de BALAGHIA, „ÎNALTA" mai aşteaptă în staţia Haşdeu timp de 3 minute, pînă cînd soseşte tramvaiul 13, se urcă şi continuă cu el pînă în staţia Piaţa Dimitrov, unde coboară.

De aici continuă pe jos pe Strada Sf. Ştefan şi intră la nr.4 ora fiind 15,15. La ora 17 40, „ÎNALTA" iese de aici şi continuă pe strada Sf. Ştefan şi se opreşte în staţia Piaţa Gheorghi Dimitrov, unde aşteaptă timp de 2 minute, pînă cînd soseşte tramvaiul nr. 14, se urcă în clasa I-a şi continuă cu el pînă la staţia Haşdeu unde coboară.

De aici continuă pe jos pe B-dul 6 Martie şi intră la nr. 95 B, ora fiind 18, 05 (urmează să se stabilească etaj şi apartament).

Semnalmente:

Etate: 45–50 ani, statură înaltă, corpolenţa plină, faţa ovală, tenul şaten, nasul mare, rectilin, cu baza dreaptă, sprincenele negre, părul vopsit maron închis pe obrazul drept are mai mulţi negi.

Îmbrăcăminte: palton maron, batic maron, pantofi maron, poşetă dreptunghiulară de culoare maron.

Supravegherea continuă.

4 februarie 1957

La ora 12, 30, BALAGIA iese de acasă, merge pe B-dul 6 Martie, se opreşte în staţia de tramvai Haşdeu, aşteaptă 2 minute pînă la sosirea tramvaiului 13 în care se suie şi coboară la staţia I.T.B. Universităţii; după coborîre BALAGIA merge pe jos pe B-dul Republicii, Str. Academiei, Doamnei, Smîrdan, Str. Poştei şi intră la Poşta Centrală, secţia Mesagerie, fiind ora 12, 55. Aici BALAGIA consultă un tabel în care se arată ce obiecte pot fi trimise din străinătate, după care ia tabelul şi-l copiază pe hîrtie. De aici BALAGIA pleacă la ora 13, 40, merge pe Str. Poştei, 30 Decembrie, Calea Victoriei, intră în Poşta Centrală, unde depune două scrisori cu destinaţia Paris, la cutia poştală de lîngă ghişeul 47. (S-au luat măsuri prin T.O. pentru interceptarea corespondenţei.)

La ora 13,50 BALAGIA iese de aici, merge pe Calea Victoriei, Str. Mircea Vodă, Lipscani, Splaiul Independenţei, Calea Plevnei, B-dul 6 Martie, opreşte în faţa aprozarului unit. nr. 23 din Piaţa Mihail Kogălniceanu unde priveşte 7 minute în vitrină apoi continuă pe B-dul 6 Martie şi intră acasă, ora fiind 14,15. Supravegherea continuă.

5 februarie 1957

În tot cursul zilei BALAGIA nu a părăsit locuinţa. Supravegherea continuă.

6 februarie 1957

În cursul zilei BALAGIA nu a părăsit locuinţa. Supravegherea continuă.

7 februarie 1957

La ora 12,15, BALAGIA pleacă de acasă pe jos şi merge pe B-dul 6 Martie şi intră la Cofetăria „Înghețata" ce aparţine individului Fr.Teichman cu nr.5108 / 953 unde stă circa un minut, după care iese şi continuă pe B-dul 6 Martie, iar în Piaţa M. Kogălniceanu se întoarce înapoi pe B-dul 6 Martie, şi se opreşte la vitrina Bufetului Facultăţii unde priveşte un minut, după care continuă pe bdul 6 Martie şi intră acasă fiind ora 12, 05.

Supravegherea continuă.

8 februarie 1957

În tot cursul zilei BALAGIA nu a părăsit domiciliul. Supravegherea continuă.

9 februarie 1957

În tot cursul zilei BALAGIA nu a părăsit domiciliul. Supravegherea continuă.

10 februarie 1957

În tot cursul zilei Obiectivul nu a părăsit domiciliul. Supravegherea continuă.

11 februarie 1957

În tot cursul zilei BALAGIA nu a părăsit domiciliul. Supravegherea continuă.

12 februarie 1957

La ora 12, 50, BALAGIA pleacă de acasă pe B-dul 6 Martie, iar în staţia de tramvai B.P. Haşdeu ia tramvaiul nr. 13, cl. I şi coboară la staţia Ion Brezoianu.

De aici BALAGIA continuă pe Strada Brezoianu, Domniţa Anastasia, Ilfov, Mihai Vodă, Calea Victoriei şi intră la Poşta Centrală ora fiind 13.

În Poşta Centrală merge la ghişeul 46 de unde cumpără timbre poştale pe care le aplică pe scrisori, după care le introduce în cutia

poștală din interiorul Poștei, situată lîngă ghișeul nr.46–47. (S-au luat măsuri pentru interceptarea corespondenței.)

De aici BALAGIA pleacă la ora 13 pe Calea Victoriei, Mihai Vodă, Ilfov, Lipscani, Splaiul Independenței, B-dul Hașdeu, 6 Martie și intră acasă, fiind ora 13,50. Supravegherea continuă.

13–14, 16, 17, 18 februarie 1957

În tot cursul zilei BALAGIA nu a părăsit locuința. Supravegherea continuă.

Opresc aici acest straniu jurnal, transcris din voluminosul Dosar 51631 din Arhiva S.R.I., Fondul X, conținînd trei tomuri a cîte 500 pagini fiecare, constînd aproape în exclusivitate din corespondența între cele două femei, dar și din note de ascultare a convorbirilor telefonice, uneori străine, ca aceea care i s-a pus în seamă și pentru care a fost interogată ore întregi, pe care am transcris-o mai sus, înregistrări cu microfonul în casă, urmăriri pe stradă, corespondență interceptată, note despre conținutul pachetelor primite și trimise, semnate de ofițerii de securitate: Preda Ion, Niță Gheorghe, Vasilescu Traian, agenții cu nume de cod, „Tomescu", „Mișa", „Irina", sau de intelectuali cunoscători de limbi străine, ca acela care prelucrează această corespondență, locotenentul Ciocan Dumitru. Fiindcă întreaga corespondență, scrisori și cărți poștale, este în limba franceză, cum s-a putut ușor deduce, sper, după tonul involuntar parodic, nu doar stîngaci, al multora dintre ele. Originalele nu le-am avut la dispoziție. Cele venite din Franța au fost arse ca „nefolositoare pentru anchetă", așa cum au fost arse sute și mii de pagini de romane, memorii, corespondență, poeme, lucrări filozofice și științifice, despre existența cărora nu ne mai putem face o idee decît din *listele-anexă* la procese-verbale, în care tocmai asta se spune: că lucrările respective au fost distruse ca nefolositoare pentru anchetă, după ce omul asupra căruia au fost găsite a fost deja condamnat, așa cum se va întîmpla cu personajul nostru, un an mai tîrziu.

În 1958 corespondența dintre Ecaterina Bălăcioiu și fiica ei capătă aspectul unui dialog din ce în ce mai bruiat de zgomote străine, înregistrările, urmăririle, acasă, pe stradă, la telefon, deschiderea scrisorilor și prelucrarea lor („exploatarea") de către trei și patru servicii diferite care le întorc pe toate fețele deși „obiectivul" lor nu face zile întregi altceva decît să iasă din locuința de pe B-dul Elisabeta, să se oprească în stația Hașdeu, să aștepte

două minute pînă vine tramvaiul, cu care se duce la poștă să pună o scrisoare, la biserică să aprindă o lumînare, și apoi să vină din nou acasă și să-și lanseze strigătele ei disperate, cărora le răspund de dincolo strigătele de îmbărbătare ale fiicei sale. Și să asculte „posturi străine", și să le comenteze cu elevele ei. Treizeci de ani mai tîrziu, acestea recunosc că da, așa era, decît că postul Radio Paris era atît de bruiat, încît practic nu se înțelegea nimic, și cîteodată și vocea pe care ea voia s-o audă nu era decît o gîjîială imposibil de distins de orice altă voce.

Plouă tot timpul și e tot timpul frig în scrisorile Ecaterinei Bălăcioiu. Un frig metafizic, bacovian, o teroare a frigului străbate din scrisorile ei. „S-au luat măsuri de interceptare", zice Direcția a VII-a și, după ce-i scotocesc în pachete, spun de asemenea: „coletul s-a redat în circuitul vamal". Toată Direcția a VII-a, cu misteriosul ei serviciu „C", cu echipele de tot felul, de ascultare, de urmărire, de interceptare a corespondenței par să lucreze cu enormă risipă de energie, hîrtie de scris, oameni, timp – și bani, firește, pentru a mai putea descifra cîte un mesaj „cifrat" în corespondența și relațiile numeroase ale acestei femei de –, în curînd, 70 de ani. Traducătorul Ciocan rezumă și din cînd în cînd citează fragmente din scrisori păstrate în fotocopie, traduse de mînă, recopiate la mașină, prelucrate în note, expediate sub formă de extrase din extrase către alte „servicii", ca într-un dement roman folosind o diabolică *mise en abîme*.

N.T. – spune el rezumînd ziua de 22 ianuarie 1958:

> A hoinărit în oraș cu autobuzul, cu tramvaiul și pe jos pentru a-și face poftă de mîncare.

Exasperat, și parcă pe bună dreptate: victima lui era fericită, pentru că era liberă să hoinărească pentru a-și face poftă de mîncare, pe cînd el nu era liber, ci obligat să-i alerge pe urme, pe orice vreme.

> La prînz – continuă Ciocan, și-a gătit de regim, după-masă a spălat vasele. I-a făcut vizită Ghiocel cu o mătușă a lui. A doua zi s-a simțit rău pe drum și s-a întors acasă. A luat vitamina B.

Exasperat, vădit exasperat, dar neputînd să omită nimic, pentru că nu se poate ști care din toate aceste gesturi ascunde o faptă dăunătoare regimului.

În 26 ianuarie trebuie să citeze:

I-am transmis lui Ly chestiunea aceea a valizei. Ea a rămas perplexă.

Mai ales numele proprii sînt importante. Ele apar înconjurate, subliniate, marcate de semne de exclamare și întrebare, probabil ale șefilor, și deschid noi piste, noi șantiere, noi fronturi de lucru pentru acest serviciu în continuă activitate. Cînd textul, cam șters, oricum, în fotocopia micșorată, devine ilizibil, el îl înlocuiește cu puncte-puncte, doar din scrupul profesional, fiindcă totul este oricum prea lung și prea detaliat.

Alteori, chinuit parcă de sentimentul vinovăției, traduce din nou scrisori întregi (2 februarie '58) în care Ecaterina povestește cum a reparat covorul pe care ea și soțul ei îl numeau „O mie și una de nopți"; cum femeia de serviciu a rupt cheia în ușă și ea a rămas pe din afară. Ușa a fost reparată de un lăcătuș beat. Examinat sub teroarea unei culpe aproape religioase a dezerțiunii de la datorie, episodul cu cheia ruptă în ușă beneficiază de trei-patru prelucrări și, alături de traducerea integrală, de fotocopia textului în franceză, mai avem și o plină de importanță N.T.:

Cînd a venit acasă, a avut o surpriză neplăcută. Micuța bonă a lui Ghiocel rupsese cheia în ușă. A adus un lăcătuș. Cu greu, lăcătușul a deschis ușa. El a cerut o sumă mare de bani, care i-a fost refuzată. Lăcătușul amenința că va închide ușa la loc. Pînă la urmă l-a îmblînzit flatîndu-l, lăudîndu-i calitățile de bun meșteșugar. Prețul a scăzut la jumătate și astfel totul s-a rezolvat.

Din vigilență, din teamă, din dorința de a-și dovedi competența, sau, pur și simplu din satisfacția muncii bine făcute, el prelucrează, exploatează și cîteodată transcrie tot. Chiar și fraza aceasta absolut inutilă pentru „organe", atît de inutilă încît probabil tocmai de aceea le sare în ochi și le devine suspectă, ca un mesaj cifrat: „ACESTA ESTE TRAMVAIUL CARE TRECE PE SUB FEREASTRA MEA CU UN ZGOMOT HODOROGIT", pe care Ciocan Dumitru o transcrie în întregime și șeful lui, sau tot el, o și subliniază.

...Și totuși, nu atît de inutilă, această focalizare pe un detaliu: ca și cum, notînd, Ecaterina Lovinescu ar fi intrat într-o stranie comunicare cu aceia care, înregistrîndu-i toate mișcările și toate cuvintele, notau din cînd în cînd aceeași propoziție („Acum trece

tramvaiul și nu se mai aude nimic"), fără să aibă însă cunoștință de comunicarea asta și neurmărind-o cu nici un chip, nici măcar din maliție.

Sigur că Ly, nume conspirativ pentru ea însăși, Mica, nume pentru fiica ei, Vivian, pentru ginerele Virgil Ierunca, despre care elevelor le spunea că se numește Constantinescu, și Ioana, pentru Ion Caraion, prietenul acestuia, sînt manipulate și într-un fel de joacă.

Scrisorile originale, în limba franceză, interceptate, fotocopiate, apoi traduse sau „exploatate" în acest fel, sînt micșorate, unele pînă la a deveni ilizibile și cu lupa, iar altele, șterse. Cum s-a văzut, traducerea este departe de a fi perfectă. Așa cum sînt însă, cu absurdități precum „chevet" confundat cu „cheval", „serviette" tradus prin „servieta", „vous aurez un couvert à ma table" devenit „sînteți acoperiți", ceea ce adună în jurul acestor biete scrisori toate cele cinci direcții ale Securității Statului, fiecare cu semnătura, semnele sale de întrebare, culoarea sa de cerneală și grafia sa, sînt singurele documente din care putem deduce că Ecaterinei Lovinescu îi era tot timpul frig, că situația aceasta nu mai putea continua, că-i era un dor sfîșietor de copilul ei și nu mai trăia decît ca să-l vadă („numai noi două, noi două, noi singure") și că „dulcegăriile" din scrisorile fiicei ei exprimau același lucru („te așteptăm amîndoi cum nimeni în lume n-a fost vreodată așteptat" etc.). Unele beneficiază de traduceri absurde: „De la urmașii voștri multă dragoste" este „echivalentul" unei telegrame de felicitare „Voeux fervents, espoir, grand amour", în care cei doi exprimau speranța de a o vedea în curînd la ei. Jocurile de cuvinte rezultate din lapsusuri, de care probabil că cele două femei se amuzau (*je tombe de soleil,* în loc de *je tombe de sommeil*), trebuie să le fi dat mari bătăi de cap celor ce le exploatau. De altfel, sublinierile uneori duble, și triple, și foarte apăsate, cu creionul și întărite cu o bară verticală pe marginea paragrafului respectiv, aparțin celui care a „exploatat" materialul, sau și mai probabil superiorului său ierarhic – de unde se poate deduce și ce nu era banal pentru ei: orice nume propriu, vizitele primite și făcute de Ecaterina Bălăcioiu, și demersurile ei pentru viză. Ancheta ulterioară a constat în decriptarea acestor nume. Unele dintre ele, chiar ale unor protagoniști principali ai viitoarei înscenări, ca Ion Caraion, altele, ale unor persoane puse și ele sub observație dar rămase în așteptare, fiindcă, așa cum spune un

sovietolog celebru, Securitatea obișnuia să-și utilizeze cadavrele în mai multe scopuri.

Să spunem în treacăt că actrița Marietta Sadova, fostă soție a lui Haig Acterian (militant în extrema dreaptă interbelică, trimis pe front în batalioanele de pedeapsă și mort în luptă), răsfățată acum a regimului, artistă emerită, decorată cu Ordinul Muncii, fusese într-adevăr în turneu cu Teatrul Național, văzuse la Paris pe soții Ierunca, ca și pe Emil Cioran și Mircea Eliade, de la care adusese, pentru prietenii lor rămași în România, *Pădurea interzisă* și *Tentation d'exister*. Va fi arestată la 15. X. 1959 și judecată în lotul „legionar" Noica–Pillat, alcătuit din 25 de membri (doi vor deceda în timpul anchetelor), condamnată, prin sentința nr. 4 din 1 martie 1960, la opt ani temniță grea, și pusă în libertate printr-un decret de grațiere, 5/1963, din 18 ianuarie, eliberată efectiv la 14 februarie 1963, pentru motive de sănătate.

O „Notă" scrisă de mînă, provenită de la sursa „Fany" și datată mai 1956, informează pe pagina imediat următoare filei de „jurnal" insolit în care se semnala întîlnirea doamnei Bălăcioiu cu ea:

> Caracterizare
> SADOVA MARIETA e mai tare în perfidie și mai deșteaptă decît meschinul cu duhul blînd și cu surîsul resemnat, știe să cîștige încrederea oricui, a fost mare legionară, dar din „păcate" este bună prietenă cu Elvira Godeanu, știe să fie fermecătoare cînd vrea, blîndă, dar zgîrie rău. Este fiica lui Toma..., născută la 14. VII. 1897, la Sibiu. Domiciliază în București. Directoare Studioul „C. Nottara".

În rest, goana după nume proprii n-are de cele mai multe ori nici o justificare. Deși pe Ecaterina Bălăcioiu o vizita, într-adevăr, multă lume. Și, tot pentru a clarifica, ospățul „sardanapalic" descris în una din scrisori sărbătorește nu aniversarea ei, care-i născută în 28 februarie, ci pe... a fiicei absente. Este adevărat că în 25 noiembrie fostele ei eleve veneau să-i aducă, de Sfînta Ecaterina, flori. Cu acest prilej a căutat-o în toamna lui 1958 Aurelia Ghenciulescu, și o femeie cu aluniță neagră pe gît, sau pe obraz, sau pe bărbie, i-a spus, mai mult din ochi, că nu mai este acolo, și ea a înțeles că a fost arestată. În același fel plin de fantezie și imaginație, sărbătorise ea și căsătoria fiicei ei, în chiar ziua cînd avusese loc, cu flori, coronițe, verighete, toasturi, numai protagoniștii nu. Astfel încît aceasta are dreptate să spună, cu toată discreția și stăpînirea de sine pe care și-a impus-o: „Ori de

cîte ori vine vorba de ea, mă precipit: mi-e teamă că nu voi ajunge niciodată s-o numesc destul, să-i dăruiesc chipul și firea de excepție celorlalți, ca să nu piară, o dată cu mine, singura depozitară a minunii care a fost mama mea."

Pentru Ciocan Dumitru, exasperat de scrisul mărunt, plin de detalii inutile, de nume proprii pe care nu știe de cine să le lege, de galicismele unei limbi franceze care nu se învață cît ai bate din palme la școala de securiști, „minunea" care era mama Monicăi Lovinescu nu era așa de evidentă.

Trebuie să-l mai fi terorizat și faptul că un fel de „lot martor", alte echipe deci, urmărea același obiectiv și, controlînd-o pe ea, îi controla implicit temeinicia propriei munci.

Iată „planul de muncă" elaborat în decembrie, eșalonat pe perioada 1 ianuarie–31 martie și, vizînd obiectivul care pînă atunci era doar în grija lui, mă rog, cît privește traducerea corespondenței cel puțin:

1. Pînă la 1 februarie vom organiza o percheziție secretă la domiciliul Ecaterinei Bălăcioiu, în vederea obținerii de probe asupra agenților lui Ierunca, care o vizitează. Tot prin această percheziție secretă urmărim să obținem material compromițător asupra lui Alexandru Brana și Ion Caraion (...)

2. În vederea identificării agenților lui Ierunca, care o vizitează pe Ecaterina Bălăcioiu, vom lua următoarele măsuri urgente:

– vom trece la instalarea dublului X la domiciliul Ecaterinei Bălăcioiu;

– vom organiza periodic supravegherea operativă a Ecaterinei Bălăcioiu prin filaj și post fix.

– (...)

4. Pînă la crearea agenturii din categoria elementelor de mai sus, vom trece la dirijarea agenților „IRINA" pe lîngă Bălăcioiu și „C. MIȘA" pe lîngă LIPATTI V., care apare în corespondența ei. De asemenea va fi dirijat agentul „BOTE" al dr. V pe lîngă BRANA ALEX.

Am citat aici din *Cartea albă a Securității. Istorii literare și artistice (1969-1989).*

Acum o să completez documentul, pe care îl dețin în întregime, fotocopiat din A.S.R.I., fond D, dosar nr. 11 119, vol 7 p. 245: înlocuind punctele de suspensie dintre primele paranteze cu fragmentul de frază suprimat, textul devine: „...să obținem material compromițător asupra lui Alexandru Brana și Ion Caraion, în vederea recrutării unuia dintre aceștia pentru ca prin ei să putem subordona rezidența lui IERUNCA din țară."

Cel de-al doilea rînd de paranteze cuprinde următoarele: „în vederea creării unei agenturi prin care să putem întreprinde acțiuni operative, ca subordonarea rezidenței lui Ierunca, vom trece la studiul următoarelor elemente: Brana, Predescu, Tretinescu, Sîrbulescu (acesta este punctat pentru a fi recrutat în acțiunea Banu)."

Din acest moment insolitul „Jurnal cu Ecaterina Bălăcioiu" va deveni un jurnal pe trei voci, și cîteodată pe patru, și cîteodată o voce va reproduce și altă voce, ca atunci cînd vom recunoaște – citită de ea, cu glas tare, înregistrată de microfonul instalat în casă, și ascultată de agentul care transcrie conversațiile ei – scrisoarea în care Monica îi povestește cum „Vivian" îi aduce cafeaua la pat, cel care ascultă și transcrie înțelege „Lidia" și se întreabă alarmat cine este această Lidie și de unde a mai apărut. Asta cînd „jurnalul" nu devine o adevărată harababură de voci, în care fiecare spune altceva, iar cele patru imagini diferite asupra „obiectivului" nu concordă, spre disperarea celor care supervizează. Ca și cum, filmată din patru unghiuri diferite, de patru camere de luat vederi diferite, ar rezulta pentru cel ce „coroborează" patru personaje diferite, și nu imaginile diferite asupra unuia singur, cum ar fi trebuit. Convorbirile telefonice ale misterioșilor ei vecini, ajunse, din greșeală, în dosarul ei, de pildă.

Dar nu ca să-i șicaneze pe ei cu jocurile acestea de-a măștile și cu „dulcegăriile" ei scria Ecaterina Bălăcioiu în felul acesta. Și nici măcar pentru ca să-i corupă pe ei, să-i cîștige, ca un pescar de oameni ce era – cum crede Monica Sevianu și cum cred toate cele ce i-au fost eleve, pe care ea le-a asigurat „ești ca și fiica mea"; pentru ca să-și poată semăna în spiritul lor învățătura și aceasta să reapară acum, ca un filon aurifer în straturile geologice ale personalității lor, sub forma unui citat din *Cyrano de Bergerac* de Edmond Rostand: „tu seras ma beauté, je serai ton esprit".

Visul Ecaterinei Bălăcioiu, cuibărit în inima ei ca o boală, vis pentru care doi ani mai tîrziu, în delirul agoniei, la Jilava, va face bagaje, va urca în trenuri, va trece frontiere, și va ajunge la *ea,* cum i-au povestit fiicei femeile care au văzut-o murind, visul acesta este ceea ce – conștiincioși și nevoind decît să-și facă datoria lor de securiști –, nu văd, cînd îi descifrează scrisorile și se enervează, securiștii. Scriind așa, absolut despre toate nimicurile, ea nu scria *pentru ei.* Deși se știa urmărită și deși avea și aici, în scrisori, ceva de ființă artificială, autosupravegheată, prea

perfectă ca să fie adevărată, ea nu voia, transmiţîndu-i fiicei propriile ei sentimente şi întreaga realitate în care trăia – de la făcutul veselei şi cheia ruptă în broască, pînă la reparatul garderobei şi pregătitul dejunului – decît să zăbovească un timp cît mai îndelungat în tovărăşia propriului copil. Iar dacă, în febrilitatea ei, scrie şi absurda frază „Asta este tramvaiul care trece pe sub fereastra mea cu un zgomot hodorogit", care se regăseşte bizar şi în notaţiile securiştilor ce o urmăresc, eu una prefer să cred că e ca şi cum ar vrea să-i transmită fiicei ei, peste ani, îndemnul ca, dacă va putea să redea lumii fiinţa ei de lumină, să-i numească astfel evocarea:

TRECE TRAMVAIUL, DAR SUPRAVEGHEREA CONTINUĂ.

Nu, CASA e prea puţin pentru un titlu, din punctul lor de vedere; iar TRECE TRAMVAIUL e prea puţin, din al ei, care ştie.

În 12 februarie 1958, cînd reiau fragmentar, şi traducînd singură, notaţiile lor, mai erau pînă la arestarea ei doar 3 luni. Ceea ce însă ea nu bănuieşte.

În 12 februarie îi scrie fiicei ei:

„Ieri-dimineaţă am aşteptat-o pe Ileana pentru a repara covoarele. Dar ea nu s-a putut mişca din cauza zăpezii." Astăzi însă este vizibil mai liniştită, Ileana a venit, o aude cum face curat prin camera de alături, i-a adus varză, adaugă ea, după obiceiul de a relata copiilor toate detaliile. Subliniat de *ei*: „Ileana este încîntată atunci cînd vine o dată la trei săptămîni să-mi dea o mînă de ajutor."

„Scumpa mea, am primit cărţile tale poştale din 10 şi 14. Îţi mulţumesc, iubito, pentru osteneala pe care ţi-o dai pentru fosta mea elevă. Măsor în raport cu bucuria mea bucuria părinţilor care ştiu acum că cineva se îngrijeşte de copilul lor într-o ţară străină."

I se pare uneori că momentul întrevederii este aproape şi atunci se nelinişteşte în faţa „probei proximităţii":

> Scumpii mei, nu mă idealizaţi prea mult. Distanţa e cea care-mi estompează defectele. Este foarte adevărat că noi am fost lovite de durerea despărţirii şi că dragostea noastră s-a înnobilat în focul unei dureri necunoscute de părinţi în general. Ce fericiţi sînt părinţii aceştia norocoşi, fiindcă se găsesc lîngă cei dragi. Noi două însă, noi visăm împreună, inimile noastre bat în acelaşi ritm.

Este o tensiune vizionară, mistică în acest elan, străbătut, ca orice tensiune mistică de momente de pustiu, de „acedie" („uneori sînt însă sceptică") dar întreținut mai ales de propria putere:

> Ți-am spus vreodată că în timpul acestor 11 teribili ani de despărțire am avut viziuni (vai, Jeanne d'Arc), presimțiri că am să te văd curînd? Trăiam trei zile într-o încordare teribilă, cu nervii întinși la maximum, halucinată. O dată mi-am spus: La sfîrșitul săptămînii o să plec. Mi-am revenit însă. Acele trei zile m-au consumat, eram ca după o boală. Mă clătinam mergînd, de parcă mă îmbătase speranța întoarcerii la viața normală. Ceilalți pot să aștepte. Eu însă am atît de puține zile în față. Uneori simt atît de mult nevoia să plîng deasupra celor 11 ani de speranță, decepție și singurătate... În inima mea nu ești decît tu. Tu ai fost blîndețea și consolarea mea, tu ai fost idealul meu atins, tu ai fost fericirea mea, singura fericire a vieții mele.

Dacă n-ar fi fost atît de conștiincios, Ciocan Dumitru ar fi putut remarca în aceste scrisori, „dulcege" cum notează el exasperat, că are, Ecaterina Bălăcioiu, o extraordinară capacitate de a ieși din propria-i disperare, de a-și schimba starea de spirit, și chiar de a pune în scenă spectacole:

> Ileana îmi spune faimosul „Poftiți la masă!" Oh, de cîte ori, singură, după ce-mi pregătesc totul de parcă aș juca un rol, nu-mi spun și eu acest „Poftiți la masă, doamnă!"
>
> Cu toată dragostea,
> *Mama*

O altă notă, prelucrînd („exploatînd") în 7 februarie scrisoarea ei din 3: a fost la un film cu Fernandel. De cincisprezece zile nu părăsise camera „dar vă jur că nu sînt bolnavă". Le povestește copiilor ei filmul, găsește că Fernandel este un actor mare. A fost apoi la un teatru de estradă, unde a avut din nou prilejul să afle „cît de mare artistă este prietena ei" (Maria Tănase). Le povestește apoi vizita Mariei Botta.

Această vizită, colegii lui Ciocan de la altă direcție o înregistraseră cu microfoanele și o transcriseseră într-o dactilogramă de 27 de pagini, aflată și ea în dosarul 51 631, din Fondul X, al Arhivei S.R.I., mult mai detaliată decît relatarea din scrisorile ei.

Deși scrisorile ei sînt lungi, de fapt sînt chiar un jurnal, o emisie neîntreruptă, din care taie panglici, panglici, numai pentru că nu se pot trimite continuu, toate o dată. Scrisul drept, înalt, cu literele foarte plate și vîrîte unele în altele, pe rînduri impecabile,

contrastează straniu cu exaltarea lor, aproape monomană. Li se potrivește mai mult conținutul anecdotic, care iese la suprafață imediat ce disperarea o părăsește: a vrut s-o mărite pe chiriașa, Lila, cu un doctor, care însă a pus-o în încurcătură însurîndu-se cu altcineva, fără măcar s-o prevină pe ea, mijlocitoarea. Din fericire, îi anunță ea în 30 ianuarie, Lila se va căsători la rîndul ei. Logodnicul ei și ea sînt drăguți, dar trec prin camera ei cînd merg la baie.

Povestește vizita cîte unei prietene, în compania căreia trăiește „clipe de destindere amicală și de înțelegere umană". Citește La Fontaine, pe care ar vrea ca ei să-l iubească, fiindcă este „etern ca Biblia". Dar imediat anunță că din nou se simte *„moche, vaseuse, aplatie"* (*plină de noroi,* traduc cititorii ei de profesie și șefii lor subliniază repede, fiindcă este într-adevăr suspect), fără motive evidente, decît poate „fiindcă port în mine decepția de a fi eșuat în toate proiectele mele". Și din nou: „Mi-e dor de voi (*je me languis après vous*), privesc cu nesaț fotografiile voastre, merg pe străzi în căutarea unei liniști care vine greu." Și „vă iubesc mai mult decît orice pe lume și mă gîndesc la voi cu tandrețe, ca un bolnav intrat în convalescență, și cu pasiune, ca o ființă vitează, liberă și validă", le spune la sfîrșitul scrisorii din 19 aprilie, în care le povestește cum, din cauza frigului, a pus godinul în funcție, după ce l-a curățat și l-a frecat bine de rugină.

La rîndu-i, fiica ei îi scrie (pe 5 februarie, și se „exploatează" abia pe 11 martie!) despre tot felul de nimicuri, cît mai vesele, dar cu o insistență asupra detaliului de parcă s-ar fi despărțit ieri: se bucură, îi spune, că o invită Rody (subliniat din nou de șefii celor care exploatează, deși nu se poate să nu știe deja că Rodica este fiica Azotei, sora cu bucle vieneze a Ecaterinei), să nu uite să-și ia medicamentele pentru sciatică, să nu-l mai răsfețe pe ginerele ei: „Glumesc, glumesc, pentru a nu-ți mai vorbi tot timpul despre dorul meu care a ajuns într-un punct ce nu mai poate fi numit maxim, căci este teribil. Știi că te-am visat ieri-noapte și că eram împreună? Mi-era teamă să nu mă trezesc, și-mi ziceam în vis: oh... dacă ar fi adevărat!" Este apoi tristă că în jurul ei, pe Strada Cassini, se taie arborii (scrisoarea din 10 februarie).

Înainte de aniversarea ei, „ziua cea mai teribilă a anului", într-o scrisoare scrisă pe jumătate de unul și pe jumătate de celălalt, cu două grafii abia diferite (dacă nu ne-ar atrage atenția vigilentul ei „cititor", vajnicul locotenent Ciocan: „Această scri-

soare e scrisă de Ierunca Virgil") ginerele, cel care în martie '57 o admira spunîndu-i că ea „a reabilitat în ochii lui singurătatea", își exprimă speranța că la anul vor petrece această aniversare împreună.

Maman chérie et lointaine,

– îi scria el încă din august anul trecut, cînd se aflau în vacanță, în Italia –, ce mult aș vrea să fiți cu noi în acest colț de paradis, unde învăț să apreciez lenea, soarele și marea. Am impresia astfel că particip la vacanțele dvs. la malul mării și mă aflu și mai aproape de dvs. și de M. Aș vrea atît de mult să fim toți împreună, să vedem ieșind din mare acest miracol *tout noir qui est devenue Monique*. S-ar zice că soarele se ocupă în mod special de ea și îi rezervă razele lui cele mai arzătoare. Închipuiți-vă că după asfințit aproape nu ajung s-o mai văd, în așa măsură se confundă cu noaptea. Sper că vacanțele dvs. își vor urma itinerariul obișnuit și că veți spune celor dragi mie cît de mult mă gîndesc la ei în fiecare moment și ce loc esențial ocupă în sufletul meu sfîșiat de absență. („Aici face aluzie la părinții lui Ierunca, pe care Ecaterina i-a vizitat în vara anului trecut", precizează prelucrătorul.) Ne gîndim mereu la dvs. și așteptăm neobosiți momentul cînd vom fi împreună.

Votre fils mille fois prodigue, mais mille fois dévoué

Fac mereu planuri pentru cînd vor fi împreună, vor lua chiar o mașină, unul dintre ei va învăța să conducă.

„Ne vom povesti tot, măicuță scumpă, sînt nespus de fericit de vestea bună pe care ne-o dați", îi scria el, în vara lui '56, cînd speranțele lor în primirea vizei se aflau la apogeu.

Ne vom povesti tot: dvs., copilăria Monicăi, eu, tot prezentul și dvs., ultimii ani pe care nu i-ați trăit, și ne vom regăsi în dragostea pe care o avem pentru ea. Va fi o sărbătoare a reîntîlnirii. Mă gîndesc deja...am pregătit muzica pe care s-o ascult cu dvs, în această casă în care fiecare obiect vă așteaptă. Vă urmez pas cu pas în demersurile dvs. Tăcerea mea nu e decît forma teribilă și unică a iubirii mele.

Era momentul cînd se pregăteau să meargă în vacanță:

totul s-a transformat și a devenit plin de speranță, îi spune el, datorită veștii care ne-a transformat viața. Mă gîndesc cu neliniște la toate drumurile pe care le aveți de făcut, la toată oboseala, la faptul că veți îndura singură toate acestea. Ce ființă admirabilă de curaj și de neobosită activitate sînteți.

Și fiica, mai jos:

Dragostea mea, sînt absolut uimită de tine și nefericită că-ți sînt atît de puțin de folos. Dacă aș putea să fac ceva, în loc să stau aici cu mîinile în sîn, aș suporta mai bine și această mare bucurie, și această mare speranță, și această mare frică de a te vedea obosindu-te atît. În loc de asta, stăm aici și vorbim, și facem proiecte, și pălăvrăgim cu Vivian, pînă la epuizare, facem plan după plan și ne povestim fiecare vis.

Nu stătea nici ea degeaba, în acele două momente cînd speranța lor atinsese nivelul ei maxim. Fusese ocupată cu căutarea unui nou apartament. Dacă îl vor găsi, o vor aștepta într-o casă nouă:

Dar ce sînt casele, dragostea mea? Cînd te vom avea lîngă noi, casa aceasta se va transforma într-un mirific castel. Să fim aici împreună este visul cel mai frumos care-ar putea exista de cînd există lumea. Dacă ai vedea cum se bucură V.! Nu mai facem altceva decît să vorbim despre asta! Convorbirile noastre au căpătat un unic subiect asupra căruia revenim la nesfîrșit. Oh, mamă, dacă această fericire ar fi posibilă, totul ar recăpăta un sens, viața ar deveni reală și suportabilă. Ce spun eu, suportabilă, ar fi admirabilă, pur și simplu. Mă voi înarma cu curaj și răbdare, continuînd să visez, spunîndu-mi cum te voi îngriji, cum îți voi aduce la pat micul dejun, cum ne vom plimba împreună prin Paris, cum voi încerca să-ți ghicesc dorințele înainte de a le exprima tu. Singurul fotoliu din casă ar fi al tău, numai al tău, deja îl numim fotoliul tău. Mă voi așeza la picioarele tale și vom vorbi ca altădată, chiar mai bine ca altădată, căci între timp am aflat, prin cumplita experiență, prețul pe care trebuie să-l acordăm prezenței.
[...]
Îți scriu, iubită mamă, din profunzimea acestei nopți de Paști, pentru a te simți aproape de mine și pentru a fi alături de tine. Cele două voci ale noastre, unite, au îndreptat spre tine un „Hristos a înviat" și știu că în același timp tu ne-ai răspuns. Am citit ca pe o rugăciune scrisoarea ta din 26 aprilie, care a sosit ca prin minune azi-dimineață. [Aceea care se încheia cu „Vă sărut creștetele aplecate peste aceste pagini"– explică, exasperat de „dulcegării", Ciocan Dumitru.] Mă tem că sînt prea tulburată în această noapte pentru a mă exprima normal. Orice ți-aș spune ar fi mult mai sărac decît ceea ce simt, decît ceea ce vreau să-ți spun. Aș vrea să trec peste prezent și să mă cufund în copilăria pe care ai știut să mi-o faci atît de minunată. În această noapte îmi amintesc de anii copilăriei, de pămîntul Olteniei, pe care îl îndrăgesc tot mai mult, de pămîntul și oamenii care l-au

locuit dintotdeauna. Îi povestesc lui V. și-i spun că amintirile acelea sînt un izvor nesecat de viață pentru mine.
Mai este oare nevoie să-ți spun că am trăit această seară cu gîndul la tine și la tot ce ne este drag? Ne-am rugat pentru toți și pentru tot ce ne este drag. Scumpo, acest Paște ne-a îngreunat sufletul, dar am făcut un teribil efort ca să ne reținem plînsul. Te iubim mult, mult de tot, te iubim.

Scrisul mărunt, aparent ilizibil al celor doi, micșorat de fotocopii și făcut și mai ilizibil, trebuie că dă de furcă agenților. Scrisul Ecaterinei Bălăcioiu e mai ușor descifrabil. În 20 aprilie, le scrie:

„Sînt la capătul puterii și al răbdării."

Și din nou, ploaia, vîntul, frigul, umezeala, premonițiile bacoviene ale unui suflet în care veselia nu este decît masca politicoasă, prea transparentă, a dezolării. Plouă tot timpul în scrisorile Ecaterinei Bălăcioiu, nu numai în februarie, în aprilie, ci și în iunie:

Plouă în fiecare după-amiază. Chiar dimineața, cînd mă trezesc, totul este verde-gri în cameră; privesc cu un fel de tristețe frunzele verde închis fără lumina soarelui. Am sufletul greu; oare din cauza timpului, a proiectelor abandonate, sau poate pentru că am văzut-o ieri pe biata mea verișoară, singură într-o casă atît de mare? Oare pentru că am găsit-o singură și aproape abandonată m-am felicitat că trăiesc din dragostea fiicei mele dragi, care nu mă va lăsa niciodată singură în disperarea de a-mi pierde echilibrul? Mi-a spus: „Sînt bolnavă din cauza izolării în care trăiesc."

„Nu știu de ce însă mă gîndesc numai la beciuri umede. Este o obsesie", le scrie în aceeași scrisoare în care povestește cum lipise opt fotografii și completase opt formulare.

Și din nou, aceeași oroare de sărbători, cînd se iese din cotidian și se trăiește în profunzimile dureroase ale sufletului. Din cînd în cînd, frazele, într-adevăr cifrate („nu vă neliniștiți pentru micuța Ioana, cu hernia ei de disc"), cu nume proprii, subliniate, și citate de altfel, în interogatorii și la proces, singurele care îi interesau pe cititorii lor iliciți, și pe care aceștia le pescuiesc din masa de „dulcegării" precum stafidele din cozonac.

Deși din dosarul de urmărire operativă rezultă că în 15 februarie BALAGIA nu părăsise domiciliul, de la 7 la 23, iar documentul de ascultare înregistrează... „liniștea" care „s-a menținut în locuință pînă la ora 7" etc., în 22 februarie o notă strict secretă raportează despre identificarea persoanelor care locuiesc în Strada

Grigore Mora nr. 36, raionul I. V. STALIN, adresă vizitată de BALAGIA în ziua de 15. II:

Din verificările efectuate pe teren și din datele obținute de la Spațiul locativ, s-a stabilit că la adresa de mai sus locuiesc următoarele persoane:

JEBELEANU EUGEN, scriitor la Uniunea Scriitorilor, născut la 24.04. 1911, în Cîmpina, fiul lui Valeriu și Aurelia.

JEBELEANU FLORICA, soție, funcționară la Arte Plastice, născută la 10.05.1914, în Constanța, fiica lui Gheorghe și Virginia.

JEBELEANU FLORICA, fiică, născută la 25.07.1951, în Breaza, fiica lui Eugen și Florica.

JEBELEANU TUDOR, fiu, născut la 18.06, 1949 în București, fiul lui Eugen și Florica.

KERUBEIZNER IULIA, femeie de serviciu, născută la 30.05 1920, în Arad, fiica lui Adam și Ecaterina.

Menționăm că individul dat spre identificare în nota bază este numitul JEBELEANU EUGEN.

Nota este semnată de căpitanul de securitate Vioreanu Dumitru, de șeful grupei, Leibovici Leibu și de un Banuc Ion, locotenent-major.

Alte note identifică alte persoane vizitate de obiectivul BALAGIA în ieșirile ei din casă, urmărite pas cu pas: un instrumentist la teatru, o profesoară pensionară etc.

Ce a făcut Ecaterina Bălăcioiu în tot acest an care înregistrează un fel de reflux al speranței putem reconstitui în continuare, indirect, după „notele de conținut" (scrise de data aceasta numai de mînă), ale schimbului de scrisori cu fiica ei, expediate de aceasta de la Paris, de la Roma, din satul italienesc unde își petrec de obicei vacanțele, din nou de la Paris...

Știm bunăoară că, pe la începutul lui martie, sîcîită de o bronșită, trebuise să facă un examen radiologic. Nota care prelucrează scrisoarea ei din 9 martie, reproduce „mai întîi, cea mai bună veste, dar nu cea mai bună totuși, însă cea care o egalează aproape. Radioscopia de ieri a fost cum nu se poate mai bună. Văzînd că starea mea persistă săptămîni și săptămîni, îmi trecea prin minte că aș avea ceva la plămîni." Abia acum, că totul trecuse, putea mărturisi autoironic: „oboseală, decepție, tot felul de lovituri pe care viața mi le oferea pe un platou de argint". A fost să vadă un medic de la Policlinica Uniunii, căreia, prudentă, nu-i dă numele, dar îl elogiază și fără îndoială fiica ei trebuia să știe cine era „scumpul și fidelul nostru doctor de pe vremea tatii", care a

insistat ca ea să revină pentru un nou examen, de data asta la ochi, „căci cred că de 6 ani dioptria mea s-a mai schimbat, și atunci am să vă rog să-mi trimiteți altele, rame și lentile".

Cealaltă veste bună n-o mai spune. Și, de fapt, abia se abține să nu se abandoneze disperării, descurajării, deși asigură că nu se lasă „năvălită de gînduri chinuitoare" fiindcă nu uită că „este fiica Mumii" – semn de exclamare al traducătorului – și pentru că, de altfel, „îți spun sincer, nici n-aș avea timp pentru așa ceva, menajul, apoape numai menajul îmi ia tot timpul". Încheie „cu altă serie de dulcegării", parcă special ca să-i scoată din fire pe funcționarii nevoiți să le descifreze și să le traducă, și uitînd cu candoare că nu lor le sînt adresate. Atunci cînd nu conțin deloc nume proprii, scrisorile, din ambele direcții, sînt numai rezumate, sau „exploatate":

> În urma scrisorilor primite de la doamna Bălăcioiu, expeditoarea acestei scrisori a intrat într-o stare de furie, nervi etc.
> Cauza este faptul că pachetul pe care îl expediase în România fusese reținut la vamă și înmînat numai contra o sumă zisă fabuloasă, ruinătoare pentru doamna Bălăcioiu. Expeditoarea hotărăște ca pe viitor doamna Bălăcioiu să se intereseze de condițiile de primire a pachetelor, de taxele vamale, să se orienteze asupra lucrurilor necesare pe care le-ar putea primi în mod convenabil. Va trebui apoi să expedieze o scrisoare în care să indice lucrurile pe care le dorește. Pînă la primirea acestei scrisori, nu va mai fi trimis nici un pachet, pentru a nu mai provoca neplăceri. În încheiere urmează o dulceagă serie de urări, sărutări etc. adresate doamnei Bălăcioiu și la toți cunoscuții.
> *Exploatat lt.* [o semnătură indescifrabilă, care începe cu *Ghe*, de data aceasta.]

Următorul teanc din dosarul 51 631 s-ar putea să fie rătăcit din greșeală. El conține scrisori din vara anului precedent și sînt surprinzător de bine traduse.

Un aer de vacanță anii '30, superficiali și veseli, cei de dinainte de marele măcel, cu pălării, voaluri, charlestoane, narcisism feminin și inteligență, un tablou diafan și transparent ca pînzele impresioniștilor.

> Mamina mea scumpă, îi scrie fiica, în 20 august, de la Fregene, din Italia, îți scriu afară, la ora cînd se face siesta. Vîntul bate tare și îmi ia cascheta, cărțile poștale, hîrtia scrisorii, e o adevărată harababură și o cursă pentru a le prinde. Imaginează-mă pe scaun, în costum de

baie, în fața casei. Neagră, atît de neagră încît stîrnesc mirarea oamenilor de pe plajă, care au mai văzut totuși oameni bronzați.

Cele două femei nu făcuseră un raționament chiar total absurd cînd hotărîseră să-și scrie în franțuzește, scontînd probabil pe oarecare sensibilitate a cenzorului lor. O sensibilitate pentru genul evazionist, sentimental, visător, cu insule, iahturi, nume exotice pare să anime de data asta „opera securiștilor", aproape perfectă, vie. Mai departe, fiica îi povestește cum s-a împrietenit cu puștii unor prieteni de la Roma, Lucio și Dido, de 11 și 12 ani, cum și-au făcut o adevărată bandă, din care ea nu se distinge deloc, joacă mingea (*mingia*) cu ei și culeg scoici, că unul din ei a întrebat-o zilele trecute cine este domnul pe care li l-a prezentat, și cînd ea a spus „soțul meu", camarazii ei au fost foarte mirați că este măritată. Crezuseră că are unu-doi ani mai mult ca ei, nici într-un caz vîrsta pentru a avea un soț. Notează dialogurile ei „delicioase", „încîntătoare" cu o fetiță de patru ani, Rita, și încheie:

Vivian, care e fericit ca un rege, joacă cu ei football, iar vîrsta mea adevărată i-a mirat aici pe toți. De altfel, nimeni nu vrea să creadă aici că sînt „una donna sposata" [„femeie măritată", precizează locotenentul al cărui nume se distinge pe jumătate, *Gheo*...] Vezi, n-am îmbătrînit prea mult. Mamă, mamă, dacă ai fi și tu aici, la ce tinerețe adevărată m-aș întoarce!

În 24 august, același soare și aceleași zile minunate. Vigilentul cenzor nu se mai plînge de „dulcegării" și trebuie să fi savurat ca pe un roman trandafiriu, uitîndu-și ură de clasă, și resentimente, și tot, aceste tablouri superbe: Imaginează-ți, traduce el, din nou, într-o română de-o uimitoare acurateță, o casă văruită în alb, cu obloanele verzi și cu delicioasă streașină de paie, sau mai precis de trestie, aplecată înspre plajă. La picioarele noastre, nisipul presărat de ierburi La dreapta și la stînga, două mii de penari (sic!) acoperiți cu buruieni. Marea, norii. În spatele nostru, pinii. Iată cadrul nostru zilnic.

Și proprietarul care „le gătește delicioase feluri românești" are o fetiță, Marinela, de un an. Scrisoarea aceasta este scrisă de ginere, care povestește discuțiile lungi ale lui M. cu copila de un an, conversații „în care predomină *va bene*" sau vizitele prietenilor de la Roma, pe care le așteaptă bucuroși.

„Imaginează-ți marea la capătul aleii de pini, completează fiica comentînd o carte poștală pe care i-o trimite ca să-și facă o

idee, pe acolo coborîm din autobuz de fiecare dată cînd ne întoarcem de la Roma. Locul unde stăm, care se află la 20 de metri de aici, e mult mai sălbatic și frumos, însă n-a fost găsit demn de o carte poștală."

„Quel dor de toi!" încheie ea scurtul mesaj din 25 august, pe care lt. *Gheo...* îl „exploatează" abia în 20 septembrie.

„ Je me meurs de dor" răspunde mama, la rîndul ei, dar scrisorile ei din această perioadă sînt la fel de însorite.

În 26 august, îi scrie:

> Dimineața zilei de ieri a fost un adevărat poem de verdeață, de lumînări și osanale, într-o micuță mînăstire de munte, ascunsă în umbra întunecoasă a brazilor, cu cele trei turnuri din lemn (toată mînăstirea este din lemn). Tupilată între stînci și brazi, este o armonioasă și delicată sursă de speranță și tristețe totodată.

Indiferent care i-ar fi sensibilitățile, locotenentul *Gheo...* este mult mai bun traducător decît cel dinaintea lui, probabil că de aceea a și fost schimbat. Relatarea în românește a vacanței pe care Ecaterina Lovinescu o petrece la munte, cu sora ei, „depănînd amintiri comune, prețioase ca mărgăritarele, făcînd lungi plimbări de-a lungul căii ferate a trenului forestier, escaladînd poteci colțuroase, abrupte, aproape verticale, parcurgînd cîte opt kilometri pe zi și revenind în pacea mînăstirii, a lumînărilor aprinse și a corului, ca pentru o recompensă", este la înălțimea originalului. Ecaterina Bălăcioiu este la munte, la Cobilița între Bistriciorul, Căliman și Strunior, cu sora, Azota, cu fiica acesteia, Rodica, și cu copiii. Își petrec timpul în drumeții – copiii fac și ei cîte 16 km pe zi –, vizite pe la cunoștințele din satele învecinate: „ieri ne-am dus la un sculptor în lemn care face lucruri minunate, bastoane cu figuri ca pe modelele de pe ii", admiră peisajul străbătut din cînd în cînd de o drezină plină de vilegiaturiști, care coboară vertiginos panta, „cu un sunet de zurgălăi, ca iarna". Stă la soare, pe bușteni lungi și groși, în fața casei înghesuite între linia trenului de munte și apa limpede a Bistriței. Curticica e plină de iarbă verde și parfumată, de trifoi și o frumoasă vacă elvețiană paște liniștită. Împrejurimile sînt invadate de copaci iar grădina e plină de maci albi, roz și roșii. Zgomotele casnice, gazda care le pregătește și lor masa, zdrăngănitul cuțitelor și al lingurilor...

Scrisorile Ecaterinei Lovinescu rămîn triste, triste și, de fapt, sînt singura îndeletnicire care o interesează, singura ei sursă de viață:

Am început această carte poștală ieri și a trebuit s-o întrerup; imposibil să scriu două cuvinte, eram enervată și disperată; a trebuit să mă întrerup de mii de ori. Mi-am luat sugativa, cartea poștală, călimara și le-am dus în camera mea, pe masă. Am așteptat dejunul și am reluat cartea poștală după ce copiii s-au dus la culcare.
Cerul e cenușiu întunecat. Călimanul și-a scuturat cușma de ceață. De 17 zile de cînd sîntem la Cobilița nu știu dacă am avut în total 6 zile frumoase. Însă aerul e plin de ozon, peste tot miroase a brad și a rășină. Marțea aceasta, 27 august, o aștept pe Rody să vină cu provizii de la Bistrița, cu autobuzul de 5 1/2. Desigur că-mi va aduce vești de la tine, vești de care am fost lipsită 22 de zile.
Aici nimeni nu-și dă seama de suferința mea.
Azi-dimineață m-am dus cu sora mea destul de departe pe munte și am auzit printre brazi zgomotul vîntului de toamnă. Sunetul pe care-l scot conurile de brad era atît de trist, încît am simțit apropierea toamnei și sfîrșitul verii. Clipocitul izvoarelor subterane se adăuga farmecului misterios al muntelui...
Eram teribil de emoționată și tremuram în fața necunoscutului munte, enigmatic și periculos. Am vorbit de voi doi. Numele voastre au rămas agățate de arbori ca niște liane tropicale. Vă ador. Vă port în sufletul meu, mîndră ca posesoarea unei comori unice pe lume.

Textul acesta, impregnat de tristețe ca de igrasie, este „exploatat" pe 12 septembrie, și tot pe 12 septembrie e „exploatat" și răspunsul fiicei. De fapt, scrisorile nu sînt un dialog, ci un fel de duet, ai cărui interpreți se servesc parcă unul de virtuozitatea celuilalt ca de treptele unei scări pe care își înalță propria virtuozitate.

În 28 august Monica o anunță că va părăsi în curînd Fregene, că pentru prima dată va regreta plecarea, după mult timp de cînd nu se mai atașează de locuri și-i este indiferent unde se află, „din moment ce nu te am alături de mine". Locul, „despre care ți-am tot scris și descris" este „de-o simplicitate esențială" care i-l face drag. Este în plus fericită și uimită „să-l vadă pe Vivian pentru prima dată acomodîndu-se atît de bine cu această viață simplă, mai bine decît ar fi putut-o spera". „Este o plăcere să-l vezi pe acest « biondino », cum se spune pe aici, încadrîndu-se atît de perfect în această viață simplă și naturală."

„Viața simplă și naturală", în care nu s-a strecurat încă morbul incurabil al tristeții este, pentru Ecaterina, undeva departe, în urmă, la Crușeț, poate, unde, în vacanțele ei de studentă, primea epistolele galant cordiale ale lui Delavrancea:

Oh, cărțile poștale, care nu sînt vinovate, reia, de pe treapta unde-o lăsase vocea fiicei ei, și care poartă în ele destinul lor tragic, ca și oamenii.

Rody mi-a adus ieri o scrisoare recomandată de la Lila, care conține patru cărți poștale de la sfîrșitul lui iulie, 24–31. Scrisoarea ei îmi anunță moartea lui Toto, tatăl lui Georges. După ce am citit scrisorile tale, în fața a nouă persoane, am citit-o pe a Lilei, din care, greu de descifrat fiind scrisul ei, am înțeles fata lui George, și am crezut că e vorba de Sanda. La a doua lectură, nu înțelegeam nimic, vestea m-a lovit drept în inimă, am izbucnit în plîns pierdută, nenorocită, neputincioasă în fața acestei oribile vești... rătăcită de parcă aș fi primit o lovitură de măciucă în moalele capului. Am țipat ca o țărancă de pe aici: George! George! Și apoi: Toto!

A murit Toto, unicul meu prieten din București, marele meu prieten, sfătuitorul meu, care venise să mă vadă cu o săptămînă înaintea plecării mele la mare, plin de sănătate, înalt, subțire și totuși puternic, puternic ca un stejar verde. Ți-am spus vreodată cît eram de legați, cum venea la mine ca un frate bun, cum vorbeam noi, ca frate și soră, cum ne despărțeam noi în pragul ușii cu promisiuni ferme că ne vom revedea cît mai curînd posibil? Cîte nu mi-a spus! Discreția lui, rezerva lui, pînă în clipa cînd s-a topit ! De parcă toată viața am fi petrecut-o împreună aplecați asupra acelorași secrete de familie, de parcă pașii noștri ar fi mers alături, pe potecile aceluiași trecut. Și ultima dată. Îi văd surîsul la despărțire. N-am mai dormit de la această veste teribilă. Soția lui mi-a telefonat imediat; a găsit-o la celălalt capăt al firului pe Lila; i-a spus că el mă considera prietena lui cea mai bună. Marți, la 5 1/2 cînd am aflat asta, am vrut, nici nu mai știu, să plec, să telegrafiez, să strig. Tulburată! Zguduită! Îmi amintesc delicatețea cu care comenta fotografiile de la căsătoria lui Georges, de acea declarație de prietenie profundă, pe care mi-a făcut-o în pragul ușii. Am lăsat ușa deschisă și l-am urmărit coborînd scara. Era foarte mișcat, foarte surîzător.

Mi se pare că sînt o casetă de fildeș, care conține o mulțime de amintiri despre el, pe care trebuie să le transmit lui Georges: sentimente, speranțe, proiecte. Părea tînăr și puternic, avîntat. Spune-i lui toate astea! spune-i că va găsi întotdeauna în mine răspuns la chinul lui, duioșia paternă care se revărsa din inima lui, mîndria discretă cu care vorbea despre el și certitudinea că-l va revedea. El este cel care m-a mustrat ultima dată cînd, obosită, deznădăjduită, mă îndoiam că ne vom revedea. Spuneți-i lui Georges cum îmi vorbea despre el, pentru că eu eram prietena lui cea mai bună, aveam aceleași spaime, din același punct de vedere. Spuneți-i că-l iubesc infinit de mult, tot atît de mult cît îl iubea și tatăl lui. Spuneți-i lui Georges toate astea și mai spuneți-i că sînt sigură că voi ați reușit să fiți pentru el adevărați frați, frați atinși de aceeași durere!

Din strigătul acesta de durere, de spaimă încărcată de premoniții, amintind parcă de strigătul lui Ghilgameș – „A murit Enkidu, fratele meu care vîna împreună cu mine cerbi" –, superiorii locotenentului traducător subliniază masiv, în vederea identificării lui Toto și a lui Georges.

În 30 august, pe un ton mai recules, Ecaterina anunță:

> E ultima c.p. pe care ți-o mai scriu din Cobilița. Continuă să plouă, de dimineața pînă a doua zi. Cred că în cele 20 de zile de ședere aici, dacă aș uni orele răzlețe de soare și vreme bună, aș face doar vreo 3–4 zile de timp frumos.[...]
> G. a trimis banii (găzduire și pensiune) și mîine va trimite un autobuz care să ne ia de aici „pe noi, ciobanii noștri și cîinii" (La Fontaine). Să fi auzit strigătele de protest ale copiilor: „Nu vrem să plecăm", supărarea noastră, care credeam că o să plecăm pe cinci septembrie. Am făcut ultimele fotografii în curtea casei, am făcut bagajul, pe al meu l-am strîns repede, pe al lor, pături, cuverturi, scăunele de copil, le-am adunat cu mare greutate. Gazdele noastre erau derutate. Făcuseră pentru noi focul în camere și am revăzut acum, după ani de zile, primul foc cu lemne. Mi s-au dezmorțit oasele; am suspinat de satisfacție. (...)

Din nou însă își amintește de moartea prietenului ei; își promite ca imediat ce ajunge în București s-o vadă pe soția lui, apoi să meargă la cimitir. După care, între 21 septembrie și 5 octombrie, va fi la țară, la Crușeț, la fini. În toamnă, Lila va pleca la post, „...se lasă seara peste tristețile și spaimele mele, încheie ea. Focul din încăpere își aruncă umbra flăcărilor pe pereți".

„E ultima zi cînd mai stăm la Fregene", îi scrie la rîndu-i fiica, în același 30 august 1957. Vor pleca spre Roma a doua zi dis-de-dimineață, ea va lua trenul spre Paris, iar soțul ei, care a venit mai tîrziu și mai are vreo 10 zile libere, și le va petrece la Roma, poate la Pisa și la Viena, fiindcă „este pentru prima dată cînd se odihnește și el cu adevărat, vizitînd muzee, biblioteci".

Cît despre ea, este fericită și nerăbdătoare să revină acasă, pentru că „mă așteaptă la Paris scrisorile tale. Voi petrece deci cu ele primele mele zile pariziene de singurătate și reculegere, bucuroasă să aflu cum îți petreci vacanța". A lor a fost foarte reușită, „dar prezența ta aici ar fi transformat-o în vis și paradis". „După ce voi termina de scris scrisoarea, mă voi duce să privesc marea, mult-mult, pentru tine și pentru mine, ca să încerc s-o păstrez în minte ca altădată, tot timpul anului."

Pentru ca, o zi mai tîrziu, să-și renege, confruntată cu „brutala realitate", „luna aceasta de vacanță și de paradis artificial".

De altfel, o aflase, „teribila veste" încă de cînd ajunsese la Roma, dintr-un ziar parizian. Georges însuși, aflat la festivalul de la Veneția, îi expediase vestea acasă, preferînd să nu îi tulbure vacanța. „Ce s-ar putea spune, adaugă ea: și de data aceasta o anumită tăcere este de ajuns. Dar ce tăcere teribilă și tristă!"

„Exploatată" de locotenentul traducător cu destulă promptitudine (13 septembrie), scrisoarea nu mai conține sublinieri: probabil că serviciile respective aflaseră deja cine erau protagoniștii dramei: Georges Rosetti, prieten al Monicăi Lovinescu din universitate, unde frecventaseră împreună seminarul de artă dramatică și de teatru experimental al lui Camil Petrescu și care, reușind să plece la Paris, cu „penultimul tren", își continua acolo activitatea regizorală, cum scrie ea pe larg, într-o încă inedită carte de „repere".

Marți, 3 septembrie 1957 Ecaterina Bălăcioiu li se plînge fiicei și ginerelui că nu poate să le scrie „în acest infern de îngeri". Se află la Bistrița, „înconjurată de copii care țipă, cîntă, inventează povești și cuplete nemțești, și ai căror frumoși ochi se umplu de lacrimi cînd vine vorba despre plecarea ei". „N-am fost niciodată atît de iubită de copii ca aici", spune ea. Deocamdată trebuie să mai rămînă, fiindcă doctorul i-a constatat o ușoară tensiune (16 cu 9) și-i face în fiecare seară injecții cu iodalsyn și novocaină. Dar nu poate rămîne în nici un caz pînă la Crăciun, cum încearcă s-o convingă familia: trebuie să plece și, după un ocol în care urmează să vadă și alte rude, să se întoarcă la București unde, „să găsească unt pentru spanacul ei". Nu știm dacă locotenentul care „exploatează" conștiincios această scrisoare știe că spanacul și untul din expresia franțuzească se referă la demersurile ei în scopul unic, devenit aproape obsesie, de a obține plecarea din țară.

La rîndu-i, fiica îi scrie în aceeași zi de 3 a lunii septembrie, „luna unei teribile aniversări, cea a despărțirii noastre": „Se împlinesc 10 ani de speranță și descurajare, de bucurii și sumbre presimțiri", și deși această corespondență a devenit de ambele părți aproape un modus vivendi, în care micile surprize, cadouri, atenții delicate – scotocite de mîini profesioniste, răvășite și examinate înainte de a fi „redate în circuitul vamal" – reprezintă bucurii aproape depline, ea revine iar și iar asupra aceleiași obsesii: „Aș

vrea să te implor să nu te lași prea mult pradă durerii din această cauză și să speri încă în destin."

Pînă în 15 decembrie nu mai putem consemna nimic în acest „jurnal". Scrisorile, fotocopiate, pe față, pe verso, cu plic cu tot, reduse ca dimensiuni, sînt ilizibile, iar cel însărcinat cu prelucrarea și „exploatarea" lor a renunțat probabil să le descifreze pe toate. Ecaterina Bălăcioiu își continuă probabil drumurile ei la poștă, unde cumpără timbre, le lipește pe plicuri pe care le introduce în cutia de „externe", la vamă, unde copiază liste cu obiecte permise și tarife, și de acolo la biserică, unde aprinde o lumînare, apoi revine acasă, unde liniștea este abia tulburată de scîrțîitul aproape continuu al peniței pe hîrtie. Scrie continuu, scrie tot: cum își pregătește dejunul, cum își spală vasele, cum mătură, cum ascultă muzică, cum își privește în oglindă trăsăturile din ce în ce mai îmbătrînite, cum se teme de dezamăgirea pe care le-o va provoca. În această derulare lentă și monotonă a unui cotidian încărcat de detalii – scriu, deci exist, ar putea spune Ecaterina Bălăcioiu –, descurajările ei au uneori aspectul unor sinistre iluminări de a căror semnificație ea însăși n-are cum să fie conștientă:

„Bine înfășurată în rochia mea de casă, pe care o numesc rochie de ocnaș, dar care este teribil de călduroasă și bună, deși nu prea estetică, am rămas în fotoliu pînă la 10,20 ascultînd muzică" scrie ea în 15 decembrie 1957.

După rochia albastră, din păr de cămilă, călduroasă deși nu estetică, o va identifica și recunoaște fiica ei mai tîrziu, în povestirile camaradelor de închisoare, care, palidă consolare, o vor asigura că la Jilava i-a fost cald.

Locotenentul Ciocan și superiorii lui nu sînt singurele persoane exasperate de „dulcegăriile" pe care le-am reprodus pe larg în capitolul precedent. Există cineva mai exasperat ca ei, exasperat pînă la ură, și soarta a vrut ca el să se poată exprima mult mai liber și mult mai pe larg, să dea, cum se spune, frîu liber acestui sentiment de furie pe care-l încearcă securistul obligat să citească trei cărți poștale pe săptămînă, scrise mărunt, pînă la o jumătate de milimetru de la marginea paginii, în limba franceză, dinspre București spre Paris și trei cărți poștale dinspre Paris spre București, ba chiar aceste sentimente să devină publice:

> ...Ceea ce este absolut sigur, că între mamă și fiică s-a legat un amor profund, frumos pînă la bolnăviciune, quasi-anormal aproape. Nu numai că așa ceva ar fi frapat pe oricine, dar nimeni n-ar fi fost în stare să spună că a mai întîlnit vreodată în viață sau în cărți, în teatru, în cinema sau în povestirile vreunui om în carne și oase, alt exemplu măcar de departe asemănător.(...) Deci, prin 1955–1958, Monica, aflată la Paris din toamna lui 1947, îi scria de peste un deceniu, în fiecare zi. Repet: în fiecare zi cîte o scrisoare. Și uneori de cîte două ori pe zi. Toate acele scrisori, cîteva mii, compartimentate pe ani, fuseseră date la legat și alcătuiau niște mici volumașe de corespondență primită din străinătate și purtînd, fiecare volumaș, însemnul anului expedierii. Erau vreo douăsprezece sau treisprezece: anul 1947, anul 1948, anul 1949 și tot așa pînă în 1958. Lipseau bineînțeles scrisorile oprite de cenzură sau pe care le pierduseră poștașii, în fiecare mic tom fiind de aceea și ruperi de ritm. Dar de scris ele își scriau și își scriseseră una alteia în fiecare zi, o dată sau de două ori. Și în fiecare zi, unica sa preocupare de altfel, în afara încercării de a asculta la radio Parisul, de unde i se părea că aude vocea Monicăi (nu știrile o interesau, ci emoționala întîlnire cu ceea ce mintea sa obosită își închipuia că ar fi sau chiar este „glasul fiicei

mele..."), în fiecare zi mama desprindea cîte un tom cu scrisori din raft, ca pe un mic sicriu cu nimicuri, citind și recitind ore întregi epistolele fiicei, evocînd-o, bîiguind cu imaginația pe urmele copilului plecat și pentru ea pierdut.

Publicat de Eugen Barbu în nr. 585 din 1981 al revistei lui numită *Săptămîna*, tot sub forma unui „jurnal" pierdut, uitat, rătăcit, textul de mai sus nu aparține unui lucrător al Securității, ca locotenentul Ciocan, ci nici mai mult, nici mai puțin decît celui numit în corespondența Ecaterinei Bălăcioiu cu fiica ei, *Ioana*. Știm despre el că era, pe lîngă personajul „gentil" din scrisorile lor și, mai tîrziu, tovarășul ei de suferință, unul dintre cei mai importanți poeți români contemporani. Textul aparține, cum ar veni, și *acestei* istorii, dar și istoriei literare, fiind publicat, prin efracție și trădare, de altcineva, dar semnat de Ion Caraion.

Numele adevărat al lui Ion Caraion este Stelian Diaconescu, și cu acest nume apare el în documentele anchetei și ale procesului din februarie 1960, mereu al doilea și deci cumva mereu „subordonat" mult mai puțin celebrului său fost coleg, azi aproape pe deplin uitatul Dumitru Banu, ziarist interbelic, și nu, cum ar fi normal, primul, ca fiind, dintre toți șapte, de departe cel mai notoriu.

Pe Ion Caraion l-a arestat locotenentul-major Dracopol încă din 26 martie 1958, cu aproape două luni înainte de arestarea Ecaterinei Bălăcioiu și în aceeași zi cu Banu Dumitru, și tot el l-a și anchetat. În ce-l privește, este evident de la început că n-are nici o scăpare. Între 1950–1955 executase integral o pedeapsă de cinci ani pentru „activitate într-o organizație de spionaj", în realitate fiindcă încercase să trimită în străinătate, pentru publicare, versuri, dar asta nu are importanță, primii luați de valul de „teroare preventivă" consecutiv represiunii din Ungaria fiind cei ce mai fuseseră o dată în închisorile comuniste, și deveniseră în felul acesta adversari înregistrați ai regimului, prin urmare dușmani siguri și potențial periculoși.[1*]

Mai mult, în virtutea acestui principiu, pare mai probabil ca Dumitru Banu să fi fost arestat din cauza lui Caraion, și nu acesta din urmă din cauza primului, și ar fi fost suficient ca motiv faptul că, la ieșirea din închisoare, în '55, Caraion locuise o vreme și la

* Cf. notele finale ale acestui capitol, p. 170 și urm.

Banu, pe care-l cunoștea și care-i era prieten de peste zece ani. Dar orice ar fi fost, fie și o simplă măsură de prevedere împotriva oricui mai păcătuise față de noua putere, și dosarul unuia și al celuilalt erau, la data cînd „surîsul Genevei" a înghețat, și cel de-al treilea val de teroare s-a abătut asupra României, ca unda de șoc a unui seism cu centrul în altă parte – încărcate și interpretabile.

Printre informațiile primite mai tîrziu, în tenacea și aproape morbida ei încăpățînare de a-și răsuci cuțitul în rană, căutînd și adunînd firimitură cu firimitură, detalii despre detenția și moartea mamei ei, Monica Lovinescu enumeră și descrie ca absurdă acuzația ce i s-ar fi adus, că i-ar fi trimis ei, la Paris, mesaje scrise cu cerneală simpatică pe batiste, calificînd-o ca „ubuească".(Vezi prefața la *Agendele* lui E. Lovinescu).

Totuși, acuzația doar *părea* ubuească. Iar aceasta, fiindcă ajunsese la ea denaturată, ca orice informație trecută prin canalele specifice de răspîndire a zvonurilor și în condițiile inexistenței vreunei surse nesupravegheate de informare. Iată proveniența acestui zvon, așa cum se conturează ea din documentele anchetei și ale procesului:

Ziarist vechi, eliminat și el din presă o dată cu instaurarea regimului comunist, Dumitru Banu trăia acum dintr-o prăvălie de reparat stilouri.[2] Aici îl vizitează, în toamna lui 1957, un român cu aer occidental, care-i aduce un mesaj din partea fostului său coleg, tot ziarist, Iani Popa, „fugit" și devenit redactor la Radio Europa Liberă. Prin mesagerul acesta, Iani Popa îi propune lui Banu să restabilească legăturile, îi cere vești și se oferă să-l ajute material pe el și pe alții care, asemenea lui, se află în dificultate: foști ziariști, foști politicieni, oameni rămași fără resurse, fără slujbe, marginalizați și persecutați de putere. Îi cere în acest sens să întocmească o listă cu persecutații respectivi. Banu o întocmește împreună cu proaspăt ieșitul din închisoare coleg, Stelian Diaconescu, trecîndu-i pe ea, printre alții, pe Vladimir Streinu, Dinu Pillat, Șerban Cioculescu, și trecîndu-se, bineînțeles, și ei doi. Mai tîrziu, prin același mesager, sau prin alții, Iani Popa îi va cere informații despre închisori, despre arestările de după revoluția din Ungaria, despre mișcările studențești, și-i va trimite un număr de 40 de microfilme, de 1,5 cm/1 cm, cu „instrucțiuni", coduri, cifruri, pentru expedierea informațiilor cu pricina.

Simplă tentativă de a obține, ca jurnalist, informații dintr-o țară în care orice informație era secret și monopol de stat? Sau

chiar, sub această acoperire, spionaj în favoarea C.I.A.? Inițiativă a cuiva aflat la adăpost de a ajuta niște confrați în suferință trezită, tot prin ecou, de interesul, cam palid al Occidentului față de popoarele din Est, sau chiar decizia, mai îndrăzneață, de a iniția și aici o împotrivire mai articulată? Dosarul de proces al celor șapte păstrează sumedenie de probe, dar interpretarea lor a rămas la latitudinea celor ce le dețineau.

Astfel că mai departe nu mai știm cu certitudine nimic. Citez din actul de acuzare:

Inculpatul Popescu Grigore a primit, în cursul anului 1950, de la numita Caragea Alexandra, cunoscută ca agentă a spionajului francez, în prezent fugită din R.P.R., un pachet cu batiste pe care erau scrise cu cerneală simpatică instrucțiuni de spionaj precum și un tub cu soluție developantă, împreună cu o notiță conținînd modul de developare a scrisului simpatic. Acest pachet i-a fost trimis de către trădătorul de patrie Iani Popa, aflat la Paris, prin intermediul Legației Franței la București. Inculpatul Popescu Grigore, după ce a primit pachetul cu batiste le-a developat în cabinetul său medical, luînd cunoștință despre instrucțiunile de spionaj pe care le conținea, după care le-a distrus.

Medicul Popescu, căsătorit cu fosta soție a lui Iani Popa, primește pedeapsa cea mai ușoară – 10 ani pentru omisiune de denunț.

Ce amestec are Ecaterina Bălăcioiu în toată această istorie, fie ea și de spionaj, din moment ce, din tot grupul, singura persoană pe care o cunoștea era Stelian Diaconescu?

Cum s-au cunoscut, ea, Ecaterina Lovinescu, povestește nu numai în scrisorile către fiica și ginerele ei, transcrise și traduse cu grijă de Securitate. Cu o incapacitate funciară de a minți, devenită în situația dată aproape defect, ea povestește același lucru și în fața instanței. Obișnuia, ca pensionară și văduvă a lui E. Lovinescu, să ia masa la Fondul literar. Acolo a aflat că Stelian Diaconescu, cunoscut în mediile literare cu numele lui de poet, fusese cel mai bun prieten al ginerelui ei și, dorind să-l cunoască, îl căutase, din proprie inițiativă. Altă dată, confruntată cu declarațiile altor inculpați sau martori, va trebui să admită că-l căutase chiar la rugămintea ginerelui, care nu mai avea vești despre el, ceea ce rezultă, de altfel, și din scrisori. Cunoscîndu-l, l-a socotit un om deosebit de fin și de gentil. Cînd a fost bolnav, i-a dus la spital pachete, ceea ce iarăși știm, din dosarul „obiectivului BALAGIA" și, mai mult, de ziua ei, cînd el tot la spital era, a

pus în sacoșe toate felurile pregătite pentru masa festivă și a mers cu ele la spital, făcîndu-l să lăcrimeze de emoție și de înduioșare. L-a căutat pe urmă acasă, în repetate rînduri; și el a vizitat-o pe ea. Îl socotise ca pe fiul ei și vorbeau o mulțime de lucruri împreună.

Spre deosebire de sinceritatea asta rigidă, incapabilă de reflexe de apărare și aproape de instinct de conservare, care o face pe Ecaterina Bălăcioiu să scrie în scrisori private, în declarațiile la interogatoriu și chiar în instanță unul și același lucru, Stelian Diaconescu are, pentru fiecare dintre cele trei situații, trei variante diferite. Încearcă, în răspunsurile la anchetă, tot posibilul ca să n-o implice. Iar aici, declarațiile lor coincid. El spune, în interogatoriile lui:

„Nu i-am dat să citească decît poemele din *Antologia poeților români din exil*."

Ea răspunde, în declarațiile consemnate de anchetatorul ei:

„Cînd l-am întrebat despre suferințele îndurate, mi-a spus: Doamnă, spre binele dvs. și al meu, despre două lucruri v-aș ruga să nu vorbim, despre închisoare și politică."

Are ea deci vreun amestec? Tot Ion Caraion poate să ne spună, decît că mărturia lui Ion Caraion, diferită, în trei împrejurări diferite, e tot atît de incertă ca și aceea rezultată din dosarul citat mai sus. Iar cîteodată, la fel de delirantă.

A doua împrejurare în care a vorbit despre ea nu ne este încă limpede cît timp nu vom cerceta filă cu filă, pînă la ultimul petic de hîrtie, toate dosarele Securității. Și atunci vom ști doar ce a vrut ea să știm.

Considerat de unii drept „unul dintre cei mai importanți și interesanți poeți români ai secolului XX", „traducător extraordinar", „autor al unei poezii sumbre, tragice"; privit de alții cu rezervă, ca un om ascuns, rău, dificil, în ciuda aerului blajin și a faptului că nu făcuse rău nimănui pe față; în fine, iubit de prieteni cu un amestec de compasiune și vinovăție pentru destinul lui nefericit, dublat de o fire nefericită, Ion Caraion a lăsat, plecînd din țară, în 1981, un jurnal, niște note informative, niște declarații smulse prin presiuni de anchetatorii Securității, niște notații scrise din proprie inițiativă, ca o supremă garanție de cumințenie dată regimului de care se săturase? Nu știm. Acele incredibile, oribile pagini au prilejuit o campanie de presă în care adevărul și minciuna se amestecă într-o plămadă imposibilă, șocîndu-i chiar și pe

cei ce cunoșteau deja contrastul oarecum straniu între răutatea violentă a scrisului și sfiala, modestia, timiditatea dar și insistența cu care cerșea compasiunea și dragostea, și chiar le obținea, fiindcă acestui contrast i se adăuga acum abjecția. S-a conchis, greu, dar s-a conchis, că purta o mască, una însă pe care niciodată și cu nici un prilej nu o dăduse, pînă atunci, jos. Ceea ce explică felul cum această femeie perspicace, echilibrată și atentă totuși la oameni, care a fost Ecaterina Bălăcioiu, s-a putut înșela în privința lui. Dar în ce împrejurări și de ce a dat el acea mască jos pînă la urmă?

Este drept să spunem aici că, în ziarele de după decembrie 1989, apropiați ai enigmaticei instituții au publicat documente (autentice?, fabricate?; ce este autentic, și ce e fabricat cînd e vorba de Securitate?) în care Ion Caraion apare ca o victimă tragică a mașinăriei infernale și irezistibile puse în mișcare de ea. Aceiași apropiați ai Securității s-au arătat, în alte ocazii, gata să dovedească, cu documente provenind „din surse sigure", că Ion Caraion a lucrat pentru Securitate.

Dacă lucrurile au stat așa, sau altfel, n-o să știm cu certitudine niciodată. Ni se vor dezvălui la nesfîrșit scenarii, spre marea mulțumire a editorilor, vom construi la nesfîrșit ipoteze, dintre care una e foarte posibil să fie adevărată, fără să știm însă care. Și fără să fie important, de fapt, pentru reconstituirea aceasta, decît în măsura în care faptul de a-l fi cunoscut pe întunecatul erou al acestei enigme a costat-o atît de scump pe Ecaterina Bălăcioiu. Vorbesc bineînțeles de un cost simbolic. Fiindcă ea ar fi fost oricum arestată – dacă tot fusese urmărită, și asasinată – dacă tot fusese arestată, și calomniată ulterior, ca să fie definitiv asasinată – dacă tot fusese urmărită, arestată, închisă, și asasinată prima oară.

În scandalul de presă declanșat, poate cel mai reușit la vremea aceea, prelungit pe mai bine de 10 numere în *Săptămîna* (585–598 din 1981), numele ei apare foarte des, imortalizînd-o, la 20 de ani după moarte, cum numai literatura scrisă cu talent poate să imortalizeze pe cineva. Acesta este adevărul. Din ființa aceasta prea perfectă ca să fie adevărată, Caraion a făcut o femeie în carne și oase. Ba chiar mai mult, un personaj. Atîta doar că, pentru a confirma parcă adevărul că literatura nu se face cu bune sentimente, valuri-valuri de calomnie și minciună se revarsă peste aceea care-l socotise pe Caraion omul cel mai delicat din lume,

îl iubise ca pe fiul ei, doamna noastră cu rochie de stofă fină, întotdeauna rochie, nu *deux-pièces*, cu distincția și sobrietatea ei, cu devotamentul ei nerăsplătit și cu demnitatea ei de a nu aștepta răsplată. Și nu numai peste ea. Ci și peste fiica acesteia, care susținuse cu îndîrjire valoarea literară a poetului Ion Caraion, *et pour cause*; și peste soțul acesteia, Virgil Ierunca, cel care-l numise, în poeme îndrăgostite, „fratele meu retezat", și-și semna scrisorile, poate chiar amuzîndu-se cu jocul de-a conspirativitatea, „Henriette"; peste tot și peste toate, Ion Caraion revărsa ura lui pustiitoare. Sînt pagini – simt nevoia să-mi previn cititorul care le-a uitat – la lectura cărora ești împărțit între oroare și admirație, ca și cum i-ai citi pe veninoșii memorialiști bîrfitori ai secolelor trecute; dar pendulezi și între indignare și scepticism, ca pentru a confirma de data asta alt adevăr, cel despre calomnia din care va rămîne întotdeauna ceva...

Și iată cum se văd, în aceste tulburătoare note, momentul și motivația cunoștinței lui Stelian Diaconescu (Ion Caraion) cu Ecaterina Bălăcioiu, căreia, în întîlnirile lor cel puțin săptămînale, reușise să-i inspire atîta afecțiune și atașament cît să-l viziteze la spital, să-i ducă, sprijinindu-se în baston, sacoșe de mîncare, să-i citească scrisorile și să-i facă ea, discreția întruchipată, confidențe:

> Atunci cînd, prin 1955–1958, am cunoscut-o pe Ecaterina Bălăcioiu – de fapt ea a venit să mă cunoască și să mă roage a trece din cînd în cînd pe la ea, că este singură, și bătrînă, și bolnavă etc., etc., etc. – eu n-o mai văzusem pînă atunci niciodată (...) Focul său cel mare, cel mai nealinat, consta în aceea că unicu-i odor, singura sa urmașă, crescută ca-n cutie, după cele mai pretențioase și înalte cerințe ale înaltei societăți burgheze, introdusă încă de pe la 7–8 ani la Palat, printre odraslele doamnelor de onoare ale reginei (...), sortită în fantezia sentimentală și adoratoare a mamei sale unui viitor quasi-princiar, unei alianțe cu băiatul cine știe cărei somități; ei bine, puișorul acesta neatins nici de zefir a ajuns acolo, în străinătate, în forfotitorul și coruptul Paris, a se căsători, cu cine?! Cu un obscur fiu de țăran, de care n-a auzit nimeni. Oful de nestins al Ecaterinei Bălăcioiu dintr-asta se alcătuia: din durerea că fata ei nimerise mai prost ca oricine, căsătorindu-se cu un anonim. Și asta întruna și întruna, voia morții să afle ea, ca să știe, ca să smulgă de la mine, despre care auzise că aș fi prietenul ginerelui: cine este acel ginere?, cîte parale face el?, dacă a urmat cursuri universitare?, dacă bea?, dacă e violent și ar putea-o cumva bate?, dacă fumează?, dacă este

evreu?, dacă îi place marea, fiindcă Monicăi îi place foarte mult marea?

Urmează o serie de interogații acumulate cu un talent literar cert, alternînd plăcerea cu indiscreția, trivialitatea cu ironia, într-o enumerare ocupînd aproape o coloană de ziar: „dacă e bun, blond, înalt, scund, slab, oacheș, gras?; dacă nu e bolnav de nervi? "

Și, continuă relatarea:

> Dacă nu mă duceam s-o văd, mă căuta, iar dacă mă duceam s-o văd, mă înnebunea. Și pe deasupra trebuia să adaug și altceva: unele din penibilele, și perplexele, și nedelicatele întrebări de mai sus mi le punea de fiecare dată, iar și iar, uitînd ce-i răspund sau ce-i răspunsesem.[3]

Dacă n-ar fi șocul acestui contrast între mască și omul real (dar care-i masca, și care-i omul real?), dacă n-ar fi incredibila abjecție a altor detalii: relatarea unor conversații foarte personale între prietene, pe care le-ar fi auzit ascuns pe după uși, ca Iago, despre schimburi de amanți, trădări și secrete de alcov, dacă n-ar fi ura din care par să emane aceste nesfîrșite fluxuri de venin, am putea spune că, reducînd-o pe distinsa profesoară la dimensiunile unui personaj cu preocupări atît de mărunte, și dacă le-ar fi scris, în fine, cu 20 de ani mai devreme, Stelian Diaconescu ar fi salvat-o. Ce pericol putea reprezenta pentru regim o asemenea persoană?

Dar n-a salvat-o, cum nu le-a salvat nici pe Valentina Sestopali, sau pe Ecaterina Jecu, sau pe toți ceilalți, cărora le-a ascuns continuînd să-i frecventeze, implicarea lui în acțiuni grave, primejdioase.

Revanșă a geniului literar, triumf asupra vicisitudinilor, frustrărilor, suferințelor și chiar mizeriei umane, s-ar putea ca, peste o sută de ani, aceste pagini mustind de otravă să devină și să rămînă „adevărul" despre o epocă și despre niște oameni pe care cei care l-au știut diferit n-au avut destulă forță să-l exprime atît de pregnant și memorabil.

Dar adevărul n-a fost acesta. Ecaterina Bălăcioiu nu voia să știe de la el dacă ginerele ei sforăie sau își spală singur rufele și în mod sigur nu suferea pentru că ginerele ei este un „țărănoi". Scrisorile stau dovadă și stau dovadă mărturiile camaradelor ei de închisoare, care-și amintesc, sub jurămînt, „cît de frumos vorbea despre el"; nu-și blama soțul, dovadă zecile, sutele de

conversații femeiești (tot de Securitate înregistrate, cu Anda Gheorghiu, soția lui Mihnea Gheorghiu, sau Maria Botta, soția lui Alexandru Balaci), în care discreția ei este aproape suspectă, lăsînd pe oricine să vorbească, dar ea nevorbind. Dacă le citești cu atenție, că doar de aceea au fost înregistrate și păstrate, zeci, sute de pagini de conversații despre viciile și slăbiciunile iluștrilor soți, nu se poate să nu vezi că, în toate, celelalte femei vorbeau, pe cînd ea, care știa să asculte, ea dovedea mai degrabă impersonalitatea aceea a „omului de hîrtie", care, asemenei soțului ei, chiar era, sau devenise, convietuind cu el și admirîndu-l. Impenetrabilă aproape ca un sfinx, și nespunînd nimic despre sine, niciodată și nimănui, și cu atît mai puțin despre un soț de indiferența căruia a suferit, fără îndoială, dar pe care l-a respectat pînă la a-și risca viața ca să-i salveze o operă de el însuși lăsată prin testament ca nepublicabilă, pînă la a lăsa ea însăși, testamentar, dorința de a-i face undeva un muzeu – și pe care l-a iubit probabil, de vreme ce nu s-a mai căsătorit niciodată.

Autorul acestor note, cele mai substanțiale despre ea, rămase pentru posteritate, nu vede nimic din toate astea.

Ce ne rămîne atunci de făcut, decît să contraatacăm? Chiar dacă, la drept vorbind, nu prea avem mijloace. Nu numai fiindcă, la aproape patruzeci de ani după procesul pretins public, dar care s-a desfășurat cu ușile închise, și la cîteva luni după un recurs ținut și el în cea mai desăvîrșită discreție – în 23 iunie 1997 – portretul lui Ion Caraion apare învăluit în legendă, deformat de subiectivitate, asfixiat sub retușuri, adaosuri, înfrumusețări și urîțiri – și pînă la urmă, imposibil de privit, precum fața Gorgonei. Nu numai fiindcă, sîntem preveniți, portretul este realizat după chipul și asemănarea pictorului care l-a creat: Securitatea românească, cu tehnicile ei, intoxicarea, dezinformarea, izolarea, falsul amestecat cu realul, într-un dozaj pe care nimeni nu-l va putea discerne niciodată, fiindcă și cheia tot ea ne-o dă, și tot cu ea deschidem – ce vrea ea, și nu ce credem noi că deschidem.

Ci mai ales fiindcă, în cazul unui poet, nu biografia, ci opera lui contează. Iar sanctuarul nemuririi lui sînt istoriile literare, enciclopediile, dicționarele de scriitori. Iată ce ne spune cel coordonat la Cluj de Mircea Zaciu despre omul malefic din viața Ecaterinei Bălăcioiu:

> Caraion Ion (pseud. lui Stelian Diaconescu); n. 24 mai 1923, satul Rușavăț, comuna Viperești, jud.Buzău – m. 21 iul.1986, Lausanne

(Elveția). Poet, eseist și traducător. Clasele primare, la Rîmnicu Sărat (1930–1934)); liceul „B.P.Hasdeu" din Buzău (1934–1942), unde editează pe speze proprii, împreună cu Al. Lungu, rev. de poezie *Zaratustra* (1940–1941); Facultatea de Litere și Filosofie a Univ. din București (absolvită în 1948). A debutat în 1939, cu versuri și recenzii în *Universul literar* și *Curentul literar*; vol. de debut, *Panopticum* (1943), e urmat de alte două vol. de versuri: *Omul profilat pe cer* (1945) și *Cîntece negre* (1946). Antifascist activ în anii războiului, redactor la ziarele *Timpul* și *Ecoul*, participă în 1944 la fondarea și apariția legală a ziarului comunist *Scînteia*, fiind concomitent și secretar de redacție al ziarului *Scînteia tineretului*, de unde demisionează după numai cîteva luni. Colaborator al lui G. Călinescu în redacția rev. *Lumea* (1945). Inițiator împreună cu Virgil Ierunca al rev. pentalingve *Agora* (1947). Îngrijitor al *Caietelor de poezie* ale *Revistei Fundațiilor Regale* (1946–1947); consilier de presă la Ministerul Artelor și Culturii (1944–1946); redactor la vechea editură Cartea Românească în ultimul an al existenței acesteia (1948). Arestat și condamnat din motive politice (1950–1955; 1958–1964).

Este o înregistrare corectă, trebuie să recunoaștem. Mai mult chiar, elaborat și publicat recent, dicționarul lui Mircea Zaciu înlătură tacit un detaliu teribil, care l-a însoțit, ca o aură sinistru eroică, de-a lungul întregii lui vieți, pe Ion Caraion, circulînd, se pare că nu prin lumea apropiată lui, cea literară, ci în tineretul studios, ce trebuia, prin manualele școlare, galvanizat și spălat pe creier: acela de a fi fost condamnat la moarte de către fasciști și de a fi fost providențial salvat de evenimentele de la 23 august. Aură care, oricît de bine am așeza într-un sertar al minții noastre viața unui poet, și-n altul, opera lui, nu se poate să nu ne tulbure percepția uneia sau a celeilalte, luminînd-o sau întunecînd-o.

De altfel, ceva viciază parcă și aici, în pagina de dicționar (alcătuită de un critic destul de puțin cunoscut, Constantin Robu), percepția dimensiunilor lui Ion Caraion. Un fel de conștiință vinovată a contemporanilor care, făcînd parte din aceeași lume suspendată deasupra infernului, nu au nimerit trapa și n-au căzut în bolgiile ei subterane? Și de aici nevoia de a acorda mai nenorocoșilor confrați o revanșă postumă, înghesuindu-le în dicționar, pînă la ultimul, toate meritele? Se prea poate. Ultima frază citată o spune: „Arestat și condamnat din motive politice (1950–1955; 1958–1964)."

Dar istoria orală, cea alcătuită, e drept, din voci discordante, contradictorii și inegale, semănînd mai mult a hărmălaie decît a

cor bine condus și armonios, spune că nici „antifascist activ în timpul războiului" Ion Caraion nu a prea fost.[4]

Cînd, în 1942, a venit în București, de la Buzău, unde fondase deja împreună cu Alexandru Lungu o mică revistă, Stelian Diaconescu era cunoscut grupului de la revista literară *Albatros* (Geo Dumitrescu, Virgil Untaru, Marin Sîrbulescu, Tiberiu Tretinescu etc;) și va intra alături de unii dintre membrii acestuia în redacția cunoscutului cotidian *Timpul*, condus de Mircea Grigorescu și patronat din exil de Grigore Gafencu.

Adunate toate pe Sărindar (azi Constantin Mille), strada care se oprește perpendicular în Brezoianu, unde se afla redacția *Universului*, gazetele mari din epocă nu erau și nu puteau fi pe față antifasciste în 1942. La *Timpul*, cotat, alături de *Dimineața* și *Adevărul* (suspendate încă din decembrie 1937), *Curentul* și *Universul*, ca unul din marile cotidiene ale momentului, o redacție activă, talentată și diversă ca vîrstă și opinii politice, „lupta activ" pentru ce luptă îndeobște presa într-o țară liberă, fie ea și aflată în război: procurarea informației de la prima mînă, inedită, spectaculoasă, spune istoria orală. Și de temut se temeau, ca orice tînăr obișnuit, în vreme de război, să nu fie trimiși pe front pentru opinii politice, inoportune la vreme de război.

Chiar dacă dicționarul lui Mircea Zaciu corectează tacit legenda teribilă a condamnării la moarte ca antifascist, n-o face totuși decît pe jumătate. Poate că ar fi mai corect să spun că tentativa aceasta de restabilire a adevărului îi reușește numai pe jumătate cuiva care are de luptat cu istoria însetată de mit. Și mai corect încă ar fi să spunem că, secționată în două felii mai subțiri, făcută astfel mai verosimilă (așa cum adevărul însuși nu reușește să fie decît rareori), legenda interzicerii și a condamnării la moarte rămîne, cu toate astea, și în dicționarul de care vorbesc:

„Arestat și condamnat la moarte în 1958 etc..."

Nici în 1958 Ion Caraion nu a fost condamnat la moarte, și nici această legendă nu a dezmințit-o niciodată poetul.

> Primul volum de versuri, *Panopticum* (1943), oprit în tipografie și interzis de cenzura vremii, va fi urmat, imediat după război de altele două, similare ca factură: *Omul profilat pe cer* (1945) și *Cîntece negre* (1946) (...) Structura sa temperamentală ireproșabil, consecventă cu sine, e confirmată, după o tăcere de aproape două decenii, de volumele din seria deschisă prin *Eseu* (1966) și din care se detașează *Cîrtița și aproapele* (1970), *Cimitirul din stele* (1971),

Interogarea magilor (1978), *Dragostea e pseudonimul morții* (1980) precum și două cuprinzătoare selecții retrospective, *Necunoscutul ferestrelor* (1969) și *Lacrimi perpendiculare* (1978).

(*Dicț.*, p. 474.)

Și avalanșa continuă, ca și cum ai pune în brațele cuiva, a cărui prezență nu-ți place, tot ce ai, ca să-l faci să plece și să scapi de el? Și de data asta, prea multe și mai ales ceea ce nu-i aparține, de fapt. Fiindcă volumul *Panopticum* n-a fost niciodată interzis de cenzură, din moment ce el a apărut și există, fără indicație de dată, e drept, dar anunțînd pe coperta a treia cîteva titluri de volume, apărute, sigur, în 1943: *Arhipelag*, de Ben Corlaciu, *Muzica sferelor*, de Ștefan Baciu și *Pelagră*, de Geo Dumitrescu, volum *neapărut* acesta, din cauza interdicției cenzurii. Și iată, secționată în felii mai subțiri, pentru a putea fi înghițite, și gloria interdicției[5], autorul articolului continuînd, în crescendo, cu activitatea de traducător și autor de prefețe:

C. și-a mai înscris numele – ca antologator, traducător, prefațator – și pe pagina de titlu a unor antologii reprezentative pentru poezia romandă (1972), franceză (I-III, 1974–1976), canadiană (1978) și americană (1979). În afara trad. (din zeci de autori) incluse în antologiile deja amintite, C. a mai semnat trad. (multe dintre ele însoțite și de pref.) din opera lui Marcel Aimé, Honoré de Balzac, Marietta Șahighian, Al. Dumas, Sherwood Anderson, Antoine de Saint-Exupéry, Ryunosuke Akutagawa, Anna Ahmatova, Ezra Pound, Raymond Queneau ș.a. A mai semnat pref. la vol. de Georg Scherg, Mihail Crama, Tudor Arghezi. Era redactor la rev. *România literară* cînd, în vara anului 1981, în urma unor „amenințări și atacuri șovine..."

Pe volumul *Necunoscutul ferestrelor*, apărut, cum am văzut mai sus, în 1969, Ion Caraion, proaspăt reabilitat, proaspăt readus în breaslă, cu toate onorurile – cu Nicolae Ceaușescu, aflat atunci în culmea scurtei lui popularități fusese coleg la *Scînteia tineretului* –, îi scrie unui confrate dedicația: „Nu mi-e frică decît de necunoscutul din mine."

Și are dreptate: în dosarul lui de închisoare sînt păstrate intervențiile lui Geo Dumitrescu, atunci redactor șef la *România literară* pentru readucerea lui în redacție: cererea de reabilitare, caracterizarea, în termeni „partinici", dar umani, vorbind despre valoarea operei, despre competența ziaristului, despre calitățile omului, despre faptul că nu poate lipsi din cultura română.

Totul a fost zadarnic. Zaharia Stancu, președintele de atunci al Uniunii Scriitorilor, n-a putut face nimic, își amintește Geo Dumitrescu, pentru ca, pînă la urmă, de undeva, mai sus de Zaharia Stancu, Paul Niculescu Mizil, sau și mai de sus, să vină nu dezlegarea, ci ordinul de a fi primit. Poetul se înșală însă. Numirea a venit pe alte căi, deși din același loc (și cum altfel?), dar nu fiindcă, așa cum spune dicționarul, cineva de foarte sus ar fi înțeles, în fine, că are de-a face cu „unul dintre scriitorii care nu mai pot fi dați afară din literatura română nici de vreun partid, nici de vreun dictator, nici de gloanțe, nici de canaliile și otrepele din presa oficială". Ci doar ca să confirme principiul machiavelic al scrierii istoriei de către cel ce-o face. Fraza cu care se încheie apoteotic articolul din dicționar, a rostit-o Caraion însuși într-una din declarațiile date imediat la posturile românești de radio ale lumii libere. Nici cu plecarea n-au stat lucrurile cum spune dicționarul, citîndu-l din nou, la sfîrșitul paragrafului: „Era redactor la rev. *România literară* cînd, în vara anului 1981, în urma unor « amenințări și atacuri șovine, inseriate în luni de zile », este silit să părăsească țara, « luînd, la 58 de ani, drumul pribegiei, cu soția, copilul meu și două valize. »"

În realitate, atacurile au început după plecare. Și nici nu erau atacuri, ci întrebări stupefiate. De ce, și cum, și cedînd cărui șantaj a scris Caraion acele abjecții? Acum, la distanță de aproape 20 de ani, în ciuda secretului care planează asupra mecanismelor de funcționare ale Securității răspunsul e mai ușor de aproximat: Ion Caraion se săturase. Și de gloria locală, și de banii aduși de ea, și de pactul încheiat, și de el însuși. Și voise să plece. I s-a cerut atunci să scrie despre cei mai buni prieteni ai lui, Virgil Ierunca și Monica Lovinescu, niște pagini cu care să poată fi șantajat, la nevoie. Și le-a scris. Toți care au trăit sub comuniști au plătit un preț. Mai mic sau mai mare, în funcție de cum au trăit. Caraion l-a plătit pe acesta.

De ce i-a cerut-o Securitatea, știm acum, în măsura în care știm ceva despre ea: ca să-l împiedice să reia legăturile cu acei prieteni, ca să-l împiedice să colaboreze la „Europa liberă". Dar el, „enigma Caraion", de ce-a mers atît de departe cu prețul plătit? De ce a scris despre o femeie care nu-i făcuse nici un rău, ci numai bine, acele lucruri oribile?

Nu există decît o explicație – una singură, oricît am ști cum funcționa instituția și ce presiuni putea exercita ea – aceea pe care

o dă prietenul ce făcuse tot posibilul să-l readucă în viața literară: *A crezut că-i păcălește pe toți.*

Și, într-un fel, a făcut-o. În monumentalul op al dicționarului clujean, unic pînă acum în cultura română, deși netrecut de primul volum (literele A–C), lui Ion Caraion i se acordă, cu fotografii cu tot, nu mai puțin de 10 coloane. Cît lui George Bacovia, Lucian Blaga, Mateiu Caragiale, Dimitrie Cantemir, Ion Budai Deleanu și George Coșbuc. Mai mult decît lui Emil Cioran (4 coloane), Mircea Ciobanu, Petru Creția, Nicolae Bălcescu. Mai mult decît lui Eugen Barbu (6 coloane) cu al cărui destin, destinul lui Caraion seamănă, oricît ar părea de șocantă apropierea.

În fine, doar Caragiale și Creangă (16 coloane) trec înaintea lui.

Or, așa cum se poate presupune după mulțimea titlurilor, a colaborărilor, a traducerilor și după prezența lui în viața literară, pentru el nu există nimic pe lume decît poezia.Tot ce-a făcut, dicționarul o spune, n-a făcut decît „slujind-o". Ce nu spune dicționarul este că a trebuit pentru asta să-și înșele prietenii, să și-i piardă, să calomnieze morții, să-și trădeze foștii camarazi, să le fure poemele, să plătească Securității prețul cerut, orice preț, numai să scape, să se exileze cu soție și copil, și cu tot ce avea, în Elveția, unde a murit la 21 iulie 1986, de un cancer.

Nu este de crezut că tot ce a spus și scris în acel pretins jurnal Ion Caraion – despre Ecaterina Bălăcioiu și despre ceilalți – a fost obținut prin presiuni. Dar în anchetă este mai mult ca sigur că da, a fost supus torturilor și presiunilor de tot felul.

Chiar dacă interogatoriile ale căror procese-verbale s-au păstrat ar fi singurele la care a fost supus, dosarul nr.113 664 de anchetă, devenit, ca dosar de proces 73 /1959, arată că a fost interogat de 30 de ori în mai puțin de 7 luni și că, pe măsură ce se adunau paginile de declarații, acuzațiile împotriva lui se acumulau fără putință de scăpare. Publicist de stînga, înlăturat, totuși, din presă în 1946, presupune fostul lui coleg de redacție și prieten, Virgil Ierunca, pentru o serie de articole pe tema „crizei culturii", Caraion mărturisește deja în primul interogatoriu, cel din 26 martie 1958, care durează 5 ore (de la 9 la 13) că între anii '46 și '50 a trăit în clandestinitate.

Citind procesele-verbale de interogatoriu, aflăm că în perioada clandestinității Dumitru Banu încercase să-i procure un livret militar, motiv pentru care făcuse el însuși vreo lună de închisoare. Mai aflăm și că motivul pentru care stătuse Caraion ascuns fuse-

seră simpatiile lui legionare.Unui camarad de închisoare îi va declara mai tîrziu, în timpul unui popas solemn pe marginea unei stînci prăpăstioase, că pentru el „nu există pe lume decît poezia și legionarismul", deși a cîștigat mulți bani făcînd „realism socialist". Pe care se hotărîse să-l facă pe cînd se afla încă în temniță, cum voi arăta mai jos.

În 27 martie i se ia un nou interogatoriu, a cărui durată locotenentul Dracopol n-o consemnează, iar în 29 martie, după ce i se cere lista tuturor cunoștințelor lui printre fugari, este deja întrebat despre Ierunca Virgil.

De ce s-a oprit corespondența lor, îl întreabă în 1 aprilie locotenentul Dracopol, dacă au fost atît de buni prieteni, insistînd asupra relațiilor cu Virgil Ierunca, probabil, totuși, cel mai bun prieten al său. Fiindcă a intrat în închisoare. Și din nou, în 3 aprilie, cînd interogatoriul durează 6 ore (8–14) se revine la motivul primei condamnări. Caraion arată că trimisese în străinătate materiale cu intenția de a fi citite la posturile de radio românești de acolo. Și deja numele Ecaterinei Bălăcioiu apare în declarațiile lui. A evitat s-o cunoască, spune el, pentru a nu-i provoca neplăceri, deși știa că este soacra celui mai bun prieten al lui, și că ar putea relua prin ea legătura cu acesta, și deși știa că ea însăși îl căuta.

Urmează declarațiile din 4 (orele 8–13), 7 (orele 8–13), 10 (nu știm orele), 14 aprilie (orele 7–13), toate despre Virgil Ierunca, mai întîi „fugar", apoi constant „spion" și apoi, de-a dreptul absurd, „legionar", absurd pentru că – vom vedea – reputația lui Ierunca era de „trotkist", iar în evidențele Siguranței, el se afla, cum știm, pe listele cu comuniști, în vreme ce Banu și Caraion, pe cele cu legionari.[6]

Apoi: 28 aprilie, 7 mai (9–14), 9 mai (8–14), 7 iulie (20–24), 8 iulie (11–14, 30), 10 iulie (10–12) și din nou, 12–19, fără pauză de masă, dacă se poate numi masă ceea ce se petrecea în locul acela în jurul orei respective.

Apoi 11 iulie (9–14), 12 iulie (12–14), 15 iulie (13–17), 8 august 12–14, 3 septembrie (20–22,35).

În 5 septembrie 1958 Stelian Diaconescu este interogat continuu de la ora 6 dimineața pînă la ora 21, și apoi, fără pauză, de la 21 la 22,30.[7]

Probabil că a fost torturat și bătut, de data aceasta. Mai multe întreruperi și schimbări de ton, între „nu recunosc" (și pe bună

dreptate, dată fiind gravitatea hotărîtoare a acuzațiilor) și „da, acum recunosc", indică acest lucru. Prin Vasiliu Virgil, avocat, cunoscut în închisoare, la Canal, și reîntîlnit la Jilava, – care se eliberase înaintea lui și plecase prin căsătorie la Paris –, îi trimisese lui Ierunca Virgil, de la Radio Paris, nu doar poeziile lui scrise în închisoare și păstrate într-o ladă cu fund dublu, ci și 35 de file scrise mărunt, și pe o parte și pe alta, despre condițiile de viață în închisorile românești.[8]

Declarațiile dintre orele 21–22,30 sînt consemnate într-un proces-verbal separat, căci privesc o altă chestiune: s-au găsit, la gazda lui, pe lîngă scrisorile pe care Ierunca le semna „Henriette", și care-i vor aduce acuzația de înaltă trădare, și niște microfilme. Pe care i le încredințase, pînă în momentul cînd vor găsi o lupă mai bună, ca să le poată citi, Banu Dumitru. Erau microfilmele cu instrucțiuni primite de la Iani Popa.

Pentru recunoașterile de pînă acum Ion Caraion ar fi putut fi cu ușurință condamnat la moarte. Și totuși interogatoriile continuă, ca și cum anchetatorii nu s-ar fi grăbit cu instrumentarea procesului, nepretinzîndu-li-se nici măcar victime de către superiorii lor, ci doar funcționarea mașinii și „mărturisiri".

Ei îi pun în față noi materiale incriminante: documente trimise „fugarului" Virgil Ierunca.

În cele 35 de pagini, scrise mărunt și cu prescurtări, pe care el însuși nu le mai poate descifra, Caraion îi trimisese lui Ierunca un articol despre aniversarea a 75 de ani ai lui George Bacovia, aniversare în care nu era sărbătorit el, ci „o umbră"; descria acolo „spectacolul amar pe seama unui om aproape mort", conchizînd că s-ar fi adus în fața publicului „nu omul, ci moaștele sale". Articolul l-a trimis spre a fi citit la radio, declară el în anchetă, dar, adaug eu, în mesajul însoțitor al acestui articol îi reproșează prietenului că mulți au intrat în pușcării din cauza posturilor de radio la care activează ei, astfel încît scrisoarea lui nu conținea îndemnul explicit să publice materialele. Este bătut probabil și fiindcă nu recunoaște că păstrase microfilmele pentru a le descifra mai tîrziu. Cu toate astea, interogatoriile se reiau abia în 23 septembrie (de la 18 la 21), apoi în 8 octombrie (de la 11 la 13) și în 16 octombrie, cînd i se aduce o acuzație menită să-i agraveze situația. I se cere să recunoască faptul că a proiectat, împreună cu Banu, să fugă din țară. A făcut acest lucru, spune, dar nu pentru a-și continua activitatea de spionaj, ci pentru a se sustrage conse-

cinţelor activităţii de pînă acum. Se pare că ezitarea între aceste două explicaţii face ca ancheta să dureze mult (11–15), pentru că se revine la acuzaţie şi în 22 octombrie, într-un interogatoriu de noapte (17–22,20).

În 2 noiembrie este din nou interogat, în două rînduri, de la 10 la 12 şi de la 12 la 16; în 13 noiembrie se vorbeşte pentru prima dată despre Vintilă Horia şi despre *Antologia poeţilor români din exil*, care apare şi în interogatoriile celuilalt mare grup, Noica–Pillat, judecat un an mai tîrziu, dar a cărui arestare va începe deja peste o lună.

Nu înţelegem deci de ce mai continuă anchetarea lui Caraion, printr-o nouă şedinţă de interogatoriu, în 15 noiembrie (9–15). Dar în 24 decembrie i se schimbă, printr-o nouă ordonanţă de punere sub învinuire, încadrarea juridică, iar la citirea acesteia, în interogatoriul din 26 decembrie, ultimul, care durează doar 2 ore, „recunoaşte" tot: a fost recrutat de Banu pentru a culege informaţii de spionaj, de natură să pună în gravă primejdie orînduirea de stat din R.P.R.

Locul şi rolul poeziei lui Ion Caraion în literatura română nu fac obiectul reconstituirii de faţă. Aşa că pentru aceste aspecte nu am căutat date. Cei care spun însă că în cazul unui poet nu biografia, ci opera lui contează, se lovesc în cazul lui Ion Caraion de o neputinţă de a despărţi opera de biografie şi de a stabili deformările aduse uneia de presiunea exercitată de cealaltă.

Prin istoria literară de după război el a trecut ca un poet nefericit, înconjurat de o aură sinistru-eroică, iar evenimentele vieţii s-au aglomerat şi s-au amestecat cu legendele într-un ghem din ce în ce mai greu de descîlcit, care nu exercită asupra povestitorului atracţia benignă a enigmei de elucidat, ci îl învăluie, într-un *misterium tremendum*, inspirîndu-i, pentru acest întors din iad care a fost Caraion, teamă, respect, milă, oroare, şi insuflîndu-i, ca şi cerbul din poveste, mai degrabă îndemnul să-şi întoarcă ochii decît să-şi îndrepte asupra lui o privire limpede şi lămuritoare. Astfel încît, oricît de bine şi-ar cunoaşte personajul, oricît ar întreba, cerceta, confrunta mărturii şi cîntări fapte, povestitorului îi este greu să găsească tonul just pentru a vorbi despre el direct, nu fiindcă este un mare poet, ci pentru că este un om extrem de întortocheat.

Cu *bubele, rîmele, gîndacii*, cerul lui *mucegăit, muribunzi* pe care-i *ţine de mînă, rănile, lanţurile* şi *scîrba* lui de lume, cu pă-

mîntul care *mișună de șerpi veninoși*; cu părerea lui că *oamenii sînt ca lupii*, și cu oroarea lui de sine: „îmbătrînește apa în care privesc. Nu apa îmbătrînește, ci chipul meu într-însa. Dar nu-i chipul meu. Am fost înlocuit." Ion Caraion trezește printre exegeți mai mult o condescendență un pic excedată, decît admirație.

La nici douăzeci de ani, poemele lui sînt pline de *neurastenie, otravă murdară, păcat, frumusețe care nu bucură, ci înjunghie, mîini ciungi* și – parcă prea pisăloagă – vocea aceasta profețindu-ți plîngăreț, mereu te ceartă că trebuia să faci ceva și n-ai făcut:

Pe marginea dintre noapte și zi
Fără îmbrăcăminte, fără adăpost

Peste o sută de ani veți veni înapoi,
Să întrebați de inscripții, să vorbiți despre noi
Scîrbe ale lumii, cu gravitate de gong,
Trîntite comod în șezlong.

În plus, sunetele sînt aici mai degrabă stelariene.

Sau, din același prim volum, scris la nici douăzeci de ani:

(...)
Să ne întoarcem. Despărțiți-vă și scuipați în iubire
(...)
Lăsați-vă adresele, fotografiile, banii pentru arsenic.
(...)
Serile se umplu de scîrbă. Săracii nu s-au iubit niciodată între ei.
(...)
A fost o secetă mare, vorbele creșteau din cucută, nici pomeneală de cîntec.
(...)
Aveau minciunile trecere și proștii plocoane
(...)
Ne-a plecat și tinerețea. I-am dat sbilț.Ca un papagal care întotdeauna a spus ce-a vrut altul.
Am primit medalia, vierme, spune.

Îi admira și-i imita pe Arghezi și pe Bacovia. Dar prevestirile, chiar și cînd i s-au adeverit, sînt mai antipatice parcă decît ale lui Bacovia, deși nu sînt mai sumbre. Prea pare bătrîn și bolnav, și parcă nelalocul lui, ceea ce în Bacovia își găsește locul. Ca în poezia asta, scrisă tot la douăzeci de ani și chiar așa intitulată:

Cangrenă

Oraș în care putrezește tinerețea pe străzi
Oraș ca un cîine cu bube ieșit dimineața din lăzi
Oraș-idee, oraș-cangrenă, oraș adormit
mai înainte de cuvîntul sfîrșit.
Oraș în care-i o graniță care se tîrăște pe brînci, care fură
Cu tăcerea tăiată, cu moartea în gură,
Orașul în care n-am mai fost, oraș în care murim
Fără parabola intrării în Ierusalim
Oraș cu helește ie, cu sanatorii, cu depărtare
Oraș cu protestare
(...)
oraș-pămînt, oraș-plictiseală, oraș-mărăcine,
cu liniștea ruptă, cu disperare, cu cîini
Împotmolit de cicatrice pe mîini
Atît:
cenușiu, moarte, urît,
sîrme, opac...
Și mîine dimineață, descompuși, pornim iarăși la atac.

Ne-o imaginăm pe Ecaterina Bălăcioiu citind cu vocea ei sonoră – vocea ei semănînd uimitor, la vîrsta senectuții, cu aceea, atît de cunoscută, a fiicei. Ne-o imaginăm deci citind, cu glasul ei lipsit de inflexiuni calde, totuși cordial, dar mai ales netrăgînd după sine atîtea complexe, citind o asemenea poezie, pe cea care nutrea o misterioasă slăbiciune pentru Cyrano de Bergerac și ale cărei gusturi literare mergeau deci în altă direcție: grație, seninătate, discreție.

Ea chiar mărturisește în anchetă, și nu avem motive să presupunem că minte pentru a-l apăra, că nu gusta asemenea dovezi ale scîrbei de sine, chiar dacă știe – ca soție a unui rafinat degustător și gazdă, timp de peste zece ani, a tuturor poeților români moderni, că poezia nu se ia *ad literam* și că ea este „o minciună care spune adevărul". Dar chiar și așa, poezia aceasta, cu *maimuțe* care *șchioapătă, cuvinte putrezite,* cu *oropsiți* care *curățămărăcinii de bube, cu miros de păcură, de cadavre, de apă stătută, cu cîmpuri ca o hîrtie de împachetat viața buboasă, cu Isus Hristos mort în tranșee sau găsit mort în porumbiști,* i se părea prea sumbră și prea tristă, la un om atît de „gentil".

Și deci nu i-a plăcut, n-a citit-o prea insistent, niciodată. Dar pe el l-a iubit, cum spunea, ca pe un fiu. La fel a fost iubit Caraion

de-a lungul vieții lui de oameni dintre cei mai diferiți, ca fire, talent, anvergură: Nicu Steinhardt, Geo Dumitrescu, Marcel Gafton, Adrian Hamzea, Dumitru Banu, Marin Preda, Virgil Ierunca, ginerele Ecaterinei Bălăcioiu.

A îndurat atîta suferință în cei 11 ani petrecuți în închisoare, încît cei care l-au cunoscut se cutremură ca de un fel de spaimă vorbind despre el. I s-au dedicat poeme de către unii, i-au oblojit rănile alții, obținîndu-i reabilitarea juridică, i-au acordat titluri onorifice în organizații profesionale, i-au încredințat rubrici în reviste, i-au plătit dublu, triplu, înzecit și însutit colaborări și drepturi de autor, i-au publicat în anii de libertate atîtea volume, poezii, traduceri, eseuri, antologii, prefețe, reeditări, cum n-au mai publicat nici unui alt scriitor. Toate astea parcă într-un efort nu de a-i obține iertarea, ci de „a-l ierta". Altora li s-a „iertat" că au cedat foamei, fricii, torturii, poftei, dorinței de glorie: omul sub vremi. Lui, nu: ca și cum el ar fi fost altfel și altceva decît omul sub vremi. Ca și cum, în ciuda suferinței îndurate și concomitent cu ea, ar fi comis un păcat de dincolo de înțelegere și de iertare, împiedicînd nedumerirea perpetuă să se transforme în amintire. Nimeni din cei ce i-au scris dedicații și au primit pe volumele lui dedicații așternute cu grafia lui măruntă, frumoasă, supraveghează, de om care nu-și uită niciodată de sine și de o aproape congenitală vocație de a seduce pentru a putea apoi oripila, nu are despre el amintiri, ci doar nedumeriri. Iar ce îi face să se cutremure pe foștii lui prieteni nu sînt relațiile lui cu oribila și proteica instituție. După ce scrisese că „pămîntul mișună de șerpi veninoși" și că se transformase de bunăvoie în fiară, pentru a se apăra de fiare, cum singur spusese:

> Oamenii sînt ca lupii. Nu se știe cînd lupu va vedea sînge și va sări să-și sfîșie vecinul. Nu se știe cînd oamenilor le va mirosi slăbiciunea, nenorocirea sau frica mea și au să se repeadă să mă sugrume. Animalitatea e aceeași, și pînda nu-i alta. Excitantul doar lipsește, dar cînd va apare? Atunci să iau aminte la tot ce fac. Îmi poate fi fatal un gest, un zîmbet un cuvînt, ochii deschiși. (...) Am să oblig forțele sănătății și nesănătății din mine, îngerii și dracii cu care umblu în sînge și creier, am să fac din harul, cultura și inteligența mea o trambulină pentru a mă aranja. Trebuie să găsesc acel tip de viclenie pentru aceasta.

– după ce scrisese toate acestea i se puteau pesemne ierta multe. Dar de ce avusese nevoie să „se apere", la 10 ani după

moartea și azvîrlirea ei într-o groapă comună, acoperind-o de calomnii, pe femeia aceasta care nu-i făcuse nici un rău, ci doar bine?

Amintirea siluetei lui mărunte, a mersului ferit, a privirii prefăcut blajine și vocii smerite și plîngăcioase – contrastînd atît de flagrant cu filozofia aceasta, forjată în retorte de experiențe în care nimeni nu l-a urmat, astfel încît nimeni nu aruncă piatra – nu mai trezește aproape nimănui sentimente de compasiune.

Propriile-i contribuții voluntare la perpetuarea pînă la moarte a unor suferințe în care s-a afundat tot mai mult, parcă nu din dorința omenească de a și le ușura, ci din aceea de a trage după el lumea întreagă, cu prietenie, dragoste, frumusețe, devotament, curățenie, cu tot, par acum simplă poză. Ca și ura aceasta de sine, care pare azi doar o parcelă estetică de exploatat, chiar dacă, alcătuită din propria carne și propriul sînge; o poietică autodevoratoare, dar... rentabilă, și care a rentat.

Ca în acest text, de dincolo de oroare, făcut totuși cu grija de a seduce:

> Imbecilă ființă umană! Nu mă mai pot suporta, am ajuns la crize de nervi și insomnii devastatoare, sînt un caz limită. Am ajuns să-mi fie și mai greață de mine!

Și din nou:

> Ce sînt eu, voi nu știți, n-aveți de unde știi, nici de unde înțelege. Nu veți pricepe veșnic... Îmbătrînește apa în care tot privesc... Nu apa îmbătrînește, ci chipul meu într-însa. Dar nu-i chipul meu. Am fost înlocuit. Am să rămîn și dincolo de moarte o rană veșnică. Rană... Rană că... nu-mi plac oamenii.

Dar, înainte de scandalul din *Săptămîna,* natura aceasta vindicativă a reușit să inspire prietenie, compasiune, iubire și devotament. Prin ce mijloace? Poate, așa cum singur spune în pretinsul jurnal, făcînd un capital din suferințele îndurate:

> Am stat atît timp la Paris, am încercat să public poezii originale, în care îmi descriam suferințele de temniță și stigmatizam teroarea regimului socialist.

Ce spune mai departe însă este nu doar neadevărat, pur și simplu, nu doar inventat, din megalomanie, delir de persecuție și

ingratitudine: „mi-au refuzat poeziile și am fost tratat drept un ins care fac paradă de rănile mele și le expun în piață". Sînt atitudini care au survenit abia după scandalul pomenit. Sînt pagini din pomenitele odioase texte care au oripilat pe toată lumea, chiar și pe cel care le-a publicat în *Săptămîna,* personaj greu de oripilat cu ceva, ciudatul scriitor fabricat și autofabricat, Eugen Barbu.

A reușit să inspire aceste sentimente fiindcă pur și simplu și-a ascuns tuturor sentimentele. Nimeni, nimeni, pînă la celebrul scandal în presă, nu a avut cunoștință de forța urii lui, și nimănui nu i-a făcut, pe față, nici un rău.

Faptul că a mințit mai mult, mult mai mult decît era necesar pentru a scăpa de suferințe, îngreunează și reconstituirea postumă a unei biografii și așa întortocheate și ambigue, dar fără îndoială, monstruoase.

Textele acestea de istorie literară, *paufinées* ca în orațiile funebre, antifascismul scriitorului, care se înscrisese în secret de colegii săi în U.T.C., cu o lună înainte de 23 august, pentru a participa, imediat după acest moment, la scoaterea gazetelor comuniste, *Scînteia tineretului,* apoi *Scînteia* nu spun despre biografia lui nimic. Nu și-au scris încă memoriile aceia care știu, de pildă, că s-au zbătut pentru revenirea lui în viața literară și în presă, lovindu-se constant de împotrivirea, prin vocea lui Zaharia Stancu, a nu se știa cui, de undeva foarte „de sus", pentru ca ulterior să vină, recomandat din același loc, și să i se publice (vezi dicționarul lui Mircea Zaciu) între 1966–1980 – și mai ales după revoluția culturală din 1971 – un număr imens, uneori două și trei volume pe an, de poeme, eseuri, jurnal, antologii, prefețe, traduceri (deși cei care l-au cunoscut sînt de părere că nu știa bine nici o limbă și că semna, cu acordul acestora, traducerile foștilor lui camarazi de închisoare, cu interdicție de semnătură), să devină consilierul lui Marin Preda la Cartea Românească, unde să aibă puterea de a-i impune sau de a bloca apariții, în fine să călătorească mai mult ca oricare altul. Adevărul valabil azi pare să fie următorul: Ion Caraion a colaborat cu Securitatea încă din 1963 cînd, neștiind că va ieși din închisoare peste un an, va accepta acest pact. Iată ce-mi scrie un fost camarad de lagăr al lui:

> [...] Vă trimit scrisoarea pe care mi-a adresat-o Ion Caraion, după ce am descoperit, și el a recunoscut, spăsit, ignominiile la care se deda pe seama mea, în spatele meu. De asemenea, aveți, în original, niște versuri pe care intenționa să le publice după ieșirea sa din

pușcărie, în 1964 (« Eu voi face literatură realist-socialistă »); l-am convins să renunțe.
În toamna lui 1964 a redactat o scrisoare către Zaharia Stancu, în care îl șantaja cu informații pe care le deținea în legătură cu faptul că Z.S. fusese, în timpul războiului, agent al Siguranței. Șantajul i-a reușit. După prima sa întoarcere din închisoare (sept. 1955), pe Marcel Gafton, care l-a găzduit și hrănit luni în șir, l-a acuzat că a dorit să-și însușească manuscrisele pe care el, I.C., i le încredințase înainte de arestare, sperînd că el, I.C.,va muri în temniță. Marcel Gafton le ascunsese în locuința sa, cu riscul libertății lui. De asemenea, I.C. l-a învinuit că s-a încurcat cu logodnica lui, P.N.
În ce mă privește, cred că, așa cum spune Mihai Pelin, a semnat în 1963 pactul de care vorbiți.(Vezi serialul din *Expres magazin* semnat, în 1997, de autorul respectiv.)
Pe malul Lacului Sf. Ana, unde l-am dus într-o excursie, mi-a mărturisit, printre cuvioase cruci de călugăr de la Athos, că « pentru mine nu există decît legionarismul și poezia ». (Pe atunci n-aveam încă destule motive să tratez cu rezervă prima parte a confesiunii sale.) Poate de aceea s-a și însurat cu Valentina S. – martira de la Maidanek – evreică pe care a implorat-o personal și prin diverși emisari să nu emigreze în Israel.(...)
Eu nu cred să fi avut nevoie de note bune în plus, după ce lucrase cu Nicolae Ceaușescu la *Scînteia tineretului* – lucru pe care mi l-a dezvăluit abia prin 1965 și cu care nu evita să se împăuneze atunci cînd avea în vedere producerea unui anumit efect. Ca și cu alte merite: de pildă, după prima sa călătorie în Occident, mi-a spus strict confidențial: Ăștia, adică restul scriitorimii, n-au habar ce servicii de zeci de mii de dolari am adus eu regimului! Abia atunci în mine a tresărit întîiul semnal de alarmă.
Dragă doamnă, pe I.C. l-am iubit, apoi l-am detestat cu toată scîrba ce s-a adunat în sufletul meu și mintea mea. Astăzi mă rușinez de naivitatea și buna-credință cu care l-am tratat. Știam mai din timp că era meschin, rău, invidios, ros de ambiții și capabil de orice ca să și le împlinească. Dar parcă ceva mă împiedica să pricep. Nu țin minte un singur om în legătură cu care să nu fi făcut aprecieri veninos denigratoare. Pînă și pe Marin Preda, căruia îi încredințase jurnalul său intim, îl bîrfea țățește, spurcîndu-l în fel și chip. Omul, după părerea mea, a fost unul care-și purta cocoașa pe dinăuntru. Omul de litere, după părerea mea, nu.
În temniță nu mai există un alter ego pe care să ți-l împingi înainte. Dedublarea este cu neputință, măștile de prisos. Acolo rămîneai tu însuți, fără retușuri, singur și gol. Acolo silnicia făcea legea supraviețuirii și n-am putut fi toți eroi. Umilințele, bătaia, foamea mentală supuneau viața unei alte gravitații. Pe mulți, poate pe cei mai mulți,

ne-au aruncat în pușcării nu strîmbe himere sau bravada gratuită. Unii, e drept, au transformat suferința în caricatura acesteia, ca și cum n-ar fi avut de unde să moară. Dar e foarte greu, poate cu neputință, să-ți imaginezi cîte fețe are slăbiciunea omenească. Nu îmi permit să vă dau sugestii, dar vă rog să priviți aceste realități în față. Încercările noastre nu pot constitui un capital politic. În cel mai bun caz, ele rămîn o aură de ordin moral. Dacă, și cît mai rămîn... Dar așa trebuie să rămînă imaginea deținuților politici anticomuniști. Menajați-l pe cît puteți pe Ion Caraion. O veți face menajîndu-ne pe noi toți (...)

Adrian Hamzea.

Reproduc aici și mica scrisoare pe care Caraion i-o adresa prin 1968 interlocutorului meu, răspuns la revolta acestuia că și-a însușit niște texte ale lui:

Sînt mîhnit. Mîhnirea ta voi încerca însă s-o împuținez. Și s-o transform în ceva care să nu semene cu pricinile ei. Ci cu ale lui, ale lui Christos a înviat!

Ion.

Nu mai transcriu din poemul „realist socialist" trimis de corespondentul meu, și el în facsimil, neimportant pentru reconstituirea de față. De ce l-a scris Ion Caraion iarăși nu este important. Sînt mulți șefi de redacții în acele vremi, care, nescriindu-le cu mîna lor, au putut obliga pe alții, tineri dornici să-și vadă textele publicate, să-și pîngărească în locul lor condeiul. Sînt oameni care au devenit delatori la Securitate, pentru că n-au avut „pile" destul de mari... la Securitate, să scape de această îngrozitoare „sarcină". Dar, dacă nici el n-a putut să scape, dacă tot se săturase și a vrut să plece, dacă a vrut să plece cu orice chip, de ce a scris el singur, și numai el, asemenea orori despre cei mai buni prieteni ai lui? Foarte probabil – deși adevărul acesta este identic celui susținut de Securitate, ceea ce din principiu ar trebui să ne facă bănuitori – ca instituția să-i fi cerut aceste 40 de pagini, 20 pentru unul și 20 pentru celălalt, despre cei doi cei mai devotați prieteni ai lui, Monica Lovinescu și Virgil Ierunca, lucruri abjecte și nefolositoare pentru anchetă: pretinse iubiri clandestine ale unuia și ale celuilalt, meschinării, slăbiciuni, boli, suferințe ascunse, numai pentru a fi sigură că noul fugar nu va colabora niciodată cu „Europa Liberă". Ceea ce s-a și întîmplat curînd.

Cine citește însă cu atenție aceste texte și este familiarizat cu „genurile" și „speciile" literaturii securistice, tonul, întorsăturile

de frază, clișeele și metaforele stilului ei, nu se mai poate mulțumi cu acest răspuns. Colaborarea lui Caraion – nu doar răspunzînd unui șantaj și unor presiuni, ci supralicitînd, venind în întîmpinarea nevoilor instituției, făcînd exces de zel, înțelegînd foarte bine ce i se cere și executînd ca un maestru – trebuia să servească unor scopuri precise: confecționarea unor „portrete literare", mai adevărate decît adevărul, ale adversarilor ce trebuiau distruși. Printre ei, Monica Lovinescu și Virgil Ierunca și, post-mortem, Ecaterina Bălăcioiu. Or, la această „operă" scriitoricească totuși, puțini scriitori mari, sau considerați ca atare, au consimțit să contribuie. Astfel că, din punctul acesta de vedere, păcălitul tot Caraion a fost, și nu Securitatea. El nu și-a imaginat probabil că Securitatea va renunța la orice aparență de onorabilitate și își va dezvălui mecanismele-i odioase, numai pentru a-l strivi între ele pe unul dintre cei ce o servise și n-a vrut de la un moment dat s-o mai facă.

NOTE

1. Ca un detaliu semnificativ în sine, reproduc aici acest fragment de interogatoriu desprins dintr-un alt dosar – 118 988, al lotului Noica–Pillat – cuprinzînd 19 volume, cu mai bine de 500 de file fiecare:

8 martie 1960

Întrebare: În cursul anchetei ai vorbit, între alte persoane, și despre numitul Benea. Precizează dumneata în ce împrejurări l-ai cunoscut pe acesta?

Răspuns: Pe avocatul Benea, al cărui prenume nu-l reținut, l-am cunoscut din auzite, din anul 1958. Am auzit despre el de la Ranetti Constantin, care la începutul anului 1958 a devenit secretarul lui Benea, funcție pe care a deținut-o timp de cîteva luni. Nu știu dacă Ranetti Constantin l-a cunoscut înainte de anul 1958 pe avocatul Benea.

Personal l-am cunoscut pe avocatul Benea în luna februarie 1959, în casa lui Ranetti Constantin, cu ocazia unei mese dată de acesta, aniversînd doi–trei ani de la căsătorie. Cu acest prilej am fost mai multe persoane de față.

Întrebare: Cine a mai fost de față cu ocazia sus-amintită și ce discuții ai purtat cu avocatul Benea?

Răspuns: La aniversarea amintită mai sus au mai fost de față mai multe rude de-ale lui Ranetti și niște colocatari ai acestuia, pe care nu-i reținut nominal. Avocatul Benea a venit mai tîrziu și întrebîndu-l pe Ranetti asupra motivului pentru care întîrzie Benea, mi s-a răspuns că acesta din urmă a avut în acea zi un proces greu, de spionaj, în care a pledat și probabil din această cauză și întîrzie. Ranetti C-tin nu mi-a dat amănun-

te despre procesul respectiv, deoarece nu luase parte la dezbaterile lui. După ce a venit și avocatul Benea, am fost prezentat lui ca prieten al lui Ranetti Constantin. După ce am mîncat și am discutat diverse probleme, l-am întrebat ce proces dificil a avut în acea zi, deoarece aflasem acest lucru în prealabil de la Dinu (Ranetti). Benea mi-a confirmat că a avut un proces destul de greu, fiind vorba de spionaj. La întrebarea mea despre cine este vorba, cine sînt inculpații, Benea mi-a dat cîteva nume, dintre care reține pe: Banu, Caraion și, cred, doamna Lovinescu. Auzind de numele lui Caraion Ion eu am tresărit și i-am comunicat lui Benea că am fost bun prieten cu Caraion Ion, rugîndu-l totodată să... (pagină lipsă)

...Din februarie 1959 cu ocazia menționată mai sus, nu l-am mai întîlnit pe Benea și nu am mai auzit nimic despre el, deoarece la 26. III același an am fost arestat. L-am revăzut pe Benea cu ocazia procesului meu, cînd m-a apărat pe mine și pe Radian și cînd mi-a spus că a fost angajat de către mama mea.

Vocea care vorbește aici, a altui „personaj", și făcînd parte din cealaltă „poveste", este chiar vocea scriitorului Constantin Pillat, condamnat și el, în martie 1960, la 25 de ani de muncă silnică, la fel ca și filozoful Constantin Noica și alături de: Alexandru Paleologu, Nicolae Steinhardt, Arșavir Acterian, Al. I. Teodoreanu, Vladimir Streinu, Sergiu Al. George, Marietta Sadova, care au primit pedepse ceva mai mici – de la 20 la 7 ani. Ranetti și Radian (unul avocat și celălalt medic) fac parte din același lot, primul pentru că a copiat din dosarul unui client (și a citit prietenilor) poezii „subversive", iar celălalt fiindcă a participat la discuțiile respective. Avocatul al cărui prenume Dinu Pillat nu și-l amintește, este Jaurès Benea, apărătorul din oficiu al lui Dumitru Banu în acest proces, avocat ilustru, care a murit, prin anul 1987, în București.

Ce-am urmărit citînd această pagină, pe care, și cu riscul unui ocol plictisitor, nimeni în locul meu nu s-ar fi abținut s-o citeze? N-am vrut, departe de mine, să copiez unul dintre acele trucuri ale romancierilor clasici, care-și mutau personajele dintr-un roman în altul, ca să ne determine să credem în realitatea lor. Am vrut poate, într-o măsură, să împărtășesc cititorului meu surpriza „estetică" în fața realului care imită ficțiunea. Dar numele lui Ion Caraion, apărut în dosarul lui Dinu Pillat, și cel al lui Dinu Pillat, în dosarul lui Ion Caraion (traducîndu-se în limbajul vigilenților paznici ai cetății prin: „numele lui Caraion apărînd în discuțiile subversive ale grupului Noica–Pillat și invers") și dînd verosimilitate unei lumi deja mai puțin decît fictive: uitată, ne mișcă și altfel. În absența memoriilor necosmetizate, a mărturisirilor directe, a documentelor de istorie orală, lumea literară a anilor 1955–1960, efervescentă și retrezită brusc la viață de „spiritul Genevei"(cum spune unul din rarii ei memorialiști, Alexandru George care, depășind pactul necosmetizării, păcătuiește cîteodată prin cinism), nu mai este de regăsit decît în aceste dosare. Lumea aceasta seamănă cu lumea unui foarte prolific și imagi-

nativ romancier clasic, a unui Balzac. Personaje episodice într-un „roman" — numit „118 988 — Lotul mistico-legionar", devenite personaje principale în altul — numit „113 668 – Rugul aprins" și trecînd, ca personaje secundare, într-un al treilea, cu alt număr – „Jucătorii de bridge", apărînd apoi, doar ca să rostească o singură replică, în „Lotul homosexualilor", și să moară, lumea aceasta deci alcătuia un adevărat țesut, o rețea, în care toți se cunoșteau mai mult sau mai puțin, toți își intersectaseră măcar o dată drumurile, în care se citeau aceleași cărți, aduse din aceleași locuri, pe aceleași filiere clandestine, de aceiași mai norocoși călători, se discutau aceleași idei. O lume a saloanelor, cum observă unul din „personajele" ei, Al. Paleologu, fiindcă în epoci de teroare și interdicție a liberei expresii înfloresc saloanele.

Despre procesul Noica–Pillat a apărut deja o excelentă carte, *Anatomia mistificării* de Stelian Tănase, Humanitas, 1997.

2. Ar fi extrem de interesant un studiu, o reconstituire a acestui aspect al răsturnării operate de „războiul claselor" început în 1944: o societate care „și-a luat destinul în propriile mîini", refuzînd să mai fie condusă de creierele ei, cum este îndeobște condus orice organism, și care și-a pus academicienii să măture străzile, și gunoierii să dirijeze treburile statului. Ce făceau intelectualii trimiși la munca de jos? Vladimir Streinu a fost zugrav, zidar-mozaicar la o cooperativă meșteșugărească, făcînd parte din echipa care a construit fîntîna arteziană în formă de crin din parcul Protopopescu Pake; Dinu Pillat a lucrat ca pontator pe mai multe șantiere; Alexandru Paleologu, muncitor pe mai multe șantiere; Ion Ioanid, fiul ministrului liberal din perioada interbelică, Tilică Ioanid, a făcut, la ieșirea din închisoare flori de plastic într-o fabrică, și lista este extrem de lungă... Mulți dintre ei au trăit asemeni celui mai important cronicar al „cronicii ei mărunte", Platonov, care a traversat epoca măturînd curtea interioară a unui mic soviet de deputați. Întrebarea este cît de mulți au fost asemenea intelectuali, și cîți de bună voie, adică alegînd această soartă, și nu fiind azvîrliți în ea, preferînd-o mai degrabă decît să colaboreze. Există voci care spun că, dacă lucrul acesta s-ar fi petrecut, dacă savanții și scriitorii români s-ar fi amestecat cu „poporul" îmbrăcînd haine de spălători de geamuri și măturători, ca cehii, lucrurile ar arăta altfel la noi, azi, ar arăta ca în Cehia. Dar această analiză depășește intențiile reconstituirii de față.

3. Este poate singurul fragment în care răutatea neverosimilă a lui Ion Caraion impresionează mai mult decît talentul. Culmea este că tot ce spune el este exact: toate elevele Ecaterinei Bălăcioiu își amintesc de volumașele din care li se citea, tuturor le-a spus că seamănă cu fiica ei, de altfel nu a avut decît eleve, singurul ei prieten tînăr fiind chiar autorul acestui portret injust și, probabil de aceea, rezistent.

Că Ecaterina Bălăcioiu era o femeie cu multe preocupări intelectuale, că o interesau și știrile, nu trebuie să mai spunem. Securitatea a avut grijă să înregistreze conversațiile ei și să vadă că era la curent cu tot ce se petrecea în estul Europei ocupate și în lume. Dar a reduce dorul la o boală psihică și a nu tresări deloc la acele „dulcegării" nu poate să însemne decît un lucru: Caraion era de fapt, și cu sufletul, al lui Ciocan Dumitru și al lui Francisk Butika, era de fapt, prin împietrire la suferința altora, de-al lor.

Aceeași uscăciune sufletească operează și asupra fiicei:

„Corespondența dintre mamă și fiică continua intens, ele se iubeau, se obsedau, își făgăduiau de toate, își aminteau de toate, își comunicau cîte în lună și-n soare (...), își trebuiau nespus, își doreau fierbinte să se revadă, nu conteneau a-și purta o afecțiune ieșită din comun, ceea ce – după mărturisirea doamnei Bălăcioiu – îl și determinase pe critic, pe formalul tată, să afirme că între mamă și fiică nu parvenise niciodată a fi deplin retezat cordonul ombilical. Limita sa de suportabilitate nervoasă, pomenesc de Monica Lovinescu, și exact asta am vrut să scot în relief, cedează foarte ușor cînd o duce gîndul, iar și iar, către mortul familiei sale."

Culmea este că și ce spune aici este adevărat. Acum am să citez (din revista *Ethos*, nr.1, Paris, 1973, pp. 165–219) paginile din 1960 ale unui jurnal, cel al lui Virgil Ierunca, ginerele Ecaterinei Bălăcioiu, publicate la 8 luni după sentința și întemnițarea acesteia:

1 ianuarie 1960

Revelionul cu Monica. Singuri. Monica e numai îndurerare.Toată bucuria ei de altădată, bucurie mereu reinventată, a dispărut. (...) Ce va aduce acest an? O vom avea lîngă noi pe mama Monicăi? E tot ce ne dorim. E tot ce nădăjduim.

(...)

11 ianuarie 1960

Monica oscilează între un optimism chinuit și voința ei mistuitoare de a face totul pentru a-și scoate mama din închisoare.

(...)

25 martie 1960

Monica(...) nu mai trăiește decît pentru a-și vedea mama scoasă din închisoare. Inventează tot timpul noi posibilități de intervenție. Și-a pierdut liniștea. Doarme numai cu somnifere. Este parcă un alt om: profund nefericit, obosit peste măsură, cu o uimitoare energie totuși de a se zbate, de a se agăța de orice speranță.)

Pentru ca, după alte 6 luni de audiențe, anticamere, petiții, memorii, la aflarea morții, să scrie:

„Sfîrșitul lumii. Monica."

O scrisoare pe care le-o expedia din Viena, în 19 iulie 1960, Nae Marin, de la Radio București, confirmă vestea.

4. Ca și cum ar vrea să sugereze că, în chiar „timpul trăirii", oamenii nu se iau tot așa de în serios ca în „timpul mărturisirii", ca să parafrazăm un titlu cunoscut, nu-și îndreaptă nodul de la cravată și nu-și pun în ordine ținuta, fiindcă nu se știu în permanență priviți de ochiul sever al posterității. Ea mai spune că părerile politice în numeroasa și heteroclita redacție de la *Timpul* erau cu mult mai amestecate și mai diverse, și mult mai puțin importante decît au devenit mai tîrziu; și că doar listele întocmite pentru Siguranță de către Constantin Virgil Gheorghiu – împărțind redacția în legionari și comuniști – ar da, dacă le-am avea acum la dispoziție, o imagine mai clară, deși mai mincinoasă, asupra lor la acea dată. Astfel, în listele celebrului mai tîrziu autor al *Orei 25*: Miron Radu Paraschivescu, Virgil Ierunca, Geo Dumitrescu, George Ivașcu, George Macovescu, Stephan Roll etc. figurau la comuniști, în timp ce Dumitru Banu și Stelian Diaconescu (Ion Caraion), Tretinescu, Sîrbulescu, la legionari; că reputația de comunist sau de legionar era tot atît de nerecomandată, pericolul de a fi trimiși pe front planînd în mod egal asupra tuturor, dar că alte probleme vederile politice diferite și schimbările lor nu ridicau pentru membrii redacției. Și nici nu afectau relațiile dintre ei. Dimpotrivă: Dumitru Banu, de pildă, acreditat la Ministerul Sănătății, era cel care procura, prin relațiile lui, medicamente pentru colegii cu alte acreditări, sau fără nici una. Geo Dumitrescu și Virgil Untaru, studenți la Litere, inițiatorii deja interzisului *Albatros*, erau nedespărțiți de o vreme de talentatul și cu doar 3 ani mai tînărul lor coleg, ale cărui poezii le remarcaseră la „Poșta redacției", fără să apuce să le mai și publice, student și el la Litere. Și amîndoi nu dădeau nici o importanță faptului că noul lor prieten nu era ca ei, de stînga, ci mai degrabă legionar, dacă ne-am lua doar după cele două-trei poezii scrise în *Falanga*. Iar Constantin Virgil Gheorghiu – acreditat pentru faptul divers la Prefectura de poliție a capitalei – îi turna nonșalant pe toți, într-un *donnant-donnant* descoperit mult mai tîrziu, la aceeași prefectură. Care-i proteja mai degrabă decît îi persecuta, din moment ce trimitea un inspector cu incriminanta listă și i-o arăta îngrozit directorului. Care, la rîndu-i, își apăra oamenii cu imbatabilul argument: „I-aș ține eu aici dacă ar fi comuniști sau legionari?"

Aceasta susține, cel puțin, „istoria orală", rar și greu fixată în memorii de cei ce-ar putea-o încă face. Și aceeași istorie spune că eminentul ziarist Mircea Grigorescu, sub direcția căruia a ucenicit și Marin Preda (vezi *Delirul*), îi „ținea" totuși, iar diferența de opinii politice dintre protagoniștii celor două liste la fel de puțin confortabile nu era încă atît de periculoasă cum s-a dovedit mai tîrziu.

Astfel că, trecută sub tăcere ca nesemnificativă de dicționarul lui Mircea Zaciu, opțiunea legionară a lui Ion Caraion nu era un secret pentru nimeni. Cît despre „activitatea de militant antifascist la *Timpul* și *Ecoul*", pe care i-o atribuie, și ea apare doar ca un inutil retuș pe care „timpul mărturisirii" îl aduce, din pur cavalerism „timpului trăirii". Înființat, la sugestia lui Mihai Antonescu, de Mircea Grigorescu, tot cu o parte a aceleiași redacții, în vederea unei eventuale apropieri de Aliați, *Ecoul* va fi ceva mai puțin pe linia oficială a momentului, cea impusă de alianța cu nemții, nu însă antifascist, în orice caz, transformîndu-se, după victoria sovietică, în *Tribuna poporului*. Dar nu prin condeiul lui Ion Caraion, neapărat. Acesta va deveni „antifascist" de-a binelea, abia cu o lună înainte de 23 august, cînd se înscrie la tineretul comunist și înființează *Scînteia tineretului*, unde, ca secretar general de redacție, își va chema foștii colegi să colaboreze.

5. Și în privința aceasta lucrurile au stat în realitate altfel, dar pentru a le povesti trebuie să facem un ocol și să începem, fără nici o legătură cu nimic, așa:

În 1942, pe Sergiu Filerot nu-l chema Sergiu Filerot. El se numea Gheorghe Niculescu și la numele acesta cu totul nepoetic își agățase, pentru versurile lui mai degrabă tradiționalist pășuniste și la fel de nepoetice, un pseudonim mai mult decît nepoetic, de-a dreptul ridicol, deși patetic, cum îi era și firea. Se autobotezase *Veghe*, era secretar la *Tiparul universitar*, aspira să-și facă o editură a lui proprie și între timp îi tipărea acolo pe iconoclaștii lui prieteni de la *Albatros*. Contaminat de elanul contestatar al acestora, incitat de ironiile lor și înzestrat de ei cu un nume demn de un poet, Sergiu Filerot va scrie un volumaș de poeme, nu mai inspirate decît cele dinainte, dar într-un limbaj evident înnoit, dur, voit prozaic; pe pagina de gardă înscrie pentru tipar dedicația: „Eroilor hoituri prietene ale corbilor închin aceste îngenunchieri ale omului." Ultima secțiune din placheta fostului Gh. Niculescu-Veghe, numit acum Sergiu Filerot, vorbește cu un curaj și o cruzime a detaliului ieșite din comun despre „războiul sfînt", despuiat în viziunea lui de orice sfințenie:

Hei, Omule de jos,
Tu nu pricepi că trebuie să rămîi îndobitocit?
Tu nu trebuie să ai cunoștințele Scamatorului botos.

(...)
Semenul meu cu creier nebun și brațe de fier
Își scaldă motoarele în uleiul –standardizat – de sînge.
Angrenajul roților plînge
Și duduie pagini de romancier

(...)
Și-acum, în cîmp lunatic, roși rubini

fixează – fiindcă nu credem în strigoi –
hoiturile eroilor doar – și tot atîția asasini...
Pentru că e sîrmă ghimpată și război... război...

Poetul astfel schimbat la față primește pe manuscris semnul de interdicție al cenzurii, dar lucrînd într-o tipografie, și-l publică totuși. Volumul, intitulat *Om*, purtînd sigla Editurii Alfa și data de apariție 1942, poate fi văzut azi în orice bibliotecă publică mai dotată, la fel ca și cel, care n-ar trebui văzut dacă a fost interzis, al lui Ion Caraion.

Condamnarea la moarte, pe care i-o aduce nesocotirea interdicției de publicare, îi este comutată lui Sergiu Filerot și este trimis pe front, în batalioanele de pedeapsă, de unde scapă probabil grație staturii lui bondoace și numărului uriaș de dioptrii care trebuie să-l fi pus la adăpost în vreun birou. Dar despre episodul acesta Preda, în *Viața ca o pradă*, și Filerot însuși au lăsat memorii.

Cu *Panopticum* lucrurile stau altfel: el apare, și este un volumaș la fel de subțire, mai consistent poetic decît al lui Filerot, dar cu excepția cîtorva texte din ultima secțiune (*Coșmar, Spital*) explicit vorbind despre război, cu totul inofensiv din punctul de vedere al cenzurii.

Am să merg cu voi, pomilor, prin seară,
voi fi mînios pe umbletul vostru domestic, oval...

Să observăm că tonul de elegie pașnică n-are nimic supărător pentru cenzură, orice cenzură.

În ce fel a ajuns condamnarea la moarte a lui Sergiu Filerot să îmbrace biografia lui Ion Caraion nu știm. Doar dacă nu avem chiar în clipa aceasta privilegiul rar să surprindem istoria în exercițiul funcțiunilor ei ilicite, cînd, cu oroarea-i știută de nesemnificativ și aleator, zgîrcită și econoamă în schimb cu faptele glorioase, le culege de pe vastele ei cîmpuri de bătaie și le lipește de biografiile celor care le merită, despuindu-i pe cei care le-au săvîrșit. Deposedîndu-l, astfel, pe Sergiu Filerot, și așa obscur și sortit uitării, pentru a-l împodobi pe Ion Caraion, deja urcat în trenul glorios al eternității, pentru ca nimic din ce-i glorios și măreț să nu se piardă. Puțin injustă, desigur, dar necesară Istoriei cu „i" mare escrocheria asta, de a recupera meritele și eroismele unor anonimi, lipindu-le pe epoleții plini de stele ai generalilor victorioși. Sau, dacă cititorul mai suportă o podoabă stilistică: la fel se face cu cizmele noi ale soldaților morți: se scot în pripă, ca să încalțe picioarele putînd să alerge și să lupte, ale soldaților încă vii...

6. Ne-am putea întreba de ce nu este interogat Caraion și despre prietenii aflați în poziții mai bune, cel puțin momentan: George Macovescu, George Ivașcu, Miron Radu Paraschivescu, chiar Marin Preda. Sau de ce n-au vorbit ei, în timpul interogatoriilor, despre asemenea prieteni providențiali la ananghie? De ce Isaak Babel, care-l frecventase pe Beria

înainte de arestare, n-a uzat de această relație, lăsîndu-se condamnat la moarte și împușcat? De ce inginerul Nicolae Vasilescu-Colorado, și el condamnat la moarte și împușcat, nu s-a prevalat în anchetă de partidele de tenis cu Ion Gheorghe Maurer? Relațiile între cei care nimereau din greșeală trapa și cădeau în infern și cei care nu doar o ocoleau și rămîneau deasupra, dar erau chiar bine agățați de putere, sînt adesea foarte strînse: rudenii, prietenii, chiar iubiri. De ce unii nu-i salvau pe alții se înțelege de la sine. Explicația faptului că numele celor „de deasupra" nu apar niciodată în documentele ce încep să iasă, cu miasme cu tot, din „subterane" – de parcă între cele două lumi chiar ar fi discontinuitatea dintre „lumea aceasta" și „lumea cealaltă" – abia acum o aflăm, însă. Într-o senzațională carte apărută în 1994 la Seuil, în Franța și tradusă și la noi, recent, Pavel Sudoplatov, una din cele mai sinistre figuri printre călăii lui Stalin, șeful misiunilor speciale (citește „omoruri speciale"), o explică: în serviciile de securitate existau echipe care „curățau" dosarele, documentele, procesele-verbale de numele celor ce nu trebuia să apară în ele. De aceea în declarațiile lui Caraion nu apar George Macovescu sau... Nicolae Ceaușescu.

7. Și despre acest lucru ar trebui să se scrie într-o zi. Nebănuita rezistență la tortură și oboseală a corpului omenesc i-a făcut pe mulți dintre cei care n-au trecut prin această experiență să creadă că este vorba de o pură invenție. Mi-a căzut în mînă anexa medicală a fișei de penitenciar al lui Nicu Steinhardt, care avea, la un moment dat, 40 de kilograme; Belu Zilber, la 1,51 m înălțime ai lui, avea, după 16 ani de închisoare, 40 de kilograme. Corneliu Coposu intrase în închisoare cu 120 de kilograme și ieșise cu 50, iar imensa burtă de om gras a lui Mircea Vulcănescu devenise un șorț de fierar, care-i atîrna pînă la genunchi, înainte de a muri.

8. Unul dintre cele mai grave capete de acuzare în procesul Noica–Pillat era asemănător. Pe Mitucă Ion, ieșit din închisoare, îl trimisese Dan Cernovodeanu, rămas închis, la vechiul lui coleg de liceu, Dinu Pillat, cerîndu-i acestuia să expedieze un memoriu de 50 de pagini, în Occident, fostului său cumnat, Mihai Fărcășanu (Mihail Vilara), cu informații despre condițiile din minele de la Cavnic și Baia Sprie – unde pe toți îi cunoscuse și – scrisese unul dintre ei, dintr-un lot mai vechi, chiar dacă reînnoit, Ion Ioanid – lumea „subterană" fiind o țesătură în care fiecare fir s-a întrețesut măcar o dată cu alt fir.

Ultimele pagini de jurnal cu Ecaterina Bălăcioiu

Înaintea sărbătorilor de Crăciun ale anului 1957, cu bilanțurile lor dureroase, numai ocupațiile, solicitările familiei și firea ei practică, totuși, o salvează pe Ecaterina Bălăcioiu de la dezastru. În 16 decembrie – mărturisire deja a capitulării în fața inevitabilei sărbători – se hotărîse de dimineață să meargă cu Lila la două filme, cînd îi telefonează deodată, din gară, sora ei Azota. Prea încărcată de bagaje pentru a veni pînă la ea, și cu prea multe ore pînă la trenul de legătură, o invită în gară, unde pălăvrăgesc despre probleme familiale de la 9 la 13. Atît de solicitată, de iubită, de necesară, cu sfaturile și eficacitatea ei, pe care o subliniază de fiecare dată cu un narcisism vag, cu un așa de dezvoltat simț al răspunderii familiale, ai spune că va străbate fără să-l resimtă golul sărbătorilor. Dar nu: totul, inclusiv peroanele pline de bagaje, sacoșe burdușite cu provizii, oamenii agitîndu-se, venind și plecînd, o readuc la ale ei:

> Și iată, iubito, lumea începe să se gîndească la sărbătoarea pomului de Crăciun, la revelion.
> Numai de-ar trece cu toatele repede!
> Mă consolez zicîndu-mi că de azi într-o lună toate vor fi de un trecut recent. Am poftă să zîmbesc, observ că sînt pe cale de a pune balsam pe rană; am zîmbit și pentru faptul că, de un an, în fiecare seară mă rog: „Fă, doamne, să-mi revăd copilul în 1957." Va trebui să schimb această cifră pe care am bolborosit-o cu foc 365 de zile, pentru a-mi da încă o dată seama că sînt o necredincioasă și o iluzionistă.[1] Un pic de amărăciune nu-mi stă rău, nu-i așa, dulcea mea Mouette, la sfîrșitul unui an în care totuși am trăit, am visat, am îndrăznit să sper! Toate acestea le datorez incredibilei și încăpățînatei mele energii, și unui firicel de speranță înrădăcinat în împărăția lacrimilor, a groazei și a speranței. Ți-o datorez ție, pentru că tu exiști, tu, care ești totul pentru mine, pe care te ador așa cum adori divinitățile intangibile.

Iartă această mică declarație la sfîrșit de an, ca o șoaptă în biserica minunată unde toate speranțele par realizabile, iar rugăciunile, sufletul vieții.

Despre zilele cînd, din „notele de supraveghere a obiectivului BALAGIA, efectuată de la ora 7 la ora 23", aflăm că „în tot cursul zilei aceasta nu a părăsit domiciliul" și că „supravegherea continuă", iar din înregistrările în casă, cu microfonul, că „liniștea s–a menținut toată ziua", întreruptă din cînd în cînd „de zgomotul pașilor Ecaterinei" trecînd parcă fără rost „dintr-o încăpere în alta", de cîte o scurtă și „neconcludentă" convorbire telefonică, de sunetele neinteligibile ale emisiunilor radio, pînă la ora 22,30, cînd „liniștea se instalează în casă și domnește toată noaptea", fascinați de jocul acesta al multiplicării unghiului camerei (ascunse!) găsim uneori și acea „focalizare internă" – cum se spune în tratatele de naratologie, vocea, ochiul naratorului, de parcă, fără să știe, Ecaterina Bălăcioiu ar colabora cu urmăritorii ei la scrierea impersonală a propriului roman:

Apreciez nespus de mult, scrie ea în 17 decembrie, duminicile în care nu trebuie să părăsesc casa, cînd de dimineață și pînă la 11 seara ascult muzică. Mă întorc la 11 noaptea în odăița mea, scoțînd un suspin de ușurare. Și cînd te gîndești cît îndrăgesc această cameră, ca pe o ființă omenească! Oh, e puțin spus. Martora vieții mele, mută și discretă, ea este rînd pe rînd locul diferitelor îndeletniciri, mormînt, infern, dar și prietena vieții mele, discretă, primitoare, tăcută, care participă la viața mea, la lacrimile mele, la cele mai mici emoții și suspine. Este aproape alter ego-ul meu neînsuflețit, dar căruia îi împrumut aproape o sensibilitate omenească. Aș lăsa-o în urma mea cu un sfîșietor regret, ca acela dat de despărțirile definitive dintre oameni.[...]

De Moș Ajun voi fi singură-singurică, căci Lila este de gardă. De revelion va fi poate Lucette la mine, aș vrea atît de mult ca Lila să aibă distracții potrivite cu vîrsta ei în acea zi. Iată pe scurt programul meu de sărbători. De sărbători o să aveți la masă cele două tacîmuri ale voastre, ca-n fiecare an. Și cele două cupe de șampanie. N-am să fiu deci singură, chiar dacă Lucette nu vine și Lila se duce să danseze (adoră dansul), căci vă voi avea pe voi aici, în gîndul meu, în această cameră pe care o cunoașteți din fotografiile pe care vi le-am trimis acum doi ani.
Vă promit că în aprilie, dacă evenimentele o vor permite, îmi voi reînnoi cererea, rămîne ca voi să-mi trimiteți acordul pentru această

lună, pentru că nu e valabil decît pînă la 1 aprilie. Încep să-mi fac proiectele, să-mi planific dorințele și munca pentru anul viitor.
Sînt obosită. Toată lumea doarme. Vecinii mei se culcă la 8 și jumătate, Lila s-a culcat azi la zece și am impresia că toată lumea asta stranie este un efect al unui vis malițios și că... voi ați putea fi alături. Dar fericirea nu-i este îngăduită, în această lume josnică, și în acest vis, mamei cu părul alb care se stinge de dragoste și de dor pentru voi, scumpii mei.

Este ultima scrisoare din 1957.

Dosarul pe anul 1957 se termină cu cîteva note scurte, adunate de la diferite direcții; unele, neidentificabile, semnalează că „fugara Lovinescu Monica trimite colete la următoarele persoane"; altele prezintă conținutul pachetelor, care „a fost redat în circuitul vamal" și precizează că „destinatara este urmărită de D.V.S. (direcția a II-a), iar expeditoarea de direcția I (notă informativă semnată, coincidență, de un N. Panaitescu, locotenent-colonel); o telegramă nedatată, corect tradusă: „Sans nouvelles de maman, prière me télégraphier si elle est bien portante, merci"; încă o dată, telegrama conținînd urări de sărbători VOEUX FERVENTS ESPOIR GRAND AMOUR, MONIQUE VIVIEN, echivalată delirant, neverosimil: „De la urmașii voștri multă dragoste."

Un ultim document, datat 20 decembrie 1957; e o notă informativă întocmită de un agent PĂTRAȘCU, în casa (probabil conspirativă) nr.3055, în prezența locotenentului-major Csomos Alex. Agentul raportează:

În ziua de 17.XII. 1957 m-am deplasat la București pentru a lua contact cu doamna Bălăcioiu, conform planului.

Am sosit la București la ora 17, iar în jur de 18 am dat un telefon, pentru a vedea dacă o pot găsi. Nu mi-a răspuns.

În ziua de 18.XII, în jurul orei 8, i-am dat din nou telefon (33273) și am găsit-o acasă, i-am spus cine sînt și am adăugat că am să-i dau o scrisoare de la d-na Mihail.

La început mi-a spus că numai a doua zi mă poate primi, fiind foarte ocupată, apoi a revenit, spunîndu-mi să o caut acasă, între orele 13,15–13,30.

La ora 13,10 am fost în B-dul 6 Martie 95 B, ap. 45 unde locuiește cea în cauză. Nu sosise încă. Am așteptat-o în hol pînă în jurul orei 13,20, cînd a venit.

Discuția pe care am început-o a decurs astfel:

I-am explicat cu ce ocazie am ajuns în posesia scrisorii de recomandație și i-am explicat ce a-și (sic!) dori. De la început mi-a spus că-i vine foarte greu să mă servească, nu pentru faptul că ar incomoda pe Monica, sau material, dar sînt foarte mari greutăți pentru sosirea acestor medicamente, pentru că trebuie să obții un certificat medical, să te înscrii la vamă și să ți se dea aviz din partea unui medic, și în general „doctorii comuniști" spun că există și în republică medicament similar.

Arată că acest lucru ar fi posibil dacă ar fi cineva să se ducă la Paris, că ea mi-ar face bucuroasă scrisoarea de recomandație.

A primit și ea medicamente de la Monica, pentru sciatică, dar deși i-au fost aduse ultimele printr-un „scriitor", acesta le-a încurcat și în pachetul ei a găsit o serie de medicamente care nu i-au fost necesare. De altfel, acesta spune că e singurul sistem mai sigur, deci dacă am pe cineva. I-am spus că ar fi posibil, pentru că am un văr care ar putea să meargă cu echipa sportivă. Dacă am, „voi putea să te servesc cu plăcere".

Am trecut apoi la altă problemă, am întrebat-o cum o duce material, natural după ce m-am văitat eu nițel.

Îmi spune că trăiește cu 750 de lei, are 450 pensie și 300 pe lecții de limba franceză la două persoane, un scriitor care urmează să plece pentru circa o lună la Paris și unei actrițe care de asemenea urmează să plece la Paris. Cheltuiește 200 de lei cu întreținerea blocului, cel puțin o sută cu corespondența cu Monica etc.; deși ea ar putea să-i ceară Monicăi, nu o face, a primit ceva rochii, dar are mîndria de a nu-i cere, nu mai primește nimic din altă parte. I-am spus: de la scriitori nu primiți nimic? Ea spune: „nu, fiind divorțată de E. Lovinescu nu pot primi nimic".

Problema materială, chiar pentru o singură persoană, afirmația făcută că trăiește cu 750 de lei nu mi se pare verosimilă, privită sub aspectul prezentării la prima impresie.

Am trecut apoi la altă problemă: „Monica".

Este foarte bine, se simte minunat la Paris, ea este fericită că este acolo.

„Cu ce se ocupă?"

A evitat să-mi dea un răspuns direct, printre altele face și cinematograf, în ultimul timp a filmat un film despre istoria picturii la schizofreni, făcînd majoritatea filmărilor într-un vestit spital din Paris, film care s-a rulat la Geneva, la un congres medical. Lucrează cu un celebru medic parizian care actualmente se găsește plecat în America. (...)

Am pus apoi o întrebare: „Monica s-a căsătorit?"

„Da, mi-a spus."

„Cu cine?" A făcut un gest ca și cum mi-ar fi tăiat-o, și la nedumerirea mea mi-a explicat:

„Soțul Monicăi activează pe linie politică contra comuniștilor, joacă un rol în această luptă și de aceea este mai bine, și pentru mine, și pentru ei, să nu se știe numele lui."

Au o situație minunată, dar, ca să evite eventuale represalii din partea comuniștilor, este mai bine să nu se știe. Am tăcut.

Mi-a spus apoi că a avut foarte mult de suferit, că a fost păzită de o femeie care era soră cu o fostă femeie de serviciu pe care a avut-o și că aceasta a reclamat-o că are rude în străinătate, că a avut proces cu statul pentru locuință, că s-a judecat patru ani, dar că, în sfîrșit, a cîștigat. Că a suferit foarte mult, dar că n-a cedat. Mi-a spus că are o singură dorință, să poată părăsi țara, să se ducă la Monica.

Deci acestea ar fi problemele atinse.

Relații, posibilități de contact:

Afară de cele cunoscute prin poștă, o serie de curieri involuntari pot transporta și știri mai importante, fără să bănuiască acest lucru. Cazul acelui scriitor care a fost de curînd la Paris – cred că este vorba de Horia Lovinescu – și-n același timp să aducă vești.

De altfel, d-na Bălăcioiu dă lecții de limba franceză în special celor care urmează să plece la Paris, într-un viitor mai apropiat sau mai îndepărtat.

Punctul cel mai important: soțul Monicăi – apare ca certă importanța lui în mișcarea contra R.P.R. de la Paris.

Se poate ajunge direct la ei, cu recomandația mamei, sub pretextul medicamentului, iar apoi continua relațiile.

Cu d-na Bălăcioiu mi-am asigurat o nouă vizită, cu argumentele:

I-am spus că în funcția mea mă ocup și cu aprovizionarea și că am să-mi permit, contra cost, să o servesc cu niște unt și niște mere, lucru pe care pot să-l fac, eu trimițîndu-i prin altcineva, cu cîteva rînduri, urmînd ca valoarea s-o iau eu, tot atunci cerîndu-i și adresa și o scrisoare de recomandație pentru cel care o să se ducă acolo.

(Din A.S.R.I., Fond „D", dosar 11 119, vol. 7, fila 241–243.)

Agentul care scrie această notă, apare codificat „B", se pare că-l cheamă Tomescu, că fusese în urmă cu doi ani „dezafectat pentru neseriozitate, delapidarea unor sume mărunte și abateri disciplinare (alcool), dar, deși prudentă, reactivarea lui e necesară pentru a lucra pe lîngă Ecaterina Lovinescu, „pe care o cunoaște", precizează o notă scrisă de mînă chiar pe marginea raportului de mai sus.

Între 22 ianuarie – 21 mai 1958 știm ceas cu ceas și minut cu minut ce face Ecaterina Bălăcioiu, mulțumită serviciului de interceptare a corespondenței din Securitate.

22 ianuarie 1958

Ce ființă dezgustătoare și josnică am devenit. N-am mai reușit să vă scriu în ultimul timp tot atît de regulat ca înainte. Astăzi însă am să mă abțin să vă mai vorbesc despre curățenie și gospodărie, pentru că n-am mai făcut-o.

Mi-am pus bereta și am hoinărit de la 8 și jumătate pînă la ora 2. Cînd m-am întors am găsit ușa blocată. Femeia care face curățenie la Ghiocel a rupt cheia în broască și-am rămas ca un cîine la ușă, timp de o jumătate de oră. Picioarele-mi erau zdrobite (la figurat, din fericire), îmi venea să înnebunesc. Am adus pe toți mecanicii blocului și pe cei de la blocurile vecine. Unul singur, beat turtă, a putut face ceva. Ceilalți spuneau că trebuie spartă ușa.
Cum el cerea o sumă nebunească, am refuzat să i-o plătim, iar el a amenințat că închide ușa la loc. L-am înduplecat vorbindu-i despre meseria lui, în care este un adevărat maestru etc; pînă la urmă i-am dat aproape jumătate din cît ceruse, iar el a plecat clătinîndu-se pe scara de marmoră neagră. Chiar că a fost o zi plină de peripeții. Cînd am intrat, am găsit pe masă o scrisoare de la Ly. Îmi scria că s-a dus să vadă casa din exterior, dar că vizita la Rody îi va lua mult timp. Mi-am pregătit pe urmă, în fugă, prînzul, pe care-l reîncălzesc conștiincios, în fiecare zi, de o săptămînă.
După care acest Exup. Dar după o așa drăguță de zi agitată, și care m-a întors pe dos, a trebuit să renunț să lucrez și să mă lungesc pe pat, luptînd totuși cu somnul, ca să dorm bine noaptea. Ceea ce am și făcut, dar după ce am luat un somnifer oribil, pe care-l detest.
M-am sculat la 7 și 1/2 și m-am apucat să curăț un pic prin casă, fiindcă n-o mai făcusem de două zile.
Dimineață am trecut pe la Maria, iar după-masă, instalată în fotoliu, m-am apucat să repar covorul pe care tata și eu îl botezasem „O mie și una de nopți" și pe care Lila l-a maltratat, l-a descusut și cusut ca naiba.
V-am spus că de Paște sînt invitată la Rody? Mă gîndesc la primăvară, deși văd că afară plouă fără oprire, de ieri.
Acesta este tramvaiul care trece pe sub fereastra mea, cu un zgomot hodorogit. Este tîrziu, 11 noaptea, dar vreau să vă mai spun că vă iubesc, că mă gîndesc fără încetare la voi.

Sîmbătă, 25 ianuarie 1958

Ieri-dimineață am așteptat-o pe Ileana, pentru a repara covoare. Dar ea nu s-a putut mișca din cauza zăpezii. În dimineața asta, cînd nici n-o mai așteptam și tocmai începusem să fac curat prin camere, a apărut pe la ora 9. Mi-a adus și varză acră, știind că eu n-am nici un fel de provizii pentru iarnă. Ileana este plină de atenții cu mine. O dată mi-a adus și sarmale. Un fel complicat, care mie-mi place, dar nu mi-am dat niciodată osteneala să-l gătesc pentru mine singură. Deci Ileana a venit azi la mine cu un borcan în care avea trei verze. Ea, buna mea prietenă, este acum alături. O aud mișcînd îndemînatică totul de colo-colo, ștergînd praful, aranjînd. Și îmi spun în sinea mea că și eu fac aceleași zgomote atunci cînd fac curat.

Joi, 30 ianuarie 1958

O veste neașteptată. Se căsătorește Lila! Peste 9 zile va avea căsătoria civilă, iar pe data de 4 mai, în semn de omagiu adus căsătoriei voastre, va avea loc căsătoria ei religioasă. Vrea să-i fiu naș㠖.

M-a rugat să vă anunț și vouă căsătoria ei. Mi-a telefonat azi-dimineață și mi-a spus că o să vină pe la mine, spunea că este atît de fericită, încît îi vine să strige de bucurie.

Eu însă, cînd mă gîndesc că a avut de gînd s-o instaleze aici pe nerușinata de Mimi, care mi-a făcut atîta rău, și pe nărodul de taică-su, care s-a purtat așa de grosolan cu mine... Dar să nu mai vorbim despre asta...

Luni, 3 februarie 1958

Să vedeți ce mondenă am devenit! Ieri, cînd Lila era la mine, Mariana a venit să-mi spună că are „un bilet în plus" la un film cu Fernandel. Eu, care din cauza acestei oribile și minunate ierni nu mai ieșisem din casă de 10 zile – dar vă jur că nu sînt bolnavă – am fost tentată să văd filmul ăsta, așa că în cinci minute m-am îmbrăcat.

Dragii mei, ce mare actor e Fernandel! La drept vorbind nici nu știu titlul francez al filmului: *Oaia cu cinci picioare?* Filmul în sine nu e extraordinar, dar actorul ține toată partitura: șase roluri! Aproape toate! Ce varietate de joc și ce subtilitate!

La întoarcere, a trebuit să aștept, ca de fiecare dată de altfel cînd e timp urît.

M-am repezit, cum am ajuns, în baie. M-am culcat bine înfofolită cu „brîul de lînă", fiindcă voiam cu orice preț să arăt bine dimineața, cînd eram invitată la un teatru de estradă. Ce spectacol minunat a fost! Limpede, distins, iar prietena mea, ce mare actriță și cîntăreață este! Totul a fost impecabil, frazare, tot, și o artă care ne face cinste. Costumele și decorurile, și ele superbe.

Uitasem complet cînd am venit acasă că sciatica de anul trecut mă „întorsese".

Am primit o scrisoare de la finii mei. Slavă Domnului, sînt bine, am intenția să mă duc la ei de Paște.

În timp ce vă scriam a venit Maria B. să mă vadă. Pleacă la Sinaia, pentru patru–cinci zile, cu soțul ei.

A venit la 7 1/2 și a plecat la 9 și 1/2, lăsînd în urmă o atmosferă încărcată de fum de tutun și multă tristețe. Este într-adevăr bolnavă și nu-și dă seama. Ține mult la mine și are încredere în mine. Știți că e singură pe lume, fără nimeni, nimeni, nimeni. Încă un lanț uman rupt, terminat pentru întotdeauna; cred că un om moare cu adevărat atunci cînd nu mai există nimeni care să-și aducă aminte de el. (...)

Mîine voi continua scrisoarea, în care voi pune și fotografiile intitulate „1957–1958. Iarna văzută de la fereastra mea".

Aș vrea să vă văd mult, șase luni fără întrerupere, să-mi satur ochii, și pe urmă... basta! Pe urmă să vă iubesc tot așa cum vă iubesc.

15 februarie 1958

Ieri dimineață, deus ex machina, Sanda L. cu o listă întreagă de cărți, pe care te roagă să i le trimiți. Un manual de arheologie egipteană (ți-am spus vreodată că este egiptoloagă?) de Jacques Vendier, conservator șef în departamentul Antichități de la Luvru. Îți transmit din loialitate rugămintea ei, tu faci cum crezi. Știi, draga mea, că ori de cîte ori întîlnesc pe cineva care te cunoaște sau mă cunoaște, la sfîrșitul conversației, 99 la sută dintre ei insinuează sau îmi spun direct: „N-ar putea să-mi trimită cutare revistă, cutare carte, album de pictură, publicație medicală?" iar eu îmi pun tot talentul la contribuție ca să mă eschivez, pentru a nu-ți da bătăi de cap?

Azi-dimineață am primit o altă vizită, cred că nu o cunoști, o verișoară a mea, fiica unchiului Titi. A stat trei ore și jumătate! Este o fată foarte inteligentă și n-ar fi deloc plictisitoare, dacă ar ști cînd să se oprească și cînd să plece.

Aici timpul e foarte frumos, e cald, dar cu toate astea eu nu m-am dezmorțit încă.

Aștept parcă o minune, care, ca orice minune, nu se realizează!

17 februarie 1958

Ieri, duminică monotonă, ca toate duminicile, ca toate duminicile mele. Aș fi vrut să lenevesc în pat, dar mi-aș fi dat peste cap tot programul. Și mai este și baia asta alături; începînd de la 5 1/2 cineva trage apa în fiecare clipă, așa că nu mai reușesc să mai adorm. Mi-am luat ceaiul la 9 și m-am întors la mine-n cameră, am făcut puțină ordine, mi-am cîrpit rochia care se desface din toate încheieturile și pe urmă am ascultat muzică românească, de parcă aș fi fost în altă parte și mi-ar fi fost dor de țară. Ce lux! Dar ce nu-ți permiți cînd ești un pic obosit! Timpul frumos, călduț și insolent în același timp m-a ispitit să ies. M-am dus la întîlnirea mea amoroasă obișnuită: la poștă, să vă pun scrisorile. Pe urmă am dat o fugă la Lucette. Îmi promisese două lăzi mari de lemn, în care să-și aranjeze Ly lucrurile pe care le are aici, la mine, dacă va fi cazul. Ca să nu fie luată prin surprindere. Deși nu cred nici un pic. Toți sînt plecați, cei de alături la un teatru de copii pentru ăla mic, care este așa de drăguț cu mine, că-mi dau cîteodată lacrimile, deși îmi stăpînesc de obicei asemenea manifestări. Cum nu prea sînt în apele mele, mi-am căutat o ieșire, așa că m-am dus din nou spre fereastră. Trotuarele și străzile par scăldate în razele lunii și pe cheiul meu o doamnă, foarte la modă, în taior verde, călduros, pălărie, poșetă, pantofi, mănuși maron, se îndreaptă cu mers săltăreț spre nu știu ce episod al destinului ei. Eu,

urmînd sfatul Mariei, o să ies tot cu paltonul, care-mi ține cald. Apropo, de cînd cu povestea asta care i se întîmplă acum, Ly este din nou pusă în carantină de către prietenii infideli. Cu atît mai bine, și cu atît mai rău. Dragii mei, chiar că sînt idioată. Fac pe cicălitoarea, pe sibilinica, fără nici un rost. Ceea ce mă agasează și pe mine. N-am nici un motiv să fiu mai nefericită ca înainte, asta mă enervează. Dimpotrivă, ar trebui să mă bucur că a venit primăvara! Și încă nici asta nu e sigur.
Un singur lucru e sigur: iubirea mea pentru voi.

18 februarie 1958

Cînd m-am întors de la poștă, Mariana îmi spune: „Veniți să vedeți ce vă așteaptă!" Pe masa din bucătărie, cărțile tale poștale din 27 ian. și 3 febr. Mi-a tresărit inima. Dar am hotărît: le voi citi după ce mănînc și pun totul în ordine.O să mă întind în pat, o să-mi aprind veioza și am să le citesc liniștită, în camera mea, singură cu tine. Ceea ce am și făcut. Le-am citit de patru ori; nu mai aveam vești de la voi de 15 zile. Ceea ce-mi dădea un fel de febră, de enervare, de neliniște dureroasă. Dar acum îl binecuvîntez pe Dumnezeu că mi te-a dat. Tu ai această putere miraculoasă de a-mi schimba viața. Da, ochii îmi erau inundați de lacrimi ca niște lacuri de munte, verzi-albăstrii, moarte. Dar surîdeam la toate, și pentru toate. Pentru complicitatea asta amicală dintre mine și Vivian, în a-ți face viața grea și imposibilă, scumpa mea adorată, pentru povestea asta cu „Monica gospodină". Trebuie să fii delicioasă, tot timpul costumată. Cît despre treaba asta cu perplexitatea pe care-o numeam eu la început: „cu ce o să încep", pentru problema asta: mătură, cîrpă de praf, pe care-o cauți aiurit și furios, și se află sub nasul tău. Și mie mi se întîmplă să încarc divanul, să nu mai pot mișca nimic. Te iubesc și mai mult (ce prostie mai spun și eu, cînd în fiecare clipă a vieții mele sînt încărcată ca o baterie electrică, nu, atomică, de dragoste pentru voi (spre amuzamentul oamenilor de știință sau de geniu!!!) Atît de emoționată să văd că avem aceleași reacții în fața obstacolelor menajere, dușmane ale bunelor noastre intenții! Dar chiar că nu mai știu ce vorbesc, atît de mult vă iubesc! Cît despre Ly! Ea rămîne ce este, ce-a fost întotdeauna! O stricătoare de bună dispoziție! Iar cîteodată o înțeleg! Cîteodată mă enervează! M-a enervat des! Și continuă să mă enerveze în ultimul timp, cînd este mai febrilă, mai nervoasă! Dar eu sînt aici! Nu vă temeți! Eu am să birui pînă la urmă, eu am să cîștig! Dar acum, nimeni nu e aici, nimeni să intre pe ușă să-mi spună: Mamă, sîntem aici, lîngă tine!

19 februarie 1958

Ieri, în sfîrșit, Ileana. A avut, timp de 15 zile, o criză de reumatism poliarticular. Fericită s-o văd, deși a venit în contratimp. Între 10 și

20 sînt în plină strîmtoare. Cînd vine, îmi cumpără pentru o lună întreagă tot ce-mi trebuie în casă: petrol, cartofi, legume, săpun, mere. Dar pentru asta trebuie să vină imediat după data de 20. Dacă alte cumpărături pot să le fac și singură, nu sînt în stare să duc mai mult de 500 de metri 10 litri de petrol. Așa că, atunci cînd a sunat, la 7 și jumătate, eram împărțită între bucuria de a o vedea și stînjeneala că nu aveam în casă banii necesari. Pînă la urmă s-a aranjat. Ileana s-a dus să aducă petrolul. Pe urmă, mare curățenie mare, de două ori, o dată făcută de subsemnata și a doua oară de ea. Ce atmosferă plăcută știe să întrețină! Îmi amintește de vremurile minunate cînd eram împreună. Mă ajută cu drăgălășenie, respect și îndemînare și unde mă depășește cu mult este în spălatul veselei unsuroase.
În sfîrșit, pe urmă a venit cumnatul meu. O oră bună de lucru la Saint Ex[upéry]; pe urmă am mai stat un pic și am vorbit tot timpul pe tema „voi". A plecat tîrziu, la 8 și 1/2.
Neavînd nimic de făcut, mi se pare așa de ciudat să fac o ordine superficială, de exemplu să spăl pudriera asta Rouff, după ce am cules ultimele urme, să strîng rufele spălate ieri de Ileana, și puse la uscat pe terasă, să-mi frecționez capul cu spirt, pentru că am stat afară cu capul gol și, intrînd înapoi cu brațele pline de rufe care miroseau frumos a proaspăt, am strănutat de două ori. Dar remediul, pe loc, spirt pe cap, un batic gros de lînă, și totul a trecut! Și gata, e 12, cele douăsprezece bătăi ale pendulei, limpezi și vesele, răsunînd în tot apartamentul. Dacă Maria nu vine, voi bucătări pentru mine singură.
Ultimele voastre cărți poștale continuă să fie pentru mine balonul de oxigen.

Sîmbătă, 22 februarie 1958

Ce ordine ai reușit să pui în viața mea, chiar și de la distanța asta! Acum, după ce-am citit cărțile tale poștale în care-mi povestești o zi de mare curățenie la tine în casă, de fiecare dată cînd mă pregătesc să-mi aranjez camera, știu că nu pot să mă mai supăr cînd pierd mătura, cîrpa, fărașul. Eu una am oroare să fiu deranjată în asemenea momente. Am dat sfoară-n țară chiar, la toată lumea, și toată lumea mea îmi respectă interdicția. Numai o anumită prostuță mică, care vine să mă vadă într-o asemenea zi. Am acceptat, pînă la urmă, bodogănind și strîmbînd din nas. Dar sîmbăta asta ea ținea cu orice chip să vină să mă vadă sîmbăta, la 5 1/2, înainte de a se duce la operă. Aveam intenția să o reped fără menajamente, dar a venit în ținută de mare gală: rochie de taftă, bleu-pastel, cu decolteu pătrat. Este subțire și înaltă, are ochii verzi – ca smaraldul, 19 ani! Aștepta din partea mea un cuvînt drăguț, și bineînțeles că în fața acestei

mutrițe toată supărarea mea s-a risipit ca prin farmec. Și-a primit porția ei de complimente. Cum îi promisesem cumnatului meu, care-mi cunoaște nițel necazurile, să o dau pe ușă afară, am vrut s-o fac cu aerul cel mai politicos din lume. N-am reușit.
Pe urmă mai este Ly. Fără vlagă cum nu se mai poate; spuneți și voi dacă mai are nevoie și de necazurile altora.
Mîine o să rămîn în casă, va veni să mă vadă Maria B. la ora 6.
Este tîrziu. Ascult muzică. Revin la Ly. Nu știu de ce devine în fiecare zi tot mai iritabilă, să trebuiască să te porți cu ea ca și cu un ou moale. În asemenea momente ascult muzică, a VII-a simfonie de Beethoven. Mă calmez încet-încet. Mă las invadată de temă, care revine și bate la ușa inimii mele. Îmi vine chiar să plîng, dar potolit, cu lacrimi tăcute, fără hohote, fără suspine, cu lacrimi mari, consolatoare. Pentru că vă am. Îndepărtați, inaccesibili, dar ai mei, numai ai mei, iubitori, demni, buni și frumoși. Atunci, există pe lume o mamă mai răsfățată de destin decît mine?

Luni, 24 februarie 1958

O lapoviță deasă, rapidă, sfichiuitoare, urmată de o ninsoare la fel. Stăteam la fereastră, gînditoare, tristă, cînd deodată aud de alături niște hohote sfîșietoare de plîns. Mi s-a strîns inima. Ce i s-a putut întîmpla? Trista mea curiozitate a fost repede satisfăcută. Micuțul Ghiocel a bătut la ușa mea: „Doamnă, a murit mamaia de la Calafat, au telefonat acum." Mama adoptivă a Marianei. Această Mariana a rămas orfană la un an. Tatăl ei s-a recăsătorit și mama adoptivă a crescut-o dacă nu ca o mamă adevărată, atunci cu bunătate și blîndețe. Avea 69 de ani. Ei au plecat noaptea și micuțul Ghiocel, la ora cînd vă scriu, stă cocoțat în pat și răsfoiește cu grijă „Miquette"-ele tale; a rămas în grija mea și este cuminte ca un tablou, fără să spună un cuvînt în timp ce eu îți scriu. Guvernanta lui este la școală, urmează cursurile serale. Vizavi de fereastra mea este una la fel, de unde foarte adesea mutrița unei fetițe de cinci ani mă pîndește și îmi surîde. În momentul cînd m-am dus la fereastră, la fereastra lor nu era nimeni. Și cum eu căzusem într-un profundă tristețe – oh, aceste duminici sumbre – și, hai, certați-mă; izbucnisem în lacrimi amare, sună telefonul. Mama fetiței mă văzuse la fereastră, înțelesese deznădejdea mea și mă invita cu delicatețe la ea. Eu, care mă credeam la adăpost de priviri indiscrete! M-am dus la ea, am stat acolo la vorbă, o oră, am pălăvrăgit cu Florence (fetița) căutînd pe chipul ei de cinci anișori, un alt surîs, de aceeași vîrstă. M-am întors pe urmă la mine. Maria B. a venit pe la mine, am pălăvrăgit pînă pe la 8, pe urmă a plecat. Și noaptea! Ce noapte de insomnie și ce vis nenorocit la 6 dimineața. M-am apucat de curățenie, fiindcă voiam să fiu gata cu toate pînă la 9,30, cînd Lila venea pentru căsătoria ei civilă. Eram

în salopetă, în patru labe, nepieptănată, cînd am auzit soneria. Era 8 și 1/2. Erau ei, și casa era toată întoarsă pe dos, scaunele ridicate pe masa din sufragerie. Oh, ce primire au avut – una cum nu se poate mai potrivită pentru cea mai frumoasă zi din viața lor. Și, ca de obicei, a desfăcut pachetele, a pus doi pui într-o oală – au mîine invitați, între 10 și 15 persoane – și mi-a lăsat totul pe cap. Am stat în picioare, ca să gătesc, de la 10 la 1,30, cînd s-au întors, căsătoriți. Au intenția să doarmă în sufragerie – pedeapsa lui Dumnezeu – pe patul tău, care este tocmai bun de dus la lada cu vechituri, desfundat, cu arcurile desfăcute, ea fiind de fapt cea care l-a adus în starea asta; încă un motiv de enervare și de discuții.

Marți, 25 februarie 1958

De nepovestit, și mi-ar trebui scrisoarea-scrisoare, și încă nici ea nu mi-ar ajunge ca să vă povestesc ziua asta de nuntă. Calamitate, catastrofă! Am regăsit întreaga inconștiență a copilei ăsteia. Dragii mei, aproape că-mi vine să scrîșnesc din dinți, să strîng pumnii și iar să scrîșnesc din dinți. Dacă ea a fost cea care-a servit la masă, eu am bucătărit. Pe cuvînt de onoare că îmi vine să-mi dau palme. Am ajuns oare în halul ăsta de decrepitudine încît să înghit atîtea, să mă pretez la atîtea și să mă ofer să fac ce vor alții, să fac fără măcar să mă roage? Am fost într-adevăr bucătăreasă angajată, ca la nunțile de la țară – bucătăreasă la nuntă. Am gătit pentru 15 persoane: supa, un rizoto de pasăre delicios și friptura! Ea a plecat de seara și, cum în casă nu există decît o cheie, broasca de la ușa principală este complet inutilizabilă, le-am promis să-i aștept pînă la ora 10 noaptea. În picioare și îmbrăcată, i-am așteptat pînă la douăsprezece și jumătate. Și de data asta, nervi. În ziua petrecerii de nuntă iată-i sosind, el, în haine noi, din cap pînă-n picioare (avea și nevoie), ea, surîzătoare, inconștientă, cu un buchet de ghiocei. Ora 11. Nimic nu era pregătit, și masa trebuia să înceapă la ora 1, pentru că trebuiau să se întoarcă acasă în aceeași zi și să ia trenul de ora 6. În timp ce eu mă învîrteam, condimentam, adăugam untul, în picioare, lîngă cuptor două zile la rînd de la ora 10 la 1, ea a aranjat masa: vesela cea nouă, tacîmurile bune, platourile de cristal. Și cînd au început să sosească invitații, arătam ca o menajeră de cartier, cu treaba neterminată! Am avut ocazia să constat calitatea invitaților lor. În timp ce mă îmbrăcam în cameră la mine, cu ușa dinspre sufragerie închisă, auzeam comentariile lor admirative, vorbind despre apartament. „Da' al cui e apartamentu'? N-ați putea să o expediați pe doamna L. la Dobr. (satul unde lucrează ei) și să-i luați apartamentul?" Oh, cîtă eleganță! Mai departe, fiindcă cumnatul meu era și el invitat de ea la această masă festivă, fiindcă toți au plecat la 7 fără 1/4, fiindcă eram invitată la Maria T., m-a condus spre teatru. Am

vorbit despre treaba asta. A fost foarte indignat, are ca și mine impresia că-mi pîndesc moartea sau plecarea, ca să se instaleze aici. Sînt toți niște vampiri! (*des goules, tous*). Este cumplit să nu mai poți avea încredere în sentimentele oamenilor. Pentru că mereu îmi spune: „Dvs. sînteți pentru mine tot ce există mai..."

(Ultimul rînd al fotocopiei scrisorii, foarte micșorată, foarte ștearsă, pe care am descifrat-o cu greu în originalul în franceză, ca și cele de pînă acum, nu l-am mai putut citi, n.m., D.J.)

Miercuri, 26 februarie 1958

În dimineața asta a trebuit să ies foarte devreme, nu înainte de a fi scos, bătut și periat covoarele, cu ajutorul portarului. La întoarcere o femeie de serviciu foarte harnică m-a ajutat să pun totul la loc; am terminat pe la ora 4, cînd am mîncat de prînz; am chemat electricianul, fiindcă ieri, chiar în toiul petrecerii – camera mea transformată în fumoar și cafenea – pană de curent, ca și cum mi-ar fi ascultat ruga. Atmosfera obișnuită, „de familie". Antren, fără confetti. Discuții animate. Pînă la urmă n-a fost rău, acum, că pot să pun un pic de distanță între evenimente și impresiile despre ele. Semăna puțin cu nunțile de la țară, pe care le patrona Muma. Am patronat și eu ca Muma. Cununia religioasă va fi în mai, „cu dare de bani".

Joi, 27 februarie 1958

Credeam că totul o să se așeze, dar cu cît vorbesc, cu atît rana sîngerează. Din fericire, este inconștientă. Ea crede că totul a fost nemaipomenit. Am devenit eu pisăloagă, bîrfitoare, gură rea? Sau, cum m-a calificat cumnatul meu, prea bună pentru lumea în care trăiesc? Dar și lașă. Fiindcă ar fi trebuit să fiu tăioasă și categorică. Și cu familia n-am fost. Ea (mireasa) s-a dus în cămară și a luat tot: orez, zahăr, cartofi, tot, tot și toată cafeaua. Nu-mi revin, la propriu și la figurat.* Cum mă simțeam rău, neodihnită și agitată, luam de cinci zile medicamente și rezultatul este formidabil. Dorm mai bine, nu mă mai simt obosită. N-am intrat încă pe regim, fiindcă aștept legumele proaspete. Maria T. mi-a adus banane și două portocale. Nu mai mîncasem banane de un an, gustul lor mi s-a părut fad, farmaceutic.

Ce minunată surpriză mi-ai făcut cu scrisorile din 14 și 15 februarie și cu avizul de primire a fotografiilor „Iarna de la balconul meu". Dragii mei, mîine este mîine. De la o vreme sînt mereu curioasă să văd cum va reacționa organismul meu la aceste nefericite aniversări.

---

*Referitor la relațiile cu această colocatară, a se vedea NOTA din finalul acestui capitol, p. 222

În ce mă privește, va fi o zi ca oricare alta, la care voi asista ca o invitată oarecare, foarte curioasă. Iar duminică poate că voi invita pe cumnatul meu la prînz.

Vineri, 28 februarie 1958

Iată momentul de adevărată fericire al acestei aniversări melancolice: momentul în care vă scriu. „Mă" sărbătoresc stînd de vorbă cu voi, în singurul fel în care bagheta destinului mi-o permite. Vă mulțumesc pentru emoționanta voastră telegramă. Aseară, un telefon de la Bistrița, ca să-mi spună că Moțu, Rody, Gilli și Ucu au toți 40 de grade, bolnavi toți patru de faimoasa gripă. Dar nu pentru asta mi-a telefonat Marioara, cumnata lui Gusti, ci ca să mă anunțe că așa, clătinîndu-se pe picioare, abia tîrîndu-se, s-a dus la gară și mi-a trimis un pachet pentru aniversare. Am fost așa de mișcată și de emoționată, că am amuțit. Trebuia să merg să iau pachetul de la gară la 8 și 1/2. Nu cunoșteam persoana care mi-l aducea, ci numai vagonul. Mi-au spus că domnul care-o să mi-l înmîneze este brunet. Era un tînăr de vreo 25 de ani, cu părul blond ca spicul grîului. Iată-mă deci sculată cu noaptea-n cap, pentru recuperarea pachetului. L-am recuperat. Am luat la întoarcere o mașină, fiindcă Anca mă aștepta acasă; o oră de pălăvrăgeală amuzantă, deci nu singură. Am ieșit din nou la ora 10, căci, fiind zi de post și vrînd totuși să mă sărbătoresc, mi-am cumpărat un grepfruit.

Și aici, o paranteză foarte importantă. Este vorba de traducerea aceasta din St. Exup. Se pare că editura din Paris a pus niște condiții atît de oneroase, inacceptabile și, în tot cazul, cum E.S.P.L.A. nu a mai văzut, nici n-a mai acceptat, iar asta pentru că traducerea n-ar mai aduce nici un ban, iar celui care o face nu i-ar aduce aproape nici un beneficiu. Și vă asigur că este una dintre cele mai frumoase pe care le știu. Ați putea oare să interveniți pentru ca să facă condiții mai acceptabile, și foarte repede?

Nu l-am invitat pe Dan la prînz, pentru că nu aveam decît o salată orientală și acest grape, dar o să-l invit duminică, cînd o să ne regalăm cu bunătățile trimise de Rody: slănină și cîrnați afumați, o splendidă găină de trei kilograme jumătate, un kake de trei kilograme și o jumătate de kilogram de cafea naturală; va veni și Lucette, dacă nu o să catadicsească să vină la 5 după-masă. Mi-a telefonat ieri seară, ne-am dat întîlnire aici, între 11 și 1, este 5, și nu și-a făcut apariția.

Luni, 3 martie 1958

Cartea ta poștală din 18 m-a răvășit. Era atît de caldă, atît de bună, că am fost numai zîmbet ieri toată ziua; am ieșit la opt, ca să votez și pe urmă am profitat să fac cîteva cumpărături matinale; m-am întors acasă, m-am echipat și m-am apucat de corvoadă, fiindcă

aveam invitați la masă. Trebuia să-mi cinstesc aniversarea și pachetul cu bunătăți trimis de Rody. De care trebuiau să mai profite și alții. Au venit Lucette și cumnatul meu. Nu știu cum de-am făcut totul fără să obosesc deloc. E drept că Mariana mi-a dat un ajutor consistent. Iată meniul: slănină afumată și cîrnați afumați, cu țuică, o supă, faimoasa salată... boeuf cu carne de pui, friptură din piept de pui cu castraveciori și varză roșie, și excelentul kake Rody, o salată de fructe după rețetă proprie: ananas, portocale, mere, lămîie, grape, cu sirop și rom, cafea. Cei doi invitați ai mei pretindeau că n-au mai luat niciodată parte la un asemenea festin; vatrel, cordon bleu. În ce mă privește, le ascultam elogiile mototolindu-mi șorțul rușinată, emoționată, ca o bătrînă bucătăreasă de casă mare, de altădată. Vezi cum avansez, fac carieră. Femeia care mă ajută la treabă a venit și a spălat vasele, așa că am putut să rămîn cu invitații.

De două zile Lucette nu mai aude nimic. Am luat-o frumușel de mînă și am dus-o la doctorul de nas, gît, urechi de pe palierul nostru. O să vină mîine s-o mai vadă o dată. Dan, jenat că noi vorbeam și ea nu putea participa la discuții, a plecat mai devreme. Eu, în schimb, am zbierat pînă la ora șase la ea, dar fără folos. N-a ajuns încă să înțeleagă după mișcarea buzelor, puteam eu să zbier ca un urangutan, disperată, ea îmi spunea fie: „Nu înțeleg nimic", fie ceva să te umfle rîsul. De pildă, eu îi spuneam că Ucu are patruzeci de grade, și ea îmi răspundea: „Poate fiindcă stau așa aproape de Călimani (muntele de lîngă Bistrița), este așa de frig la ei acolo."

După plecarea lor am dat cu mătura, m-am odihnit un sfert de oră, medicamentele doctorului meu mi-au făcut foarte bine. Astăzi, în ciuda oboselii, m-am simțit în plină putere și am muncit cu voie-bună. Această frumoasă vedere de la tine mi-a făcut bine. Cred că ea a făcut miracolul, mai mult decît medicamentul. Deci iată, dragii mei, cum mi-am sărbătorit aniversarea.

Pe una din tăvile mari de argint i-am trimis Marianei meniul, prin urmare toată familia m-a sărbătorit.

Miercuri, 12 martie 1958

Am lucrat enorm de mult la un text care trebuia predat la sfîrșitul lunii martie și, închipuiți-vă, Dan, drăguț, mi-a dat ieri 100 de lei pentru munca mea. Este într-adevăr delicat și fin.

În legătură cu cărțile vă roagă mult să i le trimiteți la vechea adresă. Cît despre cele didactice, întrucît nu vor mai putea servi anul acesta, păstrați-le pentru august sau septembrie viitor (bineînțeles dacă nu mai vine cineva între timp după ele, așa cum convenisem).

Eu am terminat primul mare volum, scrisorile din 1947–1948.

Ceva caraghios: am găsit că în februarie 1948 a venit Vivian să bea o cafea la tine, într-o după-amiază. Erați nebuni?...

Joi, 17 aprilie 1958

După cum vedeți, pierdusem războiul. Sînt singură în casă. Afară totul e cenușiu și întunecat. E foarte frig și nu se dă căldură decît seara, între 7 1/2 – 9 cînd caloriferul se încălzește. Programul ăsta nu este prea grozav, însă eu îndrept lucrurile băgîndu-mă în pat de la ora 9 1/2. Soluția aceasta nu mi-a reușit întotdeauna, pentru că cu ocazia sărbătorilor, a trebuit să ies în repetate rînduri, ca să răspund la diferite complimente de la persoane care se cred de lume și obligate de aceea să se impună memoriei mele.

Luni după-amiază, după ce mi-am dus cărțile poștale la cutie, am trecut să felicit și eu familia Dimi.

De la ei, peste un sfert de oră, am plecat la familia Opi, care locuiește lîngă clădirea liceului mare unde am lucrat eu. Toată familia era acasă. Fetițele (10 și 8 ani) au crescut atît de repede, încît nu mi-a venit să-mi cred ochilor că erau ele. Nu le mai văzusem de un an și jumătate.(...)

Plouă cu găleata, iar în casă e un frig de-ți clănțăne dinții. Eu însă, grație acestei minunate rochii de cameră pe care tu mi-ai trimis-o, înfrunt cu bine frigul. Poate mă voi decide să pun în funcție tinicheluța, dar prea mă dezgustă mirosul grețos pe care-l împrăștie. Sărbătorile au trecut, dragii mei. Întunecate, nu exagerat, totuși întunecate. Cărțile voastre poștale ajung cu mare întîrziere. Și aș avea atît de mare nevoie de veşti de la voi!

Sîmbătă, 19 aprilie 1958

Ieri, exasperată din cauza frigului, mi-am lustruit tinicheluța. Mi-a luat trei sferturi de oră. Am spălat și curățat bine-bine recipientul de petrol. Nu voiam să-l las să umple toată casa de miros, sau cel puțin să nu-mi pot face vreun reproș din cauza asta.

Am ieșit două ore, de la 10 la 12.

Am mîncat, și la ora patru am aprins blestemata asta de tinicheluță. Așteptam o prietenă, și voiam să fie cald. De fiecare dată cînd a venit, săraca, după un sfert de oră se făcea albă, pe urmă verde sau violetă, din cauza frigului.

Anca începe să înflorească, în extaz în fața căldurii, care se degajă în același timp cu un fum gros. Eu încep să mesteresc la mizeria aia de mecanism, cu talentul meu de mecanic pe care nu mi-l cunoști. Nici un rezultat. E drept că se făcuse ceva mai cald, însă mirosul urît, dezgustător intra puțin cîte puțin peste tot. Mi-era greață. A trebuit să deschid fereastra și să mă las păgubașă.

Cînd am ieșit în oraș, înainte de aceste aventuri pe care ți le povestesc, am cumpărat cerneala asta, care mi-ar fi plăcut să fie mai albastră; am cumpărat și niște foi pentru o plăcintă (de la un magazin de stat „Gospodina" unde se găsesc mereu preparate și semipreparate).

Am mai făcut și o vizită fratelui lui Grig, care pleacă din oraș, nu știu unde, în același post... Voiam să intervin la el pentru Ly, dar dacă pleacă...
Puțin cam melancolică, m-am întors acasă, hotărîtă să înfrunt frigul decît să recurg la godin, pentru că mirosul ăla grețos s-a infiltrat peste tot, în covoare, în cărți, în pereți. Minunea minunilor însă, lucrurile au absorbit mirosul.
Vă scriu o dată cu lăsarea serii.
La ora 6 și 1/2 trebuie să mă duc la mătușa ta. Soțul ei, Antonel, își serbează a 80-a aniversare. Se vor aduna la ea toți nepoții pentru a face cunoștință. Ea mi-a spus că eu le sînt ființa cea mai dragă din familia L. Că eu am fost ca o zînă ieșită din spuma mării pentru toți, începînd cu Lala, cele două fete, copiii lui C. Toți spun că i-am protejat și încurajat.
Așadar, la ora 6 1/2, după baie, îmbrăcată în frumoasa mea rochie cenușie, cu pălăria gri (într-un cuvînt, în ținută de gală), o să plec să mă las alintată, pupată și să mănînc copioasele feluri, specialitatea casei. Dragii mei, vă iubesc mai mult decît orice pe lume.

Duminică, 20 aprilie 1958

Sînt la capătul puterii și al răbdării. Toată dimineața am copiat numai formulare (am lipit 8 fotografii). Mîine le voi duce la legație.
Zilele trecute, fermecătoarea duduie care mi le dădea să le completez mi-a spus rîzînd: „Să nu uitați cele opt fotografii. Quai d'Orsay va face din ele o frumoasă colecție cu atîtea cereri făcute de un secol."
Am văzut ieri prima rîndunică. Din zbor, ea și-a lăsat să-i alunece la picioarele mele umbra-i înaripată. Am fost teribil de tulburată.
Toată dimineața azi a plouat continuu. Mergînd la fereastră, mi-am descoperit copacul plin de muguri drăgălași, plăpînzi și verzi. Verdele pe care-l văd în jur îmi dă de veste că a venit primăvara.
Ieri însă a fost atît de urît, vînt, frig, ploaie, încît ajunsesem să cred că primăvara refuză să mai coboare pe pămînt.
Ieri-seară, între 6 și 1/2 și 11 1/2 trebuia să merg să-l sărbătorim pe Antonel (are 80 de ani). Ploua însă cu găleata, făcusem o baie caldă, mă spălasem pe cap și n-am avut curajul să ies din casă. Au fost tare dezamăgiți. Și mie mi-a părut rău.
O permanentă dezolare a însoțit aceste zile mohorîte de ploaie și frig. Nu știu de ce mă gîndesc însă numai la beciuri umede. Este o obsesie.
Aștept primul surîs al primăverii, pentru a ieși, a evada din mine însămi.
O aștept și pe Roza care trebuie să vină să-și ia de aici ultimele lucruri. Am să pun pe urmă la ușa bucătăriei niște yale bune, pe care

le-am cumpărat acum patru ani, într-un moment de admirabilă inspirație. În felul ăsta nici unul din membrii oribilei familii a Rozei nu va mai pune niciodată piciorul aici. Pîndeau cu toții eventuala mea plecare, pentru a se instala aici. Șușotesc despre asta prin toate colțurile, și la acea căsătorie civilă Dan i-a auzit vorbind și m-a pus în gardă. Cînd mă gîndesc la Dan, și mă gîndesc la el la fel cum respir, sufăr la fel ca și el la gîndul despărțirii. Tu nu l-ai cunoscut bine, pentru că trăiați departe unul de altul, în plină tinerețe, vă trăiați fiecare viața voastră. Dintre toți verii tăi, pe el îl prefer. E un fiu. Observă că nu spun „aproape un fiu". Dar să nu mai vorbim despre asta. Gîndul despărțirii îmi face rău. Regret că Vivian nu l-a cunoscut.
Sînt singură și afară s-a făcut frumos.
Am chef să plec, nu știu unde, dar trebuie s-o aștept pe Lucette.

Mai bine de o sută de pagini din dosarul 51 631, Fond „X" din arhiva S.R.I., pagini fotocopiate din scrisori, plicuri fotografiate și pe o parte și pe alta, avize de expediție pentru colete, înregistrări de convorbiri telefonice, înregistrări în casă cu microfonul, rapoarte de urmărire pe stradă, respirația ei în timpul nopții și cele mai secrete gînduri ale ei încredințate, în scrisori aproape zilnice, fiicei și ginerelui ei, hărțuieli dezlănțuite împotriva ei pentru a i se lua casa, pentru a i se solicita cărți, medicamente, servicii, propriile ei demersuri, înregistrează, zi de zi și clipă de clipă, tot ce a făcut Ecaterina Lovinescu în aceste ultime aproape cinci luni petrecute în casa din B-dul Elisabeta.

Cînd, în 3 februarie, le povestește, vag vinovată, vag încîntată, mondenitățile ei, filmul cu Fernandel și spectacolul de estradă, nota strict secretă nr. 059 406, a căpitanului Niță „privind plasarea individei cu care a luat contact obiectiva lucrată pe linie informativă de M.A.I." aceeași secvență este văzută astfel:

La ora 11 obiectiva se întîlnește organizat cu individa în fața Teatrului „C.Tănase", intră împreună la acest teatru, ocupă locuri pe rîndul patru, după ce și-au dat paltoanele la garderobă și asistă la spectacolul *Revista 58,* pînă la ora 14, cînd ies de aici împreună și scot paltoanele de la garderobă, apoi pleacă discutînd și mergînd foarte încet pe Calea Victoriei, B-dul Republicii. În colț cu Str. Academiei își iau rămas bun și se despart, ora fiind 14,05.

Prinsă ca între roțile dințate ale unui ceasornic infernal, nu numai zilele, ci orele și minutele ultimelor luni de libertate, pe care nu și le știa în mod sigur atît de supravegheate, ne sînt

restituite de aceste pagini. La ora 15, Ecaterina Bălăcioiu își ia, în liniștea locuinței ei, ne spune în scrisoare, masa de prînz, în timp ce continuă urmărirea celei de care se despărțise:

Individa merge grăbită spre stația I.T.B. de troleibuz Academiei, de unde se urcă imediat în troleibuzul nr. 81, scoate bilet 0,40 de lei, se oprește în mijlocul troleibuzului pe partea stîngă, coboară în stația I.T.B. Traian, după care continuă să meargă pe jos pe strada Traian, strada Timpului și intră la numărul 6, casă cu etaj cum intri în curte pe ușa din fund, urcă scările la etajul I, unde a fost plasată, ora fiind 14,30.

Este una dintre elevele căreia profesoara Ecaterina Lovinescu îi dă lecții de franceză în particular. Mulțumită acestei supravegheri, știm și cum arată, și cum era îmbrăcată în acea zi de duminică, 2 februarie 1958:

Semnalmente: Etate, 18–23 ani, statură mijlocie, conformația corpului uscățivă spre potrivită, fața ovală, alungită, ten șaten, păr castaniu deschis, coafat scurt, cu cărare pe partea stîngă, fruntea mijlocie, sprîncenele subțiri, nasul rectiliniu ascuțit, gura potrivită, bărbia mică. Ca semne particulare – are o aluniță mică, roșie, pe obrazul drept, în direcția gurii. Îmbrăcăminte: căciuliță albă cu ciucure, bluză albă, rochie albastră, decoltată, cu bretele, palton maron, ciorapi nylon, pantofi roșii.

Cînd Anca vine la lecții, microfoanele din casă le înregistrează toate discuțiile („discuții ostile cu elevii de limbă franceză"– notează cineva, de mînă, pe marginea materialului dactilografiat):

Liniștea din cursul nopții s-a menținut pînă la ora 8,04, cînd s-a trezit Ecaterina și circulă prin cameră. La ora 9 Ecaterina a plecat în oraș. A fost liniște pînă la ora 13,10, cînd intră cineva în cameră și circulă pînă la ora 13,32, cînd a plecat. La ora 14,44 Ecaterina vine acasă și se ocupă de diverse treburi pînă la ora 15,38, cînd în cameră intră o elevă (Ancuța). Ecaterina o sfătuiește pe Ancuța să fie rezervată în relațiile ei cu colegii.

Apoi Ecaterina citește Ancuței scrisoarea recent primită de la Monica (au reieșit amănunte din materialele anterioare).

În altă ordine de idei, Ecaterina spune că în România, în fiecare minister, în fiecare birou, găsești un rus, un evreu și un român „care plătește oalele sparte".

În continuare Ecaterina și Ancuța vorbesc foarte încet și nu se înțeleg decît cuvinte izolate, din care nu rezultă nimic concludent. Apoi Ecaterina o meditează pe Ancuța la limba franceză. La un moment dat Ecaterina întrerupe lecția și îi spune Ancuței că ia noi în țară sînt 500 000 de ruși și că nu există minister sau instituție mai importantă în care să nu fie ruși.

Ecaterina arată că în Ministerul Culturii „șeful principal" este un general rus, îmbrăcat civil. Apoi vorbind despre literatură și citînd poezia lui Vlahuță *Minciuna stă cu regele la masă,* Ecaterina arată că s-ar putea mai bine spune că „minciuna stă cu Dej și Hrușciov la masă". Ecaterina și Ancuța s-au îndepărtat și vocile lor se aud foarte slab. La ora 17,44 Ancuța a plecat, iar Ecaterina, rămasă singură, deschide radioul, a cărui emisiune o ascultă pînă la ora 23,20, cînd s-a culcat.(În jurul orei 19,50 Ecaterina a ascultat „Vocea Americii", Radio Paris și Radio Londra.)

A fost liniște în tot cursul nopții.

Urmează apoi înregistrările celor mai banale convorbiri telefonice, urmăririle de pe stradă (BALAGIA iese din casă, ia tramvaiul, coboară, urcă, intră la poștă, pune scrisori pentru Franța etc.): „notele" care încep cu „Din sursă sigură au rezultat următoarele" semnate de căpitan de securitate Preda Ion.

Este aproape neverosimil că femeia aceasta, atentă la toate nuanțele vieții ei sufletești, dar trează și în privința celor ce se petrec în jurul ei, nu a simțit în ce măsură absolut toate mișcările îi sînt controlate, supravegheate. Multe din întîmplările, întîlnirile, conversațiile ei nu trec în scrisorile, totuși pline de detalii, trimise fiicei ei. S-ar zice că aceste scrisori – prudente, autocenzurate la maximum, aluzive – constituie spațiul ei de libertate, dar și suprema capcană, pentru că-i distrag atenția de la pericolele reale. Că numind-o pe fiica ei Mica, pe soțul acesteia Vivian și pe ea însăși Ly, și vorbind la persoana a treia despre febrilele pregătiri de plecare ale acesteia din urmă, se antrenează într-un joc ale cărui reguli este atît de concentrată să le respecte, încît lumea reală prin care umblă abulică nu pare s-o mai solicite prin nimic. Astfel că nu din aceste scrisori, „cifrate", cum constată vigilent cel ce le exploatează, se vor putea reține „discuțiile dușmănoase" pentru care va primi optsprezece ani de temniță grea, ci din teancul gros de note dactilografiate, subliniate, studiate, examinate și exploatate de echipe întregi, invizibile și, pentru ea, insesizabile.

În 30 martie 1958, spune o asemenea notă, Ecaterina Lovinescu a fost vizitată de o individă, „neidentificată", numită doar Lenuța, cu care a comentat schimbările survenite în U.R.S.S. Ecaterina a spus cu această ocazie că Bulganin va fi trimis în Siberia, dar detaliile nu le-a putut înțelege, fiindcă postul „imperialist" era bruiat. Interlocutoarei ei îi recomandă să asculte Radio Paris, Roma și Vocea Americii, și-i spune și orele de emisie. În ce privește emisiunile postului Radio București, ea a

spus că acestea sînt enervante prin depășirile de plan pe care le anunță continuu. Ecaterina Bălăcioiu ironizează „ridicarea păturii de jos" afirmînd că pînă și țăranii în piață strigă „trăiască dezrobirea rusă" și că s-au ridicat în felul acesta „prin obrăznicii".

Nota „din sursă sigură" a lui Preda Ion – care este și anchetatorul lui Dinu Pillat, din martie 1959, cînd începe să se constituie numerosul și ilustrul „lot mistico-legionar" Noica–Pillat – este curioasă. Sînt trei-patru pagini, bătute la mașină, pentru unele zile mai multe, în care numai spațiile unde trebuie să apară numele celor care „comentează dușmănos" sînt marcate cu puncte; puncte și numele acestora sînt completate ulterior, de mînă. Ca și cum, în momentul cînd o întocmea, autorul ei n-ar fi identificat încă protagoniștii. Ceea ce poate să însemne că „sursa sigură" este același microfon care înregistrează pînă și liniștea de după ce „Ecaterina nu mai circulă prin cameră", exploatat de mai multe servicii și că, pînă la identificarea protagoniștilor conversațiilor, spațiile sînt lăsate goale. Dar lucrurile nu par să stea așa, pentru că sînt marcate cu puncte-puncte și completate apoi de mînă toate numele proprii, inclusiv ale celor despre care se vorbește.

Revenind, „discuția dușmănoasă" cu Lenuța este într-adevăr dușmănoasă: ele vorbesc despre schimbările intervenite după marile tulburări din Polonia și Ungaria, din a doua jumătate a anului 1956:

Lenuța mai relatează că motivul pentru care Comandamentul Tratatului de la Varșovia s-a mutat la București este că rușii au pierdut încrederea în polonezi. Un medic de origine poloneză, care a vizitat recent Polonia, a spus că acolo viața este scumpă, dar poți să scrii orice în ziare și găsești în vitrine mărfuri americane, stofe...

despre suspectele amnistii date de Dej după Geneva și după Congresul al XX-lea al P.C. al U.R.S.S:

în continuare, Lenuța relatează cu privire la fiica lui Gheorghe Tătărescu, anume Sanda, că s-a spus la Radio Londra că face spionaj în favoarea comuniștilor; ea, Lenuța, arată că o vecină a sa, doamna Feldmann, are o fiică, care a stat în închisoare cu Sanda și care a declarat că toți deținuții au fost surprinși de eliberarea din închisoare a lui Sanda. Același lucru l-a arătat și o doctoriță care a stat în închisoare cu Sanda. Cu privire la cele de mai sus Bălăcioiu Ecaterina nu știe cum i s-a dat drumul lui Guță Tătărăscu și că prin aceasta el s-a făcut de rîs.

despre lumea bună a capitalei, cu abilele ei mișcări de adaptare:

cu privire la soția dirijorului George Georgescu, Lenuța arată că a fost condamnată pentru trafic de valută. În prezent ea arată că soția lui George Georgescu invită la ea pe cine o obligă Ministerul de Interne și că în acest fel vin și agenți pentru a-i provoca la discuții.

din nou despre ruși:

Bălăcioiu Ecaterina afirmă că toate nenorocirile vin de la ruși...

și, în fine, blasfematoriu la adresa mitologiei comuniste:

În continuare, Lenuța ironizează ofițerii armatei noastre și face o serie de comentarii cu privire la eroii comuniști, arătînd că Vasile Roaită a tras sirena din curiozitate, acest lucru fiind declarat chiar de sora acestuia. Bălăcioiu Ecaterina arată că disprețuiește pe eroii proclamați de comuniști.

Adevărul este că Ecaterina Bălăcioiu din scrisorile către fiica ei nu seamănă cu cea din aceste texte atît de variate din punct de vedere stilistic. Într-unul, din categoria celor ce încep cu „Liniștea din cursul nopții s-a menținut pînă la ora... cînd Ecaterina s-a trezit și circulă prin cameră", cel din 11 aprilie, ea întreține cu Anca, eleva ei, cele mai imprudente discuții: despre Măriuca, „fiica ex-ministrului VĂCĂRESCU, care a murit în închisoare [Voiculescu, Vasilescu, notează pe margine cu creionul un superior, ghicind în cele din urmă: Vulcănescu] și că Măriuca este un copil foarte bun, fin"; despre propria ei fiică, Monica, pretinzînd că aceasta a vorbit la radio, ridiculizîndu-l pe Hrușciov, care după ce s-a întors din Ungaria ar fi spus că tot acasă e mai bine (Ecaterina și Anca rîd de Hrușciov prezentîndu-l ca pe o matahală); despre prietenul care în scrisori se numește Ioana, dar aici i se spune pe nume, Ion Caraion, arestat din nou, după ce deja făcuse 5 ani de închisoare:

Ecaterina elogiază mult caracterul ferm al lui Ion, arată că este îndurerată și în același timp derutată.

Aici, subliniat:

Ecaterina arată că Ion este discret și ea nu crede ca el să fi făcut parte dintr-o organizație de partizani. Ion, arată Ecaterina, n-a fost torturat și că el i-a declarat că dacă ar fi fost torturat ar fi spus tot.

și, de mînă, mărunt, în spațiul dintre rînduri: „N.B. Este vorba de Diaconescu Stelian, zis Ion Caraion, arestat în cazul Banu Dumitru".

Este bizar cum vorbește obsedant despre arestări, torturi, represalii, ea rămînînd oarbă la primejdiile din jur, ca și cum între mecanismul care înregistrează alarma și cel care o conștientizează legăturile ar fi întrerupte:

Ecaterina vorbește despre un domn (nu reiese numele) care a fost torturat și în timp ce era torturat era mereu întrebat: Mai faci poezie despre țara românească dinainte?

„Se aud zgomote puternice care împiedică audiția", explică autorul notei, apoi continuă să înregistreze comentariile celor două femei, ca să încheie cu formula repetată, cu mici variațiuni, de 30-40 de ori, cîte note de acest fel s-au păstrat în dosar:

La ora 17 Anca a plecat. Ecaterina a rămas și circulă (periodic iese din cameră și se reîntoarce după cîteva minute). De la ora 18,40 n-a mai revenit, pînă la 20,05 cînd s-a întors și ascultă emisiunea radiofonică (Vocea Americii, Europa Liberă, Radio Paris). A continuat să asculte emisiunile pînă la ora 22,48 cînd a închis radio și s-a culcat. A fost liniște în tot cursul nopții.

Nota redactată, cu puncte-punctele de rigoare, de Preda Ion, două zile mai tîrziu, prelucrează conținutul acestui text niciodată semnat, prevăzut cu date, cu un indicativ, 232, cu Direcția a II-a, și invariabil mențiunea STRICT SECRET. Este posibil ca aceste puncte-puncte să n-aibă nici semnificație, și nici o utilitate, ci să exemplifice doar una dintre numeroasele ciudățenii ale birocrației securistice?

În ciuda exasperantei lor monotonii aceste texte trebuiesc citite pagină cu pagină, fiindcă una din ciudățeniile acestei birocrații constă în aceea că ea nu inventează nimic. Ea interpretează, exploatează, eventual deformează, pînă la desfigurare, trecînd faptele prin lentila urii și vigilenței de clasă și numai din ele putem afla cum și din ce au încropit anchetatorii un dosar care s-o coste pe Ecaterina Bălăcioiu 18 ani de temniță grea.

În 8 mai 1958, după formula întîlnită deja de aproximativ 60 de ori –„liniștea din cursul nopții s-a menținut pînă la ora 6,20 cînd..." discuțiile ei cu vizitatoarea – neidentificată – nu conțin absolut nimic subversiv.

Ecaterina spune doamnei că îi este foarte greu să facă gospodăria casei, așa cum este. Ca să șteargă praful în fiecare zi trebuie să-i treacă prin mînă 57 de obiecte și trebuie să le șteargă pe toate. Doamna Ecaterina îi spune doamnei că trebuie să-i mai dea ceva, așa cum i-a mai dat. Ea vrea să dea mai multe lucruri, pentru că dacă-i vine ordinul de plecare (sic!) pleacă numai cu un cufăr pe care-l dă la bagaje. Ea vrea să dea și canapeaua „aia" a ei, care nu este îmbrăcată, deoarece nu a avut bani ca să cumpere material ca s-o îmbrace. Acum nu mai e o rușine ca să nu ai bani.

Dar tot de ura și vigilența de clasă ține și inventarierea riguroasă a bunurilor dușmanului. Doamna neidentificată este fina Ecaterinei Bălăcioiu, de la Bistrița, căreia intenționează să-i lase lucrurile și grija locuinței în absența ei, cu lenjerie, mobilier, veselă, tacîmuri, argintărie, covoare. Pasajul este insistent subliniat, și subliniată și... sublinierea, cu o bară pe margine:

Ecaterina o previne pe doamna ca atunci cînd o să scoată tacîmurile să nu fie băiețelu acolo să vadă. D-na o asigură că nici nu le scoate de acolo pînă cînd nu e singură. Face o lădiță, le pune pe toate, și le pune bine. Ecaterina o sfătuiește să le pună ori în pod, ori la o streașină de casă, în așa fel încît să nu se dea peste ele.

La fel sînt subliniate pasajele în care e vorba despre covoarele pe care le va lăsa pe la cîte o vecină în care are mai multă încredere, și numele acelei vecine, sau acelea în care își roagă fina să vină să le recupereze doar la vreo trei săptămîni după plecarea ei.

Și, deși cele două femei vorbesc apoi despre impozitele agricole apăsătoare, despre faptul că la țară sînt „pisați" să intre în colectivă, discuția revine la aspectele practice ale plecării, la lucrurile de lăsat și de luat, și cei ce „prelucrează" sînt interesați infinit mai mult de aceste lucruri, decît de abaterile de la ideologie ale „doamnei".

Fără să le uite totuși nici pe acelea. Ecaterina Lovinescu îi citește și finei ei ultima scrisoare venită de la Monica. Este exact faimosul text cu Vivian devenit Lidia. Unde fraza finală: „Nu uita să spui fiilor tăi cît de mult îi iubim", pentru care a și citit Ecaterina această scrisoare finei sale, devine în interpretarea vigilenților ofițeri de securitate o frază codificată, astfel că unul din ei notează cu cerneală alături: „N.B. Este vorba de părinții fugarului Virgil Ierunca."

Cu un alt creion, altcineva subliniază textul scrisorii, încrustat în cel al audiției, transcrise amîndouă:

> Am primit, mamă scumpă, cărțile tale poștale din 17-19 aprilie. Azi-dimineață, la sculare, LIDIA mi le-a adus, împingînd măsuța de cafea și cu tartina cu unt pe care el însuși mi-a făcut-o și am stat mult timp cu capetele alăturate comentînd ce ai scris în scrisoare.

și într-o paranteză, pe margine, se miră și el: „(!? Dar e bărbat!)".

Interesați la maximum sînt însă agenții de cui lasă și ce lasă Ecaterina Bălăcioiu în eventualitatea plecării. Astfel că transcriu detaliat această parte a conversației. În care ea îi povestește finei că fetele pe care le meditează au întrebat-o dacă vinde ceva, dar la ea a venit cineva de la miliție și „ăla" i-a spus că nu se poate atinge de nimic, căci dacă vinde, sau încearcă să scoată, își periclitează plecarea. În schimb, următorul paragraf este o interesantă pagină de istorie literară, chiar codificată de data asta, pe care agenții nu știu s-o citească cum trebuie:

> Ecaterina îi vorbește doamnei despre un student, Ion, care la telefon se numește Mișu. Acesta a făcut o poezie despre Lovinescu. Poezia, fiind foarte frumoasă, a apărut și la Paris. Pentru faptul că această poezie a apărut în Occident, Ion a fost dat afară din institut.

„Studentul Mișu" este viitorul scriitor Gheorghe Grigurcu, și eliminarea lui de la Școala de literatură se datorează vizitei la văduva lui E. Lovinescu și la Arghezi, în preajma evenimentelor din Ungaria, sau după (nu i se poate stabili o cronologie).

Apoi „Ecaterina îi arată niște rochii de cînd era tînără", apoi „doamna pleacă", apoi o altă doamnă vine și-i anunță o ședință de bloc în care „se vor dezbate neînțelegeri", vorbesc amîndouă despre faptul că în această iarnă „au îndurat frig din cauza neîncălzirii", încît a fost o dată la caloriferist și i-a cerut să dea drumul la căldură că „înțepenește în casă", apoi și doamna aceasta – o vecină, Agopian – pleacă și, în fine, formula știută: „Ecaterina rămasă singură ascultă posturi străine la radio. La ora 21,45 închide radioul și se culcă. În casă se face liniște care se menține pe tot parcursul nopții."

Acest straniu vacarm de voci care nu se aud unele pe altele, „ordinul de plecare" (în Franța!!) conform cu orizontul imaginației cazone a celui care ascultă și înregistrează sau „cufărul"

pe care călătoarea îl va lua ne par sinistre premoniții: nu se pleacă în Franța cu cufărul, dar la armată și la pușcărie, da! Și pînă atunci, probele în vederea încropirii acuzației de discuții dușmănoase se adună prin munca de ore și ore, de zile și nopți a zeci de agenți.

Preda Ion, din nou cu o prelucrare „din sursă sigură":

Dintr-o discuție pe care numita [puncte-puncte și deasupra, numele cu cerneală neagră] BĂLĂCIOIU ECATERINA a avut-o cu o oarecare [puncte-puncte și deasupra, cu același scris] LUCY neidentificată, la data de 15 aprilie a făcut o serie de comentarii dușmănoase privind situația din R.P.R., astfel: BĂLĂCIOIU îi spune că numai datorită faptului că la noi în țară se găsesc 4 ziariști americani s-a dat voie la biserică, dar a văzut mulți agenți în fața bisericii, lucru comentat și de femeia sa de serviciu.*

Potrivit raportului agentului, Lucy și ea supralicitează, afirmînd că, dacă te plimbi prin fața Hotelului „Athénée Palace", poți imediat să-i recunoști și să-ți dai seama cum arată agenții.

Sus-numita, în continuare, mai relatează că americanii au 32 000 bombardiere pentru bombe atomice și că toate acestea patrulează și sînt gata la ora H să acționeze.

Menționăm că numita Bălăcioiu Ecaterina cu fiecare din «elevele» sale pe care le meditează la limba franceză duce astfel de discuții aducînd adesea injurii la adresa regimului nostru.

Aici se încheie raportul lui Preda Ion.

Ultimele materiale – care semnate, care nesemnate, copiindu-se și prelucrîndu-se unele pe altele – sînt subliniate și examinate la sînge, cu comentarii pe margine, semne de întrebare, chiar întrebări: „cine este X?" „Tov Y se referă la problema Banu", semnături indescifrabile de locotenenți, locotenenți-majori, căpitani, maiori, adunați toți ca niște hiene în jurul trupului acestei victime, care nu poate să meargă la mare, mărturisește unei prietene, avînd picioarele cam umflate, iar ei transcriu, pentru

* Dacă ar fi să ne luăm după istoria comunismului românesc, scrisă de Ghiță Ionescu, în urma revoluției din Ungaria nu se mai găseau în țară patru ziariști americani; ultimul, de la *New York Times*, fusese expulzat la cîteva săptămîni după evenimentele respective. Astfel încît marile procese, al „Rugului aprins", al Lotului « mistico-legionar », al liberalilor, și chiar judecățile publice din vara anului 1959, a Miliției Pătrașcu și a lui Mihail Andricu, se petrecuseră „cu ușile închise", adică fără ziariști.

orice eventualitate, dar poate în schimb să meargă la pușcărie. Hiene adunate – de fapt – în jurul argintăriei, covoarelor, cristalelor și al cum nu se poate mai obișnuitei ei case.

În 27 aprilie, cînd „s-a menținut liniștea pînă la 7,13 etc." este vizitată de un Popa, însoțit de soția lui. Popa trebuie să vadă un doctor, pentru un tratament cu B fortissim. Ecaterina Bălăcioiu promite să-l ducă la un asemenea doctor.

Din altă ordine de idei Popa spune că Virgil împlinește în 14 august 38 de ani și că Virgil este la Paris.

„Cine este Popa?" întreabă cu litere negre, apăsate, pe marginea frazei, un căpitan cu semnătură indescifrabilă.

Nu avem cum știi, e de presupus că e vorba despre oameni pe care-i cunoaște și Virgil Ierunca, fiindcă discuțiile continuă în jurul celor doi. Dar, cum „în cameră se aud discuții puternice care împiedică audiția", nu se știe prea bine nici ce se spune despre copiii aflați la Paris, nici ce se spune despre experiențele nucleare „pe care rușii le-au încetat în scopuri propagandistice"; se vorbește despre lucrurile de valoare din casă, pe care Ecaterina spune că le va lăsa la rude și cunoscuți. „Nu reiese numele acestora", precizează agentul, știind firește că pe șefii lui, ca și pe el de altfel, îi interesează mult acest aspect deloc ideologic al „discuțiilor dușmănoase" ale Ecaterinei Bălăcioiu.

Altă frază din raport li se pare interesantă ofițerilor mai mult sau mai puțin superiori care o subliniază apăsat:

Vorbind despre plecarea ei din țară Ecaterina arată că a fost la Legația Franței și acolo i s-a spus că sînt vreo 5–6 oameni care intervin pentru plecarea ei.

Tot raportul continuă pe tema asta.

Întrebată dacă are intenția să rămînă definitiv în Franța, Ecaterina le spune musafirilor ei că n-are nici un interes să-și mărturisească o asemenea intenție. Popa se oferă s-o ajute în acest sens, fiindcă a lucrat cîndva la legație și cunoaște diverși „stabi" și miniștri. Ecaterina arată că din 22 ianuarie nu mai are nici o veste despre cererea ei și că săptămîna trecută i s-a spus că din 200 de cereri au fost aprobate doar 12.

Și din nou aspecte dușmănoase, care pot fi cu ușurință extrase din aceste lungi discuții pe toate temele, între persoane, totuși, avizate:

În Iugoslavia există belșug, fiindcă americanii le-au furnizat multe, dorind să-i atragă de partea lor. Tratatul de la Varșovia nu s-a mutat la Moscova, ci la București, pentru că rușii „vor să pompeze în noi". La Conferința de la Geneva americanii au cerut eliberarea „democrațiilor populare" dar îi este groază ca comuniștii să nu se întindă pînă la Paris, fiindcă în Franța se face mare zgomot pentru salvarea unei algeriene [Djami Bouhired], dar pentru „floarea tineretului român" închis nu se întreprinde nimic.

Ultimele trei rapoarte, din 14, 15 și 16 mai – de 15, 18 și 27 de pagini! –, sînt între formula introductivă („este liniște pînă la ora X, cînd Ecaterina se scoală și se ocupă de diverse treburi") și cea de încheiere („la ora X Ecaterina a stins radioul și liniștea a continuat toată noaptea") reproducerea unor conversații lungi, personale, chiar intime, prin nimic interesante pentru agenți, între Ecaterina Bălăcioiu și tînăra ei prietenă, actrița Maria Botta, sau cu doamna Rosetti, mama vitregă a lui Georges Rosetti, refugiat la Paris, văduva lui Toto Rosetti, mort în urmă cu aproape un an, și totodată soacra scriitorului Mihnea Gheorghiu, diplomat al regimului.

În 14 mai raportul spune că Ecaterina Bălăcioiu revine în casă împreună cu Maria Botta și apoi redă convorbirea lor.

Maria se scuză că n-a mai trecut s-o vadă, fiindcă de cînd și-a depus cerere de plecare din țară se crede urmărită. A obținut de la Ministerul Sănătății aprobarea respectivă și n-ar fi vrut să și-o compromită. Dar are nevoie de sfatul prietenei ei mai vîrstnice. Bolnavă de un cancer, dar și de o nevroză serioasă, Maria Botta nu știe dacă să se mai întoarcă sau nu la soțul ei, scriitorul Alexandru Balaci, cu care nu se înțelege; Ecaterina Lovinescu o sfătuiește să se gîndească la asta mai tîrziu, cînd va fi mai echilibrată și va vedea că soțul ei are și calități. Îi cere ca o dată ajunsă la Paris să nu-i povestească fiicei ei lucruri care ar putea-o întrista. Totuși îi vorbește despre aroganța unora dintre părinții copiilor cărora le dă lecții, care o tratează „ca pe o slugă cu ziua". Soția unui doctor i-a spus: „să știți că eu nu pot fi la dispoziția dvs" și că ar trebui să vină cînd vrea ea, nu cînd vrea profesoara. O autorizează să-i spună fiicei că a fost foarte strîmtorată material anul acesta, că a trebuit să renunțe la 125 lei din pensia ei, pentru a-i trimite „nenorocitului" de frate al său. E mulțumită că în curînd va mai avea o cameră goală, cea a Lilei, și că n-o să mai trebuiască să-și găsească rochiile șifonate și călcate în picioare.

O elevă i-a propus să-i dea niște bani românești ei, pentru ca logodnicul ei, sportiv, ajuns la Paris, să ia de la Monica bani francezi. Îi cere fiicei, prin Maria Botta, o rochie, pantofi și pudră. O asigură că de acum își poate aștepta mai liniștită plecarea și șase luni, și un an, fiindcă și-a obținut ambele camere, cu contract făcut la Sfatul popular, meditînd-o pe o funcționară de acolo, „nevasta unui foarte mare comunist", timp de un an.

O roagă, în fine, pe Maria Botta, cînd se va întoarce și va merge la Chivu Stoica să-i mulțumească, să intervină și pentru ea. Înregistrarea transcrie chiar cuvintele Ecaterinei Lovinescu:

Și atunci să-i spui: Sînt așa de profund mișcată de bunătatea dvs. încît am să vă fac o rugăminte: am o prietenă bătrînă, al cărei singur copil, o fată, și dvs. sînteți părinte și știți ce înseamnă asta, nu a văzut-o de ani de zile: O să zică: a, face politică, sau nu știu ce. Mama nu e vinovată de lucrul ăsta, mama a lucrat pentru partid și a fost una din profesoarele pensionate sub regim, că dacă deci eu aș fi avut o activitate antipartinică eu nu puteam să am pensie.

În schimbul acestui serviciu, la întoarcere, Ecaterina promite ca fiica ei și prietenii ei din mediile artistice să se ocupe de sejurul în Franța al actriței.

Din nou vorbesc despre dilema Mariei, care nu știe dacă să-și părăsească sau nu soțul, „a cărui atitudine față de ea lasă mult de dorit", rezumă raportorul, „în repetate rînduri o înjură, o insultă etc."; o întreabă: „Ce poți tu să reproșezi Republicii Populare Române?" și visează să ajungă în diplomație, atașat cultural, vis în fața căruia d-na Bălăcioiu e sceptică: „Dacă se poartă și ca diplomat cum s-a purtat cu tine"...

Nu trebuie să se teamă să „rămînă", pentru că din loturile de sportivi rămîn mulți, la fel dintre artiști, și pînă la urmă se descurcă; pe de altă parte, dacă s-ar întoarce ar căpăta dintr-o dată un mare prestigiu, regimul ar avea încredere în ea.

La începutul după-amiezii, o elevă venită la lecție se interesează dacă o poate primi în spațiul eliberat de Lila, și doamna Lovinescu se eschivează; la fel, la întrebarea dacă Maria Botta ia de asemenea lecții de la ea, la care „Ecaterina nu-i răspunde, schimbînd subiectul".

Nici raportul pe ziua următoare, reluînd într-un număr și mai mare de pagini, 18, convorbirea în care se dezbate iar și iar aceeași problemă, indecizia Mariei Botta de a rămîne sau nu în

Occident, și oportunitatea unui asemenea gest, insensibilitatea soțului ei și suferințele pe care acesta i le-a pricinuit, nu pare să conțină nimic interesant. Elevei al cărei logodnic pleacă peste cîteva zile în turneu sportiv i-a încredințat cîteva lucruri de valoare, pentru Monica, dar „îi este egal dacă acestea se vor pierde"; în ce-o privește pe Maria, aceasta trebuie să se gîndească la situația tulbure din Franța și la eventualitatea ca aici să vină la putere comuniștii, care ar obliga-o să se refugieze în America. Ecaterina Bălăcioiu spune că după moartea lui Stalin în țară a fost „un moment de respirație pentru toți" și că în intervalul ăsta au venit la ea doi foști deținuți care i-au povestit de chinurile îndurate de ei în închisoare"; că Dan Brătianu, nepotul marelui Brătianu, închis pentru 15 ani, ar fi trebuit să fie și el eliberat, dar că a rămas închis pentru greșeala de a fi transmis, prin morse, tuturor deținuților bucuria morții lui Stalin.

Detalii din viața privată a familiei Ralea, Vianu, divorțuri, infidelități, aventuri compromițătoare, cu fotografii apărute și în presa occidentală, cu totul neinteresante pentru agenți în mod sigur, aceștia neavînd nici o opinie despre elita intelectuală a epocii, dar putînd oricînd folosi ca bancă de date pentru instrumentarea unui nou dosar. La fel cum puteau folosi considerațiile despre starea de spirit reală a celor pe care regimul conta ca tovarăși de drum. Ca această amplă confidență a Mariei Botta, actriță răsfățată și ea de regim, și pe bună dreptate – era una dintre cele mai mari actrițe ale țării, vorbind iar și iar despre nevoia de a fi departe de toate astea, de atmosfera insuportabilă de acasă, din teatru, din țară, document din care citim cumva, indiscreți, peste umărul agenților, cum am citi în metrou ziarul cumpărat de vecin:

Maria susține că nu a făcut niciodată politică, nici nu este reacționară, dar înțelege că toți sînt niște bestii și vor să pună mîna pe ciolan, că pun o cruce îmbîrligată, sau că pun o stea roșie pe acest ciolan, pe ea nu o interesează, toți exploatează, mint, induc în eroare lumea, omoară și sînt tîlhari și unii, și alții. După părerea ei oamenii sînt bestii din junglă, niște fiare, care pentru a ajunge la ciolan omoară și fac orice; ea nu crede că oamenii au un ideal, pentru că de cînd există omenirea n-a făcut altceva decît să lupte pentru existența materială. Ea nu poate suferi ambiția, orgoliul, deșertăciunea și răutatea oamenilor,care se pretează la orice pentru un ciolan. Noii demnitari ai regimului, care pe vremea legionarilor aveau pe birou fotografia lui Codreanu, apoi pe a lui Stalin, apoi pe a lui Miron Constantinescu, iar acum, că acesta a căzut, vreo carte „progre-

sistă"; ea, dezgustată a luat o asemenea carte de pe biroul lui Alexandru Balaci și i-a spus „s-o ducă la closet și să nu mai facă pe comunistul ordinar".

Închis între ghilimele, ca într-un înveliș izolator etanș, adevărul izbitor al afirmațiilor Mariei Botta nu impresionează deloc pe cei care îl înregistrează și-l transcriu. Îl transcriu totuși, pentru „valoarea lui de întrebuințare". Pe raport un șef scrie să nu i se dea Mariei Botta viza de plecare, în ciuda cancerului ei. Și i se înregistrează și vizita din 18 mai, cînd discuția se reia de la capăt: dilema ei, dacă să plece definitiv, sau să se întoarcă; relațiile ei imposibile cu Alexandru Balaci; lumea devorantă a teatrului, cu josniciile și meschinăriile ei.

În 18 mai însă, la ora 18 și 12 minute, consemnează cu precizie raportorul, pe Ecaterina Bălăcioiu o vizitează și doamna Rosetti, venită să o scuze pe fiica ei, Anda Gheorghiu care, prietenoasă altădată și plină de solicitudine față de ea, n-a mai căutat-o de atît de multă vreme, deși s-a întors de la Paris în septembrie; și să-i explice, și ea, că aceasta s-a întîmplat fiindcă Anda este urmărită pas cu pas și se teme să se întîlnească cu oricine, chiar și pe ea, mama ei, o evită. În plus, soțului ei, Mihnea Gheorghiu, i s-au făcut observații că lor partidul le-a aprobat plecarea pentru motive de sănătate iar ei s-au întîlnit acolo cu reacționari. Or, în blocul unde locuiește ea sînt mulți comuniști. Pe urmă, Anda are multe obligații mondene, invitații la premiere. Doamna Rosetti îi spune „sincer": ea nu crede că Ecaterina Bălăcioiu va fi lăsată să plece, fiindcă, acolo unde este, „Monica nu este prea cuminte și se agită destul de mult", deși, ori de cîte ori întîlnește pe cineva din țară, n-o interesează nimic altceva decît „cum arată și ce face mama ei". Slavă Domnului, deși asemenea „circumstanță atenuantă" nu-i va fi de nici un folos.

Un an mai tîrziu, în celula de la Malmaison avea să-i povestească Varvarei Florea că momentul cînd i s-a instalat microfon în aparatul telefonic îl știe. Fără ca ea să reclame vreo defecțiune și fără ca aparatul să fie defect, doi tehnicieni veniseră să-l repare și din acel moment trebuie că i-au fost ascultate toate convorbirile. Că i se ascultau și tăcerile, și pașii prin încăperi, și somnul, și toate gesturile, împărțite pe ore și minute, nu pare să fi știut. Cum n-a știut nici de aceste conversații în care este total imprudentă, semn evident că nu simțea cum, pe măsură ce, mai apți decît ea să se adapteze acestui climat de prudență și de suspiciune, vechii

prieteni o evită, laţul se strînge în jurul ei din ce în ce, ca să o prindă apoi sigur şi fără scăpare.

Fiindcă este evident, după înregistrările astea, că n-o interesa, cum spune cu o nejustificată înveninare Ion Caraion, doar vocea fiicei ei, ci, ca pe orice intelectual lucid, toată lumea în care trăia. Evident că ştia prea multe despre această lume, ca să i se dea voie s-o părăsească plecînd cu o altă destinaţie decît cea în care a plecat. Şi totuşi, luciditatea ei funcţionează cu intermitenţe, sau concomitent cu o totală obnubiliare a instinctului de conservare.

Cu trei zile înainte (în 19 mai 1958) îşi începea scrisoarea către fiica ei cu „un formidabil ura":

> Am terminat în fine de aranjat casa; o să numesc de acum această cameră execrabil şi de tristă memorie roz, camera albastră. De data-asta n-am fost eu „Pierette", ci ea, şi mai ales această detestată familie Neg. care conta să se instaleze în Bucureşti. Ce-am mai suferit! La prînz Maria a venit şi mi-a adus o enormă cutie de pudră Caron „Madame Peau Fine". Cum nu mai aveam şi cum îmi place să am o pudră fină, mi-a făcut-o cadou. Am ieşit împreună: ea ca să se ducă acasă şi să-şi reia grijile propriului ei menaj, eu ca să-mi iau noul contract de închiriere. O lună întreagă pierdută cu treaba asta. Îmi place să fiu sinceră. Nu mă duceam decît cîteodată, şi uneori şi de două ori pe zi, ca să văd rezultatul; restul a făcut o fostă elevă de-a mea, care-a făcut de fapt totul, cu un suflet şi-o generozitate care merită răsplătite. Ea a ştiut să impulsioneze, să mă scutească de lungi aşteptări, de „veniţi mîine". Cred că-n momentul cînd l-am avut în mînă am fost fericită. Zburam realmente, îmi înflorise chipul. Respiram un fel de tinereţe. Nu-i decît un contract, dar abia la ora două şi jumătate mi-am dat seama că-mi era foame, că n-aveam nimic în cămară, nimic gătit, că nici nu mă gîndisem la asta; mi-am făcut repede un ochi la tigaie, o prăjitură, cafeaua. Şi iată-mă. Nu-mi revin! Nu-mi vine să cred că sînt aşa de fericită, fiindcă chiar fericire este! Mi-am dat seama că, cu mulţumirea aceasta în suflet, o să-mi fie mai uşoară aşteptarea, fiind mai liniştită, fiind în sfîrşit în casa mea, cu o singură cheie pentru toate, putînd să las o scrisoare pe birou, bani într-un sertar, sertare deschise, cutia de pudră pe măsuţa de toaletă şi mai ştiu eu ce! Trăiesc încîntarea clipei prezente! Plecînd în vacanţă am să-mi închid camera, care nu va mai fi cameră de trecere, prilej de laudă pentru toţi cei care în absenţa mea o transformă în cameră de oaspeţi, hotel, bibliotecă pentru prieteni, prietenii lor, mai precis, şi se fac stăpîni pe cărţi. În du-te-vino-ul obişnuit din timpul vacanţelor mele, o să vin cînd o să vreau, o să plec cînd o să vreau, fără să-şi mai facă ei calcule

familiale în spatele meu. În sfîrșit, respir! Respir! Și mă voi culca. Îmi simt picioarele moi, am o dorință nebună de a mă cufunda în somn. Teribila tensiune în care am trăit îmi cere o destindere fizică și o să mi-o ofer regește.

De zece zile este o vreme de luna iulie. Dorm cu fereastra deschisă: mi-am spălat și călcat rochiile de vară, nu mai am decît să le aranjez pe la încheieturi, să le cos tivurile desfăcute, nasturii. Mi-am reparat sandalele gri, și „trăiască vara". Cred că o să-i scriu proprietarei mele din Constanța ca să-mi păstreze camera între 15 iulie și 5 august. Amețită de oboseală, de căldură binecuvîntată, de bucurie mută, de proiecte de vacanță – nu voi mai merge precis la Rody, care n-a mai dat semne de viață de la aniversarea mea, ci mai curînd la finii mei. O să mă bag în pat, o să mă gîndesc la voi, o să vă iau în visul meu și în paradisul acela vă voi spune ce vă spun și aici: că astăzi am avut una din acele rare zile aproape fericite de cînd m-ai părăsit tu. Vă mîngîi cu o mînă creștetele reunite deasupra acestei pagini unde respirația mea discretă pune cuvintelor aripi, aripi pe care eu mi le pun pentru voi, ca pe un colier de dragoste, de dor chinuitor și aurit. Vedeți ce scriu: ce perle în colierul meu! Dar drumul mi se pare lung și atît de greu! Fiți fericiți ca mine, iubiți-mă și credeți-mă aproape de voi și a voastră.

În 20 mai, energia și exuberanța acumulate ieri se păstrează. S-ar zice că trăiește ca să scrie:

În dimineața asta m-am învîrtit în jurul meu aproape două ore; am plecat la ora opt, fără să mănînc. M-am învîrtit ca un titirez: de la piață la măcelar, am făcut drumul de trei ori pentru a alcătui meniul pe două zile. M-am întors, mi-am luat ceaiul, am gătit un pește foarte bun, o pălămidă pe care am făcut-o înăbușită, cu ulei și suc de lămîie. N-am mai spălat vasele. Ileana trebuia să vină la două și jumătate și am făcut pe marea doamnă, în rochia de creton cărămizie, cu foi de trifoi, instalată la birou, pregătindu-mă să vă scriu. A sunat. Am sporovăit un pic și s-a apucat de curățenie în camera bleu. Spală geamurile. O aud trebăluind alături. La mine totul este în ordine, este perfect. Am lăsat în tot acest timp, în așteptarea aranjării definitive a locuinței mele (ce cuvînt pompos! s-ar zice că vorbesc despre castelul meu, și chiar așa este!), să treacă zile întregi și săptămîni, aproape o lună, pline de mici evenimente domestice, fără să mă hotărăsc să scriu o scrisoare-scrisoare. Ar trebui să recapitulez toate peripețiile, dar și-au pierdut deja gustul acidulat și savuros. Prima este cea pe care tocmai am povestit-o puțin mai sus. Emoțiile, inima care bate să-mi spargă pieptul, oboseala dezabuzată, fața mea crispată și neliniștită, incertitudinile și neliniștea cîteodată atroce. Din 1949 nu mai trecusem prin asemenea stări sufletești. Pe urmă,

vizita finei mele, care a coincis cu toată hărțuiala asta. Dar ce bine mi-a prins ființa ei proaspătă, sinceră, bună! Ne plimbam la braț în tot orașul și, cînd eșuam aici, fiecare în fotoliul ei, ce momente plăcute de pălăvrăgeală, de destindere. Cînd ne întorceam, mă apucam să gătesc, mîncam împreună, o lăsam să se odihnească și, pe la ora șase, luam orașul la bătut în sens invers. Și reveneam aici, mai bogată și mai săracă în același timp. Există ceva ce emană din ființa ei, care îmi dădea liniște. Mă revăd – încadrată de sute de coline din Oltenia, revăd rîul care-n sufletul meu se identifică cu Amaradia, sau vișinii, prunii în pîlcuri; îți mai amintești de prunii din Crușeț? „pe deal, pe vale" acolo unde, pe cînd erai mică, așteptai să auzi ecoul vocii tale imperative și amplificate, care-ți umplea sufletul de copil de bucurie și uimire, hrănindu-l cu porții mari de supranatural și de legendă? Vedeam asta și mai mult decît asta, iubiții mei. Luna asta, prietena ta de la cursurile de regie ale lui Camil s-a atașat de mine, îmi telefonează în fiecare zi sau aproape, vine să mă vadă de cîte ori poate. Și pe urmă, acum trei zile, soția lui Toto. Pe ea nu pot s-o definesc. Cred că vrea să găsească prin mine încă un mijloc de a-l lega de ea pe G. Eram aici și flecăream cînd a venit cineva, cineva care m-a ținut aici să-l aștept de la 2,30 la 18. Acest cineva este un mecanic foarte drăguț, care a pus yale la ușa de la cămară, a reparat broasca de la ușa balconului mare, care lipsea cu desăvîrșire la ferestrele duble, spartă fiind de cele două surori.

Miercuri, 21 mai 1958

Ce-am mai putut să alerg și astăzi! Sculată la ora cinci și zece, am făcut în grabă curat în cele două camere, iată, ocupîndu-mă un pic mai mult de camera bleu, alintînd-o, ca s-o fac să uite indiferența mea forțată din trecut. Ieri chiar, am lucrat îndelung la un mileu „săsesc", mi-am luat, în fine, inima-n dinți și m-am așezat în fața mesei largi, cu trusa de scule, cu foarfecele, cu degetarul, tăind, decupînd, lăsînd chiar să cadă pe covorul crem capete de ață. Am lucrat, cu timiditate, încă, dar scoțînd mici suspine de mulțumire, de satisfacție... Și dulapul, în fine, în întregime al meu, fără promiscuitatea rochiilor parfumate cu apă de colonie cu miros grețos de „lilas", haine bărbătești, tată și fiu, tată sau fiu, fără atingerea hainelor noastre murdare în sertarul de jos, fără rochiile mele înghesuite cu ostilitate, burdușite într-un colț, în timp ce pe umerașe, ale mele bineînțeles, se lăfăie bluzele de „șifon" și rochii de bumbac, scrobite și călcate cu fierul meu de călcat. Ți-am spus că Mimi mi-a interzis altădată să spăl lengeria de pat în casă? O trimitea pe a ei acasă, la țară, pentru ca maică-sa s-o spele, fiindcă consumam mai multă apă și mai mult curent decît ea? Oh, Dumnezeule, Doamne. În dimineața asta, la ora zece, m-am dus la poștă să trimit o telegra-

mă lui G. și Lucie. Am fost foarte mișcată de gestul lor filial. Chiar am tremurat de emoție, mă simțeam aproape în postura de bunică. Îmi tremurau buzele de bucurie stăpînită și de emoție. Spune-le să mă considere ca pe bunica din România. Știu așa de bine să-l evoc pe Sol, aș putea așa de frumos să vorbesc lui Marie Christine despre bunicul ei! Cum venea el să se așeze în fotoliu, cum ne lăcrimau de bucurie și duioșie ochii atunci cînd vorbeam despre păsărelele noastre migratoare; cu cît o cunosc mai bine pe verișoară, cu atît înțeleg mai bine ce-mi povestea el, oh, fără să aibă aerul că se plînge, n-ar fi făcut niciodată una ca asta, chiar dacă un cuțit i s-ar fi răsucit în acea clipă într-o rană deschisă. Nu am uitat prietenia noastră. Ea este mai vie în sufletul meu decît mi-aș fi închipuit. De acolo, am intrat într-o biserică, să mă rog pentru această prietenă a lui Saga. De acolo, la Uniune. Și de acolo, acasă, frîntă de oboseală. M-am așezat repede la masă, pentru că, la 2 și 30, această fostă elevă a mea, care a alergat pentru mine, a venit să-mi ceară adresa unui foarte bun profesor de franceză. Îi datoram măcar atît și a rămas pînă la șase seara. Dar iată, asta nu m-a împiedicat să-mi continui scrisoarea. Am revăzut-o pe Ly. Tulburată de tot ce se întîmplă în noua familie a lui Mica. Am scuturat-o un pic. Îmi spunea că copiii or să-i plece în vacanță, invitați probabil de Marina sau de una din verișoarele lui etc. I-am spus că am altele pe cap, să mă lase-n pace cu balivernele ei, pălăvrăgeli mondene și pronosticuri, că n-am timp să ascult baliverne. La asemenea ieșire intempestivă și care nu-mi stă în caracter, a tăcut, melancolică și brusc descumpănită.

Există momente și-n viața mea cînd am nervii întinși la maximum, cînd sînt sătulă de propriile mele suferințe, cînd sînt sătulă de certitudinea mea că n-am să vă mai văd niciodată, că pînă la urmă pot și eu să fiu egoistă, să nu mai fiu dispusă să aud ieremiadele altora, și că, în materie de ieremiade, pot și eu să le servesc altora un întreg repertoriu. Interzisă, a plecat binișor, ca și cum ar fi închis ușa de la camera unei convalescente. I-am telefonat din nou, am îmbrățișat-o și conflictul s-a încheiat din lipsă de combatanți; și pentru că sînt la capitolul familie, verișoara ta nu mai dă semne de viață, ceea ce mă necăjește enorm. Sora mea, și ea, Rodica, la fel, mute ca niște pești. Pentru nimic în lume n-o să mă mai duc pe la ei, la Bist[trița] în vacanțe. Dacă pot să trăiască trei luni fără să se intereseze măcar dacă mai trăiesc, fără să-mi răspundă la scrisori, asta depășește orice limită. Cam asta este, în privința familiei. Și, în fond, ce caut eu acolo? Familia mea sînteți voi doi, voi sînteți în sufletul meu, în mintea mea, în viața mea, voi sînteți inima asta care nu bate decît pentru voi... Să se ducă la d[racu] toți cei care mă fac să sufăr!

Ultima scrisoare înainte de arestare:

Joi, 22 mai 1958

Ieri–seară, foarte mondenă, *s'il vous plaît,* am fost invitată la o petrecere, la o Elenă, cea care are o fetiță de 7 ani, vizavi de camera mea, pe partea cu cheiul. Ne făceam în fiecare zi semne amicale; ea caută în mine ființa care s-o domine cu o privire tandră, autoritară, dar uimită de limbajul ei de copil încăpățînat și voluntar, și atunci își pleacă ochii și devine un mieluțel; eu, topită de dragul ei, moartă după ea ca după orice fetiță de altfel, te caut zadarnic în ea pe tine, odorul meu, carne din carnea mea, sufletul vieții mele. Dar chiar și interesul cu care mă aplec asupra unei mutrițe de copil, sperînd să te regăsesc, nu este decît o infimă parte din speranțele mele înșelate, și un înlocuitor. În fine, încerc să-mi iau un pic de pe unde o găsesc, fără să o găsesc, fericirea.

Pe scurt, erau acolo vreo opt persoane, în jurul unei mese foarte elegante [...] și mai ales oameni care m-au sărbătorit – ca și cum eu aș fi fost sărbătorita, care m-au complimentat, m-au ridicat în slăvi. Pierdusem gustul, dar capul nu mi l-am pierdut. Nu mai eram decît: ființă excepțională, intelectuală distinsă, tînără (îmi spuneau că „par să am cincizeci de ani" – s-ar zice că am ajuns la o vîrstă cînd să ți se spună că pari de 50 de ani îți dă o mică tresărire de orgoliu), că nu am cute la coada ochilor, că nu sînt ridată etc. M-am întors acasă la ora 1, pe jumătate amuzată, pe jumătate măgulită. Și îmi spuneam: s-ar putea să le fac într-adevăr impresia asta, dar ai mei vor fi poate mai exigenți, cum ești cu ființele pe care le iubești cu adevărat.

Azi-dimineață a trebuit să mă scol la ora șase, pentru că micuțul Dănuț, băiatul fostei tale croitorese, doamna Georg, trebuia să vină pentru „reparații". Telefonînd însă la ei, după ce trecuse deja de opt, am aflat că nu putea să vină. Așa se întîmplă întotdeauna! Cît o aprob uneori pe Ly care-și păstrează într-o asemenea situație o anumită demnitate și chiar își expediază „clienții" cu lovituri de picior undeva. Bineînțeles că în propriul ei dezavantaj. Numai că la noi în familie, ne-a plăcut întotdeauna să fim domni. Cît despre Ly, nu vă îngrijorați, scumpii mei. Sînt eu aici. În mod sigur, cel mai important lucru este situația lui Mica și a soțului ei. Trebuie să se gîndească la ei înșiși – această blîndă și minunată Chris, dacă ar avea enorma șansă, ca voi, de a o avea aproape, ar putea să le fie sfat și sprijin moral. Înțeleg dezorientarea și neliniștea lui Ly, deși o cicălesc destul. Am sfătuit-o să stea liniștită, să aștepte să treacă vacanța de vară și să revină să-și caute un apartament în septembrie. Cît despre acea colecție de opere de artă, eu cred că n-a fost o afacere bună și că va trebui să nu mai riscați în viitor, și să stabiliți clar durata

împrumutului. Eu care împrumut cărțile din bibliotecă și mi se aduc făcute ferfeniță și cu pagini lipsă, știu cîte ceva despre asta. Mereu trebuie să le cer și iar să le cer. Și-mi înapoiază volumele unul cîte unul, în loc să mi se aducă toate o dată. Așa mi s-a întîmplat cu *Mizerabilii* lui Victor Hugo.

Trecînd la cu totul altceva (a sunat la ușă, și a trebuit să explic cuiva că trebuie să meargă la intrarea A a blocului, și am pierdut firul gîndului), te rog, scumpă Mouette, să vezi ce s-a întîmplat cu acest biet băiat, dacă a fost transferat la „Sf.Anna" și să-l recomanzi acelui prieten doctor, ca să-i ușureze un pic mizeriile bolii. Și pentru că vorbim despre boli, ocupă-te un pic de fosta mea elevă, vezi ce se întîmplă, în fond, cu ea. Mi-ai face un mare serviciu, pentru că părinții ei sînt cum sînt, foarte mercantili, dar părinți totuși, neliniștiți, angoasați. Și cum eu știu ce înseamnă cînd ai o ființă dragă departe de tine, o fac dîndu-mi în același timp seama că am în mine bunătate din belșug.

Dar să vorbim un pic despre noi. Cînd vă luați vacanță? Eu am să rămîn la București pînă la 15 iulie, cînd aș vrea să mă duc la mare. Dacă am putut suporta fără incidente această iarnă, asta se datorează în mare măsură mării. Numai că asta depinde de o mulțime de lucruri și mai ales de bani. Anul trecut am putut să-i cer lui Ly niște bani pe care-i împrumutasem, s-a achitat cinstit, dar anul acesta, încet încet n-a mai putut să lucreze încă, din lipsă de combatanți, și este mai jenată financiar. Și eu, după ce-am aranjat această cameră bleu, mi-am cheltuit toate economiile. Dragii mei, nu trebuie să credeți că vă cer bani, Doamne ferește. La schimbul actual, într-adevăr, nu merită. Vă spun toate astea ca să vă pun la curent cu proiectele mele de vacanță, cu posibilitățile mele și să nu risipiți cu necumpătare pentru mine, pentru Ly, cînd și voi sînteți în pragul vacanței, cînd o să aveți și voi nevoie și de bani, și de odihnă, după un an de muncă de ocnași. Iubiții mei, nu adăugați la neliniștea mea de acum și impresia asta că vreți să cheltuiți cu persoana mea sume nebunești. Am dedus asta dintr-o frază în care Monica, scumpa mea iubită adorată, îmi spune că nu poate pentru moment să cumpere cărți pentru Sanda, fiindcă are lucruri mai importante de făcut. Nu vreau una ca asta. Înțelegeți? Mai ales că nu este momentul, că trebuie să vă gîndiți la voi mai întîi, înainte de orice altceva și de orice proiect. Înțelegeți că, știindu-vă la adăpost de orice griji materiale, eu, după ce mi-am aranjat așa de drăguț camera mea bleu, respir în voie și mai pot să aștept? De fiecare dată cînd vă scriu o scrisoare-scrisoare, scrisoarea lunii, mi se pare că iau mereu un „ton testamentar" și vă conjur să cîntăriți bine totul cînd luați hotărîri, fără să fiți opriți de situația în care mă aflu eu, de obsesia absenței mele. Vă jur că mă simt aici foarte în largul meu (dacă n-ar fi absența voastră). Chiar

și singurătatea în această cameră bleu este pentru mine aproape o fericire al cărei gust îl uitasem. Voi mai întîi, voi în primul rînd, asta este tot ce vreau. A trebuit să mă ridic, să merg la fereastră, altfel simțeam că mă aprind de la propriul meu rug aprins.
Am avut aproape zece zile de caniculă; astăzi nu e soare. Totul în jurul meu e verde întunecat și copacul parcă ar vrea să-și bage crengile lui mari, ramificate, mișcătoare, în camera mea. A plouat în timp ce, cu pieptul sprijinit de acest birou prea înalt pentru mine, aplecată peste această imensă sugativă, și ea verde, am reușit, scriindu-vă, să vă neliniștesc. Cînd mă gîndesc că toată această tiradă a țîșnit din inima mea neliniștită, cînd nu voiam decît să vă împărtășesc, un pic mai devreme ca de obicei, proiectul meu de vacanță, tocmai pentru ca, în caz de nevoie, să știți unde mă aflu în peregrinările mele estivale. Deci, după aceea eu voi fi la finii mei, acum că au mai puțin de lucru în jurul casei și vom putea să stăm mai mult împreună. Perspectiva celor 60 de pui de rontăit în fiecare zi mă face să surîd un pic. Îmi spun că, la fel ca o zmeoaică, o să înfulec 60 de pui, dar... pe îndelete. Trebuie să mai și surîdem din cînd în cînd; sper să vă pot scrie la fel ca în timpul altor vacanțe ale noastre. Oh, darul ăsta binecuvîntat care sînt scrisorile, niciodată n-o să-l pot lăuda îndeajuns; mă revoltă cîteodată, din cînd în cînd, e drept, mai ales iarna, în timpul sărbătorilor, cînd aștept cărțile voastre poștale și vin cu 21 de zile întîrziere, dar am învățat să accept și asta!
Oh, ce multe am putut să învăț de la plecarea ta în materie de resemnare, incertitudini, îndoieli, spaime, neliniști... întreaga cutie a Pandorei, ce mai! Nu am avut măcar mîna așa de îndemînatecă să închid la timp capacul, ca să rămînă înăuntru speranța. De mult nu mai sper. Ezit chiar și cînd vreau să vă scriu: „Sper că sînteți sănătoși, că sînteți în siguranță, că munciți cu spor." Am scos din vocabularul meu acest cuvînt. Declin, în schimb, cum se „declină" în românește, pe sora lui cea monstruoasă, disperarea:
Nominativ: Disperarea mea de a vă ști departe de mine nu are margini.
Genitiv: Chinurile disperării mele.
Dativ: Disperării nu-i poți găsi limite.
Acuzativ: Păstrez în inima mea disperarea amară ca veninul.
Vo: Disperare care te ascunzi în această farsă tristă!
Scumpii mei, spuneți-i lui Chris cît de mult o iubesc; cît m-a emoționat scrisoarea ei. Am citit-o un pic peste tot, în toate colțurile camerei mele. Întîi la fereastră, cu capul sprijinit de toc, pe urmă la birou, vrînd să-i scriu ei, numai ei, pe urmă, stînd pe rînd în fiecare din cele patru fotolii din cameră și seara, înainte de a adormi, în pat, la lumina veiozei. Îmi spuneam: îi voi spune într-o zi, prin viu grai, totul, totul. Este mai bine așa. Prin viu grai! Ha!ha! Pînă atunci mai

va! Ei bine, o dată și o dată poate! Durerea urcă însă în sufletul meu ca o furtună care stă să înceapă și, o dată cu ea, și afecțiunea mea pentru Chris, și i-o mărturisesc acum, în scrisoarea asta, pe care o scriu pentru voi, dar și pentru ea. A trebuit – vai, să scriu tot ce-am putut să scriu: că îi datorez tihna mea, momentele mele de serenitate, de liniște. O îmbrățișez cu o dragoste aproape religioasă.

Și iată scrisoarea. Scrisoare care se apropie de sfîrșit. Fie ca ea să vă aducă bucurie și fericire. Fiindcă trebuie totuși să mulțumim lui Dumnezu pentru ceva: sîntem sănătoși! Este primăvară! Pentru soare, pentru căldura verii, pentru această căldură pur animală care ne face să trăim, să înflorim, să ne arătăm lumii surîzători, la propriu, strălucitori, pentru a binecuvînta miracolul existenței umane. Da, și mai este și această tristețe care va dura veșnic, dorul după ființele minunate pe care le-am pierdut, dor care ne strînge inima atunci cînd ne gîndim la ele, cînd realizăm că sîntem singuri, cînd ne spunem aproape în fiecare moment: „Nu mai este aici." Deși, în ciuda distanței enorme, ei sînt aici, lîngă noi, sîntem uniți, sîntem împreună, asemănători. He! Doamnă Mouette, un an întreg în care n-ați scris decît o scrisoare! Ce-ar fi dacă mi-ar da prin cap să fac și eu la fel! Vivi, fiul meu, și-a cumpărat coupe-papier-ul, coupe-papier-ul lui de sidef, pe care și-l dorea atît? Nu mai am vești de la voi de zece zile! Dar or să vină! Numai de-ar veni, fiindcă, fără tine, sînt la capătul puterilor.

Iubiților, în această scrisoare trebuie să fie și momente de destindere, de ceea ce numim „surîsuri". Reveniți la ele. Nu păstrați în sufletul vostru ceea ce seamănă cu gustul amar al fierii de a doua zi de după sărbători, mai ales că noi n-am mai avut, împreună, de o eternitate, nici sărbători, nici a doua zi de după sărbători, dar am avut cu siguranță acest gust de fiere al trezirii de a doua zi, de angoasă. Îngenunchez și mă rog bătrînește: Dumnezeu să fie alături de voi, să vegheze la viitorul vostru, să aibă în grijă cuibul vostru, pe care l-ați ales pentru fericirea voastră, pentru noi, împreună, într-o zi, să rămînă pe creangă.

Mama

A doua zi, la ora 19, la ușa apartamentului din Bulevardul Elisabeta 95A, se prezintă locotenentul-major Cînda Gheorghe, asistat de lt. Tudor Marin, ambii din Direcția de Anchetă penală a M.A.I. Dintr-o lașitate de neînțeles, ei îi spun Ecaterinei Bălăcioiu să-și ia cîteva lucruri, că o vor duce, sau o vor trimite la fiica ei. Aveau, cu toate astea, asupra lor mandatul de arestare, emis în baza referatului întocmit în dimineața aceleiași zile, pe care locțiitorul șefului de serviciu, căpitanul O. MATEUȘANU,

anchetatorul penal de securitate lt.-major, C. DRACOPOL, și Șeful Direcției Anchete, colonel FR. BUTIKA, scriseseră toți „DE ACORD", și semnaseră.

După o percheziție care a durat după unele documente o oră și jumătate: pînă la 20,30, după altele 4 ore și jumătate: pînă la 23,30, în care i se confiscă cele 14 caiete de cărți poștale, cărțile, Biblia și... 606 lei, Ecaterina Bălăcioiu Lovinescu este arestată și dusă la Malmaison, sediul principal de anchetă al Securității din București.

Ancheta ei începe imediat, printr-un interogatoriu luat de Dracopol și care, după o autobiografie, scurtă, la invitația acestuia începe abrupt, astfel:

Î. Arată faptele pe care le-ai săvîrșit dumneata împotriva legilor R.P.R.

R. Eu consider că n-am făcut nici o faptă împotriva legilor statului.

Î. Ancheta insistă și-ți cere să declari faptele pe care dumneata le-ai săvîrșit împotriva legilor R.P.R.

R. Nu am făcut nici o faptă de natură să încalce legile acestui stat.

Î. Nu este adevărat. Arată căile și mijloacele prin care ai întreținut legături cu fiica dumitale, Monica Lovinescu, aflată la Paris.

(Din vol. IV, dosarul 113 664, Arhiva S.R.I.)

În arhivele K.G.B-ului un poet rus, V. Șentalenski, a descoperit recent documente din care deducem că în anii '30 prizonierii anchetați își redactau singuri răspunsurile la interogatorii. Într-o hîrtie ciudată – fiindcă în ce scop ar fi păstrat anchetatorii un document care să dovedească vreodată, fie și prea tîrziu, metodele lor barbare –, un anchetator îi spune regizorului Meierhold: „o să te batem, o să te zdrobim pînă la ultimul oscior, o să te transformăm într-un morman de carne tocată, și n-o să-ți lăsăm decît mîna cu care scrii". Și în 1952, la noi, victimele își scriau cîteodată cu propria mînă declarațiile în anchetă. Ciornele lor se scriau probabil de ei înșiși, înainte sau după tortură, în celulă, probabil; de către cei cooperanți, ca Belu Zilber și Stelian Diaconescu, în mod sigur.

Procesele-verbale ale Ecaterinei Bălăcioiu și cele ale coinculpaților ei, ca și cele ale inculpaților din procesul Noica–Pillat, sînt scrise de anchetator, într-un limbaj deja instituit, consacrat, cu sintagme obligatorii. Limbajul procesului-verbal de anchetă se fixase, ajunsese la formule, locuțiuni, turnuri de frază specifice. Putem, citindu-le cu atenție, vedea și în care moment se întrerupea

interogatoriul propriu-zis, pentru ca, în aceeași încăpere, sau în alta, după străbaterea cu ochelarii negri la ochi a mai multor culoare, să se recurgă la tortură. Tuturor camaradelor ei de celulă Ecaterina Bălăcioiu le-a spus că n-a fost torturată niciodată, bătută sau violentată altfel. Nu putem totuși ști cu certitudine. Ea ar fi putut să ascundă acest lucru, din mîndria aceea a ei, de ființă prea perfectă ca să fie adevărată, dar mai ales, de teamă că orice ar spune ar ajunge la fiica ei. Este însă posibil și ca anchetatorii ei să n-o fi torturat, neștiind dacă se va hotărî pînă la urmă eliberarea ei, sau ceea ce se știe că s-a hotărît.

Tonul „dialogului" de mai sus și conținutul lui sînt caracteristice momentului în care se recurgea invariabil la violență, pînă cînd se obținea de la cel anchetat răspunsul stabilit dinainte. De data asta anchetatorul Ecaterinei Bălăcioiu se mulțumește cu răspunsul dat de ea: nu a comunicat cu fiica ei decît prin mijloacele legale, prin poștă, scriindu-i o scrisoare pe lună și, la intervale mai mici de timp, cărți poștale, neînchise în plic. La fel, fiica ei. Faptul că o asculta la Radio Paris nu i se pare o comunicare propriu-zisă, deoarece fiica ei nu vorbea cu ea anume, iar ea nu-i putea răspunde.

Astfel încît la acest punct din „scenariu" Dracopol este obligat să renunțe. De acum se vor mulțumi să obțină de la ea declarații privind „corespondența codificată". Dintre interogatoriile care i s-au luat pe această temă este reținut ca „folositor pentru anchetă" abia cel din 6 iunie, care este neobișnuit de lung: de la 9 la 14 și de la 17 la 22. Asta înseamnă că, timp de zece ore, mai mulți anchetatori, deși tot Dracopol semnează, vor să știe cine se ascunde sub numele Ly, Mica, Ioana, Rody, și mai ales cu ce scop. Dar Ecaterina Bălăcioiu este foarte obosită. Nu-și amintește ce nume a ascuns sub unele inițiale. La ora 22 îi roagă pe anchetatorii ei să o audieze altă dată.

Pentru ca în 4 iulie abia să i se aducă la cunoștință traducerea în termeni juridici a motivelor arestării ei, într-un interogatoriu condus acum de Bistran, care începe astfel:

Vi s-a prezentat ordonanța de punere sub învinuire, prin care vi s-a adus la cunoștință că sînteți învinuită de săvîrșirea infracțiunii prevăzute de art. 194, pct. 3 combinat cu art. 194, pct. 4 și din art. 209, pct. 2, lit. a din Codul penal al R.P.R., adică de faptul de a fi transmis în străinătate, prin corespondență, în mod convențional, știri nedestinate publicității, de a fi ascultat emisiunile unor posturi de radio imperialiste și de a fi comentat

în mod tendențios cu alte persoane știrile calomnioase transmise de aceste posturi de radio precum și de a fi cunoscut scrierile cu caracter contrarevoluționar ale unora dintre persoanele cu care întrețineați legături și a fi făcut posibilă trimiterea unor astfel de scrieri în străinătate, în vederea difuzării lor în scopul subminării ordinii democrat populare din R.P.R. Vă recunoașteți vinovată?

La arestarea ei Ecaterinei Bălăcioiu i se confiscaseră: poemele ginerelui ei, publicate în *Antologia poeților români din exil* (mai tîrziu, în închisoare, va afla cu mîndrie că trei erau „speranțele" literaturii române în momentul în care ocupația rusească le-a frînt: Ion Caraion, Petru Dumitriu și cel care îi era acum ginere) și cîteva texte ale lui Ion Caraion, în a cărui afacere de spionaj voiau s-o implice anchetatorii ei.

„Nu mă recunosc vinovată", răspunde ea, și mai mult de-atît interogatoriul acesta, care durează de la ora 9 dimineața la ora 11 noaptea nu reușește să mai obțină de la ea. Recunoaște tot ce i se reproduce din declarațiile altor inculpați, din înregistrări, din declarațiile viitorilor martori, din propriile scrisori:

„Sînt afirmații făcute de mine conform cu părerile mele" consemnează anchetatorul în procesul-verbal. Așa că, după mai multe interogatorii – dintre care unele se ocupă exclusiv de discuțiile ei cu Ion Caraion, altele de convorbirile cu elevele, altul, de 5 ore (cel din 21 noiembrie, între orele 9–14), exclusiv de *Introducerea* la *Antologia poeților români din exil*, care va trebui lăsată ca temă principală în scenariul celuilalt mare lot, Noica–Pillat –, în 24 decembrie i se propune o altă încadrare juridică: articolul 209, punctul 2, referitor la discuțiile dușmănoase. Această încadrare juridică o recunoaște. De acum încolo nu va avea de răspuns decît la întrebarea cu ce alte persoane a mai purtat discuții dușmănoase, pură formalitate, fiindcă era suficient să i se amintească, urmărindu-se înregistrările.

Pînă la 30 decembrie 1958, cînd locotenentul Iosif Bistran, coordonatorul anchetei, trebuie să-și precizeze concluziile, dosarul ei, în loc să se îngroașe, se subțiază, fapt oarecum fără precedent, revenind de fapt la acuzațiile inițiale. În 30 decembrie, i se și ia un ultim interogatoriu. Scris de mînă, cu stiloul, într-o grafie „curățică" și o ortografie aproape impecabilă, fiindcă în comparație cu alte documente întocmite de anchetatori, ar însemna să căutăm pete în soare dacă ne-am plînge aici de absența celui de-al doilea „i" din cuvîntul „fiică" sau a cîtorva cratime;

acest interogatoriu nu mai știm cine l-a consemnat, fiindcă nu e semnat decît de Ecaterina Bălăcioiu.

Iată-l reprodus în întregime.

Proces verbal de interogatoriu

Învinuit: Bălăcioiu Ecaterina, născută [rubrică necompletată]
Data: 30 dec. 1958
Localitatea: București
Interogatoriul a început la ora 13 și 00 minute.
S-a terminat la ora 16 și 30 min.

Întrebare: Cine este Maria Botta și ce activitate dușmănoasă ați desfășurat împreună împotriva regimului democrat din R.P.R.?

Răspuns: Este o veche cunoștință atît a mea cît și a ficei mele LOVINESCU MONICA, care se află la Paris.

În ultimul timp devenisem foarte bune prietene, fapt în urma căruia mai ales în ultimul timp, începuse să se ocupe de sănătatea mea, de viața mea, susținînd că vrea să o înlocuiască pe fica mea prin prezența ei.

BOTTA MARIA a fost prietenă și cu fica mea LOVINESCU MONICA, știu că ele sau cunoscut de mult timp cînd fica mea se afla în țară, cînd amîndouă au urmat un curs de regie teatrală la Camil Petrescu.

La rugămintea ei eu am transmis prin corespondență ficei mele LOVINESCU MONICA la Paris și i-am comunicat răspunsul ficei mele.

Așa cum am arătat mai sus Maria Botta în ultimul an mă vizita foarte des și o vizitam și eu destul de des.

Cu ocazia vizitelor eu îi citeam din scrisori primite de la LOVINESCU MONICA, îi relatam aspecte despre preocupările artistice ale lui MONICA LOVINESCU cît și despre faptul că MONICA vorbește la emisiunile în limba română ale postului de Radio Paris, i-am spus că fica mea sa căsătorit cu VIRGIL IERUNCA care și el vorbește la emisiunile în limba română ale postului de Radio Paris.

Tot cu ocazia vizitelor MARIA BOTTA sa plîns față de mine de situația grea pe care o duce cu soțul ei, care nu o respectă etc. Și-a manifestat față de mine dorința de a pleca în Occident și a rămîne acolo definitiv, lucru cu care am fost de acord și eu și i-am (sic!) promis că în acest sens eu am să-i scriu MONICĂI LOVINESCU să o sprijine ca să poată să ajungă la PARIS. Ca să poată pleca în Occident i-am spus să plece medical, ea suferea de glanda tiroidă, fapt în urma căruia se putea pleca oficial în Elveția și de acolo cu sprijinul lui Monica va putea ajunge la Paris. În acest sens eu i-am întocmit o cerere către Președintele Consiliului de Miniștri, prin care motivam că ea nu se poate trata decît în Elveția. Cererea ei a fost însoțită de mai multe certificate.

Întrebare: Ce poziție avea BOTTA MARIA față de regimul democrat din R.P.R?

Răspuns: BOTTA MARIA nu avea o poziție loială față de regimul democrat din R.P.R. Astfel ea se manifesta dușmănos prin cuvinte pe care

nu le pot pronunța de exemplu unele calomnii etc. Permanent ea era nemulțumită de regim.

După ce am citit prezentul proces verbal de interogatoriu cuvînt cu cuvînt și am constatat că cele declarate corespund cu cele consemnate le susțin și semnez.

Bălăcioiu Ecaterina

Cu aceasta, totul se termină. De fapt, se terminase dinainte. Ecaterina Bălăcioiu nu avea nevoie să pronunțe nici aceste cuvinte pe care „nu le putea pronunța", fiindcă ele figurau în dactilograma înregistrării ce i s-a pus în față. Declarațiile acestea servesc mai mult completării dosarului Mariei Botta decît propriului ei dosar încheiat – și, poate, compromiterii ei postume: pentru cine nu știe conținutul acelor înregistrări, concluzia este pe cît de înșelătoare, pe atît de limpede: și-a trădat, în anchetă, prietena.

Sentința din 12 februarie 1959 a Tribunalului militar teritorial II, București, trimisă la U.M. 01231 E, București (numele din acte al închisorii Malmaison), prin care era condamnată la 18 ani temniță grea și confiscarea tuturor bunurilor, nu a putut reține totuși în sarcina ei decît vina recunoscută din prima zi:

A ascultat permanent emisiunile postului de Radio Paris unde funcționa în calitate de crainic pentru emisiunile în limba română fiica sa, LOVINESCU MONICA, soția legionarului [sic!] IERUNCA VIRGIL, iar știrile transmise le comunica și altor persoane, comentîndu-le în mod ostil, manifestîndu-și neîncrederea în trăinicia regimului nostru și propovăduind instaurarea regimului capitalist.

Înștiințarea mai conținea și calculul sumelor pe care le datorează statului în a cărui trăinicie nu credea și pe care acesta i le pretindea prin intermediul tribunalului: 400 lei cheltuieli de judecată.

Varvara Florea își amintește că, citind-o, Ecaterina Bălăcioiu n-a schițat nici un gest. Știuse, crede ea, și că o vor condamna la ani mulți, și că o vor reține acolo, în arest, la Malmaison, încercînd să negocieze viața ei în schimbul întoarcerii în țară a fiicei, singura și adevărata miză a acestui proces, după părerea ei. Ea, Varvara, crede că oricine a trăit sub comuniști a plătit un preț, mai mic sau mai mare, dar că Doamnei, Modelului ei, Pygmalionului ei, i s-a cerut prețul suprem, prețul imposibil, pe care nimeni n-ar fi acceptat să-l plătească: viața copilului ei în schimbul propriei vieți.

NOTĂ

Raporturile cu Lila Negreanu, sublocatara apartamentului din B-dul Elisabeta 95 B, se vor degrada la un moment dat. Cum va scrie fiicei sale într-o scrisoare, Lila Negreanu, asistentă medicală pe atunci, va profita în vara anului următor de plecarea ei pentru mai multe zile și va încerca, luîndu-i contractul casei, să se înscrie ca titulară la Spațiul locativ.

Un schimb de mesaje de la Direcția a II-a la Direcția a VII-a, între 1 iulie și 5 iulie 1957 – prin care prima îi cerea celeilalte „să stabilească prin agenți cîteva date despre Ecaterina Bălăcioiu" („să se identifice prin agenți elevii, cît și părinții lor, cărora le predă susnumita la domiciliu; să se arate nominal toți scriitorii care au vizitat-o și o vizitează în prezent – interesează din '54 –'57; dacă e vizitată de doctori, să se identifice și să se spună și datele; dacă vin la ea foști colegi ai fiicei ei" și, în fine, „relațiile în prezent între Negreanu Elena și ea, familia Panaitescu și ea"), prilejuiește Direcției a VII-a întocmirea unui mic dosar pe problemă.

În 30 iulie aceasta din urmă răspunde prompt solicitării de identificare a elevilor, spunînd că „prin agenți nu se poate realiza, deoarece nu locuiesc în același bloc (e vorba de elevi); nu mai e vizitată în prezent de scriitori sau de vreun medic; după ce fiica ei a plecat în Franța cea în cauză era vizitată de prietene de-ale acesteia; în prezent nu se cunoaște dacă vreuna din persoanele care o vizitează este, sau nu, prietenă sau cunoștință; că pleacă în fiecare vară cîte una, două sau trei săptămîni la Pasărea, iar cu Negreanu este rudă îndepărtată și are relații bune, și cu unii și cu alții locuind în același apartament."

Cum însă argumentul nu li se pare nici lor suficient – oamenii pot locui în același apartament și fără să aibă relații bune, mai ales că nu și-au ales singuri colocatarii –, dosarul se îngroașe cu extrase din corespondența Lilei Negreanu, „neconcludentă" spune cel care o prelucrează; din ea aflăm că în 31 august 1955 Lila (expeditor) îi scria Ecaterinei Bălăcioiu din comuna Mărgineni, satul Mihăilești, regiunea Pitești, raionul Slatina, adresîndu-i-se cu „Stimată Doamnă" și arătînd că în septembrie va trebui să vină în București ca să facă vizita medicală pentru înscrierea la facultate. Și de data asta „restul conținutului este fără importanță", decît că Lila se arată îngrijorată pentru Mimi (agentul sau șeful lui subliniază) neștiind dacă „s-a înscris sau nu". Micul dosar mai conține, pe lîngă aceste piese improvizate (sau scoase din dosarul, mai serios, aflat în alt sector, al Lilei?), și o Notă-extras dintr-o scrisoare a Ecaterinei Bălăcioiu trimisă sorei sale din Baia Mare. „Rezultă relațiile dintre Bălăcioiu și doct. Negreanu E.":

„Am priceput ușoara ta ironie cînd vorbești în scrisoarea ta de îngrijorarea Lilei; și deși anul acesta a încercat oarecum să se poarte ca un om format pentru o carieră ce cere interes uman, știi tu că niciodată nu mi-a făcut seria întreagă de injecții, și că pe una din serii « VIT.C. » am complectato luînd două fiole bucal (bîndu-le) ca să am cura completă, știi că am plătit seriile de injecții, făcutul lor ca orice client, că la ultima criză de sciatică, ma lăsat ca pe un cîine; a plecat în oraș ca să cumpere alimente pentru mama ei și a plecat acasă fără măcar întrebarea de bun simț: « Cum vă mai simțiți » și a trebuit să chem un doctor din bloc."

Mai tîrziu le va spune camaradelor de închisoare că Lila venise și la proces, convocată în calitate de martoră. Astfel că, interpelată tîrziu, după decembrie 1989, cu apelativul „sora mea bună", fiica Ecaterinei Bălăcioiu, nu prea iubitoare de efuziuni largi oricum, a avut neobișnuita idee să o întrebe dacă e adevărat. Lila s-a eschivat, spunîndu-i că va face o criză de inimă la telefon.

Și tentativa mea de a obține o întrevedere și o discuție, din vara anului 1997 s-a lovit de refuzul fostei colocatare, refuz exprimat printr-o amînare sine die.[V]

În măsura în care dosarul consemnează fidel toate etapele și pe toți protagoniștii lui, putem spune acum că Lila Negreanu nu a fost martoră la proces.

Convorbire cu Monica Lovinescu

Pour un fax, activez dès maintenant votre télécopieur. Pour un message, parlez après le top sonore. Merci.

Chiar dacă nu ești sigur de numărul – format pentru prima oară – și deși te deconcertează puțin absența obișnuitei fraze de început: „Vous êtes bien chez Monsieur et Madame etc., etc.", știi imediat ce auzi vocea imprimată pe banda repondeurului, că nu te-ai înșelat. Iar dacă te-ai înșelat în prealabil, și ești nevoit să asculți și s-o alegi între alte voci, mieroase și încurajatoare, lămurindu-te, și parcă invitîndu-te (faimoasa problemă a Occidentului, singurătatea și necomunicarea), o recunoști imediat și ai recunoaște-o dintr-o sută. Răgușită de tutun, mai degrabă bărbătească, aspră, pronunțînd cuvintele rar și apăsat, impersonală, cîtuși de puțin prietenoasă, este vocea cea mai ascultată din ultimii treizeci și cinci de ani de comunism românesc. Prima impresie pe care ți-o face vocea aceasta atît de auzită, fără să ți se fi adresat personal niciodată, probabil fiindcă vorbește acum franțuzește, este aceea că ți s-a luat, ți s-a răpit ceva ce-ți aparținea în exclusivitate. Că cineva al tău a fost înghițit de lumea mare, unde, desigur, el se descurcă, dar tu ești singur și dezorientat. Că acum nu ți se adresează ție personal. Bineînțeles că nici atunci cînd vorbea românește nu ți s-a adresat vreodată personal, decît în măsura în care persoana ta și persoana ta „românească" deveneau pentru anumite intervale de timp identice și se suprapuneau perfect, ceva de felul acesta. Adevărul este că, atunci cînd vorbea, suprapunerea asta se petrecea de fiecare dată și ți se părea că este absolut necesar s-o asculți și că, altfel, personal, te-ai priva de ceva de maximă importanță; s-a spus despre posesoarea ei că este o instituție națională. Al doilea lucru care te izbește în vocea aceasta este neobișnuita concizie a mesajului. Nicăieri și niciodată n-ai

găsit o asemenea economie de cuvinte, nici o ambiguitate, nici o ezitare și nici o nelămurire. Nimic în plus și nimic în minus, în ciuda primei senzații, scurte, de frustrare. „De la tatăl meu am învățat să mă feresc de beția de cuvinte" – îți amintești una dintre puținele mărturii autobiografice, și aceea nepublicată, și totuși o anumită adversitate față de tine, cel care-i telefonezi, răzbate din mesajul acesta prea redus la strictul necesar, prea supravegheat, prea gîndit, ca să nu mărturisească un exces de semn contrar.

Și-ți amintești, iar și iar, că ființele cu adevărat puternice nu se tem să-și lase la vedere slăbiciunile și nu se construiesc dincolo de cele cîteva detalii exterioare necesare schimbului numit politețe. Că frica de viață construiește oamenii de hîrtie, iar cei mai desăvîrșiți dintre ei, mai autoconstruiți – ca propriul ei tată – sînt cei cărora le-a fost mai tare frică de viața-viață. Mască, înveliș, carapace, armură. Or, ea este construită mult dincolo de carapacea subțire, dincolo de armura ușoară a fiecăruia dintre noi, utilă înainte de a ști dacă mîna care ni se întinde conține unealta care lovește sau un semn liniștitor de pace. Sigur că s-au spus despre posesoarea vocii acesteia de toate: că este o statuie, o instituție, un destin. Dar și că este o cățea, o lepădătură, o jigodie. Sînt oameni care și-au riscat libertatea și viața, născocind cele mai incredibile metode pentru a face să-i parvină, sau pentru a-i înmîna neprețuitele lor mărturii „de sertar" și are – se spune – un beci întreg plin cu asemenea manuscrise, mesaje, scrisori, cărți cu dedicație, tăieturi din ziare „pivniță fermecată, loc tainic, relicvar și depozit din care poate răsări minunea". Are probabil în minte o tot atît de numeroasă colecție de chipuri, măști, chipuri ce nu se mai pot deosebi de măști, speriate, admirative, febrile, pline de speranță, mulțumite, în final, de a se fi întîlnit cu ea, în ascuns, pentru un sfert de oră, în vreuna din cafenelele Parisului, chit că la întoarcere aveau să povestească, și cine știe, poate chiar să dea socoteală, pentru această întîlnire inutil conspirativă.

Dar s-a spus despre ea și că a făcut spionaj pentru C.I.A., streap-tease pe mesele ofițerilor din armatele aliate, că s-a vîndut „hienelor de pe Wall Street". S-a mai spus că este o „stalinistă pe dos", „procuror al literelor românești", o „scriitoare fără operă", o nenorocoasă în fond, deoarece, fiică a marelui E. Lovinescu, „maestrul", „care se lupta cu Iorga și Pârvan", ea a trebuit să se irosească luptînd o viață întreagă cu adversari ca Mihai Beniuc și ca Aurel Baranga. Sau ca Nicolae Ceaușescu, adversar atît de demn

de dispreț, încît nu merita să-ți ratezi opera luptînd cu el. E drept însă că, sub rezerva asta, a ratării operei, toți au admirat-o, pînă și adversarii cei mai înverșunați. Poate nu chiar Ceaușescu însuși, care o ura atît, încît l-a trimis pe șeful Direcției Externe a serviciilor lui de securitate nu s-o omoare, ci s-o „transforme în legumă", să-i „zdrobească mîna cu care scrie și gura cu care vorbește", ca să nu mai poată scrie și vorbi despre el, dar să nu moară.

S-a spus deci despre ea că este o mare conștiință, dar nu un scriitor. Poate fiindcă mare scriitor este nu cel căruia puternicii zilei trimit dulăii să-i rupă mîna cu care scrie și gura cu care vorbește, ci unul pe care puternicii zilei îl hrănesc cu grijă, laolaltă cu acești dulăi, iar el primește hrana, și se gudură, și simulează supunerea, ca să-și scrie, pentru posteritate, opera. La această întrebare nu este treaba ta de cronicar să răspunzi. În tot cazul, acest Mihai Pacepa, șef al Direcției Externe, deși misiunea a trebuit să și-o îndeplinească, a recunoscut și el, ani mai tîrziu, că o admiră nespus și, pentru că la telefon nu i-a putut-o spune, a trebuit să-i transmită mesaje, să mărturisească în interviuri date revistelor pariziene că o admiră enorm și ar vrea s-o cunoască. Și șeful de mai tîrziu al Securității, Virgil Măgureanu, a admirat-o și a vrut s-o cunoască, și numeroși intimi ai instituției, care-i expediază prin fax dovezi ale stimei și respectului lor. Toată lumea care înțelege limba română o stimează: cei 23 de milioane dinăuntrul granițelor și cei vreo 8 împrăștiați prin afară. „Monica noastră națională" – s-a mai spus. Statuia libertății noastre.

O statuie... vocală. Cei mai mulți dintre cei care au ascultat-o ani și ani, aproape patruzeci, n-au văzut-o niciodată și nu știu despre ea nimic mai mult decît ce a spus, în aproape patruzeci de ani de emisiuni radio, și de ce scrie pe coperta interioară a fiecăruia dintre cele 5 volume în care acele emisiuni au fost reluate, selectiv, sub formă de articole, între 1990–1995, la Editura Humanitas:

MONICA LOVINESCU

În România. Licență în Litere la Universitatea din București. În afara unui basm, scris în copilărie, la vreo 7–8 ani și publicat în *Dimineața copiilor*, își renegă cu vehemență debuturile literare. De pe la 15 ani publică proze scurte în *Vremea*, *Kalende* etc. ca și un roman în mai multe numere consecutive din *Revista Fundațiilor Regale*. Le găsește pe toate sofisticate și artificioase. Imediat după război deține cronica dramatică la *Democrația* lui Anton Dumitriu. Tot aici e asistenta lui Camil Petrescu la Seminarul său de artă dramatică.

În Franța. Pleacă la Paris în septembrie 1947, ca bursieră a Statului francez, iar în primele zile ale lui 1948 cere azil politic. La început face parte din tinere companii teatrale și semnează regia unor piese de avangardă. Situația din țară îi reține apoi integral atenția. Colaborează cu articole și studii despre literatura română și despre ideologia comunistă în numeroase publicații: *East Europe, Kontinent, Preuves, L'Alternative, Les Cahiers de l'Est, Témoignages, La France Catholique* etc. Semnează capitolul despre teatrul românesc în *Histoire du Spectacle* (Encyclopédie de la Pléiade, Gallimard). Traduce cîteva cărți din românește, sub pseudonimele Monique Saint-Côme sau Claude Pascal.

Colaborează și la revistele în limba română din exil: *Luceafărul, Caiete de dor, Ființa românească, Ethos, Contrapunct, Dialog, Agora* etc.

Din 1951 pînă în 1975, emisiuni literare și muzicale la Radiodifuziunea Franceză. Își începe colaborarea la „Europa Liberă" în 1962. Din 1967 emisiunile de mare ecou sînt „Teze și antiteze la Paris" și „Actualitatea culturală românească".

Volume: *Unde scurte,* I (ed. I, Limite, Madrid, 1978, Humanitas, București, 1990), *Întrevederi cu Mircea Eliade, Eugen Ionescu, Ștefan Lupașcu și Grigore Cugler* (Cartea Românească, București, 1992), *Seismograme. Unde scurte,* II (Humanitas, București, 1993), *Posteritatea contemporană. Unde scurte,* IV (Humanitas, 1994) și *Pragul. Unde scurte,* V (Humanitas, 1995).

Aceeași concizie și parcimonie și în această notă, scrisă probabil (ca și articolul despre Caraion din *Dicționarul scriitorilor români*) chiar de... protagonist. Conținînd numai ce-a socotit ea, posesoarea vocii de pe repondeur, că trebuie știut.

Nu explică în ce fel și-a „renegat cu vehemență debuturile literare"; că a făcut-o, distrugînd cu voluptate și pe îndelete, fîșiuță cu fîșiuță, pînă la ultima pagină, toate caietele jurnalului de adolescență și tinerețe; jurnal pe care totuși, la plecarea din țară, cu o valijoară și un trenci, ca în filmele de război cu Ingrid Bergman și Humphrey Bogard, le-a luat cu ea, împreună cu „o cartușă de « Carpați »" și cu cîteva lucrușoare. A distrus deci singurele documente care păstrau probabil despre ea o altă imagine decît cea pe care vrea ea însăși s-o lase, pe care ea însăși și-a creat-o și pe care o ține sub control. Pentru a nu lăsa decît, sub titlul deocamdată inedit de „Repere", un fel de esență decantată la maximum, o prelucrare a acestor pagini, adică a propriei adolescențe, nereținînd din ea decît cîteva dintre liniile, deja conturate, care alcătuiesc

statuia de mai tîrziu. Și cel mult micile evenimente livrești care mărturisesc despre atingerea suflului mortificator al literaturii: primul „roman", scris la 6 ani, învățatul cititului, momentele sărbătorești de singurătate cu tatăl, care-i cere să-și exprime sentimentele în latinește; ziua cînd, fată de 20 de ani, trebuie să înfrunte presiunea orgoliului, genialității, susceptibilităților a 130 de personalități ale literaturii române, asistînd la reînființarea cenaclului „Sburătorul". Trecînd sub tăcere, mai precis distrugînd cu furie amintirea balurilor, ceaiurilor dansante, rochiilor, mondenităților la care participă ca fetele de familie bună din romanele Anișoarei Odeanu. Are dreptate Ion Caraion, în veninosul lui jurnal: „odorul acesta neatins nici de zefir" părea făcut, încă de la venirea pe lume, pentru un destin de învingătoare. Și nu numai „în felul românesc" de a învinge, prin operă, ci în toate felurile: prin carieră, prin bani, prin viața-viață. Or, semnele prevestitoare ale acestui destin nu apar nici în notița de pe coperta interioară de la „Humanitas", nici în „Reperele" cosmetizînd sever, dacă se poate spune așa, imaginea unei copilării și adolescențe cum nu se poate mai normale, dacă normal poate fi destinul fiicei unui tată ca E. Lovinescu. În al cărui tot atît de sever și descărnat jurnal („Sburătorul" – Agende literare), numele ei apare de mult mai multe ori decît numele aceleia care a adus-o pe lume și este mai totdeauna încadrat în chenar, ca unele, doar, din marile evenimente literare. Să facem apel la el, pentru ceea ce ea însăși a sortit fără milă distrugerii. În „Agendele" lui E. Lovinescu, publicate la Editura Minerva*, note scurte dar permanente o urmăresc pas cu pas pe această fiică a unui tată deja celebru la venirea ei pe lume și pentru care lumea însăși nu exista decît în măsura în care putea fi transformată în ficțiune: „Sosirea Monicăi", scrie el în 1 oct. 1926; „Ziua Monicăi", scrie în 19 noiembrie; „Monica a fost la operă, la Zîna Păpușilor", scrie el în 6 martie 27; „Pleacă Monica la Mangalia", scrie el în 30 iunie 1930. Și tot așa, de peste 30 de ori în primul volum și de 30 de ori în al doilea, fiecare mică întîmplare banală legată de ea proiectîndu-se pe cerul întregii istorii a literaturii române, singurul cer existent pentru el.

---

* Cf. E. Lovinescu, „Sburătorul". Agende literare, Ediție de Monica Lovinescu și Gabriela Omăt, București, Editura Minerva, vol. I (Prefață și note de Alexandru George), 1993, vol. II (note de Alexandru George și Gabriela Omăt), 1996.

Ceea ce înseamnă că – miracol! – criticul de judecata căruia au tremurat vreme de două decenii literele românești, el însuși uitîndu-se cu frică doar la această „gînganie mică, neagră, torcînd în adîncurile ei o notă melodică ce va izbucni o dată", cum va scrie apoi în *Aqua forte*, omul ale cărui scrieri emană răceala celor lipsiți de căldură umană, mizantropia și gustul de cenușă al neputinței de a iubi, a iubit în viața lui pe cineva, și acest cineva este posesoarea vocii aspre de pe repondeur. Chiar dacă iubirea asta luase forma unei terorizante exigențe, ce motive avea să-și nege cu vehemență adolescența privilegiată și fericită? Ce motive, să distrugă – recuperînd doar cît să corespundă imaginii ei de azi – secvențe disparate și livrești?

„Fărîma asta de cărbune, cu ochi mari și inteligenți, pe care o răsfăța toată lumea", este pur și simplu un copil norocos, spun paginile de memorialistică ale vremii.

I se închină de către poeți celebri (Ion Barbu, Camil Baltazar) poezii care nu doar se trec în albumul personal și se publică în cea mai prestigioasă revistă a epocii, dar se păstrează în memoria majoră a liricii românești.*

Își scrie la nici 6 ani memoriile, și oferă cutărui editor publicarea lor pe o mie de lei (consemnarea tatălui, în *Agende*, la 14 nov. '29), merge la spectacole, în parc, cu barca, însoțită de ilustre doamne ale literaturii moderniste (Sanda Movilă, Mia Frollo, Ticu Archip), ba chiar de domni: „Monica cu barca, cu Felix Aderca", notează tatăl ei în 6 mai 1927; i se aduc rochițe de la Londra, de către diplomați și politicieni; i se fac portrete de către mari pictori

---

* Ea este cea pentru care Ion Barbu a scris întîi poemul *Statură* care s-a numit, în prima lui versiune, *Pentru Monica (cînd va fi mare)*:

Să nu prelingă, să nu pice
Viu – Spiritul robit în ea
La azimi albe să-l ridice
Sfiit pruncia ei trecea.

Sori zilnici grei ardeau sub dungă,
Ușori sunau în răsărit
Și nori ce nu știau s-ajungă
Și munții câți i-a întîlnit.

Suiau cu iezerii să cate
La anii falnici douăzeci
Vedeau din ceasul ce nu bate
Din timp tăiat cu săbii reci.

și caricaturiști: Sell, Pica Dona, Tonitza. Cam sumbra doamnă a prozei românești, Hortensia Papadat-Bengescu, îi dedică rafinate versificații franțuzești care, și acestea, văd lumina tiparului într-un grupaj intitulat chiar „Versuri pentru Monica":

Enfant si délicieusement unique, Monique

și mai tîrziu așa va fi cunoscută printre camaradele de închisoare ale mamei: „Monique unique".

Zeci de albume conținînd fotografii în diferite ipostaze și urmărindu-i cu încetinitorul creșterea, cu comentarii, care o citează deja ca pe clasici, de la vîrsta de trei ani, i se alcătuiesc de către o mamă fixată asupra ei ca asupra unei capodopere și pentru care „existența ei era necesară ca o poruncă din decalog". Merge la baluri, scrie, este publicată, are, cu sau fără influența, presiunile, insistențele, autoritatea tatălui ei, pretutindeni, succes. Și nu pentru că începuse să scrie de la cinci ani, ca să existe în ochii aceluia pentru care nu exista nimic decît literatura, ci fiindcă ea însăși era făcută pentru „felul românesc de a învinge", de a se prezenta la judecata de apoi a istoriei cu opere, cît mai multe opere.

Adolescentă, apoi studentă la Litere, publica, sub numele Ioana Tăutu, proze, cronici dramatice, eseuri, elogiate de notorietăți ale vremii, de sobrietatea unui Rădulescu Motru, Perpessicuis, Pompiliu Constantinescu, Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu. Camil Petrescu, căreia i-a fost un fel de asistentă la seminarul dramatic, o avertiza că „n-ar fi exclus să înnebunească de atîta luciditate". Trece examene cu Basil Munteanu, Gheorghe Oprescu, G. Călinescu, scrie o lucrare despre Nerval care stîrnește ecouri, își ia licența cu Michel Dard, prezentînd o lucrare despre *Le sentiment de la mort chez Pascal*, primită cu elogii.

Dar înainte de asta, ea însăși va mai transcrie sau prelucra din jurnalul făcut fîșiuțe-fîșiuțe, reținînd pentru „Repere" mărturisirea că, la nici 20 de ani, moartea tatălui o descumpănește cumplit. Mai precis, nu-i poate îndura absența decît devenind *el*: întîi începe să-i semene la scris, iar mai apoi, din tînăra superficială, care citea și scria tot despre moarte și nebunie – probabil pentru ca să-și combată prea debordanta vitalitate, nedemnă de fiica unui atît de auster părinte –, din adolescenta mondenă, care-i cerea părintelui apartamentul pentru o noapte întreagă ca să facă ceaiuri dansante cu cîte patruzeci de invitați, adolescenți, ca și ea, și „stupizi", cum

îi califică furioasă rupînd fîșii-fîșiuțe jurnalul, cu deprinderi de neînțeles, cum ar fi să-și anglicizeze numele și să-și numească gașca „les chameaux", din ființa aceasta banală dar reală, se transformă brusc în autoritatea care prezidează, în același apartament, ca moștenitoare și legatară, ședințele reluate ale cenaclului „Sburătorul".

Urmează, pentru „odorul acesta neatins nici de zefir", nu doar șansa, ci chiar obligația de a învinge. Din lipsa de substanță proprie, din spaima de neant, din singurătatea metafizică în care ne lasă moartea cuiva a cărui privire iubitoare fixată pe noi ne dă ființă, această fată superficială n-a mai reușit să revină la viață decît, suprem narcisism, interiorizînd ochiul iubitor și exigent al celui dispărut. Și substituindu-i-se, transformîndu-se în ființa autoconstruită pînă și în „subsolurile sufletești" (Gabriela Omăt) care fusese el însuși. Urmează premiile „Sburătorului". Urmează placa memorială pe zidul locuinței a cărei proprietară devenise. Urmează intrigi, mașinațiuni, neliniști pe tema discernămîntului ei, pe ai cărei umeri firavi urmau să apese tonele de hîrtie și de orgolii ale unei mari părți a literaturii române moderne, aflată în primejdie: dacă se mărită și nu mai dă casa, dacă schimbă comitetul director, dacă publică jurnalul?

Atîta doar că nu numai literatura, păstorită pînă acum de tatăl ei, ci un întreg climat în care crescuse și uneori se plictisise de moarte – sau, exasperată că nu se plictisește deloc, se prefăcuse a se plictisi – se aflau în primejdie în acel februarie 1946 cînd se reiau ședințele „Sburătorului". Ceea ce n-o împiedică, iar asta reține stupefiată din jurnalul distrus și comentează în „Repere", ca la invitația de a intra în Partidul Liberal, adresată de un coleg, să răspundă printr-un nu categoric și să-și noteze în jurnal fraza aceasta premonitorie:

„Ce pot avea eu în comun cu politica?"

Participă totuși, zădărnicind tentativa comuniștilor de a epura pe profesorii neconformiști și de a obține admiterea fără examen a studenților cu „origine sănătoasă", la congresul studențesc pe țară, de la Cluj, din mai 1947. Unde înregistrează, nu fără satisfacție, un prim succes politic: impunînd, din prezidiu, procedura votului secret, planurile tovarășilor de drum procomuniști sînt dejucate.

Da, chiar și în acest moment, studenta strălucită a lui Camil Petrescu, deja regizoare, absolventă a școlii Nôtre Dame de Sion

cu „Grand Prix d'excellence", autoarea unei teze de licență primite cu elogii, campioană la dans în rochii albe, ample, vaporoase, cu umeri goi și bucle negre, strălucitoare, cu surîs fotogenic, de studio, „odorul acesta neatins nici de zefir" părea încă sortită să învingă. Cu doctoratul început, propunerea de bursă a statului francez aprobată, în buzunar, cu viza obținută datorită nu rudeniei materne cu Gheorghe Tătărăscu (care a pretins că n-are puterea s-o ajute), ci intervenției lui George Silviu, fost „sburătorist", apoi socialist și ministru secretar de stat la Interne, datorită, în fine, numelui de Lovinescu acționînd încă asupra spiritelor, „odorul" acesta părea încă sortit unui destin de învingătoare. Galatee plăsmuită de doi Pygmalioni, unul iubitor pînă la jertfă, iar celălalt impasibil și iubit de ea însăși pînă la anulare de sine, trăindu-și adolescența într-o perioadă istorică fericită și glorioasă, cea mai fericită și glorioasă din cultura română, primind din toate părțile atît cît avea nevoie pentru a se realiza aproape nefăcînd nimic: inteligență, cultură, sănătate, iubire, frumusețe, șansă.

Nu va învinge. Probabil că, românește, „prin operă", n-ar fi învins oricum, dar treaba cronicarului, care așteaptă cu emoție efectul mesajului lăsat pe un repondeur, nu este să facă istorie contrafactuală. Să ne întrebăm, totuși, cum ar fi putut fiica lui E. Lovinescu, atît de imunizată la beția de cuvinte, ea, care nu era exclus, la douăzeci de ani, să înnebunească de atîta luciditate, (avertisment rostit de una din mințile cele mai obsedate de luciditate ale literaturii române), să devină autoarea de proze huxleriene, moderniste care promitea să devină? Sau eseista, sau regizoarea, sau traducătoarea care, într-o profuziune de asemenea... fapte de istorie neîntîmplată, admiratorii susțin că ar fi ajuns. N-ar fi rupt, probabil, plină de revoltă și „pradă unei adevărate crize de identitate" la întîlnirea cu adolescenta superficială, și n-ar fi aruncat la coș, unul după altul, caietele jurnalului „intolerabil de prost, romanțios și sentimentaloid". Nu s-ar fi îndoit probabil că toată existența ei ar merita măcar reconstituită, n-ar fi purtat zile întregi în suflet amărăciunea de „a-și fi răpit singură tinerețea, pătînd-o cu zădărnicii", și n-ar fi simțit, „pradă unei adevărate uri de sine", nevoia să se întrebe „ce găseau ceilalți în atîta mediocritate". N-ar fi conchis, probabil, ca în aceste „Repere", încă inedite:

„Dacă se confirmă această impresie înseamnă că istoria, cu majusculele și dezastrele ei, împiedicîndu-mă să-mi duc la înde-

plinire vastele mele planuri literare, m-a salvat pur și simplu nu de la eșec, dar și de la ridicol."

Dar cînd s-a petrecut ruptura? Ea însăși crede în scrisori – singura formă de comunicare dintre noi pînă în această memorabilă zi a ascultării mesajului de pe repondeur, iar și iar, fără a zice nimic, doar pentru a asculta vocea – că secretul acestei schimbări, nu bruște, căci nici o schimbare nu se petrece brusc, se află într-o povestire, publicată prin 1951, în paginile, bătute la mașină și multiplicate la xerox, ale unei reviste care nu apare în lista celor din notița biografică de mai sus. Se numea *Înșir-te, mărgărite* și apărea, din inițiativa unui grup de români exilați, la Rio de Janeiro. Povestea aici momentul plecării din țară, în 1947, cu „cartușa" de „Carpați" și ceva bani deveniți, după stabilizare, echivalentul cîtorva pîini, în fine, cu jurnalul acesta de 9 000 de pagini, ca să aibă ce distruge în 1995, și visul de a găsi la Paris un seminar dramatic măcar la fel de bun ca acela, lăsat în țară, al lui Camil Petrescu.

Dar nici această proză nu va sta la dispoziția cercetătorului, decît dacă, perseverent, o va căuta prin cine știe ce arhive pierdute sau, norocos, o va găsi fără s-o caute. Pradă aceleiași furii retrospective, „statuia" din 1995 se revoltă împotriva „ființei de hîrtie" din 1951 și, fiindcă n-o poate obliga să fie ceea ce nu fusese, interzice publicarea ei:

> Pentru proza *Acum se moare* – în realitate lucrurile s-au desfășurat astfel. Pe podul de la Ensdorf, granița între sectoarele rus și american din Austria, am fost dată jos din tren de ruși, care pretindeau că mai lipsește o ștampilă pe pașaport și am fost trimisă înapoi la haltă. Șeful gării, un biet și brav impiegat austriac, cu care m-am înțeles destul de repede în schimbul a nu știu ce din valiza pe care o luasem cu mine, a telefonat la stația dinainte, să încetinească și mai tare următorul tren ce se oprea la controlul rusesc, ca să mă poată ascunde din mers în el. De fapt, chiar m-a azvîrlit într-un vagon cu cărbune, în care m-am acoperit singură cu cărbuni. Așa am trecut de controlul rusesc, în cursul căruia soldați ruși împungeau cu baioneta, la întîmplare, în fiecare vagon de cărbune. (Nici măcar nu mi-a fost teamă pe cît ar fi trebuit. De atunci știu – apoi am mai verificat – că nu ți-e frică decît dacă ai imaginat dinainte o situație. Neprevăzutul taie panica.) Cînd trenul a trecut podul și am ajuns la americani am ieșit din tainița mea și am coborît spre ei triumfător. Alianța funcționa însă perfect: americanii m-au dat înapoi rușilor, luminîndu-mă cu un proiector, ca să nu pot fugi. Pentru ei pașaportul era în ordine, însă

trecusem clandestin. Credeam că ruşii mă vor trimite într-un lagăr. Nu m-au trimis decît la haltă. De unde am luat trenul înapoi, spre Viena, cu un bilet oferit de şeful gării, care acum mă şi cunoştea. Acolo am ajuns – nici eu nu-mi mai amintesc cum – pînă la sediul armatei de ocupaţie franceză unde, în loc de automate, am întîlnit din nou oameni. Actele erau în regulă, n-aveau propriu-zis ce să le facă. Dar, cum eram bursieră a statului francez, au avut grijă de mine. Au mai adăugat nişte ştampile, m-au hrănit, m-au instalat la hotelul rezervat soţiilor de ofiţeri în vizită, mi-au împrumutat şi nişte bani şi mi-au găsit într-o zi, două un „logodnic" ofiţer ce pleca în permisie la Paris. A fost însărcinat să facă scandal la control dacă nu mă lasă să trec. Dar la pod erau alte echipe: cu ruşi mai cititi (primii nu descifrau decît literele chirilice) şi americani mai... normali. Totul s-a petrecut după cum ar fi trebuit să se întîmple de la prima trecere, fără să fie nevoie de comedia cu logodnicul. Şi aşa am ajuns la Paris, cu o întîrziere de o săptămînă şi, evident, n-am mai pus-o la curent pe mama, ca să nu-i dau fiori retrospectivi.

Din această proză reţin titlul: cred într-adevăr că atunci ceva a murit în mine şi altceva s-a altoit: conştiinţa de a aparţine mai departe unei comunităţi condamnate şi de a deveni responsabilă de soarta ei. Firesţe, lucrurile nu erau gîndite aşa de clar, dar mă întreb dacă, în mare parte, activitatea mea de mai tîrziu nu-şi află rădăcinile în vagonul de cărbune de la Ensdorf.

Dacă ai nevoie de citate din acest text (deşi nu văd la ce ţi-ar servi), poţi evident transcrie cîteva rînduri. Dar textul ca atare, în totalitatea lui, aparţine încă literaturii, sau mai precis literaturizărilor mele adolescentine, de a căror amintire mă feresc. Deci este impublicabil.

(Scrisoare adresată autoarei acestei cărţi, în mai 1997.)

Profit de dezlegarea pe care prietena mea neştiută încă decît din scrisori mi-a dat-o şi transcriu această extraordinară, după mine, analiză premonitorie a fricii din care se naşte nevoia de colectiv şi totalitarismul:

Îşi găsise un loc între englez şi fata cu accent meridional şi era fericită de înghesuiala care-i permitea să simtă căldura trupurilor, să se refugieze în colectivitate. În momentul acela ar fi vrut ca totul să devină colectiv, să se suprime orice bariere, să se închidă toate uşile spre camerele ascunse ale singurătăţii... Ar fi dorit respiraţii colective, priviri colective, mîini şi gesturi colective... Ar fi dorit să suprime în ea tot ce-ar fi putut-o diferenţia de ceilalţi. Se ferea de persoana ei particulară ca de un păcat.

Dar am reprodus-o profitînd de o permisiune smulsă mai mult cu de-a sila și dintr-o vicioasă indiscreție de ziarist. Iat-o pe fiica lui E. Lovinescu, împovărată de celebritatea ei, voind să fie anonimă. Nemaidorindu-și să fie *Monique-Unique*, din versurile delicate ale unei prea crude romanciere încercînd să-i flateze tatăl. Nu mai vrea să fie odorul neatins nici de zefir. Vrea să fie, și chiar este, o oarecare. Nu pentru a nu mai beneficia de avantajul celebrității, ci pentru a nu fi recunoscută. Îi este rușine că asta vrea, dar vrea să supraviețuiască, fuge ca să supraviețuiască. Iată acum celebritatea ei devenită stigmat. Și deși nu reușesc să mi-o imaginez răspunzînd la apelativul „tovarășa Monica", dorința aceasta de anonimat mă face să mi-o imaginez pusă la zid într-o ședință de excludere ca acelea descrise pînă la saturație în romanele obsedantului deceniu. Cu rușinea, frica, dorința de anonimat și a victimei, și a celor deveniți de nevoie călăi – mai mult de frica de a nu fi victime – și toată clisa acelor sentimente pe care iată, stupoare, le-a încercat și ea. Plus conștiința că plecarea ei, da, este o fugă, o dezertare nedemnă. Plus totala devalorizare a trecutului, care pînă acum îi aparținuse:

> Acum nu-și mai aducea aminte deloc de cînd oprise trenul în gară. Trecuse probabil multă vreme, poate chiar toată viața ei se petrecuse pe cheiul acesta, așteptînd plecarea unui tren spre un alt loc. Deocamdată trenul era aici, nemișcat și tăcut, și ea, o dată cu el, legată de el, se instalase în prezent ca într-o cameră goală, din care aștepți să pleci în orice moment.

Și iată momentul cînd dezertarea aceasta îi este refuzată, cînd colectivitatea o refuză, o aruncă în destinul ei individual: nu ea și-l asumă, ceilalți o aruncă.

> Știa dintotdeauna că îi vor spune să coboare pe un pod ca acesta, că nu-i vor da înapoi pașaportul, că englezul o va privi de undeva de foarte departe, de pe tărîmul omului care este în regulă, care-a fost întotdeauna în regulă, că fata cu pielița ciudată se va ghemui într-un colț și își va întoarce capul spre perete, că francezul va alege momentul acela exact pentru a dispărea pe culoar. Știa că soldatul rus o va împinge pe culoar, știa că va avea gestul ăsta pentru a se agăța de toate clanțele compartimentelor, glasul acesta pentru a țipa în căutare de martori. Mai știa că martorii nu vor veni, că timpul martorilor luase sfîrșit nu demult, zdrobit de frică.

Și iată momentul rușinii de a fi vrut să dezerteze, iată eșecul asumat apoi ca destin:

> Unde mă duceți? îl întreba. Uitase să-i aducă aminte că pașaportul era bun. Dar ce sens mai avea un pașaport bun lîngă podul acesta în plină noapte, o hîrtie între ea și întuneric? Și apoi, hîrtia nu era bună, o știa, sau era bună numai în parte, sau numai un sfert din ea era bună... ce importanță putea avea? Ieșise dintr-un spital în care toți erau bolnavi de aceeași boală, ieșise nevindecată, îi lăsase pe ceilalți să moară pentru ea, crezuse că-i poate lăsa pe ceilalți să moară în locul ei.

În povestirea, „novela" din *Înșir-te, mărgărite*, fata este împușcată pe pod, moare la propriu. Și iată, în fine și nașterea noii ființe, despre care autoarea îmi vorbește în scrisoare, aproape cincizeci de ani mai tîrziu, ființă care, în timp ce moare personajul, gîndește, pentru jumătatea de secol care va urma:

> Se pomeni gîndind că n-ar trebui să moară pentru că o dată cu ea va muri palma aceea, și plopii reverențioși și un invalid care venea să aducă laptele acasă, pe vremuri și de care ea singură își mai amintea.

Justificarea, suprema justificare a omului de condei, în fața obligației de a muri, ca toți ceilalți, eroic eventual, dacă trebuie: „Eu trebuie să trăiesc, spune el, pentru a depune mărturie." Justificarea lui Phemios, ar spune ea azi. Phemios, poetul pe care Ulise l-a găsit cîntînd la petrecerea pețitorilor, iar cînd a vrut să-l ucidă împreună cu ei, s-a rugat: „Nu mă ucide, eu trebuie să trăiesc, ca să-ți cînt și ție." Modelul, arhetipul, credința celor sortiți să învingă prin operă.

Pe care ea, distrugîndu-și jurnalul, le-a negat.

Și te-ai putea mulțumi cu atît. Ar trebui să te mulțumești cu atît. Ființa livrescă s-a transformat pe podul de la Ensdorf în altcineva, mai puțin sentimentaloid și narcisic, mai receptiv la suferința altora, mai nutrit de răspundere și vinovăție, un alt fel de om al cuvîntului. Rugămintea lui Phemios s-a transmutat, trimițînd la un alt model: „eu trebuie să trăiesc pentru a mărturisi despre toate astea: și despre palma aceea, și despre plopii reverențioși, și despre invalidul care aducea laptele acasă" – și despre care doar ea singură își amintea.

Eziți încă să-ți lași mesajul, dar și să o tracasezi formînd la nesfîrșit și ascultînd vocea gravă, bărbătească, fără moliciuni de nici un fel: *Pour un fax, activez dès maintenant votre télécopieur. Pour un message, parlez après le top sonore. Merci.*

Mama ei își amintește cum era îmbrăcată cînd a plecat. Le-a povestit, rînd pe rînd, tuturor fetelor pe care le-a întîlnit în pușcărie. Iar de la ele, știi și tu: un trenci, ca-n filmele cu Ingrid Bergman despre război, o valijoară mică, soldățească. Și mai știi că va revedea, iar, și iar, și iar această imagine, pînă va închide ochii.

Acesta este miezul moale al statuii. Iar tu despre miezul moale al statuii ai venit s-o întrebi. Știind dinainte că în acest miez moale se ascunde, protejată cu tandrețe, icoana pentru întotdeauna vie a mamei... Spune în „Repere", cînd își evocă anii copilăriei și „traumele" pedagogiei paterne – „mare critic, mare profesor, dar deloc priceput la copii":

> Nu doar atunci, ci mereu, la fiece ananghie, mă scăpa mama. Îmi oblojea toate rănile, imaginare și reale. Grație fanteziei ei mereu proaspete, nu trăiam doar o existență, ci improvizam oricîte doream, în fiecare zi alta. Era prietena mea cea mai bună, de joc și de serios, dublul meu înnobilat, conștiința mea cea mai înaltă. Profesoara din ea nu glumea însă cu educația. Nu mă răsfăța, mă crea. (...) E chiar singurul lucru pe care l-am putut face pentru ea: să n-o dezamăgesc. Altfel ea mă îngrijea pe mine, eu pe ea, rareori (...) Nu i-am fost de ajutor decît o singură dată; (...) O singură noapte albă, cînd ar fi trebuit să i le dau pe toate... Mai ales acolo, în închisoare, unde a refuzat oferta Securității: eliberarea ei contra unei scrisori prin care m-ar fi îndemnat să colaborez cu ei. Și s-a lăsat să moară pentru a mă naște a doua oară spre libertatea de a fi eu însămi.
> Ori de cîte ori vine vorba de ea îmi vine să mă precipit: mi-e teamă însă că nu voi ajunge niciodată s-o numesc destul, să-i dăruiesc chipul și firea de excepție celorlalți, ca să nu piară, o dată cu mine, singura depozitară a minunii care a fost mama mea.

Icoană, sau rană? Că între ființa de hîrtie și statuie, se află un om din carne și sînge, știi, fiindcă s-a spus; și că secretul energiei ei nu este conștiința, generozitatea, simțul dreptății, ci dorința de a răzbuna carnea și sîngele celei care a murit, născînd-o a doua oară – și nu spre libertatea de a fi ea însăși, ci spre chinul etern

al unei dureri mereu prezente – a spus-o, în felul lui, Ion Caraion. Și atunci ai venit s-o întrebi ce?

Știi, din *Cartea albă a Securității*, că la această oră este acasă și că în timp ce-ți lași mesajul pe repondeur ea poate să ridice și să spună, cu vocea ei, cunoscută de treizeci de ani, exact ce spune: „Bună ziua, bun găsit, ce face Doina Jela?"

...Metroul 9 – Pont de Sèvres – Mairie de Montreuil, pînă la Chaussée d'Antin, de unde îl iau pe 7, Villejuif–Courneuve, pînă la Louis Blanc, de unde îl iau pe 7 B, un metrou portocaliu, pustiu, cu cel mai scurt traseu din tot Parisul, pînă dincolo de bucla Place de Fêtes, la Rhin-Danube. François Pinton este o străduță care urcă în pantă, ca străduțele de la munte, cu caldarîm, pînă la nr. 8, unde, fiindcă ai ajuns prea devreme, te învîrtești puțin, ca să vezi împrejurimile și să reconstitui singur, cu un fior, scena cînd, în mai '77, cei doi trimiși ai lui Pacepa, trimis la rîndu-i de Ceaușescu, trebuiau „să-i zdrobească mîna cu care scrie și gura cu care vorbește, ca să nu mai scrie și să nu mai vorbească" împotriva socialismului lui, multilateral dezvoltat. Curticica mică, arbuștii, cutia poștală prinsă de poarta joasă.

Se deschide ușa, cu un sfert de oră mai devreme: „Ați fost zărită, doar n-o să dați tîrcoale ușii numai fiindcă nu împărtășiți cusurul nostru național, nepunctualitatea, și veniți cu un sfert de oră mai devreme." Virgil Ierunca, autorul „Piteștiului" autorul poemului „va fi dimineață, amurg, noapte sau noapte", i l-aș putea recita, ca un discipol: *„pentru ca bună să fie vestirea sfîrșitului pe care-l porți ca pe un blestem și ca pe un miracol / dimineața aceea pe care o aștept ca pe o a doua venire/ veni-va simplu ca un dezastru, veni-va repede ca o apă?/ Veni-va frumos ca o întîlnire, veni-va trist ca o dragoste?"* – poem în care Bistran Iosif a văzut o amenințare la adresa celei mai bune și mai drepte dintre orînduiri, și din vigilență a omorît-o, în numele acesteia, pe mama soției lui.Virgil Ierunca, cel care i-a scris lui Caraion poezii cu dedicația: „fratelui meu retezat". Virgil Ierunca, alias Henriette, alias Vivian, alias Ligia (spre stupoarea aceluiași Iosif Bistran), care-i scria Ecaterinei Bălăcioiu, adunîndu-și astfel și el remușcări cît să-i ajungă o viață: „Dumneavoastră, scumpă mamă, ați reabilitat în ochii mei singurătatea"; voce cunoscută și ea, tăioasă și ea, parcă, și înrăită de încleștarea cu răul: „Intrați, intrați, cum o să așteptați să treacă sfertul!" Cu un accent în care răsună o îndelungată absență, fără uitare.

Și, în fine, iat-o: da, mult mai micuță decît și-au imaginat probabil chiar și trimișii trimisului lui Ceaușescu, micuță, cu niște ochi foarte mari, negri, privindu-te direct, încrezător, de jos în sus, ceea ce ți se pare că-ți topește timiditatea.

Și începi cel mai greu interviu din viața ta de ziarist, dar parcă cel mai important, cu o întrebare demnă de revista *Elle:*

– *Vă place să gătiți?*

– ...Nu m-a pasionat niciodată acest lucru și nici de la Lovinescu din casă nu am asemenea amintiri. Deși trebuie să se fi gătit, zilnic era lume, iar săptămînal, duminica, Lovinescu oprea pe cineva la cină, două, trei, patru persoane, invariabil: Camil Petrescu, Aderca, Pompiliu Constantinescu, Sanda Movilă.

– *Dar gătea și servea Stana, cea cu surîsul galben? Mai povestiți-mi, vă rog, o dată, episodul Proust. Pe care, din fericire, nu l-ați suprimat cînd ați comis autodafé-ul...*

– Dimpotrivă, atunci mi l-am amintit. O știam pe Stana de cînd lumea, făcea parte din familie. Surîsul ei galben provenea din aceea că, profitînd o dată de o vacanță a alor mei, s-a dus și și-a îmbrăcat toți dinții în aur. Era și ea, ca tot ce era în casa lui Lovinescu, atinsă de boala culturii. Ani și ani deschisese ușa atîtor scriitori și trăise în preajma lor, încît se contaminase. Așa că, atunci cînd a apărut traducerea din Proust a lui Radu Cioculescu, a luat cartea din raft, a răsfoit-o și-a spus: „Ei, atîta am auzit vorbindu-se de Proust ăsta, că acum bine c-a apărut în fine și-n românește, ca să pot să-mi fac și eu o părere personală"...Mai tîrziu, după tot ce s-a petrecut, și după desființarea moșierimii, am înțeles că Stana a ajuns portăreasă la Universitate, deci boala era incurabilă.

– *În rest, puține amintiri ați găsit de cuviință să recuperați din copilărie și mai ales din adolescență. Nici nu e un autodafé, este...*

(Rîsul se transformă într-un surîs tot de adolescentă, decît că întrebător, dacă ai început o frază trebuie s-o termini, așa se petrec lucrurile cu ea, care, nu mai știi cine ți-a spus, „ cade întotdeauna perpendicular pe idee", – este un fel de „suprimare" îți vine să spui. Dar nu cumva oare de-asta a și „ucis-o", fiindcă descoperise că, în ciuda anilor trecuți, a „istoriei cu majusculele și dezastrele ei", acea adolescentă trăia încă în ea?)

– ...Eu mi-am permis, adolescentă fiind, luxul să adopt gidianul: *famille, je vous hais*, ca să mă revolt și eu împotriva a ceva. În adolescență te revolți, nu? or, eu nu aveam, ca alții, împotriva a ce să mă revolt. Împotriva a ce? Aveam un tată care era un fel de mentor al literaturii moderniste, ce era să fac? să devin păsunistă și tradiționalistă, ca să mă revolt împotriva lui? Aveam o mamă care-și făcuse din mine sensul existenței ei. Niște părinți pe care-i iubeam atît de mult, încît nu le găseam nici un cusur. Trebuia deci să mă revolt împotriva restului familiei și revolta mea se reducea la fraze gidiene, grandilocvente, false. Bineînțeles că nu uram pe nimeni, dimpotrivă. Ne vedeam o dată pe an, sau la doi ani, la Crușeț și la Fălticeni în timpul vacanțelor, mă simțeam foarte bine cu ei toți, o armată de veri, verișoare, unchi, mătuși, cu toții foarte drăguți. Dar trebuia să mă revolt, ăsta era scenariul. Și mă revoltam. Îmi puneam întrebările majore: sensul vieții, al morții. Scriam versuri proaste, mă lamentam, dar mergeam la „ceaiuri", unde dansam pînă la ziuă. De aceea, cum spui dumneata, statuia o cenzurează pe adolescenta de 16 ani.

– *... mai precis distruge pagină cu pagină mărturia ei. Dar de ce trebuie totul controlat? Fetiței Monica Lovinescu i-ar fi frică să-și arate versurile Monicăi Lovinescu...*

– Revin la o replică din Montherlant, „en prison pour médiocrité", or, eu ar fi trebuit să fiu prima acolo. Jurnalul de adolescență al Jeniei Acterian era de o altă factură. Eu eram de-o normalitate și de-o platitudine revoltătoare. Nu-mi scăpa nici o mondenitate, deși mă plîngeam și de asta, și era moda asta a anglicizării numelor, Micky, Nicky, Picky. Purtau niște sacouri largi, lungi pînă la genunchi, lălîi, îi bîrfeam în jurnalul meu pentru asta, dar, la rîndul meu, am stricat un sacou al tatii, să-mi fac unul la fel. Umblam numai în grup și dansam. Nici pe departe ce-și închipuia Lovinescu, îngrozit, dar totuși interesat în toleranța lui, fiindcă-mi cedase apartamentul pentru faimoasa serată, ca să poată studia, în vederea romanului său, *Mălurenii*, „moravurile" decăzute ale tinerei generații. Erau în realitate petreceri foarte inocente și foarte copilărești. Dar contrastul acesta între existența perfect comună și ideile mele total livrești m-a înfuriat. Idei dobîndite, bineînțeles, într-o familie de oameni ai cărții, pe care-i admiram și cu care voiam să semăn.

Ce vrei, am deschis ochii pe cărți. Mama și tatăl meu s-au cunoscut la Biblioteca Academiei. Cînd am venit cu ei pentru prima dată la Paris, în 1929, ceream să mă ducă să văd nu minunile pe care le doresc de obicei copiii, nu, ci statuia lui Danton, în fața căreia plîngeam. Ca și fereastra de la Conciergerie unde fusese închisă Marie-Antoinette. Și asta în fiecare zi. Nu știam să citesc, dar cînd mergeam în expoziții luam o carte din bibliotecă sau cea pe care o avea mama la ea, să-mi citească, și mă prefăceam că mă uit și eu la tablouri ca toți ceilalți vizitatori, deși țineam cartea invers.

Nu scăpam de apucăturile astea livrești nici la Crușeț. Era și acolo o bibliotecă din aceea turnantă, cu ediții populare franceze și române, cu file îngălbenite. Dar nu de cărți aveam noi nevoie, ci de Muma, o excelentă povestitoare. Cînd nu povestea, bunică-mea mă cam înfricoșa. Eram slabă ca un țîr, dar ca un țîr într-adevăr, pînă mi-am făcut operație de apendicită, la 12 ani, și am început să devin normală, altfel toată lumea spunea că n-am să trăiesc. Găsise ea metoda de a mă vindeca de slăbiciune: mă scula la 5 dimineața, îmi dădea să mănînc un cățel de usturoi și o bucată de pîine și mă punea să umblu prin rouă cu picioarele goale, o jumătate de oră, după care mă culca la loc. Pe urmă eram trezită cu cozonac, cu cafea... Povestea magnific, dar era autoritară; devenise, mai ales după moartea „boierului roșu", pe care eu nu l-am apucat, fiindcă a murit tînăr. Nu înainte de căsătoria părinților mei, totuși, fiindcă la el a venit un sătean, să-l sfătuiască să n-o mărite pe mama cu E. Lovinescu: „Băgați de seamă, i-a spus, nu e bine s-o dați pe domnișoara unui bătrîn." Bineînțeles că nu era bătrîn, era o diferență de vîrstă normală între ei, șase ani, dar Lovinescu avea părul complet alb, de la vîrsta de 30 de ani.

Și dincolo, la Lovinești, neamul părea interminabil. Frații tatii: un colonel mort în război, cu fiicele lui, Maria și Vana (le-am revăzut după '89 la București, ca pe toți ceilalți veri și verișoare încă în viață), Octav, avocat, fiii Horia, Lelu și Lala (Vasile) și un al treilea frate, cu fiica lui, Alexandra Lovinescu, care a îngrijit și o ediție din Vasile Lovinescu. Surorile: Virginia, nașa mea, Antonia (mama lui Anton Holban cu care, în ciuda diferenței de vîrstă, mă duceam la bîlci, la Fălticeni), Corina, căsătorită Vartan și două fiice: Adina și Corinica.

Și acolo atmosfera era livrescă. Lovinescu își petrecea vacanțele la Fălticeni, o lună de zile. Era legat de mama lui, la care ținea foarte mult și care a fost admirabil descrisă de Anton Holban în *Bunica se pregătește să moară*. Portretul de acolo e veridic. Era o cititoare de romane românești contemporane și discuta cu tata cu mult discernămînt, deși n-avea deloc o formație literară. Și ne mai vedeam o dată pe an, întreaga familie, la Corina, căsătorită cu un armean, mare vînzător de covoare, la Fălticeni. Tata îmi cerea să port discuțiile despre autorii preferați în latinește, ceea ce pe vecini îi făcea să creadă că fiica lui Lovinescu a rămas corigentă la latină iar pe mine m-a îndepărtat pe veci de această limbă. Din păcate, firește.

– *Nici mama dvs. nu se pasiona prea mult după bucătărie... Gătea totuși, cu sora Ileana, după Sanda Marin...*

– Iată o ipostază în care nu mi-o amintesc. Era mai mult plecată, era inspectoare, profesoară, era ocupată... (Tace îndelung, preocupată să-și amintească răspunsul la această întrebare, ca pentru *Elle*, despre care și comunică de altfel lui Virgil Ierunca, aflat sus, în capătul escalierului, mai mult ca să întrerupă fosnetul gol al benzii casetofonului: „Mi-a pus o întrebare demnă de *Elle*". Astfel că schimb direcția discuției, ca s-o deblochez.)

– *Nu seamănă familia de la Fălticeni cu familia descrisă de Horia Lovinescu în Citadela sfărîmată?*

– ...Cînd l-am văzut pe Horia la Paris l-am întrebat: „Ascultă, Horia, cum de ți-a venit ideea să-ți descrii familia din perspectiva realismului socialist?", și el mi-a răspuns: „Aveam de ales între pușcărie – fusese și legionar – și colaborarea cu *ei*, și de pușcărie n-aveam chef. Mi-am scris piesa după un editorial din Scînteia, pe care l-am pus în scenă. Asta a fost *Citadela sfărîmată*." Era un om interesant Horia. În faza fanatică din tinerețe a venit să-l amenințe pe tata că, dacă legionarii vin la putere, îl împușcă, și bine fac. Nu glumea, știa că E. Lovinescu era al doilea, după Iorga, între cei vizați de legionari. Deci Horia și-a dat seama din timp ce urmează, și a ales. Era unul dintre elementele foarte promițătoare în literatură, și ca autor de beletristică, și ca eseist. Dăduse doctoratul cu o teză despre Rimbaud, pentru care trebuia să ia în 1946 premiul „Sburătorul".

...Lala, Vasile Lovinescu n-a avut probleme, pentru că l-a ținut fratele lui, Horia. N-a muncit niciodată, nicăieri, s-a ținut

deoparte, n-a putut fi prins cu nimic, nu și-a cîștigat niciodată existența, a putut trăi întreținut de dramaturgul Horia Lovinescu. A fost căsătorit de două ori, are o soție de 90 de ani, care stă în subsolul Muzeului oamenilor de seamă, de la Fălticeni, unde se află și o sală E. Lovinescu. Era un om total lipsit de aptitudini practice.

...Nici unul dintre Lovinești n-a intrat în pușcărie. Riscul exista, desigur, pentru toți. Dar cel mai crunt cred că ar fi fost lovit tata, dacă ar fi trăit. Pentru motive de notorietate și pentru că el avea o poziție violent anticomunistă. Într-un text, care a reușit să fie ascuns la o percheziție ulterioară, își făcea *mea culpa* față de P.P. Carp, pentru că nu-l înțelesese bine, fiindcă, într-adevăr, față de pericolul din Răsărit, i se părea preferabilă alianța cu Germania.

Lovinescu era un polemist înrăit și un om de mare caracter. În nici un caz nu ar fi semnat pactul cu puterea comunistă. Încă de tînăr, asistînd, la Paris, la o manifestație pentru Jaurès este dezgustat. Anticomunismul lui era – cum spun comuniștii despre dușmanii lor – visceral. Prima oară cînd i-am acceptat moartea a fost după instalarea la putere a comuniștilor... Nu cred că ar fi scăpat.

– În hîrtiile Securității scrie că Lovinescu s-a dus în 1929 la Paris ca să învețe puțin mai bine limba franceză.

– ...Lovinescu trecuse la Sorbona un doctorat cu o teză despre Jean Jacques Weiss, prefațată de Emile Faguet, dar asta se petrecea în 1909. Între timp, poate uitase franceza, așa că da, s-o fi dus s-o mai învețe puțin.

– În hîrtiile Securității mai spun că ați participat la Congresul Studențesc de la Cluj pentru „a vă aranja" plecarea în străinătate. În plus, în jurnalul ăsta, la care distrugeți acum, se găsește această frază, pe care singură o apreciați ca „stupefiantă": „Ce am eu în comun cu politica?".

– Da, o spuneam în 1946, cînd colegii mă invitau să mă înscriu la tineretul liberal. Ceea ce nu m-a oprit să particip apoi la Congresul de la Cluj. Unde l-am împiedicat, din prezidiu, pe Mihai Gafița să obțină prin vot deschis eliminarea profesorilor care nu aderau la comunism. Dar aici putem să citãm direct din „Repere", e mai simplu:

„Ajung la ce m-a uimit mai mult în acest jurnal: raritatea referințelor politice și istorice. Nu înseamnă că ignoram politicul, doar că nu transcriam mai nimic în jurnal. De pildă, încă din primele clase de liceu, între germană și engleză am ales pe aceasta din urmă, dintr-un motiv strict politic: urcase Hitler la putere, cu antisemitismul lui răvășitor și fioroasele lui lătrături mi se păreau a vicia limba în care erau proferate. Opțiunea nu-mi aparținea decît în parte, ținea de aerul pe care-l respiram, nu era « democrată » din vocație, ci prin formație...

Afară sînt parăzi, dezveliri de monumente și manifestări „spontane" pentru Groza și guvern" notam în jurnal, în 10 mai 1946, după ce notam vestea morții lui Pompiliu Constantinescu.

În februarie al aceluiași an îmi telefonase Gheorghieș Lecca întrebîndu-mă dacă să mă înscriu la tineretul liberal. Refuzasem. În jurnal adaug această frază incredibilă: « Ce pot avea eu în comun cu politica? ». Întrebare pe care o voi dezminți cu o întreagă existență. Dacă destinul are unghere, din ele mă tot privește un diavol sardonic, repetîndu-mi întrebarea mea nătîngă de atunci. Nu încetează s-o repete și să rînjească. Nu pot să nu-i dau dreptate, în ciuda faptului că trezirea începuse încă din România.

În mai 1947, se ținea la Cluj Congresul Studențesc pe țară. Nu comuniștii îl organizaseră pe față. Ei trăgeau totuși sforile, și lor urma să le fim marionete. Prin partidele și asociațiile satelite, comuniștii se străduiau ca studenții să reclame epurarea profesorilor nonconformiști și intrarea masivă în universități, fără examen, a tinerilor cu „origine sănătoasă", pe bază nu de merit, ci de dosar politic. N-aveau la universitate cadre, se vedeau nevoiți să se servească de noi. La Litere, marele mînuitor era Mihai Gafița (aparținea formal partidului satelit al lui G. Călinescu). Cînd m-a solicitat să fiu delegata Facultății de Litere din București se bizuia, sînt sigură, pe reputația mea, în bună parte întemeiată, de apolitism. Eram, după părerea mea, manevrabilă fiindcă stam cu capul în norii literaturii. Am acceptat, tocmai fiindcă nu mă mai aflam acolo unde mă credeau « ei ».

La Cluj, am fost cazată la căminul medicinistelor. M-au primit cu rezervă, dacă nu chiar cu ostilitate: eram « delegată » riscam să fiu « înțeleasă » cu comuniștii. Într-o singură noapte, e drept, albă, ne și pregătisem împreună pentru luptă. A doua zi, ședințe pe secții. La Litere prezidam eu. Se instalează lîngă mine Gafița:

„Să vă ajut, că nu sînteți obișnuită." Îl alung ferm de la tribună. „Dacă am nevoie de ajutor, vă chem eu din sală." Luasem contact cu studenții liberali și țărăniști (cîți mai rămăseseră în universitate), căzusem de acord asupra strategiei, ce se rezuma în fond la un simplu principiu: votul secret. La Litere nu s-a votat deci nici epurarea unor profesori (în primul rînd era vizat Dragoș Protopopescu), nici suprimarea examenelor pentru cei « socialmente » merituoși (meritul constînd în înscrierea în Partidul Comunist). Iar la ședința finală, din marele amfiteatru, cum eram în praezidium, mi-a fost ușor să pun capăt discuției dorite de « ei » ridicîndu-mă să intonez Imnul regal. Eram încă în monarhie, cei de la praezidium nu puteau face altfel decît să se ridice împreună cu întreaga sală și să cînte și ei, semnîndu-și astfel eșecul. « Apolitica » se întorcea de la Cluj cu impresia primei sale victorii politice. A fost și ultima."

– *Cum credeți că se petrec asemenea radicalizări?*

– Treptat.

– *Nu înțeleg.*

– Cum, nu înțelegi?

(Intonația și întrebarea care te fac să o simți apropiată pe această femeie micuță, văzută azi pentru prima oară, și tocmai asta să te împiedice să-i pui întrebări dureroase.)

– *Vreau să spun, ați fi fost atît de... radicală dacă n-ar fi fost, dacă nu s-ar fi întîmplat tragedia cumplită cu...* (pentru ca, speriată de brutalitatea întrebării, să schimbi din nou direcția) *Despre atentatul din '77 povestește Sanda Stolojan, numai după ce deja erați la spital... Dar cum s-a întîmplat nu știe nimeni.*

– Descrierea cea mai fidelă apare în Pacepa. Era în ajunul sosirii lui Goma. Mă grăbeam spre casă, unde trebuia să dau cîteva telefoane la gazetari pentru proiectata conferință de presă a lui Goma. În jurul lui Goma se iscase o mare învolburare. Se lăsa seara, era 5–6. Virgil se afla în oraș. I se întinsese o cursă. Fusese chemat telefonic, de o cunoștință venită din țară, care-i dădea întîlnire într-o cafenea, în celălalt capăt al Parisului. Virgil a așteptat zadarnic. Cunoștința aceea a mărturisit ulterior, căpătase viza de ieșire cu această condiție: să-i dea un telefon lui Virgil, să-i ceară întîlnire, undeva, departe de casă și să nu vină.

Eu în general sînt destul de distrată, mă gîndesc la ale mele, nu prea privesc în jur.

Cînd am ajuns aici, la ușă, la portița asta mică de la grădină, din spatele copacului a ieșit cineva. Era un tip măsliniu, care m-a interpelat: „Madame Monique?" Și cînd am auzit „Madame Monique", mi-am dat seama că e ceva suspect, fiindcă aici nu se spune „doamna Monica", sau „doamna Maria", sau „doamna Doina", decît dacă ești fie femeie de menaj, fie diseuse de bonne aventure. Altfel se spune „doamna", sau „doamna" cu numele de familie; „doamna Monica" era un românism. Mi-a spus: „Am acest plic, un mesaj pentru dvs., să mergem în casă să vi-l dau". Am spus: „Nu". Mi-am dat seama că vine via București, și că e ceva care nu merge. A zis: „Deschideți ușa" și am răspuns: „Nu, mi-l dați aici". Și în momentul acela, de după arbustul pe care-l vezi, era atunci un pom pe care l-am tăiat, a ieșit un al doilea. Și au început să-mi dea în cap. Înainte de a leșina, am tras un țipăt. Era prin preajmă un funcționar de la poștă, nu poștașul, ci un alt funcționar, care, contrar bunelor obiceiuri pariziene și ale marilor orașe, unde nimeni nu-ți sare în ajutor, a venit repede să vadă ce se întîmplă, și i-a pus pe fugă. Omul de la poștă s-a repezit după ei, dar evident că nu i-a mai prins, și cînd s-a întors m-a găsit pe mine căzută pe jos și plină de sînge. A chemat salvarea și m-au dus la spital, apoi o vecină din față l-a așteptat pe Virgil.

Avuseseră ordin să nu mă omoare. Altfel le-ar fi fost simplu și le-ar fi luat mai puțin timp. Aveam capul umflat, osul de la nas rupt – acesta se reface ușor, ochiul tumefiat. Dar Pacepa le dăduse instrucțiunea să nu mă omoare, ci să mă paralizeze. Ceea ce, dacă ar fi avut mai mult timp, ar fi realizat, fără doar și poate. Doctorii mi-au spus că loviturile erau date de profesioniști, pentru că ținteau foarte aproape de centrii vitali, nervoși. În mod normal, dacă ar mai fi avut la dispoziție încă cinci minute mă puteau paraliza. Dacă eram în casă o făceau sigur. Fiindcă au lovit foarte tare: eram cu haina groasă, vestă îmblănită și deci și prin blană, și prin haina matlasată brațul drept era complet zdrobit. Cînd am ajuns la spital eram în comă. M-am trezit din comă în momentul în care eram radiografiată. A doua zi puteam vorbi.

M-am trezit angoasată: să nu cumva să rămîn invalidă și idioată. Peste 4–5 zile am ieșit din spital, contra avizului doctorilor (mai trebuia vreo săptămînă înainte ca riscul unei hemoragii

cerebrale să fie înlăturat), pentru a participa la conferința de presă a lui Paul Goma. Voiam să se vadă pe fața mea, cam violetă și cu nasul puțin strîmb, că Goma are dreptate atunci cînd insistă asupra avertismentului dat lui în ajun de plecare de generalul Pleșiță: „Cum vei ajunge la Paris ai să ai un semn că brațul revoluției e lung. Așa că să fii cuminte, Paulică." „Semnul" era atentatul împotriva mea, și așa l-a interpretat Paul Goma, aidoma a fost reluat de toate ziarele. Nu exista decît un singur mijloc de a te apăra de regimul de la București: să faci cît mai mult scandal. Și scandalul s-a produs.

Eu eram de atunci încolo la adăpost. Nu și Virgil. În 1983 au trimis, de data asta cu misiunea de a-l omorî pur și simplu (se săturaseră de agresiuni ratate), un securist pe nume Bistran, care s-a predat însă în Germania americanilor. Bistran este fie o întreagă familie „securizată", fie un pseudonim curent la aceeași sinistră instituție. Bistran îl chema și pe anchetatorul mamei. Prin Interpol, nemții i-au avertizat pe francezi, care i-au cerut lui Virgil să stea în casă o săptămînă-două, comuniștii avînd obiceiul să-și dubleze agenții în astfel de operații. Deci unul din cei doi era poate în libertate, gata să îndeplinească misiunea refuzată de transfug. Atunci mi-am dat seama cît de curajos e Virgil. Le-a răspuns: „Dacă e vorba să mă omoare tot vor reuși s-o facă. Eu îmi continuu viața ca mai înainte."

Asta e tot. Partea românească a episodului e clară: Pacepa s-a plimbat cu Ceaușescu pe aleea de trandafiri și i-a spus ce vrea el. Și Pacepa a executat. Prin Hassan, mîna dreaptă a lui Yasser Arafat în materie de terorism, care lucra și pentru Securitatea din România.

...Pacepa a venit la Paris, pentru un proces Pordea. A fost adus în mare secret, protejat, și a dat un interviu în ceea ce mă privește unei gazetare de la *Le Matin de Paris*. A spus că mă admiră foarte mult și ar vrea să mă vadă; eu n-am vrut să-l văd.

...Cum a fost? Lucrurile astea se petrec extraordinar de repede. Nici n-ai timp să-ți fie frică. De două ori am fost în situația asta. Prima dată cînd am trecut frontiera clandestin în '47. Dacă aș fi știut de la București că plec astfel, n-aș fi plecat. Toate astea, ca să-ți spun că nici de data asta, cu Pacepa, cu palestinienii lui, neimaginîndu-mi dinainte tot ce s-a întîmplat aici, nu mi-a fost frică. Iar după aia, nu mi-a mai fost frică nici măcar atît. Am devenit și mai violentă după aceea. Așa că au

renunțat. Au văzut că nu merge. Au renunțat. Ceaușescu credea că ce se spunea la Europa Liberă este știut de tot Occidentul și că moartea mea ar cutremura Franța!

Pînă la sfîrșit am fost mulțumită; și lui Virgil i-a părut bine. I-au dispărut complexele.

– Că n-a făcut închisoare?

– Nu. Că eram în primele linii ale unei lupte pentru care riscam mai puțin decît cei de-acolo. Noi nu ne-am îngăduit niciodată, nici unul, nici altul, să dăm lecții de curaj. Deci nu știu dacă era chiar un complex, dar o mică senzație că celălalt risca, și nu tu. În momentul cînd am riscat amîndoi, mult mai mult decît o serie de colegi de-ai noștri, dintre scriitori vreau să zic, ne-am simțit mai bine. Dar, revenind la întrebare, totdeauna am avut impresia că nu era vocația mea să fac ce-am făcut.

– Ce altceva ați fi făcut?

– Aveam alte proiecte: regie teatrală, și aș fi scris romane. Începusem să montez niște piese de avangardă. Ultima mea „bucată" literară, ca să zic așa, poate nu mai bine scrisă decît celelalte pe care le găsesc execrabile acuma, cea despre trecerea frontierei, spune un lucru pe care l-am resimțit destul de puternic: „Acum se moare"; are un sens foarte precis, că n-ai dreptul să pleci oricum, totul se plătește, rămîi solidar. Trebuie să pleci cu anumite riscuri, trebuie să moară un anumit fel al tău de a fi, și să se nască un altul, mai solidar cu ceilalți. Nu eram apolitică nici înainte, dar nu asta era vocația mea. Pentru că între a nu fi apolitică și a-ți consacra toată existența unei cauze, unei lupte, e o prăpastie. Este un contratimp pe care nu-l regret.

Am făcut deci regie de teatru din '48 pînă în '52, am avut și o agenție literară, m-am plimbat cu literatură română, s-o plasez în dreapta și-n stînga, fără să reușesc, dar eram în lumea asta de editură, de teatru, de avangardă. Aș fi putut continua așa.

– În înregistrările pe care le fac „ei" cu microfonul, din casă, fără ca ea să știe, d-na Bălăcioiu îi spune unei prietene că l-ați lansat pe Ionesco la Paris...

– Nu este adevărat că l-am lansat pe Ionesco la Paris. El se lansa oricum. Lucram pe atunci cu o tînără companie, Nicolas Bataille. Împreună cu el semnasem – mereu sub pseudonimul Monique Saint-Côme cu care-l tradusesem și pe Const. Virgil Gheorghiu –

regia unui spectacol cu *Till Eulenspigel* la Théâtre de Poche. Repet, ca s-o feresc pe mama de represaliile lor, trăiam sub semnul pseudonimului, Claude Pascal de pildă, pentru a traduce cartea Adrianei Georgescu *La început era sfîrșitul* iar prin publicațiile exilului, Ina Cristu și Ioana Costin. Revenind la *Cîntăreața cheală,* am jucat-o cu aceeași trupă. Dar cum n-avea decît un act, am refuzat să mi se treacă numele pe afiș, unde ca regizor nu a rămas decît Nicolas Bataille. Acesta din urmă, care și-a clădit cariera ca „descoperitor al lui Eugène Ionesco", a sfîrșit prin a o lua în serios și a-l convinge și pe Eugène Ionesco că eu n-am făcut decît să-i duc piesa lui Bataille. Nu are importanță, vocația mea politică s-a dovedit în orice caz mai puternică decît cea teatrală. Nu voi reveni decît sporadic spre teatru, în 1964, cînd voi monta două piese de café-théâtre, pentru a experimenta tehnica gros-planului, pe o scenă și nu pe ecranul cinematografului. Teatrul mă obseda de pe vremea seminarului experimental a lui Camil Petrescu.

– Ce fel de om era Camil Petrescu?

– Seminarul lui, la București, era pasionant. Iar el era un personaj caraghios și fascinant. Dar cînd mă gîndesc ce iese din Camil Petrescu în *Jurnalul* lui Sebastian, și ce era el... Sebastian nu vede decît ce este ridicol în el, și era foarte mult ridicol. Își depusese un manuscris la Vatican, pentru ca, în cazul că sare în aer toată Europa, manuscrisul lui să fie la adăpost. Se credea geniu complet, dădea sfaturi tactice italienilor în războiul din Abisinia, era insuportabil, așa că pînă la urmă, ca să-i facă o farsă, prietenii i-au trimis o invitație de la Ambasada Italiei, pentru a primi un premiu. Și el s-a dus. Era de o vanitate absolut bolnăvicioasă, iar Sebastian n-a văzut decît asta. Cu atît mai rău pentru el. Camil Petrescu era un intelectual de o speță rară în România.

– Nu este adevărat că Ecaterina Bălăcioiu este pe jumătate evreică?

– Nu este nici pe jumătate, nici pe sfert, nu e nici o filiație posibilă.

– Ce fel era totuși literatura aceea artificioasă și sofisticată pe care ați fi scris-o?

– O literatură intelectualistă, de răsfăț modernist, un fel de Huxley balcanic. Nu resimt nici un regret pentru faptul de a nu mai

fi scris. Dar niciodată nu mi-am spus: gata, nu mai scriu, sau nu mă mai ocup decît de asta, sau nu mai fac decît asta. La trecerea clandestină mi s-a părut că mi se face un semn, că devin responsabilă.

– *Pentru că știați că lăsați acolo o nenorocire?*

– Știam că las o nenorocire, dar știam că mă întorc. Eu n-am plecat cu ideea să rămîn. Mi se părea exclus ca regimul ăsta să se eternizeze. Pentru noi toți de la Paris, minus Virgil, cu care nu eram căsătorită, îl cunoșteam din facultate, dar atît, era exclus ca regimul să se eternizeze. Cînd ne întîlneam, ziceam: „La anu', la București!" M-am radicalizat, cum spui, cînd am înțeles că nu există „la anu', la București", cînd n-am mai putut crede și spune la întîlnirile noastre: „La anu', la București".

– *Pe care ați spus-o pînă la revoluția maghiară...*

– ...După revoluția maghiară, cînd s-a văzut că nici măcar O.N.U. n-a trimis un avion la Budapesta, n-au răspuns la apelul lui Nagy, am înțeles că s-a terminat și terminat a fost. Nu mai credeam.

– *Dar tocmai după aceea ați început mai îndîrjit, toți... Ca și cum ați fi crezut...*

– Ca și cum... Dacă ce-am făcut noi a avut o oarecare semnificație, atunci asta era: „Împotriva oricărei speranțe." Este titlul cărții Nadejdei Mandelstam. Știam, bineînțeles, că într-o zi se va termina, dar nu credeam să mai prindem noi acest moment. Era evident că într-o zi se va termina, așa cum se termină, cum cad întotdeauna imperiile, pentru că comunismul era o armă a imperiului rusesc, nu altceva. Dacă e un merit, sau un fel de notă mai specială în ceea ce am făcut amîndoi – cu mai mari sacrificii la Virgil decît la mine, fiindcă vocația lui literară, eseistică, de poet și de gînditor, este mai substanțială – e această impresie, pînă la un moment dat, a inutilității efortului, vorbeam în pustiu cum îi plăcea lui Virgil să spună. Din '68–'69 încoace, începeau să fie înregistrate repercusiuni directe, adică puteam salva pe cineva, puteam apăra un scriitor, dar înainte nu se vedea nici un efect și a continua în gol, fără speranța unei izbînzi finale, n-a fost ușor. Simone Weil spunea că nu e nici un curaj în a lupta cînd ai speranță. Singurul curaj e să lupți fără.

– Dar, din '80 începînd, se vedea că se constituie și în România o inteligheția... Nici măcar asta nu se vedea?

– Nu, pentru că întîrzia prea mult. În fapt, spectacolul intelectualității române, comparativ cu celelalte țări supuse aceluiași regim, era lamentabil. De unde meritul lui Goma, care este imens.

– Se mai spune că în alte părți intelectualii au avut o susținere la vîrf. Că la noi ar fi putut fi Miron Constantinescu, și imediat ce l-au avut pe Gogu Rădulescu, pe care l-au frecventat toți, Ana Blandiana, Buzura, s-a simțit o înviorare...

– Nu cred că așa ceva e de luat în seamă. „Originalitatea" noastră stă aiurea, noi n-am avut înainte de invazia Armatei Roșii un partid comunist, nici o stîngă intelectuală de anvergură. Ne-am mîndrit și ne-am felicitat pentru asta. Prima noastră rezistență, și nu numai cea din munți, a fost, fără îndoială, fără egal în Răsăritul colonizat. În faza a doua însă, după raportul Hrușciov, intelectualii staliniști recrutați de la stînga au o teribilă revelație: Stalin a fost un asasin și nimic mai mult! La noi cine să se cutremure, cînd nu se crezuse în nimic, partidul fiind plin doar de oportuniști? „Puțini am fost, mulți am rămas" spunea, într-o faimoasă butadă, Stephan Roll, despre ilegaliști. Cine să resimtă la noi cutremurul de conștiințe din Polonia sau Ungaria, dînd naștere unui nou stil de opoziție: disidența? Intelectualii români au fost atunci absenți de pe baricadele rezistenței.

– Cum vă explicați? Trebuie să mergem la trăsături naționale? (Întrebare politicoasă, al cărei răspuns nu te mai interesează, fie și de la ea, nici cît adevărul despre războiul troian, dar nu știi cum să ajungi la ce te interesează.)

– Nu ne putem lipsi de specificul național, cu condiția să nu facem din el instrumentul principal al investigației. Pentru că ceea ce s-a întîmplat de-a lungul a 50 de ani în România își are rădăcinile în comunism și nu în Meșterul Manole, nici în *Moftul Român*. Deosebite sînt doar reacțiile la o situație unică.

– Și atunci, dacă deosebirile sînt la reacții, nu înseamnă că acela care reacționează este diferit? Nu înseamnă că noi, pe jumătate morți, pe trei sferturi morți, tot mai sperăm să învingem prin opere? Adoptînd Ketmanul, cum spune Czeslav Milosz?

– Revin la teza lui Alain Besançon, pe care am tot repetat-o: comunismul s-a instalat pe o caricatură a tradițiilor naționale. Pînă

la moartea lui Stalin, Kremlinul și coloniile sale caricaturizează tradiția rusească de la Ivan cel Groaznic la Potemkin. Apoi, cînd în colonii a început așa-zisa liberalizare, s-au suprapus și caricaturile tradițiilor locale. Și dacă acest cult pentru operă, ca și Ketmanul lui Milosz din *La Pensée captive* ar aparține tot trunchiului comun?

Și brusc, disperată că au trecut 5 ore, că ai obosit-o, că trebuie să pleci:

– Aurelia Ghenciulescu, care este acum profesoară la Politehnică, o persoană remarcabilă, îmi spune, imaginați-vă, că era mică de statură. Ea, Aurelia, avînd un metru șaizeci și doi. În vreme ce Varvara Florea, o femeie înaltă, corpolentă, frumoasă, de peste un metru șaptezeci, o vede înaltă, mai înaltă ca ea. Cum era, deci? Cum arăta? Cum faci, cum poți să faci să nu uiți chipul cuiva pe care aștepți 11 ani să-l revezi și într-o zi afli că n-ai să-l mai revezi niciodată?

.....

(Foșnetul tăcerii pe banda de magnetofon, expresia de pe chipul femeii acesteia puternice și chinuite, în timpul tăcerii, de concentrare și de solicitudine, pentru că vrea să-ți răspundă, și oroarea de propria ta meserie, pentru toate astea nu există cuvinte. Și continui tot tu:)

De ce-mi spune fosta elevă asta, eu știu și e interesant: copil de 12 ani pe atunci, Aurelia Ghenciulescu simțea pentru profesoara ei o mare tandrețe, o mare nevoie de a o ocroti, o mare iubire. Îi ghicea suferința convertită de profesoară în metodă pedagogică, fiindcă, știți, folosea drept suport pentru lecții scrisorile dumneavoastră. În plus, Ecaterina Bălăcioiu stătea mereu așezată la biroul ei, cînd o aștepta, iar fetița intra și rămînea o vreme în picioare. În realitate, era cam de înălțimea Varvarei Florea. Vă mai amintiți că o dată ați înlocuit-o? Aurelia își amintește cum ați venit încărcată de farfurii, crătiți, linguri, cești, fiindcă tema lecției era „Dans la cuisine"...

– Scena cu bucătăria nu mi-o amintesc. Dar am înlocuit-o pe mama la Liceul „Regina Maria", o lună-două, pe cînd eram studentă. Am avut-o elevă pe atunci pe Măriuca Vulcănescu, fetița cu ochii cei mai uimiți din lume.

...Înțeleg ce vrei să afli, dar întrebarea este grea. Eu am uitat culoarea ochilor tatălui meu. Am crezut mult timp că-i avea albaștri. El, cu părul lui alb foarte de tînăr. Că era un uriaș asta știu, îmi aminteam, dar ochii îi credeam albaștri. Pînă a venit cineva care-l cunoscuse bine și mi-a spus că erau căprui.

– *Ați visat-o vreodată?*

– În noaptea de 22 spre 23 mai. Un vis, singurul premonitoriu: eram cu mama într-un oraș românesc (dar neidentificat) și deodată m-am rătăcit de ea. Căutînd-o cu din ce în ce mai mare anxietate, am dat, pe o masă de talcioc (nu știu cum mă strămutasem acolo), de hainele ei puse la mezat. Cum întrebam înnebunită, în dreapta și-n stînga, cineva m-a luat deoparte și mi-a șoptit că a plecat în munți, la partizani. Cum în aceeași dimineață am primit o carte poștală de la ea, m-am liniștit: nu era primul meu coșmar neanunțînd de fapt nimic.

După ce am reconstituit, de bine, de rău, ceea ce se întîmplase, mi-am dat seama că noaptea cu visul a fost aceea a arestării ei. Probabil că în sinea ei mă chemase în acea clipă în ajutor.

– *Povestiți-mi cum s-au petrecut lucrurile.*

– ...După o săptămînă sau zece zile au venit normal cărțile poștale. Și după aceea s-a instalat tăcerea. Atunci am telefonat acasă, ceea ce nu îndrăzneam să fac prea des, spre a nu o pune în primejdie. Îmi auzea vocea la Radio Paris, cred că în parte de-asta m-am și angajat acolo. Era un an înainte de căsătorie, sfîrșitul lui 1951, începutul lui '52, cînd am început să lucrez la Radio Paris.

La Radio Paris nu făceam decît spikaj, fără să-mi dau numele. Celelalte activități (de care Securitatea de altminteri n-a aflat nimic, de bine ce era organizată) le-am avut sub pseudonim. Deci nu credeam că atitudinea mea, pînă atunci excesiv de prudentă, ar putea s-o împiedice să vină în Franța.

Își depusese cererea de pașaport după Conferința de la Geneva, într-un moment de relativă destindere. Viza ei la Ambasada Franței era permanentă, trebuia doar să treacă la fiecare șase luni s-o confirme, ca să poată pleca imediat ce-ar fi primit pașaportul românesc.

Aflasem, tot prin limbajul nostru codat, de arestarea lui Caraion. Codul îl stabilisem mai demult, în scrisorile prin curier

diplomatic francez: Ly era ea, eu – Mica, Virgil – Vivian, Caraion – Ioana.

Să revenim la momentul arestării ei. Pe la 4-5 iunie am început să mă neliniștesc. I-am trimis în 9 iunie o telegramă. Fără răspuns. La 11 iunie telefonez. Suna în gol. Alarmată, mă agit. Fug din dreapta în stînga, de la intelectuali de vază, la oameni politici tot de vază. Doi ani nu mai fac decît asta, încerc s-o salvez.

Cîteva date:

La 24 iunie mă întîlnesc cu Manès Sperber.

– *Cine este Manès Sperber?*

– De origine austriacă, stabilit în Franța unde îi apar romanele și memoriile. Fost comunist, devenit apoi o referință în materie de anticomunism, ca și Koestler, prietenul său. Director de colecție la editura Calman Lévy, scriind la revista *Preuves*, singura din Franța unde aveai dreptul să-ți dezvolți tezele anticomuniste, alături de scriitori de stînga, fără să fii tratat drept fascist. Virgil deținea rubrica consacrată României. Eliade și Cioran au colaborat la un număr centrat asupra României. Sperber mai era și membru al Congresului pentru Libertatea Culturii, care se întrunea cînd la Paris, cînd la Viena – aici l-am văzut prima și singura dată pe Faulkner. Aveam un motiv precis de a începe prin Manès Sperber: prietenia lui cu Malraux, devenit din comunizant ministru al lui De Gaulle. Sperber îl contactează imediat: Malraux promite un protest la nivel de guvern.

La 7 iulie Monique de la Bruchollerie face un demers pe lîngă ambasadorul Franței la București.

La 18 iulie Philippe Souppault îi scrie șefului socialist Louis Joxe.

(Toate acestea mi le citește cu o voce rară, fără inflexiuni și fără tremur, îți este totuși frică s-o mai întrerupi, cum ți-ar fi să strigi pe cineva care merge pe sîrmă.)

– *Interveneați cum, cereați ce?*

– Să mi se spună dacă a fost arestată și să i se dea drumul.

.....

O dau drept arestată, în cererile mele, pentru că, dacă i s-ar fi întîmplat ceva personal, dacă ar fi fost rănită, accidentată, aș fi primit imediat o telegramă de la vară-mea, Rodica.

... La 2 august, scrisoare din Germania despre arestarea mamei, n-am notat de la cine.

Toate aceste date ți le-am scos din Jurnalul 1958–1960 al lui Virgil. Eu eram atunci cu totul incapabilă nu doar să țin un jurnal, ci chiar să notez și cel mai mic cuvînt. Un singur moment nu l-am regăsit în jurnalul lui. La cîteva luni după arestare, poate prin septembrie, mi-a telefonat din partea lui Jebeleanu responsabilul cu Securitatea de la Uniunea Scriitorilor. Ne-am fixat întîlnirea într-o cafenea din Place d'Alma. În aceeași după-masă cineva îi cerea, prin telefon, lui Virgil, să-l vadă, cam la aceeași oră, în altă cafenea, din alt cartier. Securistul scriitorilor (cu numele, desigur, fals, de Știrbu) mi-a îndrugat politicos un basm aberant: mama ar fi fost acuzată de complicitate într-o afacere Georgian – după numele unei doamne care, întoarsă dintr-o călătorie la fiică-sa, la Paris, ar fi împărțit manifeste provenind de aici. I-am răspuns că nu cunosc pe nimeni din cei citați și că n-aș fi fost eu nebună s-o pun în primejdie pe mama trimițîndu-i manifeste. A avut aerul că mă crede, dînd afirmativ din cap. Cînd m-am săturat de ficțiunile lor polițiste de doi bani, i-am amenințat. Dacă îi dau drumul mamei vor dispune de un ostatic care mă va ține legată de mîini. Dar dacă i se întîmplă ceva, cad toate barajele și de-abia atunci sînt liberă să mă dezlănțui împotriva lor. I-am cerut să le transmită. N-am cum să-mi dau seama dacă a făcut-o, dar presupun că, atunci cînd am început să am emisiuni cu numele meu la Europa Liberă, „spionul" de la Alma nu a putut să nu-și aducă aminte.

Și e curios că, în timp ce mamei îi cereau să-mi trimită un mesager ca să-mi propună tîrgul de a deveni agenta lor, acest personaj, din aceeași mesagerie, nu mi-a făcut nici umbra vreunei propuneri.

– *... Dar de tîrgul ăsta ați aflat mai tîrziu...*

– Dar de tîrgul ăsta am aflat mai tîrziu. Mai notez aici, din jurnalul lui Virgil, că, în același interval de timp, Yvonne Rossignon îl urmărea la Roma pe bunul ei coleg de tinerețe, Mihai Beniuc, cerîndu-i să intervină.

La 25 noiembrie, directoarea unei edituri scrie doamnei Coty, soția președintelui Franței, în acel moment.

Agenda din '59 n-am regăsit-o. Dar am continuat toate intervențiile.

La 7 ianuarie '60 mă duc la Jean Laloy, secretar general al Departamentului Europei de Est în Ministerul de Externe francez, autorul între altele al unei lucrări de referință despre Yalta, arătînd că, dacă deciziile luate acolo ar fi fost real aplicate de sovietici, Europa de răsărit ar fi fost liberă. Ca un specialist al Estului ce este, Jean Laloy înțelege imediat și începe demersurile pe lîngă ambasada românească din Paris. Ai văzut ce declară codeținutele ei: că mama n-a fost torturată sau bătută și că i se repeta mereu: „Ce crede fata dumitale, că dacă ne pune în cap toți miniștrii francezi, o să cedăm?" Măcar să fi slujit și numai la atît cei doi ani de intervenții, să le fi fost teamă că totuși vor fi obligați s-o elibereze, și să evite a face din ea o martoră a procedeelor de tortură. Poate că din pricina asta n-au brutalizat-o. Dacă e adevărat că n-au făcut-o...

Cum ambasada română cerea o viză pentru un șofer al ei adus din România, cum Laloy știa că cel mai mare grad într-o ambasadă comunistă îl are, de fapt, șoferul, securist șef, a condiționat acordarea acestei vize de sosirea imediat a mamei în Franța. A fost, mi-a mărturisit-o, singurul șantaj la care s-a dedat în viața lui, din păcate, nereușit.

La 8 ianuarie Jeanne Hersch mă pune în legătură cu Henri Fresney, care ia imediat contact cu Daniel Meyer (tot socialist de renume).

La 11 ianuarie îl întîlnesc la Camera Deputatilor pe Maurice Schumann, creștin-democrat de frunte.

La 15 februarie Laloy crede că e pe calea cea bună.

La 28 februarie îmi spune că șantajul lui va ține, fiindcă șoferul a cerut viza franceză.

La 8 martie Michel Dard, fostul asistent al lui Basil Munteanu la catedra de la București, în Franța înalt funcționar U.N.E.S.C.O. (a scris apoi cîteva romane despre care s-a vorbit destul de mult, a avut premiul „Femina", o mică glorie de moment; poet și romancier), intervine pe lîngă Mihai Ralea, care nu vrea să facă nimic.

La 10 martie același Mihai Ralea îi spune că va face totul. E drept că se aflase cu E. Lovinescu în relații mai curînd proaste, deși, totuși, nu conflictuale.

La 16 martie, Liancourt, un diplomat de la Quai d'Orsay, îl presează pe Macovei: mi-ați promis etc. și nu faceți nimic.

Mari speranțe pe linia Joxe – Seydoux – Laloy, este notat tot în 16 martie.

La 25 martie îl întîlnesc pe Daniel Mayer împreună cu Aroneanu, șeful secției române la Radio Paris. Aproape toți acești politicieni erau socialiști, evident că noi nu eram, dar în Franța socialiștii erau cei mai influenți.

La 31 martie, înmînată de André Philippe, prietenul lui Jeanne Hersch, o scrisoare lui Joxe, pentru Hrușciov.

La 2 aprilie scrisoarea ajunge la Hrușciov. Deferre, prefectul Marsiliei timp de 30 de ani, una din marile personalități ale Partidului Socialist, i-a cerut insistent lui Hrușciov s-o elibereze și s-o trimită pe mama în Franța.

După fraze rituale cu neamestecul, Hrușciov a promis că într-o săptămînă, două se rezolvă. În 11 iunie...

.....

(Se întrerupe, ca să-mi mai toarne cafea. Își face de lucru la dulapul suspendat din bucătărie, prea înalt pentru ea. Dar știu: în 11 iunie agenda se întrerupe. Nu mai scrie nimic. Ea aflase deja. Iar Virgil Ierunca, aflat la Viena, de unde vine în mare grabă, nu are decît o notă în jurnalul lui „sfîrșitul lumii, Monica", din 24 iunie, care consemna moartea mamei. Se întoarce cu zahărul, se așază pe fotoliu și continuă):

...În ziua aceea, după atîta alergătură și angoasă, eram pentru prima oară liniștită. Ajunsesem pînă sus de tot, la Hrușciov, care promisese că rezolvă repede. Știam că mama nu va sosi imediat la mine. Trebuiau s-o hrănească, să-i dea îngrijirea medicală refuzată pînă atunci, s-o facă „prezentabilă". Dar nu mă mai îndoiam că o voi revedea. De la un nivel înalt – Deferre, la un nivel suprem, Hrușciov – ce puteam visa mai mult? Era ora prînzului. Eram invitată la dejun. Înainte de a lua metroul am trecut pe la cutia poștală, să ridic scrisorile. Una, din țară, îmi anunța moartea mamei. Nu știu de unde am mai găsit puterea să telefonez prietenei la care urma să merg la masă, să nu mă mai aștepte. Mi-a spus: vino totuși, am făcut niște macaroane...

Peste cîteva zile am plecat din Paris. Aș fi plecat din lume.

Vocea de pe reportofon, care-mi spune asta, este rară, clară, fără inflexiuni, fără emoție. La fel femeia micuță din fotoliul de lîngă mine, care mă îndeamnă să-mi mai torn băutură, să mă așez

comod pe fotoliu, să fumez dacă vreau, deși eu mă abțin cît pot: ea și-a fixat cinci țigări pe zi și aș putea să-i îngreunez efortul.

Trei zile mai tîrziu, cînd i-am telefonat pentru niște lămuriri suplimentare, mi-a trimis pagina din jurnal, completată a doua zi după plecarea mea, pagină în care îi scăpase „necenzurată" și notația aceasta, care nu mi se adresa probabil:

> Va trebui să-i povestesc Doinei Jela prin telefon astă-seară. Ieri erau prea multe de spus, discutat, amintit. Nu ne-au ajuns patru ore. La plecarea ei eram frîntă. Retrăisem totul.

O asemenea reapariție înaintea ochilor mei, a „statuii", m-a umplut de rușine. Nu observasem că retrăise totul. Și doar fusesem atentă. Casetofonul mergea și eu o urmăream ridicîndu-se doar din cînd în cînd și chinuindu-și statura măruntă să ajungă la dulapul suspendat, înalt, mult prea înalt pentru ea. I-am spus-o la următoarea întîlnire: „Ce vrei, sînt un om care mă domin", mi-a răspuns.

Abia acum, cînd reascult, ca să confrunt textul transcris și banda înregistrată, și examinez resturile, inutilizabile, percep tremurul vocii care se pierde, se scufundă, și înțeleg că nu reportofonul este de vină, ci efortul acela de a se domina, care-i face vocea inaudibilă și irecuperabile părțile acelea de dialog.

Le recuperez, de aceea, așa cum sînt, cum aș recupera din flăcări documentele nefolositoare pentru anchetă, arse în curtea blocului din B-dul Elisabeta nr. 95 B:

... Prietena poetului de avangardă V.V. Martinescu, Mariana Simionescu, a făcut scandal ca mama să fie readusă de la morgă, unde era în comă și se trezise printre cadavre, urlînd; a asistat la ultimele ei clipe și a făcut o lumînare dintr-un chibrit. Am aflat-o în 1973, în Anglia.

– *În România liberă, o doamnă Ivașcu, spune că a fost singură cu ea în cameră în aceste ultime momente...*

– ... Cum a trecut atîta timp, se înșală asupra unor lucruri. Zice că eram la Europa Liberă, nu eram. Ea a proiectat reputația mea de după, peste ce a fost înainte. Deci s-ar putea și aici să aibă o mică scăpare, și mama să fi fost în ultimele clipe cu altcineva. E un detaliu care nu se poate inventa, a face o lumînare dintr-un chibrit.

– E adevărat însă că se poate face o lumînare dintr-un chibrit pentru altcineva decît pentru ea și poate ultimele clipe ale cuiva notoriu, toată lumea vrea să și le adjudece...

– ... Sînt unele mărturii din anii șaizeci, altele sînt după treizeci de ani. Memoria ne poate juca feste.

– Au ars și jurnalul ei de adolescentă, o dată cu hîrtiile „nefolositoare pentru anchetă". Tot ce nu era folositor pentru anchetă, în mentalitatea Securității, nu era folositor, pur și simplu. În jurnalul acela era totuși și întîlnirea ei cu mentorul „Sburătorului", și atîtea lucruri de istorie literară...

– Cît aș dori să am acest jurnal, ilustrat de Pica Dona, sora Cellei Delavrancea, pictoriță de un oarecare renume. A dispărut la fel tabloul, eu mică, pictată de Tonitza. Acela n-a fost ars, e la un muzeu de provincie, nu știu exact unde.

– Corespondența, de asemenea...

– ... Trebuia să codifici numele proprii. Numai spunînd despre cineva că are... guturai, și-l puneai în pericol dacă era pe numele adevărat. Nimic în această corespondență nu era un secret de stat. Această codificare pentru fleacuri e un semn al absurdității sistemului, unul în plus.

– Varvara Florea spune că în ziua arestării Ecaterina Bălăcioiu avea viza și trebuia să plece în 24 de ore.

– Este exclus, fiindcă nu primise pașaportul. Probabil că Varvara, unul din oamenii cei mai extraordinari din cîți mi-a fost dat să cunosc, va fi înțeles greșit.

– Restul familiei?

– ... Vărul meu, Dan Mihail, căzut prizonier la ruși, a refuzat să se întoarcă cu Divizia Tudor Vladimirescu și cînd a sosit din lagărul sovietic de prizonieri orbise. Vederea i-a revenit, dar a rămas fără tub digestiv. Așa l-am revăzut și cînd am fost la București, după '89. Fratele mamei mai mic, Octav, pilotul, care zicea că vînează lei în Abisinia, a fost și el închis. Muma a murit la puțin timp după ce au tîrît-o, legată cu lanțuri, pe ger și pe jos, de la Crușeț la Craiova.

Ce a mai rămas din familia Bălăcioiu? Soția lui Dan, Veronica, și fiica ei, Monica, vară-mea Rodica Mureșan, bolnavă, cu un fiu la Cluj, altul în Statele Unite. Puțini și răspîndiți. Crușețul nici

nu-l găsești pe hartă. E un sat mic, dintr-o mică comună, Mierea Birnicii (pe vremuri se plătiseră biruri cu miere). E la mijloc de drum între Hurezani, unde se află biserica ridicată de tînărul boier răpit de turci, cu fresca familiei, și Craiova. N-am încercat să merg acolo după '89. Prea îmi stăruie în ochi imaginea, nevăzută dar cu atît mai cumplit închipuită, a bunicii mele, legată de carul cu boi și pedepsită la expropriere. Din acea noapte parcursă pe jos și prin zăpadă înghețată, i s-a tras și moartea.

...Înainte de darea în folosință a blocului din Elisabeta, unde placa memorială ne informează că Lovinescu a trăit și a ținut ședințele cenaclului pînă în '43, anul morții, fiind vecin cu Liviu Rebreanu, tata a locuit în Strada Cîmpineanu, 40 și apoi, după divorț, la nr. 31 de pe această stradă, adresă care astăzi nu mai există, iar mama și cu mine ne-am mutat în Strada Wilson, care leagă Bulevardul Brătianu de Piața Palatului. În 1943, după moartea tatei, ne-am instalat în casa din B-dul Elisabeta...

– În ce cameră locuia Lila și în ce cameră ea?

– ...Apartamentul era compus din birou și o cameră care era a mea, comunicînd printr-o boltă, de o parte; baia, o cameră și sufrageria, în partea cealaltă. Mama stătea în camera din fund și dormitor iar Lila în sufragerie. Lila era un fel de sublocatară a ei.

...În 1972 a sosit la Paris un tînăr cu o aparență cristică. Mi-a adus o scrisoare a mamei sale, decedată nu demult, Monica Sevianu. Ea îmi mărturisea că trecuse prin Paris, dar nu îndrăznise să mă vadă, fiindcă aș fi luat-o drept spioană. Despre lotul ei faimos, de tineri comuniști, spărgătorii de bancă, s-au zis multe. Textul ei despre mama, cu care se aflase în închisoare, a fost pentru mine extraordinar. A fost reprodus și în revista *Memoria*.

...Atunci am aflat rolul jucat de Butyka și tîrgul pe care i l-a propus: îngrijire medicală și libertate, contra unei scrisori îndemnîndu-mă să le devin agentă. După refuzul ei indignat și dîrz, a fost trimisă din spitalul închisorii în celulă, cu interdicția de a i se da medicamente. A fost deci pur și simplu asasinată.

Cînd au venit s-o aresteze, au fost de un cinism fantastic. „Ți-ai văzut visul cu ochii, i-au spus: Pleci acuma să-ți vezi fata."

– Lui Noica i-au spus: „N-ai nevoie să-ți iei hainele. Acolo o să-ți fie cald. Ați spus în „Repere" că s-a lăsat ucisă pentru a vă naște a doua oară, „spre libertatea de a fi eu însămi". Dar nu ați devenit liberă. Ci obligată...

– Evident că n-am rămas mereu în starea de prostrație în care m-a adus vestea morții ei. Dar n-am avut nici un sentiment de eliberare. Prima mea reacție a fost să iau un revolver și să mă duc să-i ucid. Ceea ce era o absurditate. Dar în starea mea de atunci aproape credeam. Nu este adevărat ce s-a spus în dosarele de la Securitate, că pentru a o răzbuna pe ea am făcut ce-am făcut. Dar evident că, nemaiavînd-o pe ea ostatic, am putut să merg pînă la capăt.

– *Cum spune Soljenițîn: trebuie să-ți intre-n cap că ești un om mort. Nu-ți mai e frică, atunci. Nu mai ai ce pierde.*

– Eliberarea am simțit-o după '77. Cînd am ieșit eu din comă. Am spus: ei, acuma am plătit. Puțin, dar am plătit și eu.

Dar povestea cu răzbunarea. Cînd s-a dus Noica la viceministrul de Interne revenind de la Paris, ăla i-a spus: Domnule, Monica Lovinescu înțelegem că-și răzbună mama, dar ce are Virgil Ierunca cu noi? Versiunea asta a circulat intens la ei. N-am răzbunat-o pe ea, sau, dacă am răzbunat-o, e în măsura în care era un simbol. Dacă într-o țară normală s-ar fi petrecut o anormalitate cu mama, probabil că nu mi-aș fi dedicat viața denunțînd această țară în totalitatea ei.

– *V-ați simțit vreodată vinovată?*

– Rațional, niciodată. Prima mea reacție, cînd mi-am dat seama de arestare, a fost: mă duc și mă predau lor. Dar, dacă mă predam eu, nu-i dădeau drumul ei. Aici puteam să fac ceva, tot timpul, pînă în ultima clipă am crezut că pot s-o salvez. Culpabilitate, nu, fiindcă știam cine e culpabil și nu puteam răscumpăra. Dacă ar fi fost să-mi găsesc o culpabilitate, era că am plecat în 1947. Nu știam însă că nu mă mai întorc, altfel n-aș fi plecat.

– *În închisoare, codeținutele ei își amintesc că era bine îmbrăcată. Îngrijit, sau gros?*

– Poate ce voiau să spună era ca să mă liniștească pe mine, dar i-am recunoscut din descrieri hainele, îi lăsaseră hainele, ceea ce a fost foarte important. Eu îi trimisesem haine ca pentru iernile bucureștene. Cum am ajuns, am început să-i trimit pachete. Îi trimisesem un capot, pe care l-a avut și în închisoare, din *laine des Pyrénées*. Un capot, și mai multe haine groase, și niște pantofi din crep, cît mai calzi. Hainele mi le-au descris în 1962, cînd m-am întîlnit în Israel cu ele, codeținutele ei.

...Monique la Bruchollerie era o pianistă cunoscută. După război ea și cu Iehudi Menuhin au fost primii soli ai artei occidentale la noi, primiți ca atare. S-a bucurat de un succes nemaipomenit. Atunci ne-am împrietenit. Ne-am văzut deseori în Franța, iar cînd s-a întors mai tîrziu la București, a fost s-o viziteze pe mama. Atît.

– *Mi-ați spus că era o fire veselă, dar nu se vede...*

– Nu știu dacă mama era veselă. Dar cu ea viața lua o altă culoare, devenea o aventură mereu reînnoită. Cele mai mici detalii povestite de ea se transformau în evenimente. Totul lua proporții extraordinare. O plimbare, o simplă întîlnire cu cineva devenea capitol de roman. Prin ea mereu mi se întîmpla ceva: m-a învățat să nu știu ce e aia plictiseala. M-a crescut în același timp cu multă rigoare. Avea o armă decisivă: încrederea în mine. Trebuia, pentru a o merita, să răspund la un cod al onoarei destul de sever. dar care completa tabloul: viața alături de ea era o sărbătoare.

...Apoi am făcut parastasele, pe toate. Ea era credincioasă...

...La 17 noiembrie, prima scrisoare de la Dora Litani, de care ți-am vorbit, din Israel, despre mama și am notat în jurnal: „scrisoare zguduitoare".

Am stat în Israel două săptămîni.

.....

Maria Botta era una din actrițele pe care le descoperise Camil Petrescu.... Văzuse în ea o mare actriță. Juca la vremea aceea niște roluri de ingenuă. El i-a schimbat coafura, stilul, modul de viață. Și a devenit, din cît teatru am văzut eu în viață, una dintre cele mai mari actrițe. Era una din puținele actrițe care au știut să recite versuri. În general, există parcă un antagonism între actori și poezie. La Paris i-am organizat un recital. Și-mi aduc aminte că am repetat cu ea vreme îndelungată, pentru că nu pricepea deloc un vers al lui Barbu: *Să nu prelingă să nu pice / Viu spiritul primit în ea, / La azimi albe să-l ridice.* Voia să spună „vin", nu „viu", ca la cuminecătură. Apoi l-a recitat perfect. Am cunoscut-o la repetițiile lui Camil Petrescu și ne-am împrietenit. Era o femeie de o mare puritate și fără nici o vulgaritate, dar cu mentalitatea rămasă la vreo 14 ani. Avînd acces prin intuiție scenică la toate marile texte. Extraordinară ca actriță, dar este foarte important de știut calitatea ei umană, pentru că din convorbirea cu mama,

înregistrată, rezultă că ar fi o țață. Or, ea era orice în afară de țață. Un copil pus în ipostaza de femeie căsătorită. Îmi amintesc că jucase într-o piesă rolul unei femei care primește scrisori și caută în toți bărbații pe cel care i le scria. Află pînă la urmă, moartea este cea care i-a scris acele scrisori, și se sinucide. Or, Maria Botta nu avea capacitatea de a se despărți de rol. Printre nenumărații spectatori îndrăgostiți de ea, s-a găsit unul destul de deștept pentru a ști ce să facă. I-a scris scrisori aidoma cu cele din piesă. Și pe urmă a așteptat-o la intrarea artiștilor cu un buchet de flori. A dispărut Maria Botta două săptămîni. Unde-i Maria Botta? s-a făcut relaș la spectacol. Peste o vreme, un telefon. *Ce-i cu tine? Nu știu, este unul aici și zice că ne-am căsătorit. Zice că e din piesă. Nu era din piesă? Am fost la primărie.* Era unul dintre cei mai mari dentiști ai Bucureștiului. A venit la Paris într-un scurt și catastrofal exil, prima oară după arestarea mamei, în Elveția, voiajul proiectat, care i-a fost refuzat din pricina convorbirii înregistrate, i-au dat viza peste două luni. Mi-a scris, sau mi-a telefonat. Avea un cancer. Voia: apartament la Paris în centru, alb, ca al ei din București. Numai un rol, maximum două, pe an, la „Comedia franceză", ea, neștiind bine franțuzește, învăța limba, dar se oprea la verbele neregulate, pe care le înjura de mamă. I-am găsit o bursă, i-am făcut un recital, unde a fost sublimă, dar nu apartament, nici rol la „Comedia franceză". A ajuns pînă la Barrault, care a plăcut-o mult, nu avea însă nici un rol pentru ea. S-a întors în România. Avea în ea o finețe care înlătura orice idee de țățenie.

.....

...Mama fuma două țigări pe zi, la cafea. Avea un țigaret pe care-l tot spăla în alcool, un întreg ritual.

– *Monica Sevianu a avut cruzimea să se apropie de ea, în ceasurile agoniei, și s-o întrebe: „Ce crezi că ar zice Monica dacă ar ști?" Și ea i-a spus: „Nu știu, nu vreau să mă gîndesc, ar fi groaznic." Ați aflat de șantajul ăsta în 1973. Ce-ați fi făcut dacă vă scria acea scrisoare? Nu v-a fost niciodată teamă că, pentru a o salva, trebuie să mergeți acolo și să vă faceți spioana lor?*

– Mama făcea parte dintre cei care pot spune nu cu orice preț. Despre scrisoarea aceea pe care i-o cereau ei n-a vrut nici măcar să știu. Nici nu-mi închipui în ce situație aș fi fost adusă dacă

aflam. Nu știu ce făceam... Nu. Mergeam acolo să mă predau, sau să-i omor. Dar să mă fac spioana lor, nu. O cunoșteam destul pe mama, ca să știu că asta pentru ea era o idee absolut incredibilă. Și nici nu mi-am închipuit că aș fi capabilă de așa ceva. Nici o clipă. Atunci cînd au arestat-o m-am gîndit să mă duc să mă predau. Și mi-am zis: mă predau, și pe ea n-o eliberează. Al doilea, ea înnebunește, pentru că singura ei bucurie pe care mi-o transmitea din închisoare era că mă știe la adăpost. Dacă mi s-ar fi pus problema, nu, nu știu. Cred că m-aș fi sinucis.

I s-a reproșat că eu eram spikeră la Radio Paris. Deși Radio Paris, care n-avea nimic de-a face cu Europa Liberă, era un post de radio mult mai liniștit. La început, '50 - '53, fusese mai anticomunist, dar eu nu eram acolo. A fi la Radio Paris numai în capul unor securiști putea să pară... primejdios.

Într-o scrisoare vă spune că se simte foarte „vaseuse" și „aplatie" și dezamăgită că a eșuat în toate proiectele ei.

Nu era vorba de neliniști existențiale, evident, ci despre cererea de pașaport, depusă într-un moment de iluzie, imediat după Conferința de la Geneva. Un moment pe care, într-un fel sau altul, l-a resimțit toată lumea ca o promisiune de liberalizare.

Cînd Constantin Noica, deși în domiciliu obligatoriu la Cîmpulung, și-a putut depune un manuscris la E.S.P.L.A., a încercat chiar să-l propună străinătății, cînd Al. Paleologu, care trăia ascuns sub numele de împrumut, s-a predat, fiindcă i se amnistiase pedeapsa...

Cînd în țările vecine a început o adevărată fierbere printre intelectuali, culminînd cu mișcările din Polonia și revoluția din Ungaria. Dar în ce o privește, era vorba doar de venirea la mine. Deci, de pașaport.

În 1956, vă întreba într-o scrisoare ce lucrați. Nu știați, în ciuda scrisorilor pe care vi le scriați, nimic una despre alta?

Oh, ba da. Probabil voia să întrebe în felul ăsta ce demersuri am făcut. Era foarte încîntată că făcusem două filme, și ele sub pseudonim. Cel cu pictura schizofrenilor și cel cu medicamentele neuroleptice. Au avut niște premii, Premiul de artă la San Francisco și Premiul științific la Moscova, la festivalul internațional. Știa, făceau planuri, de pildă, ea și Maria Tănase, că o dată venită Maria în Franța să fac un film cu ea, s-o „lansez". Își făcea iluzii.

Cum a aflat numele adevărat al soțului?

...Am corespondat pînă la un moment dat și prin Legația Franței. Vivian și altele erau fixate în cod prin scrisorile de la ambasadă. I-am scris o dată, într-o scrisoare, și știa că reportajul de la moartea tatei îl făcuse el. Virgil era un nume înainte de a pleca din țară, îl cunoștea după reputație.

Despre Caraion...

Cu Caraion nu ne explicăm nimic, nici eu, nici Virgil. Decît că atunci cînd a venit încoace, după ieșirea din închisoare, l-am găzduit la noi, n-a vrut să stea mai comod la hotel, ci la noi, iar cînd a ajuns în țară s-a plîns că l-am dus la restaurant și nici nu plăteam decît cu cecul. Ceea ce a scris apoi despre mama și despre noi nu mai merită comentariu. Eu așa cred.

Și iată și pagina din jurnal, expediată trei zile mai tîrziu, cu răspunsul la prima întrebare, la care nu-mi putuse răspunde pe loc:

MONICA LOVINESCU pentru DOINA JELA
(fax 6 noiembrie 1997 la Réans)

Ce-mi rămîne din mama fără suportul fotografiei? O prezență continuă, difuză.

Fotografia este în același timp ajutor și piedică. Nu doar prin faptul că mama nu era fotogenică, mobilitatea continuă a trăsăturilor sale, intensitatea privirii, surîsul, și el capricios, venind, plecînd, stăruind sau dispărînd, îi scăldau fața și o făceau parcă nereproductibilă. O mai trăda, pe ea ca pe oricare dintre noi, și fixitatea obiectivului căruia n-ai cum să-i răspunzi altfel decît printr-o imagine aproape virtuală, din pricina imobilității ei, sfidătoare sau cernită.

Dar nu am dreptul să calomniez fotografia. Ajutorul ei îmi este constant, chiar atunci cînd o privesc doar în treacăt.

Uitarea s-a cuibărit în voce. Au trecut patruzeci de ani de cînd au arestat-o, și încă mai mulți de cînd vorbisem ultima oară la telefon (îi telefonam rar, ca să nu-i fac rău prin prea intense „legături cu străinătatea"). Vocea ei a dispărut din urechile mele. Sufăr de tăcerile ei.

Cîteva gesturi cred că i le-am preluat. Una din rarele înseninări de care m-am bucurat a survenit atunci cînd o vară a mea, care mă văzuse la televizor (după '89, firește) îmi spusese: „ai mîinile ei, parcă i-am revăzut gesturile familiare". Ar însemna că această lungă coabitare cu prezența ei absentă m-a dus spre un mimetism inconștient.

Înseninarea nu poate fi însă decît de o clipă. Nu uităm nimic, dar nu mai simțim totul. Un vers al lui Valéry mă obsedează cu trăinicie: *Ou sont des morts les phrases familières?* Uitarea privilegiază detaliile, care dispar cele dintîi. *Le don de vivre est passé dans les fleurs,* mai scria Valéry în același poem.

Așa se întîmplă pentru cei care au avut drept la mormînt. Ea, doar groapa comună și anonimă, deasupra căreia nimeni nu poate planta flori, deoarece n-are cum s-o identifice. Am spus că prezența ei difuză a fost continuă și nu a scăzut timp de decenii. Nu e o figură de stil. Și nu literaturizez. Nu am luat nici o hotărîre fără să mă sfătuiesc cu ea, n-am avut vreo activitate sau n-am scris o pagină cu care știam că n-ar fi fost de acord. Am vrut să nu-i poată fi niciodată rușine de mine.

Dialogul acesta mereu reînnoit nu este făcut din cuvinte, ci din tăceri, nu din bucurii, ci din angoasa provocată de felul cum a trăit în ultimii ei ani de viață, singură, departe de copilul ei, apoi închisă, apoi bolnavă, fără dreptul de îngrijire medicală, apoi trezindu-se din comă la morgă, urlînd printre cadavre și stingîndu-se finalmente pe un pat de spital, fără un singur medicament.

Aceste imagini se interpun între mine și amintirea voioșiei ei (avea cu adevărat „le don de vivre", din orice făcea o sărbătoare), îmi îngheață rîsul și-mi împietresc privirea.

Asta e: nu mai pot să-mi amintesc cum rîdeam împreună.

O altfel de placă memorială

Acest ultim capitol ar trebui să înceapă așa:

Printre hîrtiile oficiale, pline de ștampile, numere de înregistrare, fișe tip, semnături bune să-l zăpăcească pe omul de rînd și să-i țină bine prezentă în minte legea conform căreia el nu e decît un biet om sub vremi, hîrtii pe care scrie, tot în acest scop:

DECEDAT, DECEDAT, DECEDAT, DECEDAT, DECEDAT,

de cinci ori, în clipa cînd această lungă investigație era terminată, dintre hîrtii deci, răsare o scrisoare din care se aude o voce spunînd: *Domnilor, eu nu sînt decedat, dar n-am nevoie de reabilitarea voastră, de recompensa voastră, de decorațiile voastre, așa că nu vin la tribunal.* Semnată: ADRIAN HAMZEA.

Este ultimul supraviețuitor al grupului în care a fost condamnată Ecaterina Bălăcioiu. Tribunalul, crezîndu-i morți pe toți componenții lui, vrea să-i reabiliteze, să lase și dosarul acesta să-și doarmă somnul de veci într-o groapă comună sau să fie ars ca nefolositor, de-acum, pentru nimeni și nimic. Într-un fel, nici n-ar fi o minciună.

Decît că, în ziua cînd mă întorceam de la Ministerul Justiției, unde cerusem să văd, cu orice chip dosarul acesta, fie și eludînd legea – că doar de-aia ceri o audiență la ministru, ca să obții ceea ce simplii funcționari nu pot face pentru tine –, găsesc în cutia poștală o revistă *Vatra* și acolo un articol semnat *ADRIAN HAMZEA*.

Și atunci trebuie să încep altfel:

În iunie 1997, cînd Curtea Supremă de Justiție l-a rejudecat cu discreție, din lotul Banu Dumitru–Stelian Diaconescu – în care Ecaterina Bălăcioiu fusese inclusă numai pentru că trebuia să se

justifice cumva arestarea ei – nu mai existau decît doi supraviețuitori: Valentina Sestopali, prietena lui Stelian Diaconescu (Ion Caraion), cu care la ieșirea din închisoare acesta s-a căsătorit, iar la plecarea din țară a luat-o cu el în Elveția, și Adrian Hamzea, complicele lui Ion Caraion.

Valentina Sestopali n-a fost convocată, tocmai din Elveția, și de altfel nici n-a fost reabilitată, iar Adrian Hamzea nu se poate nici el deplasa de la Brașov la București. Trimite, în schimb, aproape un dosar în toată regula, cu filme, fișe medicale, scheme, certificate, din care se vede că are un picior amputat, „ca urmare a silniciilor la care a fost supus în anii de subexistență în universul concentrațional". Și delegă un fost camarad de închisoare, să-l reprezinte, „la curent cu toate datele ce pot interesa Curtea precum și cu faptul că respinge ideea oricărei reabilitări". „În cazul în care, eventual, audierea mea ar fi necesară, vă rog, domnule președinte, să dispuneți deplasarea unei comisii rogatorii la Brașov, pentru a putea depune personal în fața acesteia." „Dacă mai este ceva de adăugat la cele arhicunoscute", completează el, sarcastic, menționînd apoi actele: legitimația de membru al Asociației foștilor deținuți, o legitimație de handicapat fizic, una de membru al Uniunii Scriitorilor, certificatul medical prin care se dovedește că i s-a amputat piciorul.

Iată povestea lui, așa cum mi-a relatat-o la el acasă, la Brașov, în apartamentul din Str. Tîmpei unde, grație redacției *Vatra*, am aflat că locuiește.

În 1951 avea 23 de ani și își făcea armata în Marina Militară din Constanța. Avea gradul de sublocotenent și era deja student la Litere și Drept, la Cluj. Deși, spune, începînd deja din 1948, să fii student nu mai era o bună carte de vizită. Erai, mai degrabă suspect ca student, așa cum erai, să zicem, dacă purtai ochelari, sau pălărie, sau cravată. Urmase școala de marină (rezerviști) stimulat și de faptul că dăduse peste un comandant deosebit, Tănase Mărgelatu, care fusese coleg de clasă cu Regele Mihai. Făcea cu soldații lui exerciții de tragere la țintă și, după o vreme, observîndu-i destul, cunoscîndu-le gîndurile și atitudinile, a alcătuit din ei un comando în vederea iminentului război împotriva ocupantului. Primul lucru pe care-l aveau de făcut ei o dată sosit mult așteptatul moment, era să îndrepte tunurile acelea montate pe navă către comandamentul marinei, cu stația radar, radiolocație, birouri. La Sulina, unde a fost detașat în continuare, a mai

recrutat vreo patru asemenea adversari neîmpăcați ai rușilor. Printre ei, un locotenent-major, cel mai deștept și cultivat din garnizoană, un bărbat încîntător. Acesta s-a dovedit însă a fi omul Securității, astfel încît Adrian Hamzea a fost arestat, anchetat, dovedit vinovat de crimă de uneltire și amenințare a păcii popoarelor, și condamnat în baza mai multor articole la 10, 7 și 3 ani. În felul acesta l-a cunoscut, în anul 1952, la închisoarea de tranzit de la Jilava, pe Stelian Diaconescu, adică Ion Caraion, unul dintre cei mai importanți poeți români. De fapt, acolo, în celula mare de la Jilava, unde erau 126 de oameni, și au stat cîteva luni, doar s-au văzut, fără să se apropie unul de altul, apoi s-au revăzut, în 1954, în lagărul de la Poarta Albă, unde rezerva inițială a dispărut, s-au apropiat, acesta i-a zis într-o zi: „domnule, d-ta ești un observator nemaipomenit", iar el, la rîndu-i, i-a înțeles și i-a apreciat talentul, pe care-l considera uriaș, îl mai consideră și astăzi, deși într-o bună zi s-au despărțit definitiv, așa cum rezultă din scrisoarea pe care-am reprodus-o fragmentar într-una din notele la capitolul Stelian Diaconescu (Ion Caraion).*

După Jilava a fost Peninsula, Poarta Albă, Constanța, nu le-ar putea descrie în întregime, pe nici una din aceste închisori, nici situarea; din auzite știa că cea din Constanța era pe lîngă Tataia, dar cum toate aceste deambulări se petreceau cu ochelarii negri pe ochi, nu numai pe oameni nu i-ar putea descrie, dar nici locurile. Pe urmă a fost Aiud. Pe urmă „surîsul Genevei", de care tatăl lui, avocat și fost senator, pînă în 1938, a profitat, ca să ceară, ca mulți alții, revizuirea procesului. Ca în multe alte cazuri, revizuirea asta s-a aprobat.

Și cam asta este tot.

Sau, mă rog, nu chiar tot, dar despre lucrurile astea nici el nu vrea să vorbească, a vorbit în *Memorialul durerii,* aici în casă, mai bine de patruzeci de minute, și a ajuns la concluzia că toate acestea nu au nici o importanță pentru nimeni. Nici o importanță pentru nimeni din cei pe care el nu-i mai cunoaște azi: cu un picior retezat din șold, stă de șapte ani mai mult în casă, unde vin din cînd în cînd să-l vadă prieteni. Și nici o importanță nu are nici pentru unii din acești prieteni. Iar pentru alții e chiar iritant. Unul i-a spus-o recent: „Nu cumva îți închipui că numai tu, numai voi

* Vezi p. 146 ș.u. în vol. de față.

ați suferit? Și pe mine m-au dat afară de la cantină, din cauză că taică-meu avusese avere." Ceea ce fusese o problemă, comentează el ironic, colegul acesta suferind dintotdeauna de bulimie.

...Da, este adevărat. Dacă a rezistat în închisoare 11 ani, un rol important l-a jucat orgoliul, și nu încrederea în vreo victorie. Înțelesese de la bun început, în tot cazul foarte curînd, că nu va mai fi nici o victorie, nu există nici o scăpare, că regimul și ocupația rusească vor dura 200 de ani, știa că va fi învins, dar a vrut să cadă așa cum vrea el, nu cum voiau ei.

...Pe celălalt picior, rămas întreg, are niște oribile semne, gropi vinete, ca niște mușcături, urme de lovituri de cizme, de cuie, de obiecte foarte dure, pesemne cu care a fost lovit, dovezi că „asta n-a fost tot", și te năpădește gîndul lugubru că, amenințat și piciorul acesta cu arterita, într-o bună zi o să i-l taie doctorul ortoped și pe el, și chiar că „asta o să fie tot".

Dacă pe placa memorială din cimitirul Montmartre există măcar niște nume, piciorul ăsta, ca o placă memorială, poartă și el niște asemenea nume, dacă și-ar mai aminti cine i le-a făcut. În ciuda ochilor acoperiți cu table negre, firește că își amintește.

Sînt mai ales urme dobîndite în timpul anchetei. Care decurgea astfel:

Dimineața, la ora 9, după „program" deci, se deschidea ușa, ți se spunea să întorci capul, iar cel pe care nu aveai voie să-l vezi, un gardian, îți întindea ochelarii negri: „Puneți-i!" La intrarea în birou, cînd scoteai ochelarii, vedeai o masă la care se afla așezat anchetatorul și, în fața lui, altă masă, cu un scaun pe care te așezai tu. Da, era de cele mai multe ori unul singur. Nu, de fapt erau doi. Rolul unuia dintre ei era să se poarte bine. Îl chema, să zicem, Nicolae Vasile. Acesta, pe care chiar așa îl chema, era înalt, un metru optzeci, tînăr, frumos și foarte, foarte calm. Începea așa: „Avem dovezi că dumneavoastră, sau dumneata, domnule X, ai făcut cutare lucru." Și te servea cu țigări, cu biscuiți. Discutai, spuneai, revenea cu întrebări, cerea nume, fapte, iar dacă negai, nu se enerva. Spunea, la capătul cîtorva ore: „Poate te mai gîndești, du-l pe domnul în celulă, mai gîndiți-vă, este mai bine așa, altfel, s-ar putea să fie mai rău."

A doua zi, la ora 9, erai convocat din nou, de același Nicolae Vasile: biscuiți, țigări: „Ei, domnule X, v-ați mai gîndit?" Din nou discuție, din nou „nu-i nimic, te mai gîndești dumneata", și înapoi în celulă. Treaba asta putea dura o săptămînă: trei, patru,

cinci asemenea întîlniri cu „anchetatorul bun". După care, veneau noaptea, la o jumătate de oră după ce adormiseși. Același ordin, „întoarce capul, pune-ți ochelarii", în același birou, dar de data asta la masa din fața ta era un altul, nu Nicolae Vasile, ci Pușcociu. În momentul în care se deschidea ușa, acesta te aștepta cu: „Ce, bă, spui că n-ai făcut nimic?" și o înjurătură care nu poate fi repetată: „Ai să spui tu acum și ce-ai văzut cînd ai fost în p. mă-tii de recidivist înrăit", după care te bătea, cu pumnii, palmele, picioarele, marginile cizmei, cu care îți scotea cîte patru dinți o dată, timp de trei patru ore, pînă cînd obosea. A doua zi, la ora 9, îl întîlneai din nou pe Nicolae Vasile – biscuiți, țigări – care te întreba: „Ce s-a întîmplat, domnule X, n-ai dormit bine?" Și urmau două-trei zile cu Nicolae Vasile, apoi două–trei zile cu Pușcociu. Care, după cîteva ore, chema cîțiva gardieni, aceștia aduceau o a doua masă, solidă, și urma cunoscuta tortură cu ranga, descrisă de Ioanid. Cu capul în jos, cu fesele și tălpile în sus, erai bătut la fund, la tălpi și la testicule. Această ultimă tortură era cumplită, dar dura puțin, fiindcă leșinai imediat.

Șeful cel mare al anchetelor, al cărui nume nu-l știa nimeni, a venit o singură dată, sau de două ori; și-l amintește: mic, cu un umăr strîmb, un estropiat, relativ în vîrstă, cu părul alb, cu o mișcare ritmică a capului aducînd a tic nervos; cu o voce behăită, pe care el o imită acum pentru mine, a întrebat dacă „ăsta e domnu Hamzea care nu știe nimic". Pe urmă Pușcociu, pe urmă Vasile Nicolae.

La cîteva luni după a doua eliberare, pe Calea Victoriei, în București, îi iese în cale un bărbat, numai surîs, purtînd în brațe o pungă mare cu struguri. Îl salută, fericit: „Oh, domnu' Hamzea, ce mai faceți?" I-a spus: „Cine ești dumneata, nu te cunosc" și acela, ușor dezamăgit, i-a amintit cine este – și i-a întins, îndemnîndu-l să se servească, punga cu struguri. Pe care el, cu dosul mîinii, cu violență, i-a zburat-o din brațe, împrăștiind-o pe trotuarul Căii Victoriei... Era unul al cărui nume se încrustase pe piciorul lui: groapa numită Pușcociu.

În timpul anchetei de la Constanța l-au chinuit îngrozitor cu setea. Din cauza setei ancheta aceea și-o amintește ca pe un coșmar, ca pe o halucinație. Chiar avea halucinații. Își amintește de o încăpere, un beci, avînd pe jos o rogojină, îmbibată însă cu un strat gros de ceva, o mîzgă, o marmeladă, ceva pe care nu te puteai așeza. Își amintește de o alta, aflată undeva la etaj, unde

nu aveai cum s-o faci oricum, fiindcă, aflat în picioare, în colțul acelei încăperi, la orice mișcare, clătinare, prăbușire în leșin te trezea mîrîitul cîinelui lup gata să sară pe tine. I se dăduse să mănînce doar brînză foarte sărată, iar din camera de alături, unde era probabil o cadă, se auzea curgînd jetul foarte puternic al unui robinet cu apă rece. Acolo își amintește că, după săptămîni și săptămîni, se afla în picioare, cu zgomotul jetului de apă în urechi, și că la un moment dat a avut în mîini vaza uriașă de cristal de pe masa de acasă din sufragerie. Ținea între palmele ambelor mîini acel uriaș pahar, plin cu siropul de zmeură pe care-l făcea mama lui, simțea siropul umplîndu-i stomacul și stingînd arsura cumplită a brînzei sărate, și imensa mulțumire de a-și potoli setea. O bunăstare fizică pe care n-a mai trăit-o niciodată. Înainte de a leșina, sau în timp ce leșina prăbușindu-se pe marmelada, mîzga de pe rogojină, a ejaculat.

Nu este sigur dacă ce s-a întîmplat apoi, săptămîni în șir, este real sau halucinație. De un lucru este sigur, pentru că l-a verificat. Auzea în jurul lui că se tot învîrtea un doctor și el reținuse că s-ar fi numit Ciocîrlie. De ce Ciocîrlie? Nume idilic precum vaza cu siropul de zmeură al mamei? Posibil, dar cînd cu „surîsul Genevei" și cu rezultatul pozitiv al eroicelor intervenții ale tatălui, și cu revizuirea, el a spus în instanță că nu mai declară nimic pînă cînd nu vine ca martor acest „Ciocîrlie" pe care în delirul și halucinațiile lui îl văzuse. Instanța a rîs, și la următoarea ședință medicul a apărut: „Spuneți, tovarășul Ciocîrlie", accentuase ironic președintele. În realitate, pe medic îl chema Ciocîrlan și acesta a recunoscut că „dat fiind specificul muncii lui, fusese chemat în cîteva rînduri să vadă cîte un anchetat și că este posibil ca printre ei să fie și cel aflat acum în fața lui. Confuzia de nume făcea însă îndoielnică mărturia"...

...Alt nume săpat în placa memorială care este piciorul rămas întreg al lui Adrian Hamzea este cel al locotenentului Ștefan. Fost căruțaș în comuna Jilava; o „huidumă" de doi metri. Nu este adevărat că după anchetă, proces, condamnare, adică la închisoarea de execuție, erau excluse pedepsele. Acest Ștefan bătea zilnic, și cu absolut orice prilej. Deschidea ușa celulei și întreba: „Care ai vorbit, bă?" și dacă unul, mai „obraznic", „nu-și vedea de treabă" și răspundea mirat „Nimeni", Ștefan îl scotea pe culoar și-l călca în picioare, pînă cînd obosea. O întîmplare cu aer de anecdotă, din care ar putea povesti cu sutele: pe peretele celulei,

cine știe cînd și cine scrisese aceste cuvinte: „Nu merită să trăiască acela care nu știe să moară. SENECA." Locotenentul Ștefan deschide ușa celulei și întreabă: „Care ești ăla, Seneca, bă?" Iar „obraznicul" care-i răspundea cine este Seneca avea de-a face cu locotenentul Ștefan.

Acest Ștefan l-a legat pe el de pat cu sîrmă ghimpată, ca să nu se zbată, și, după greva foamei declarată la aflarea sentinței, l-a hrănit cu furtunul, în a 89-a zi – cifră pe care îmi cere să n-o notez, fiindcă recordul este cel al lui Gandhi, de 74 de zile, și nici acela, că e al lui Gandhi, nu crede nimeni.

Nu este obligatoriu să-i cheme Vasile Nicolae și Pușcociu. Alcătuiau și altfel de cupluri cei care și-au încrustat numele pe placa memorială de care vorbesc.

La Aiud, unde, pentru a depăși inconvenientul că aflîndu-se deja în închisoare nu-i mai puteau vîrî la închisoare, mai-marii inventaseră pentru deținuți o închisoare interioară în care intrai pentru „obrăznicii" și pentru că „nu-ți vedeai de treabă". De 7 noiembrie, 23 august și 1 mai intrau, fără să facă nimic, toți cei socotiți mai recalcitranți. Și desigur, carcera. Cuplul Dorobanțu – Arion funcționa altfel decît cuplul Vasile Nicolae – Pușcociu. Dacă ajungeai la carceră vîrît de locțiitorul politic al închisorii, Arion, și după trei zile de stat în acel sicriu vertical se nimerea ca șeful închisorii, comandantul Dorobanțu, să deschidă ușa și să te întrebe, în loc de „Ce-ai făcut tu, bă?" Pe tine cine te-a băgat aicea, bă?" scăpai primind o noapte de odihnă, culcat. Dar numele celor doi, comandant și locțiitor, urîndu-se între ei, sînt încrustate nu doar pe piciorul rămas netăiat al lui Hamzea, ci pe multe trupuri devenite plăci memoriale.

În toamna anului 1954 a avut loc o mare grevă a foamei în colonia de la Peninsula; se protesta împotriva hranei proaste – ciorbă de cotoare de varză, turtoi și 150 de grame de pîine pe zi, dar asta într-o singură baracă. Numai că în cîteva ore greva a contaminat și celelalte barăci, și la întrebările administrației „ce motive au", cei de la baraca a cincea, a șasea spuneau că au aceleași motive cu cei din prima. Că „n-au comunicat, că nu știu de nicăieri, nu le-a transmis nimeni, dar ce vor « ăia » vor și ei". Atunci deveneau neputincioși. Da, da. Da, s-a gîndit mult la neputința lor.

Iată o poveste cu Vasile Nicolae, cel calm. Deci, calm ore și ore, l-a înjurat o singură dată, o înjurătură ușoară, și nu i-a dat

decît o palmă. O scenă memorabilă s-a petrecut atunci. După ore și ore de cînd anchetatorul îi oferea biscuiți și țigări, și el spunea nu știu, acela a sărit din scaunul lui, s-a aplecat peste masă, i-a dat o palmă și, vădit tulburat apoi el însuși, l-a apucat de reverele hainei cu care era îmbrăcat și l-a zgîlțîit întrebîndu-l: „De ce mă chinuiești, omul lui Dumnezeu?" A ținut minte scena asta, care i s-a părut așa de semnificativă, încît i-a povestit-o mai tîrziu lui Paul Goma, care a povestit-o, i s-a spus, într-una din cărțile lui. I-a zis: „Asta nu ți-o iert, Paulică." E adevărat că el n-a citit-o.

Iar asta pentru că la ideile lui, la poeziile lui și la calitatea de scriitor – poet, anume – ține mult. Mai mult decît la eventualele lui scrieri memorialistice care nu mai interesează pe nimeni. De aceea nu i-a iertat lui Caraion faptul că s-a prevalat de dreptul lui la semnătură pentru a semna tot ce se putea semna.

Cînd a ieșit în 1955, cu numai două luni înaintea acestuia, era încălțat cu niște bocanci de ski și îmbrăcat într-un cojoc. Cojocul lui era pe dinăuntru căptușit cu poezii, și ale lui proprii, dar mai ales ale lui Caraion, scrise pe hîrtie foarte subțire, de țigară, sau de sac, „frăgezită" bine înainte, ca să nu se simtă la foșnit.

Și ele, aceste poezii, i-au adus a doua condamnare, la nici trei ani după ce tatăl lui îi obținuse cu greu revizuirea. Revizuirea lui a fost prezidată de un fost coleg, de la Facultatea de Drept din Cluj, acum absolvent, care i s-a adresat politicos cu „domnule condamnat". În cei cîțiva ani scurși, acela făcuse carieră, în timp ce el, mai puțin volumul de poezii, gata de publicat, nu mai avea nimic, nici un statut social, nici o viață personală, nici o perspectivă.

Au urmat trei ani în care a lucrat într-un atelier de șlefuit oglinzi.Trei ani, cu picioarele în apă și mîinile scrijelite, a șlefuit ca un maestru oglinzi venețiene ce se află și azi în casele primilor secretari de județ. 14 ore de muncă pe zi și nici un contact cu nimeni dintre foștii prieteni și colegi, în schimb, frecventat destul de asiduu de cei noi, camarazii de închisoare.

Pe Caraion l-a așteptat în Gara de Nord, două luni mai tîrziu, și l-a condus acasă la Dumitru Banu, unde îi așteptau Marcel Gafton, Banu însuși și prietena lui de atunci, Petronela N.

Și din nou, nu „și-au văzut de treabă". Deși era mai convins ca oricînd că nimic nu mai poate schimba nimic în România, în orice caz nu în următorii 200 de ani. Și că, într-un fel sau altul, toată lumea trebuie „să se aranjeze". Într-un fel sau altul. Ca Pavel

Scorțea, sau ca el (nu acum, dar mai tîrziu, după a doua ieșire, cînd a făcut această singură concesie: a intrat în Uniunea Scriitorilor și a publicat, doar traduceri, dar a publicat).

Cum știa, încă din închisoare, că nu va fi nimic?

Pentru că i-am pus întrebarea asta, vrea să facă o paranteză și să-mi povestească ceva. Printre gardienii, caraliii, comandanții, locțiitorii și anchetatorii care li se adresau cu „bă, banditule", era la Aiud unul care stătea în spatele lor, în momentele privilegiate cînd erau scoși la corvezi, pufăia ca un nefumător din țigară, o dată sau de două ori, și pe urmă o arunca pe jos. Un coleg, tînăr avocat, nepotul unui ministru, s-a repezit să ia acea țigară. Hamzea Adrian a pus piciorul pe ea și i-a șuierat printre dinți: „Dacă te mai umilești o dată în fața ăstora așa, eu te fac una cu pămîntul" – și nepotul ministrului a plecat rușinat. Gardianul s-a apropiat de el și i-a spus: „Domnule, ce sînteți dvs? Țărănist?" „Nu", i-a răspuns. „Liberal?" „Nu." „Legionar?" „Nu." „Dar ce sînteți?" „Anticomunist", i-a răspuns Hamzea, cu colțoșenia lui obișnuită. Din ziua aceea, caraliul, numit Pavel Scorțea, le aducea ziarul și, scris pe foi, de la lucrătorii civili, buletinul de la Radio Londra, și la fel continua să-și pufăie țigările și să le arunce pe jos după primul fum, să li se adreseze cu „domnule", mărturisindu-le că el însuși este țărănist, din satul lui „dom' Maniu" și că „se ascunsese de ei tocmai printre ei".

Pe Adrian Hamzea l-au arestat a doua oară în data de 6 august 1958. Știa că va fi arestat încă de cînd aflase de arestarea lui Banu și a lui Caraion. Toată ziua de 5 și-o petrecuse punînd în ordine și pregătind tot ce nu trebuia să găsească Securitatea: poeziile lui, și ale lui Caraion, care așteptau, aproape adunate în volum, ocazia potrivită pentru publicare. Le-a pus pe toate într-o servietă și, în portofelul aflat în buzunarul de la piept al vestonului, poemul cel mai recent, de paisprezece strofe, intitulat *Moscova*. Telefonase prietenului său, camarad de închisoare, Romuleț Badea, care locuia prin Scheii Brașovului, anunțîndu-l că va fi arestat și că va veni să-i încredințeze acea servietă, a doua zi, dimineață. N-a mai apucat, fiindcă au venit să-l ridice la ora trei, spre ziuă. Se aflau acasă mama, tatăl, cumnatul și sora. Aceasta din urmă s-a așezat pe fotoliu, mascînd servieta, portofelul din buzunarul de la piept a reușit să i-l strecoare cumnatului cînd s-au îmbrățișat de despărțire, astfel încît poemul acela, ars de familie

imediat după plecarea lui, ani și ani a încercat să-l refacă în minte, și n-a reușit să-și reamintească decît ultimul vers al fiecăreia dintre cele patrusprezece strofe:

Piatră pe piatră să nu mai rămînă.

....În dosarele de la Securitate Adrian Hamzea nu crede. Ele nu sînt adevărate. Dosarele, în general, sînt, de altfel, de trei feluri: unul pe care nu-l vede niciodată, nimeni. Este dosarul după care se desfășoară ancheta. Din el ai putea să afli cînd, ce și cui ai spus ceva, uneori cu zeci de ani în urmă, cum i s-a întîmplat lui cînd, la a doua eliberare, cea definitivă din 1964, a dedus, nu a aflat, că mai aveau despre el „marfă" pentru încă multe procese.

Atunci, în 1964, a fost, ca mulți alții, chemat și el pentru o întrevedere de împăcare. Dar aici iar trebuie să mai facă o digresiune.

Începe prin a-mi spune că în beci, la Jilava, a văzut el întîia oară un film cu Dalida. Asta vrea să traducă toată incredibila și senzaționala schimbare petrecută în atitudinea călăilor lor, imediat ce au simțit apropiindu-se o schimbare, și imediat ce li s-a făcut frică. Vremea lui „ține-aproape, banditule", trecuse de mult. Acum li se spunea „dumneavoastră". Vremea cînd pentru o dublă pneumonie ți se dădea o jumătate de aspirină și cancerul trecea de la sine, sau te omora după luni și luni, în urlete, era amintire. Aproape că nu cerea, de fapt, nimeni medicamente, iar dacă cerea cineva pentru un camarad în agonie, gardianul venea și-i explica muribundului, mirat: „Ce, bă, ai venit aici să trăiești? Aici ai venit să mori!" Acum venea zilnic o doctoriță tînără, însoțită de o asistentă, care întreba: „Domnilor, s-a întîmplat ceva azi-noapte?" iar ei, ca „răsfățații neobișnuiți cu răsfățul", răspundeau cu grosolănie, izmenindu-se: „Da, doamnă, m-a durut aici", și-și arătau cotul. Ironie pe care doctorița nici n-o remarca, îl trecea pe bolnav pe listă, îl chema la infirmerie, unde-i umplea boneta cu antibiotice, calmante, vitamine. Erau expediați cu duba la Văcărești, la cabinet, să li se repare dantura, la cea mai mică semnalare; ciorba de varză și arpacașul dispăruseră. Acum mîncau orez, fasole, „hrana de 23 august", chiftele. Chiftele!! Erau scoși la grădină unde, așezați în fund, smulgeau, de-a valma, iarba, ceapă, morcovi, înaintînd o jumătate de metru într-o jumătate de zi. În rest stăteau la taclale, supravhegheați 200 de oameni de către un singur gardian care li se adresa cu „domnilor". Același

gardian, firește, de pe vremea lui „bă, banditule". „Domnilor, vă rog", protesta moale gardianul acum, cînd, în drum spre grădină, deținuții își scoteau șepcile în dreptul locului numit Valea Piersicilor, unde fuseseră executați camarazii lor. În urmă cu nici un an, mișcarea de scoatere a bonetei ar fi fost socotită tentativă de evadare și ar fi fost pedepsită cu împușcarea. Stăteau la soare, fără să culeagă sau să plivească mai mult de un strat de morcovi, doar pentru ca să stea un pic la soare, să prindă un pic de culoare.

Dacă la ora 11 nu soseau ziarele, *Scînteia, România liberă, l'Humanité, Sportul,* și cărțile, *Mitrea Cocor, Bărăganul,* băteau în ușă cu pumnii și gardianul răspundea, ca la restaurant: „Vine-vinec." Apăruseră gazete de perete la care unii, da, scriau texte idioate, de marxism, țineau conferințe, la fel, dar Petre Tuțea la Aiud, de pildă, în contul reeducării marxiste, a vorbit cinci ore despre Isus Hristos și Socrate, iar colonelul Crăciun și încă o brută l-au ascultat cu gura căscată. Nu înțelegeau nimic, și-au mărturisit unii altora, dar „banditii", deveniți „domni" (vedeau și ei pentru prima dată, frica îi făcuse să vadă), vorbeau frumos. Erai chemat, individual, la o ședință de-asta de rămas bun, de împăcare. Acolo a fumat Adrian Hamzea prima și ultima dată Kent cu grupul de trei colonei care-l convocaseră.

A făcut toată digresiunea, pe care pot s-o reține doar așa, pentru mine, ca să ajungă la momentul ăsta. Cei trei colonei care l-au convocat i-au spus: „Domnu Hamzea, uitați, am greșit și noi, ați greșit și dumneavoastră, acum ce-a fost a fost, poate e mai bine să ne cunoaștem mai bine, poate n-ați spus tot și nici noi n-am spus tot. „Și-atunci, în '64, îi spune unul din cei trei colonei că el, Hamzea, în '51, la Peninsula, făcuse o organizație, o formațiune suprapolitică, din foști luptători anticomuniști. Și-atunci a rămas el trăsnit, pentru că asta nu numai că o uitase, dar uitase și cui i-o spusese. Tîrziu de tot și-a adus aminte că singurul om care o știa era prietenul lui, Ducu Ciocîlteu, și că deci, în dosarul acela al lui, prim, pe care *ei* nu-l vor arăta nimănui, niciodată, oricît o să le cerem *noi*, figurează notele informative ale lui Ducu Ciocîlteu și ale altor prieteni apropiați, cine știe care, nici nu visezi la ei, care te-au vîndut, care s-au lepădat de tine și te-au vîndut.

Acesta ar fi primul fel de dosare.

Al doilea este acela pe care Securitatea îl pune la dispoziția tribunalului, și pe baza căruia acest tribunal dă sentința.

Iar cel de-al treilea este „ dosarul" pe care nu-l știe decît numai bunul Dumnezeu și tu; El, fiindcă pe El nu-l poți minți, și tu, fiindcă în rest, de la început și pînă la sfîrșitul anchetei ăleia, trebuie să minți tot timpul. Și, mai mult sau mai puțin, și după aceea. Sau să taci, fiindcă adevărul, oricum, nimeni nu-l mai crede.

După ce a ieșit pentru a doua oară din închisoare, cu amîndoi părinții morți, Adrian Hamzea a făcut un memoriu la Nicolae Ceaușescu, în care i-a cerut voie să emigreze în orice țară de pe suprafața pămîntului („alegeți dumneavoastră țara"), cu excepția Albaniei și U.R.S.S., fiindcă este sigur că în orice țară din lume își va găsi ceva de lucru ca să-și cîștige pîinea și un adăpost. S-a pregătit pentru o așteptare de 40 de zile, cît știa că e termenul pentru un asemenea memoriu. Răspunsul i-a venit în două zile: a fost repartizat într-o garsonieră nouă, care urma să fie gata în cîteva săptămîni, cît despre slujbă, i s-a oferit una la revista „Astra" din Brașov. Între timp, el făcuse, din vechea colțoșenie, o cerere de angajare la hingheri.

Pe urmă a trăit din traduceri, cînd semnate, cînd nesemnate, iar mai apoi, din pensia lui de membru al Uniunii Scriitorilor. Alții au ales altă cale. Cu vocea lui blajină, plîngăreață, Caraion l-a anunțat încă din 1965 că el va face „realism socialist". Cu el a rămas totuși prieten, pînă la un moment dat, cînd omul acesta de neînțeles, rău, nemulțumit, urînd și invidiind pe toată lumea, pe care nu l-ar fi mulțumit probabil decît să știe că el face și el semnează toate revistele literare din lume și tot ce se scrie în lume, de la titlul de pe prima pagină și pînă la numărul de telefon din caseta redacțională, i-a publicat, omițîndu-i numele, o pagină întreagă de traduceri din lirica lumii. Fiindcă Adrian Hamzea a tradus Mandelstam, Pasternak, japonezi, maghiari, germani.

Aceasta s-a întîmplat în 1969. Nu în '66, cînd Caraion i-a arătat o scrisoare pe care se pregătea să i-o trimită lui Stancu, amenințîndu-l că dacă nu-i trimite mașina să-l ia, îl denunță la Ceaușescu drept agent al fostei Siguranțe burgheze, nu în 1968 cînd Hamzea l-a obligat să distrugă în fața lui o scrisoare în care „o rupea cu Ierunca și Monica Lovinescu pentru reaua primire pe care i-o făcuseră la Paris", și mai ales nu cu 5 ani înainte, în noaptea dinaintea procesului, cînd aflase, citind dosarele că, în vreme ce el rezistase, timp de șase luni lăsîndu-și trupul transformat în placă memorială pe care și-au săpat urmele Aron, Dorobanțu,

Pușcociu și ceilalți, prietenul lui cedase din primul moment. Ci acum, cînd voise să-i fure și poeziile.

Celorlalți le-a pierdut urma, definitiv. De altfel, pe nici unul nu-l cunoștea dinainte.

Ce vrea el să înțeleg bine este că trebuia să ascult și să reținaceastă prezentare, dintr-un anumit motiv întemeiat.

Nu, nici pe doamna Ecaterina Bălăcioiu Lovinescu, pe care n-a văzut-o în viața lui, n-o cunoștea dinainte. Iar ea, de altfel, n-a mai apucat nimic din tot ce-mi povestește el. Era din cei ce nu se îndoaie, ci se frîng, n-a apucat deci liberalizarea dar altul este motivul pentru care trebuie să ascult și să reținși n-a mai văzut-o niciodată, nici înainte și nici după, și a aflat că este cu ea în lot, în noaptea dinaintea procesului cînd, după cele trei săptămîni de refacere, somn zi și noapte și hrană mai bună, tuturor li s-au dat spre studiere, conform legii, toate cele șapte dosare. Moment cînd a fost dus fiecare dintre ei în cîte un birou și, pe cîte un colț de masă, prin rotație, cele șapte dosare treceau pe la fiecare dintre ei. El se afla într-un birou și știe, nu mai ține minte de unde, că doamna Lovinescu studia dosarele undeva, la o masă, pe culoar. O auzea. A văzut-o pentru prima oară cînd au intrat în sala de proces. Și-o amintește bine, ca și impresia puternică pe care i-a făcut-o distincția ei deosebită și faptul că „s-a purtat cu demnitatea unei patriciene romane".

Asta pentru că nu toți au fost la fel de demni. Prietena lui Caraion, ulterior soția lui, s-a văicărit, s-a dezvinovățit, „n-a știut, n-a înțeles ce scrie la mașina aceea, ce bătea." Martorii, dintre care și-o amintește pe soția doctorului Popescu, tremurau ca varga, anchetatorii, în sala goală, printre cei cîțiva, nu mai mult de douăzeci de securiști în civil sau în uniformă, în fine, caraliii din spatele lor, care le atrăgeau în permanență atenția că nu trebuie să se întoarcă nici în stînga, nici în dreapta. Pauzele în care, într-o încăpere alăturată, li s-au dat țigări, bomboane și mîncare. Anchetatorii care veneau acolo și le atrăgeau atenția, „vezi ce vorbești, să nu ne pui în situația să te ducem înapoi." Crede că anchetatorul venit în pauză ca să-l sfătuiască astfel pe el însuși era Nicolae Vasile. Iar printre cei aflați în sală, crede că l-a văzut pe Iosif Bistran, șeful anchetei întregului lor lot, un tip rotofei, scund, bine făcut, aducînd cumva cu Fănuș Neagu, mai degrabă roșcovan la față.

Cronologia ca atare a celor douăzeci și patru de ore nu și-o aduce aminte, dar nu e greu de reconstituit.

Procesul s-a desfășurat într-o sală de circa 80 de metri pătrați a Tribunalului Militar Teritorial II, de pe Cheiul Dîmboviței, în apropierea Operetei, în spatele magazinului „Victoria", cu locuri pentru aproximativ o sută cincizeci de persoane, dar fără public, în mod sigur. Prin ușa întredeschisă a acestei săli l-a zărit pentru ultima dată pe tatăl lui, care va muri cîteva luni mai tîrziu, în momentul în care locotenentul Ștefan, de la Jilava, îl scotea pe el din greva foamei, legîndu-l cu sîrmă ghimpată de pat ca să nu se zbată, și hrănindu-l artificial. Mama îi va muri un an mai tîrziu, cînd, fără nici un motiv, în colonia de muncă de la Grindu, i s-a făcut rău și a căzut. Nimeni nu a văzut pe nimeni din familie, decît dacă a fost adus ca martor.

Îmi poate descrie locul: pe latura mică, din față, a sălii, la masa lungă, ca de prezidiu, se afla completul de judecată, al celor cinci, de data asta, de obicei fiind doar trei. Oblic, în dreapta acestei mese se afla procurorul și, de cealaltă parte, grefierul. Perpendicular pe masa acestui complet era boxa în care se aflau ei, așezați pe două rînduri, după cum urmează: Valentina Sestopali, Ion Caraion și Dumitru Banu, în primul rînd de bănci. Pe al doilea rînd: Ecaterina Bălăcioiu, Hamzea, doctorul Popescu și Elisabeta Jecu. În spatele lor, un șir de gardieni.

Procesul a început cu identificarea lor – „tata, mama și baraca", în limbajul deținuților. A urmat, timp de cîteva ore, trei, poate patru, rechizitoriul procurorului, întrerupt în cîteva rînduri de protestele, ricanările și sarcasmele celor din boxă. Pauza. Interogatoriile martorilor. Întrebările suplimentare, o nouă pauză, apoi schimbarea procurorului. Ceea ce este important. Fiindcă dacă în dosar apare unul singur, pe care eu știu că-l chema altfel, el nu știe dacă al doilea a fost Ioan Nistor, dar știe că au fost doi. Își amintește că au fost mai multe întreruperi. El, personal, la un moment dat, cînd s-a discutat despre corelația cu grupul Noica, arestat și el la data aceea, și despre lucrarea lui Noica, „Anti Goethe", el personal l-a întrerupt pe procurorul ăsta, al doilea, ca să-l învețe să pronunțe corect numele: Johann Wolfgang von Goethe, și nu *Ghi-ote,* cum îl pronunța și anchetatorul lui Al. Paleologu, Onea Mircea, scriindu-l „Ghiote" și venind apoi a doua zi cu o pată de cerneală vărsată peste numele neamțului și rugîndu-l pe anchetat să-l scrie el, din nou. În fine, o a doua oară,

cînd a exclamat: „Ăsta nu-i proces, ci circ, și dvs. aveți acolo sentința fixată dinainte, de Securitate." Ceea ce era adevărat în sensul cel mai exact al termenului: mai tîrziu, Pacepa va mărturisi, luînd pe mărturisirile lui bani mulți, că pe unele dosare Dej în persoană scria la ce să fie încadrați, ce articol de lege să fie inventat pentru ei, cînd să fie condamnați la moarte, și cînd împușcați.

Da, este adevărat că doamna Lovinescu n-a sfidat. Sînt adevărate cuvintele acestea: „Am ascultat radio Paris doar numai pentru a auzi glasul copilului meu, rog să se țină cont că am slujit școala românească și discuțiile au fost flecăreli de femeie bătrînă", da, e adevărat, dar toate acestea le-a spus cu o mare demnitate, reținere și pentru că a vrut pînă în ultima clipă să trăiască, pentru ca să...

Și ar vrea să notez acum motivul digresiunii. Trebuia să cunosc toată biografia lui ca să știu că el, Adrian Hamzea, poet, traducător, membru al Uniunii Scriitorilor, atunci în vîrstă de 31 de ani, a fost ultimul bărbat care i-a oferit doamnei Ecaterina Bălăcioiu Lovinescu brațul, în dimineața zilei de 31 ianuarie, 1959, la ieșirea din sala de judecată a Tribunalului Militar Teritorial Regiunea II, București.

Este unul din lucrurile neconsemnate decît în acel „dosar" pe care el și bunul Dumnezeu îl știu.

Epilog

Istoria s-a terminat, cartea se închide.

Dar piciorul lipsă al lui Hamzea Adrian mă obsedează. El este, cum spun istoricii, un non-document. Dacă piciorul ar fi la locul lui, pe el ar trebui să figureze, ca pe o placă memorială, următoarele nume:

ANGHEL MARIN – căpitan de securitate. A emis ordonanța de percheziție din 23 mai 1958, la domiciliul din B-dul Elisabeta al Ecaterinei Bălăcioiu.

BISTRAN IOSIF – locotenent-major de securitate. Pentru a simplifica efortul memoriei, vecinii și supraviețuitorii fac din el sinteza tuturor celor care au avut în vreun fel sau altul o contribuție la tragedia Ecaterinei Bălăcioiu. Cu documente pe masă, nu putem spune decît atît: a semnat procesul-verbal de distrugere prin ardere a obiectelor nefolositoare pentru anchetă în data de 30 decembrie 1958, în curtea interioară a blocului din B-dul Elisabeta; i-a luat, în aceeași zi, între orele 13 și 16,30, ultimul interogatoriu.

BUTYKA FRANCISK – șeful Direcției Anchete penale pe Regiunea București; se ocupa și de recrutările de agenți dintre rudele aflate în străinătate ale celor anchetați; a semnat, alături de locțiitorul de șef de serviciu, O. Mateușanu, și de locotenentul-major C. Dracopol, propunerea de arestare din 23 mai 1958 (A.S.R., FOND D, DOSAR Nr. 11 119, vol. 7 pp. 246–248); a vizitat-o pe Ecaterina Bălăcioiu Lovinescu la spitalul Văcărești, propunîndu-i să scrie fiicei o scrisoare prin care să o îndemne să colaboreze cu regimul (vezi Monica Sevianu, *Memoria*, nr. 3, 1990); trăiește probabil, în București.

CIOCAN D. – locotenent de securitate. A tradus aproape toată corespondența în franceză dintre cele două femei, cu greșeli uneori hilare: „De la urmașii voștri multă dragoste" pentru: „Voeux fervents, espoirs, grand amour", dar, ținînd cont de scrisul aproape ilizibil și foarte mărunt al celor două și de cantitatea uriașă de texte, iritarea lui în fața efuziunilor afectuoase și faptul că n-a fost cîtuși de puțin mișcat de tragedia la care a avut, prin mijloace atît de nedemne, acces nu mai pot mira pe nimeni. Avea probabil, nu vreau să indignez pe cineva, sensibilitatea aceea reală a „omului atomizat", din care se poate face orice, inclusiv un complice inconștient la crimă, de care vorbea Hannah Arendt. Această sensibilitate reiese din traducerea aproape perfectă făcută scrisorilor în care cele două își povestesc vacanțele la mare, ca într-o literatură de evaziune de bună calitate. (Fond X, Dosar 51 631, vol. 1,2,3.)

CÎNDA GHEORGHE – locotenent-major de securitate. A efectuat, asistat de locotenent Tudor Marin, percheziția urmată de arestarea Ecaterinei Bălăcioiu, din seara de 23 mai 1958 și a semnat procesul-verbal de percheziție, în urma căruia i s–au confiscat acesteia corespondență, agende, cărți, suma de 606 lei și alte obiecte.

V. DINESCU – maior de securitate. Împreună cu căpitanul Gh. Iavorski începe, în 24 iunie 1953, investigațiile pentru întocmirea unui dosar de dislocare și trimitere în Bărăgan a Ecaterinei Bălăcioiu, ca fiică de moșier.(S.R.I., Fond X, Dosar 51 631, vol. 1.)

DRACOPOL C – locotenent-major de securitate. A semnat cu Francisk Butyka și O. Mateușanu propunerea de arestare a Ecaterinei Bălăcioiu și a condus cea mai mare parte a anchetei premergătoare procesului (vezi mai sus și Dosarul 113 664/ Fond S.R.I.).

GEORGES.... (probabil Georgescu – apare numai ca semnătură) – locotenent. A tradus o parte din corespondența în limba franceză a celor două femei, cîteodată mai bine, cîteodată mai rău decît colegul, sau subalternul, sau șeful lui, Ciocan).

MATEUȘANU O. – a semnat, sub semnătura șefului său, Francisk Butyka și alături de cea a adjunctului acestuia, C. Dracopol, propunerea de arestare a Ecaterinei Bălăcioiu.

MOCANU DOREL – căpitan de securitate. A citit lunga înregistrare cu microfonul din casă a convorbirii cu Maria Botta din 14 mai 1958 și a scris pe marginea ei: „Să nu i se dea viza de plecare din țară, dacă cere pașaport."

NISTOR IOAN – procuror militar. Nu știm dacă a făcut parte din completul care a judecat-o pe Ecaterina Bălăcioiu. S-a instalat, la 14 aprilie 1959, cinci zile după respingerea definitivă a recursului fostei soții a scriitorului E. Lovinescu, în casa lăsată de acesta moștenire fiicei și lăsată de fiică, la plecarea din țară, mamei sale. Trăiește în această casă și în prezent, după ce ea a fost revendicată în justiție și cîștigată de Monica Lovinescu, legatara testamentară a lui E. Lovinescu. Legea care-i protejează pe chiriași împotriva proprietarilor abuziv deposedați în 1950 îl apără pe Nistor Ioan și zădărnicește intenția comunității scriitoricești din România de a deschide acolo un muzeu în memoria unuia dintre cei mai iluștri reprezentanți ai săi. A făcut parte, în decembrie 1989, din completul care i-a judecat și condamnat la moarte pe Nicolae și Elena Ceaușescu. Vecinilor le e frică de el și spun că „are în spate un cimitir".

OAIDĂ AL. – locotenent de securitate. A întocmit și semnat referatul din 13 iulie 1953 prin care se propune dislocarea Ecaterinei Bălăcioiu și trimiterea în domiciliu obligatoriu a soției lui E. Lovinescu. În referatul lui se află memorabila frază despre E. Lovinescu plecat la Paris „pentru a învăța corect limba franceză" (vezi A.S.B.I., Fond D, Dosar 11 119, vol.7, pp. 249–251).

PANAITESCU MARIN – inginer C.F.R., „fiu de chiabur și dușman al comunismului". A locuit, probabil pînă la 14 aprilie 1959, în casa lui E. Lovinescu, a tăiat, conform relatărilor din scrisorile văduvei acestuia, porcul pe biroul lui, s-a mutat în tăcere la o altă adresă, a acceptat în tăcere ca la numele lui din cartea de telefon să răspundă, în 1965, NISTOR ION, magistrat militar (vezi *Agora*, vol.III, nr.1 febr. 1990, pp.326) și tot în tăcere a murit, undeva, într-un

apartament în sectorul 4, la o adresă pe care nu este cazul s-o dau, în anul 1988.

PREDA ION – A semnat alături de Niță Gheorghe și Vasilescu Traian raportul prin care se cere dezafectarea agentului Tomescu întrucît „e bețiv" și „nu prezintă încredere" (vezi A.S.R.I., Fond D, Dosar 11 119, vol 7, pp. 234–236). A coordonat și unele dintre acțiunile de ascultare din casă cu microfonul, cele bruiate din timp în timp de „tramvaiul care trece pe sub fereastra mea cu un zgomot hodorogit" (Ecaterina Bălăcioiu), sau „ tramvaiul care trece și nu se mai aude nimic" (anonimul care transcrie înregistrările din casă cu microfonul). A fost și anchetatorul principal al lui C-tin Pillat în ancheta care se desfășoară între martie 1958 – decembrie 1959, în vederea procesului „lotului mistico-legionar" Noica–Pillat din ianuarie 1960 (vezi Dosarul 118 988, Fond A.S.R.I., volumul de documente apărut la Editura Vremea în 1996 și recentul roman non-fictiv al lui Stelian Tănase, *Anatomia mistificării*, Humanitas 1997). Dacă nu este o coincidență de nume.

SERGHEI GHEORGHE – maior de securitate. A coordonat operațiile de filaj și urmărire zilnică a „obiectivului BALAGIA", de la ora 7 la ora 23, ajutat, în calitate de șef de grupă, de căpitanul Branea Dumitru. (Cf. A.S.R.I., Fond A, Dosar 11 119, pp.228–230.) Se ocupă de interceptarea corespondenței, conform planului de muncă, de la 3 ianuarie la 31 martie 1957, nesemnat.

VIOREAN DUMITRU – căpitan de securitate. Împreună cu șeful grupei, Leibovici I., lucrează alternativ cu echipa coordonată de Serghei Gh. pentru urmărirea obiectivului BALAGIA.

*

Și aș putea încheia așa:

Oamenii se împart în două categorii: cei care înțeleg și cei care nu înțeleg tragedia Ecaterinei Bălăcioiu Lovinescu.

Sînt unii care spun că n-a fost destul de diplomată, că a sfidat clasa muncitoare, că nu și-a plecat capul, ceea ce, în fond, constituie trăsături de caracter. Ele nu se pot schimba nici sub presiunea instinctului de conservare.

Sînt unii care spun că fiica ei este vinovată: i-a scris scrisori compromițătoare, i-a încredințat mesaje adresate unor suspecți: Ion Caraion, fost legionar. Alții au reușit să evite dezastrul, ba chiar să-și salveze familia, e drept că sacrificîndu-se ei înșiși – discutabil sacrificiu uneori: Petru Dumitriu, al cărui tată era închis cînd el scria *Drum fără pulbere*, dar poate, acolo, închis, tatăl mînca o porție de terci mai consistentă, sau chiar Horia Lovinescu, care își batjocorea realist-socialist strălucita familie, scriind *Citadela sfărîmată*, pentru ca fratele lui, Vasile Lovinescu, să nu trebuiască niciodată să muncească și deci să greșească. Profesorul X care murea în închisoare, în timp ce fiului lui i se cînta la Ateneu primul concert, profesorul Y, avansat în ierarhia profesională în timp ce fratele lui geamăn era condamnat la moarte și împușcat etc.

Sînt unii care spun chiar că prin hotărîrea de a-și urma propriul destin această fiică a ucis-o pe Ecaterina Bălăcioiu. Consfințind sinistru mitul național că orice clădire solidă se ridică pe o jertfă dragă. Însăși fiica ei a scris undeva: „a murit pentru a mă naște a doua oară spre libertatea de a fi eu însămi".

Sînt alții care spun că poate activitatea ei politică – deși la grămadă, cu toată lumea, cum se și întîmplă în general cu oamenii din corpul didactic – a făcut-o suspectă: a făcut parte din Frontul Renașterii Naționale, pe urmă a trecut în Partidul Socialist, pe urmă, *in corpore*, la asimilare, în cel comunist. Dar, pe de o parte, conștiincioasă cum era, acolo s-a ocupat de propagandă – pînă cînd a fost exclusă –, a predat deci colegilor marxism; iar pe de altă parte, nu tocmai docilă, conflicte avusese și cu guvernul legionar: Horia Sima o destituise și el fiindcă, inspectoare generală în minister, protestase împotriva înlocuirii limbii franceze cu germana în școlile românești.

Se mai spune, în fine, că pur și simplu s-a urmărit să i se ia casa, de către toată lumea: chiriași, anchetatori, prieteni, rude, procurori, că după ce-au ucis-o s-au bătut între ei și unul, cel mai tare, atît de tare încît stă în ea și astăzi, a cîștigat-o. Și o păstrează cu acel atașament pe care-l ai față de lucrurile care te-au costat scump. Din nou eternul mit național al jertfei: atît că, aici, în temelia acestei case, sînt două jertfe: trupul Ecaterinei Bălăcioiu și sufletul proprietarului de acum.

Dar nici explicația asta nu e satisfăcătoare: sînt multe case extraordinare în București, nu un apartament de bloc de nici 100

de metri pătrați, aparținînd cuiva care nici nu intra în Decretul 90/1950 referitor la naționalizare.

În fine, sînt cei care cred că a trebuit ucisă preventiv, cam în felul în care se distrug probele și se șterg urmele. Nu numai că știa deja prea multe Ecaterina Bălăcioiu, dar, urmînd să plece în curînd din țară, avea și unde să spună tot ce știa. Numai că nu-i obligatoriu ca, acolo, să nu fi uitat repede tot răul și să-și înceapă de la capăt viața ei de pariziancă, alături de fiică, regizor de teatru, scriitor modernist, și de ginere, fost trotkist, acum existențialist, eseist, filozof, și poet de talent. Aceștia sînt cei care nu înțeleg.

Ceilalți, cărora li se pare de la sine înțeles de ce a fost arestată și omorîtă – *dar ce, dvs. credeți că le trebuia un motiv?*, știu deja ceea ce pentru restul lumii pare incredibil: pretextele arestării funcționau ca niște scenarii în care protagoniștilor li se distribuiau roluri, ce trebuiau jucate. Ecaterina Bălăcioiu a fost judecată într-un lot de 7 persoane, dintre care pe unele nici nu le cunoștea, și i s-au imputat fapte pe care nu le comisese. Și pe care le povestea colegelor de detenție ca pe niște pure aberații: cum ar fi istoria cu hărțile de stat-major desenate pe batiste, trimise fiicei sale. Și ei au, oricît ar părea de incredibil, dreptate: Ecaterina Bălăcioiu a fost ucisă degeaba.

Dar au dreptate și ceilalți. Regimul comunist n-a făcut niciodată, nimic, degeaba. Nici măcar n-a ucis fără socoteală. Și nu a dat nimic pe degeaba. Mereu a cerut ceva în schimb.

A fost, fără îndoială, o extraordinară profesoară. Regimul comunist nu avea nevoie de ea.

A fost un caracter puternic. Regimului îi trebuiau oameni maleabili.

A fost vlăstar al unei familii vechi și înzestrată cu memorie. Memoria trebuia distrusă.

A avut o casă. Slujbașii regimului trebuiau cumpărați dîndu-li-se lor această casă.

Ar fi putut cu toate astea supraviețui, fiindcă nimic din toate astea nu era mai presus ca viața. De aceea alții au supraviețuit propriilor jertfe, și au trăit, totuși, în comunism.

Ecaterinei Bălăcioiu Lovinescu i s-a cerut un lucru mai presus ca viața: viața fiicei sale.

Tuturor celor care au murit li s-a cerut un lucru mai presus ca viața.

1

[Nota organelor de urmărire însărcinate cu identificarea persoanelor contactate de Ecaterina Bălăcioiu, numită în documentele serviciului „D", „Balagia"]

M.A.I.
2120/29974
L.BALAGIA

1 febr. 1957
STRICT SECRET
223

NOTĂ

Privind identificarea individului DIACONESCU STELIAN ce a fost vizitat la Spitalul Colentina de ob. „BALAGIA"

Din informațiile culese de la administrația spitalului COLENTINA s-a stabilit că individul are următoarele date de stare civilă.

DIACONESCU STELIAN, scriitor, născut în anul 1924 în București, fiul lui ION și MARIA.

Menționăm că individul este internat în spital de la data de 25.I.1957 la pavilionul „Ortopedie", et.1, salonul 13 și are domiciliul în Buc., Str.Traian, nr.201, rai. 23 August.

CPT. DE SECURITATE *Vioreanu D-tru*

Șeful grupei,

Lt. Major *Leibovici L.*

[A.S.R.I., Fond „D", dosar nr. 11119, vol.7, p. 216]

2

[Notă de urmărire pe stradă a Ecaterinei Bălăcioiu, sub numele „Obiectivul Balagia"]

M.A.I.
2120/..... 025643
„BALAGIA"

STRICT SECRET
4.II.1957

NOTĂ

Privind supravegherea operativă a obiectivului „BALAGIA", efectuată în ziua de 3.II.1957 de la ora 7,00 la 23,00.

ACTIVITATEA OBIECTIVULUI

La ora 9,00 „BALAGIA" pleacă de acasă, pe jos, pe B-dul 6 Martie și intră la Secția de votare nr.4, situată în incinta Institutului de Juridică, ora fiind 9,05.

După 5 minute „BALAGIA" iese de aici și continuă pe B-dul 6 Martie, și intră la centrul de pîine unit. nr.531, de unde cumpără o franzelă, după care se reîntoarce pe B-dul 6 Martie și intră acasă ora fiind 9,25.

La ora 14,45 „BALAGIA" pleacă de acasă avînd asupra sa o plasă în care avea două (2) pachete, merge pe jos pe B-dul 6 Martie, și intră la Bufetul „Facultății" unit. nr. 52.

Aici merge la bufet și cumpără 100 gr. șuncă, în valoare de 4,50 lei, pe care o ia la pachet și o introduce în plasă, după care iese și se reîntoarce pe B-dul 6 Martie și se oprește în stația de tramvai „B.P.Hașdeu". Aici se întîlnește cu o individă cu care discută timp de 2 minute, pînă cînd sosește tramvaiul 14 după care se despart.

Individa a fost fotografiată și luată în plasare dîndu-i-se numele conspirativ de „ÎNALTA".*

De la despărțirea de „ÎNALTA", BALAGIA se urcă în tramvaiul nr.14, cl.I și ia loc pe banca doua din față, rîndul din dreapta, continuă cu el pînă la stația Piața Ianculuí unde coboară.

De aici continuă pe jos, prin Piața Ianculuí și se oprește în stația tramvaiului 26.

Aici așteaptă timp de 1 minut, pînă cînd sosește tramvaiul nr.26, cl.I-a, îl ia și continuă cu el pînă la stația Spitalul Colentina unde coboară. De aici continuă pe jos pe Șos. Ștefan cel Mare și intră la Spitalul Colentina, serv. de Ortopedie, la camera 13, unde vizitează pe numitul DIACONESCU STELIAN timp de 45 minute, între orele 15,15–16,00.

---

* Subliniat în text. Și în continuare toate sublinierile există în originalul documentelor.

La ora 16,00 BALAGIA pleacă de aici pe jos, pe Șos. Ștefan Cel Mare și se oprește în stația Spitalul Colentina unde așteaptă timp de 4 minute, pînă cînd sosește tramvaiul nr. 26, se urcă la cl.I-a și continuă cu el pînă la stația Piața Iancului unde coboară.

De la coborîre BALAGIA continuă prin Piața Iancului și se oprește în stația tramvaiului 13, unde așteaptă timp de 2 minute, pînă cînd sosește tramvaiul 13, se urcă la cl.I-a, ia loc pe banca 2-a din fața rîndului din stînga și continuă cu el pînă la stația B.P.Hașdeu, unde coboară.

De aici continuă pe jos, pe B-dul 6 Martie și intră la Tutungeria unit. nr. 590, de unde iese după 1 minut și intră acasă, ora fiind 16,30.

MIȘCAREA LEGĂTURII „ÎNALTA"

De la despărțire de BALAGIA, ÎNALTA mai așteaptă în stația Hașdeu timp de 3 minute, pînă cînd sosește tramvaiul 13, se urcă și continuă cu el pînă la stația Piața Dimitrov, unde coboară.

De aici continuă pe jos, pe Str. Sft. Ștefan și intră la nr. 4 ora, fiind 15,15.

La ora 17,40 ÎNALTA iese de aici și continuă pe Str. Sft. Ștefan și se oprește în stația Piața Gh. Dimitrov unde așteaptă timp de 2 minute, pînă cînd sosește tramvaiul nr.14, se urcă la cl.I-a și continuă cu el pînă la stația Hașdeu unde coboară.

De aici continuă pe jos, pe B-dul 6 Martie și intră la nr. 95 B, ora fiind 18,05. Urmează să i se stabilească etaj și apt.

Semnalmentele:

Etate 45–50 ani, statură înaltă, corpolența plină, fața ovală, tenul șaten, nasul mare, rectilin, cu baza dreaptă, sprîncenele negre, părul vopsit maron închis, pe obrazul drept are mai mulți negi.

Îmbrăcămintea:

Palton maron, batic maron, pantofi maron, poșetă dreptunghiulară de culoare maron.

MAIOR DE SECURITATE,
Serghei Gheorghe

Șeful Grupei,
Cpt. *Branea Dumitru*

[Fond ASRI, fond A, Dosar 11 119, vol. 7, p. 228 – 231]

3

[Nota de ascultare cu microfonul din casă a convorbirii Ecaterinei Bălăcioiu cu actrița Maria Botta]

Redactat R.G., S.E.
Din limba: română
Nr. filelor: 18

STRICT SECRET
Direcția II-a
Indicativ 232
Data: 15 mai 1958

OBIECTIVUL:

„BĂLĂCIOIU ECATERINA"

Liniștea din cursul nopții s-a menținut pînă la ora 6,30 cînd Ecaterina se scoală și se ocupă cu diverse treburi. De la ora 6,50 ea stă din nou în liniște pînă la 7,45 cînd ea deschide radioul. La ora 9,00 Ecaterina închide radioul și gospodărește prin cameră.

La ora 11,15 Ecaterina pleacă de acasă și se face liniște. A fost liniște pînă la ora 12,50 cînd a revenit Ecaterina și se ocupă cu diferite treburi pînă la ora 12,56 cînd din nou se face liniște.

La ora 13,20 Ecaterina vine acasă pentru cîteva minute, după care din nou pleacă și se face liniște. La 14,13 Ecaterina revine și deschide aparatul de radio, pe care-l închide la ora 17,07 și iese, făcîndu-se liniște.

La ora 17,32 Ecaterina vine acasă și ascultă emisiunea radiofonică pînă la ora 17,46 cînd Ecaterina primește vizita unei doamne, Maria Botta, cu care discută.

La început Ecaterina îi vorbește Mariei despre situația neclară din Franța.

Ecaterina arată că nu se știe cine va veni la putere, însă în cele din urmă va ajunge la un compromis.

În continuare Ecaterina spune Mariei că dacă va veni comuniștii la putere în Franța, ea (Maria) va trebui să fugă în America. Mai departe ea spune: „Și vasăzică tu de-abia te înfigi în viața de Paris, pentru că tu în afară de Paris nu te poți duce într-un oraș din America pînă cînd nu ești văzută de un impresar (?). Tu nu ești o persoană care să stai singură fără cineva din țară. Ocolești, dar ție îți trebuie pe cineva cu care să vorbești chiar din blestemata asta de țară. Tu ești o sensibilă și tu nu ai să poți să rupi toate rădăcinile cu trecutul. Și-atunci plecarea în America, singură — altă viață, altă limbă de învățat — este una din marile blesteme ale vieții."

Ecaterina arată mai departe Mariei că la Paris ar avea ambianța asta și, după cum ea este o femeie fermecătoare, s-ar putea mărita.

Maria arată că și în America se poate mărita, așa după cum s-a măritat și Ileana Brăteanu, care a plecat.

Ecaterina arată Mariei că astfel (căsătorindu-se) va putea scăpa de obsesia menajului (menajul pe care-l duce ea cu Alexandru).

Ecaterina adaugă că la început îi va fi greu, însă să țină cont de sfaturile pe care i le dă ea din toată inima, mai ales sfatul ca să-și prelungească concediul, dintr-o lună să facă două. Acest lucru poate să-l facă punîndu-se bine cu doctorul, sau prin alte mijloace pe care le va găsi între timp.

Ecaterinaa spune Mariei ca certificatul de prelungire a tratamentului să fie în dublu exemplar, pe unul trimițîndu-l lui Chivu Stoica, și în plus scriindu-i să-i aprobe concediul, deoarece prin asta îi salvează viața.

Maria spune că în orice caz ea îi va scrie lui Chivu Stoica o scrisoare, și scrisoarea o va face încă de aici.

În această scrisoare o să-i mulțumească pentru că a trimis-o, scrisoare ce o va expedia din Elveția.

În altă ordine de idei, Ecaterina spune Mariei că alaltăieri a venit o elevă la ea și i-a spus că prietenul ei pleacă cu sportul la Paris.

Această elevă i-a spus că dacă Ecaterina vrea să dea ceva pentru Monica. Ea (Ecaterina) i-a dat cîteva lucruri, chiar de valoare, dar ei îi este egal chiar dacă se vor pierde sau nu.

Ecaterina spune Mariei că eleva i-a promis că logodnicul ei va memora adresa Monicăi și nu o va scrie. Cu această ocazie Ecaterina spune adresa Monicăi, din Paris, Str. Cassinet 14 (și, pentru a nu uita adresa, să se gîndească la Simona Cassian). Această stradă este visavis de Observatorul astronomic.

Maria spune că această adresă poate fi memorată, dar adresa Godinei (?), care este lungă și interminabilă, nu mai poate fi memorată, trebuie notată.

Ecaterina spune Mariei ca să se orienteze, să se pregătească ca să nu fie surprinsă.

Maria arată că trebuie să se informeze ce poate lua cu ea, însă în același timp îi este foarte greu, deoarece nu trebuie să știe nimeni că ea pleacă.

Ecaterina arată că nu trebuie să știe de plecarea ei, și mai ales să nu știe nimeni de ziua în care va pleca, pînă nu va ajunge în Elveția. Și aceasta pentru ca actrițele și actorii să nu-i bage bețe în roată, așa după cum a pățit și Monica, care a fost întoarsă de trei ori, pe motivul că a asistat la o întrunire studențească. Pînă la urmă Monica a plecat cu o delegație de studenți și a rămas acolo împreună cu Brătescu, care astăzi este decan acolo.

În altă ordine de idei, Maria întreabă cum îl cheamă pe amicul care venea pe la ea (pe la Ecaterina) și-i dădea telefoane, fusese el director.

Ecaterina spune că acesta era Dan Brătianu, nepotul marelui Brătianu, care-și făcuse studiile în Elveția și apoi a fost atașat militar în Elveția.

Maria întreabă ce este cu acesta acuma și Ecaterina răspunde că acesta este închis de 15 ani. Acesta era gata să iasă din închisoare, de la Deva, dar a fost reținut, deoarece a introdus în toată închisoarea alfabetul morse și a transmis cu bucurie moartea lui Stalin, la toți deținuții.

Mai departe Ecaterina arată că după moartea lui Stalin a fost un moment de respirație pentru toți, iar în acest timp au venit la ea doi care au fost în închisoare și i-au vorbit de chinurile îndurate în închisoare.

Maria arată că abia așteaptă să scape din „iadul ăsta", însă are o durere mare, este egoistă, și poate acest lucru din cauză că este înspăimîntată de Alexandru, care se poartă urît cu ea.

Apoi ea adaugă că-i pare foarte rău că pleacă de aici și ea (Ecaterina) rămîne aici. O doare foarte mult acest lucru, deoarece și ea ar trebui să fie împreună cu Monica.

După aceasta Ecaterina arată că o verișoară de a Monicăi i-a trimis acesteia o brățară, cu ocazia zilei ei de căsătorie. Cum aceasta este o egiptologă (se ocupă de istorie) i-a cerut Monicăi să-i trimită niște cărți istorice, în valoare de 30 000 de franci.

Ecaterina arată că Monica i-a scris ei o scrisoare în care spune că a primit scrisoarea Sandei (verișoara Monicăi) și că nu poate ca să-i trimită acuma aceste cărți de istorie, deoarece are de rezolvat mai întîi o chestiune mult mai mare; încearcă cu un comunist ca, în schimbul unei sume de vreun milion și jumătate, să o aducă pe ea (pe Ecaterina) la Paris. Acești bani se vor vărsa la clubul comuniștilor în momentul cînd persoana (adică Ecaterina) coboară pe peron.

Ecaterina spune Mariei că va pleca și ea după ce va pleca Maria. Ea adaugă că are un prieten care a ajuns foarte bine, un om care a avut o mare stimă.

Maria arată că ideea aceasta, de a se duce la Chivu Stoica, trebuia să o aibe mai înainte, cînd nu era măritată și era mai ușor pentru ea.

Maria spune Ecaterinei că-i pare rău că este departe de Monica. Ea adaugă că are o scrisoare de la Monica în care aceasta arată cît ține de mult la maică-sa (la Ecaterina). De aceea Monica nu trebuia să comită această imprudență.

Ecaterina spune Mariei că din partea ei Monica are toată dezlegarea ca să stea acolo, iar ea (Ecaterina) va încerca să se ducă la Monica.

În altă ordine de idei, Maria relatează Ecaterinei că Ralea are o mare supărare, deoarece Catinca (fiica lui) divorțează de Florin Vasiliu.

Într-una din zile Catinca s-a îmbătat, la Athénée Palace, în ultimul grad, încît chelnerii au trebuit să o ducă într-o cameră separată. În starea ei de beție a scris o scrisoare mamei sale, spunîndu-i că divorțează de soț și pleacă la Predeal cu Petruț, pentru a face un copil. (Maria spune că acest Petruț este de la ei, de la Teatrul Național.)

Toate acestea ea le știe de la Alexandru, care le-a aflat de la o prietenă de-a Catincăi. Maria adaugă că Ralea a certat-o pe Catinca, arătîndu-i că el este ministru și ea îl face de rîs cu toate aiurelile ei.

Se pare că ea (Catinca) și-a pierdut și slujba de la Radio, unde era șpicheriță în limba engleză. Ea i-a reproșat tatălui ei că seamănă cu firea lui (i-a moștenit firea) și că lui nu-i este rușine să plece cu soția celui mai bun prieten la Brașov în week-end; cu nevasta lui Vianu. Și că i-au pozat, și că toate fotografiile lor au apărut în toată Europa.

De asemeni i-a reproșat că i-a dat o soră de la altă mamă și acuma este încurcat cu a treia femeie. „Recunosc că sînt o stricată și o nenorocită, dar tu ești de vină, că așa ești și tu, și ți-am urmat exemplu."

Maria arată în continuare că Ralea este grav bolnav și prăpădit, suferă cu rinichii, cu ficatul.

Este disperat, deoarece pe chestia asta a fost criticat.

După aceea, Maria arată că alaltăieri seara a fost la un restaurant cu Anda, cu Isbășescu și cu Mihnea. La un moment dat, în local a intrat doamna Catinca cu un golan și cu Petruț. Anda și cu Mihnea, văzîndu-i, s-au dus la masa lor, ca să discute.

Maria arată că și Anda este o stricată, că se culcă cu alții. După ce Anda a revenit la masă i-a spus că Catinca se simte foarte prost.

Ecaterina arată că Catinca a fost foarte drăguță cu ea.

Maria arată că numai Zizi a stricat-o pe Catinca, în casa căreia era un fel de bordel. Ecaterina întreabă ce caută Rosetti la ea (se pare la Zizi), la care Maria îi răspunde că acesta se duce deoarece au trăit aproape 20 de ani și se duce pentru copil.

Ecaterina arată că ultima dată cînd s-a întîlnit cu Camil lîngă universitate, visavis de librăria cea mare, acesta vorbea cu ea și se uita în toate părțile, și-i spunea cît de fericită este ea (Ecaterina) pentru Monica, care a plecat.

Maria arată că Zizi l-a distrus pe Camil și și-a bătut joc de el. Ea adaugă că mai bine să-și bată joc femeia de bărbat, decît femeia să sufere de la un bărbat.

Maria arată că Camil este un gelos, invidios, în stare s-o sfîșie în momentul cînd ea s-a măritat. Sau cînd a jucat pentru prima dată fără ajutorul și sprijinul lui, acesta a instigat ziariștii și lumea împotriva ei, ca s-o înjure. Camil i-a făcut o serie întreagă de greutăți printre care s-a dus și a spus că ea trăiește cu un evreu și să fie dată afară din serviciu. Ea a fost chemată la Siguranță și i s-a atras atenția să se ferească de Camil Petrescu, deoarece acesta este un om primejdios.

Maria este scîrbită de lumea aceasta care este murdară. Maria adaugă că Camil vroia ca ea să joace toate piesele lui, ca vedeta nr. 1 a teatrului românesc, și sub regia lui. Astfel, el cîștiga de două ori, și pentru piesele lui, și pentru regia lui. Maria arată că acesta era un beți, soția lui este distrusă.

El scria piese ce se joacă la Moscova și-n alte țări, și în fond el era un reacționar.

Ecaterina spune că ultima dată l-a văzut pe Camil Petrescu la Uniunea Scriitorilor. Era îmbrăcat prost, cu un palton jegărit.

După aceasta Maria vorbește despre Alexandru, care nu i-a dat niciodată nimic și nici nu-i trebuie nimic de la el.

Ea adaugă că Alexandru este nervos, îi sare țîfna imediat și se poartă cu ea parcă ar fi servitoarea lui. Nu stă de vorbă cu ea, nu se sfătuiește. Ea are nevoie de așa ceva, deoarece n-are pe nimeni, n-are prieteni cui să-și deschidă sufletul.

Comportarea lui Alexandru o obligă să facă un act disperat.

Ecaterina îi cere Mariei să facă două lucruri: să spună ca s-o îngrijească în așa fel ca din toată chestiunea aceasta să iasă sănătoasă și pe urmă... (nu termină) să rămînă (acolo).

Maria se plînge că ea n-are o mulțumire sufletească, că aici ea trăiește într-un cerc vicios, îi este teamă, îi este frică peste tot, în tramvai, pe stradă, acasă, în relațiile cu oamenii.

Ecaterina arată că și ea trece prin aceleași lucruri.

Maria spune că trebuie să lupte crîncen cu viața, pentru a nu se prăbuși.

Apoi ele schimbă discuția și Maria Botta spune că atunci cînd a ieșit de la repetiție a văzut o fată cu ziarul *Scînteia* în mînă și în acest ziar a văzut că s-au petrecut evenimente serioase în Franța. Apoi a luat și ea ziarul și s-a dus acasă să-l citească.

Ea arată în continuare că e derutată și nu știe ce să facă; plecarea ei se apropie, și are atîtea treburi de aranjat. Trebuie să trimită unele lucruri prin poștă iar altele trebuie să le ia cu ea (lucrurile ei mărunte, personale).

Ecaterina îi explică Mariei că nu i se va da voie să-și ia lucrurile, iar Maria spune că ar vrea să intervină pe la Ministerul Comerțului, ca să i se permită să-și ia lucrurile.

După aceasta ea arată că are o sumedenie de hîrtii ce reprezintă diferite acțiuni și nu știe ce să facă cu ele; să le ardă sau să le păstreze.

Ecaterina o sfătuiește să le ardă, căci nu se va mai putea reveni asupra acestor acțiuni (de la diferite societăți care au existat în trecut în România ca de exemplu „Astra Română"), oricît ai fi de optimist.

Ea adaugă că și ea a avut asemenea acțiuni și le-a distrus de mult.

Maria e tare îngrijorată că îi rămîne casa și că nu poate să facă nici o mișcare fără ca Alexandru să nu observe.

Se plînge în continuare că n-are valiză și nu are nici bani. Ea nu poate să manevreze banii lui Alexandru, ci doar se rezumă la salariul ei. Totodată ea mai are o serie de datorii pe care trebuie să le achite.

Ecaterina o sfătuiește să ia banii de la Alexandru pentru ceea ce mai are nevoie, și cînd va ajunge la Paris să-i trimită banii înapoi lui Alexandru.

Maria spune că nu vrea să ia nici un ban de la Alexandru, care este un porc ordinar și care n-a făcut nimic pentru ea.

Maria și Alexandru s-au certat și astăzi.

Ecaterina o sfătuiește să nu se mai certe cu el și să-l lase în pace.

(În continuare redau în dialog:)

M.: Doamnă, mă gîndesc că ajung acolo! Mi se deschide această mare, unică șansă de a pleca de aici. Îmi este așa de scîrbă, doamnă — iertați-mă că vă spun — de tot ceea ce mă înconjoară, îmi este așa de scîrbă!

E.: Știu.

M.: Raporturile dintre actori sînt insuportabile. Atîta ură, atîtea dedesubturi și mîncătorii.

Ecaterina arată că așa a fost mereu.

Schimbînd subiectul, Ecaterina o întreabă pe Maria dacă are pe cineva căruia să-i încredințeze lucruri de ale ei.

Maria spune că nu are ce încredința, pentru că paharele nu are rost să le încredințeze cuiva. Îmbrăcăminte ea nu are multă. Singurele lucruri de valoare pe care le are sînt cele două blănuri, pe care vrea să le ia cu ea. În afară de blănuri mai sînt rochiile ei. Restul n-o interesează, pentru că, dacă se reîntoarce, le găsește, dacă rămîne acolo nu mai au nici o valoare.

Principalul lucru care o interesează pe Maria este acela că nu știe cum să facă atunci cînd va fi vorba să rămînă acolo.

Ecaterina spune: Ei, aicea are să fie foarte greu, știi de ce? Pentru că tu, ca să rămîi acolo, tu ai {viză} în Elveția pentru o lună de zile.

M.: Așa.

E.: Admitem cazul că tu nu poți să-ți aranjezi lucrurile într-o lună de zile; te destăinui doctorului și îi spui: domnule doctor, faceți în așa fel încît să spuneți acolo în țară că mai am... (nu termină) îmi dați un certificat, sau să spun la legație, sau știu eu ce să fac, pentru ca să-mi prelungiți, să spuneți că sînt în tratament care merge în chip fericit, dar care mai are nevoie de încă o lună.

În două luni tu poți mult mai ușor. Și ce are să fie? Cred că trebuie să te adresezi cuiva care să-ți facă pașaport pentru mers în Franța, pentru că pașaportul tău e numai

pentru Elveția. Și imediat ce ai trecut în altă țară, treci frontiera, nu-i așa... (nu continuă).

Maria: Dar pot să trec și clandestin.

E.: Și clandestin, dar dacă te prinde?

Maria: În Franța? Ce se întîmplă dacă mă prinde?

(Ecaterina nu-i răspunde)

Maria: Azvîrl pașaportul și spun că sînt bulgăroaică, și cer azil politic.

E.: Da, da, poți să spui și româncă, că-i tot același lucru. Eu m-am gîndit că așa am să-i scriu Monicăi: „Persoana pentru care ai lucrat la regie și ai pus în scenă — așa — va merge acolo unde a rulat filmul de scurt metraj."

Maria: Dar ea nu știe de... știe de Maria.

Ecaterina îi spune Mariei că ea i-a scris Monicăi despre ea că e bolnavă și Monica și-a exprimat neliniștea în scrisorile pe care le-a trimis față de boala de care suferă Maria.

Ecaterina crede că Monica, avînd legătură cu doctorii aceia psihiatri și schizofreni la care a rulat filmul, are să poată să se intereseze, să vorbească cu doctorii să dea o prelungire Mariei.

În continuare, Ecaterina îi explică Mariei că într-o lună de zile nu va putea face mare lucru, pentru că în primul rînd ea trebuie să se îngrijească de sănătate. De aceea o sfătuiește să stea acolo și să-și îngrijească sănătatea, pentru că spitalul de la Zürich, unde merge ea, este unicul din Europa și mai tîrziu va fi greu să mai meargă acolo.

Maria trebuie să-i spună de la început doctorului așa: „Domnule doctor, eu am permis numai pentru o lună și viața mea este în mîinile dvs. Dacă este nevoie, să mă opriți două, trei luni aici, ca atunci cînd plec să fiu complet sănătoasă."

Ecaterina s-a gîndit că ar fi bine ca Maria să facă o ladă în care să bage lucrurile și să le trimită lui Rodica, la doctorul Mureșanu, în regiunea Cluj, ca să le țină, fiindcă garantează că ea le ține.

Ecaterina vrea să facă la fel, fiindcă are încredere în Rodica și știe că are unde să le țină.

Maria spune că nu poate să facă nici o mișcare, pentru că orice mișcare poate să fie imprudență. Ea preferă să renunțe la toate lucrurile care nu le poate lua. Apoi ea se plînge că n-a fost fericită în viață și povestește cum se poartă Alexandru cu ea. După aceea, Maria se întreabă ce va face în Franța dacă va ajunge acolo.

Ecaterina îi spune să ia contact cu Monica, și ea o să vorbească cu George, care trăiește mult mai bine și are legături cu lumea teatrelor. Ea adaugă că doctorul Degref este de 12 sau 13 ani în Franța și abia acum a putut găsi un serviciu de dimineața pînă seara, pentru că el are un defect, e cam lunatic.

De asemeni Ecaterina sfătuiește pe Maria să ia cu ea niște fotografii cu piesele în care a jucat și îi spune că o să aibă succes, pentru că e frumoasă și joacă bine.

În ce privește faptul că Maria nu cunoaște bine limba franceză, Ecaterina o consolează spunîndu-i că Elvira Popescu, care e plecată de mult acolo, nu vorbește bine franțuzește.

Ea a auzit-o o dată la radio, la reprezentația unei piese de teatru.

În continuare, Ecaterina îi spune Mariei că pe scriitorul Eugen Ionescu l-a lansat Monica și a ajuns cel mai mare dramaturg. Pe George tot Monica l-a ajutat, și azi se află printre personalitățile literare și artistice ale Franței.

Maria începe iarăși să se plîngă că aici se simte singură, că nu are un bărbat bun, ci un bărbat nesincer, viclean și meschin. Ea spune că o să-i ceară lui Alexandru s-o ajute să plece, pentru ca să scape de ea, și ea de el, fiindcă împreună nu mai pot sta.

Maria se plînge că trăiește într-un fel de cerc vicios al fricii, în tramvai, pe stradă, frică în relațiile cu oamenii și nicăieri nu se simte la ea acasă.

Ecaterina o înțelege, deoarece și ea trăiește în aceeași stare de spirit, iar Maria se plînge că trebuie să lupte mereu, „crîncen", cu viața pentru a nu se prăbuși. Ea s-a măritat din dorința de a-și întemeia un cămin, bazat pe solidaritate și înțelegere, dar a constatat că (primul) soțul ei era un om „scîrbos", iar ea era izolată de el; actualul ei soț, fiind profesor universitar, ar putea fi mai cavaler, generos și spontan, dar nu este și „îi crispează viața".

Ecaterina îi spune că a ajuns la concluzia că soțul Mariei nu mai poate fi „prefăcut" (transformat).

În continuare redau în dialog, deoarece vorbesc foarte încet:

M.: Eu am să vorbesc cu Monica.

E.: Așa!

M.: Numai, aici... cum să fac să-mi scot blana, să plec cu ceva bun?

În continuare, ea spune că vrea să-și scoată blănurile și rochiile.

Ecaterina îi spune Mariei că „ei" o vor supune unui interogatoriu, fie venind „ei" la ea, fie chemînd-o pe ea la „ei", cu toate că a intervenit Chivu Stoica pentru ea și o vor întreba ce lucruri vrea să-și ia cu ea.

Maria spune că haina ei de nurcă și cele patru nurci pe care le are le va lua cu ea, pe motiv că haina este ruptă și scurtă și vrea s-o dea „acolo" la reparat, întrucît aici nu se găsesc blănari buni; cealaltă haină de blană o va lua cu ea, pe motiv că este răcoroasă și o poate purta acum, pînă se va repara cealaltă, atunci cînd va fi la sanatoriu. Maria vrea să scoată aceste blănuri și bijuteriile, dar se gîndește că i se poate obiecta că nu are autorizație de a sta în străinătate decît o lună de zile.

Ecaterina o sfătuiește ca, în cazul cînd nu i se va da voie să ia vreo bijuterie, ea să spună ce bijuterii are, iar Maria o aprobă, arătînd că își va pune un inel în deget și ceasul pe mînă, așa cum a făcut „atunci" cînd a mai plecat.

Ecaterina îi spune că „atunci" era alta situația, deoarece a plecat într-o țară de democrație populară, dar Maria susține că „ei s-au purtat excepțional de frumos" și nici nu s-au uitat la bijuteriile ei.

Ecaterina și-a amintit că mama lui Lipatti a fost prinsă la plecarea din țară că a vrut să scoată aur, dar Maria a ripostat că era altceva, deoarece doamna Lipatti ascunsese aur în dulceață și deci vroia să treacă granița valuta, pe cînd ea pleacă doar cu podoabele personale, nu cu valuta.

Ecaterina o sfătuiește să se intereseze ce are voie de luat, pentru că atunci cînd ea s-a interesat pentru ea, a aflat că nu poate pleca cu: blănuri, bijuterii, covoare și tablouri.

Maria spune că, în cazul cînd nu e voie să scoată aceste lucruri, ea va obiecta că nu are cui să le lase aici, neavînd încredere în nimeni.

Ecaterina îi atrage atenția să nu pună problema „opreliștilor", pentru ca „ei" să nu declanșeze atunci altceva, de pildă să-i reproșeze că este reacționară, sau cine știe ce altceva.

Ecaterina spune textual: „Maria fii foarte atentă, dacă vrei să scapi."

Maria se plînge că nu vrea să lase aceste lucruri aici, pentru că se gîndește că niciodată nu-și va mai putea face altele la fel, dar Ecaterina îi spune că ea, dacă a sfătuit-o așa, a făcut-o pentru că vrea s-o scutească de o lovitură.

Ecaterina o sfătuiește să se ducă la M.C.E. (?) și, fără să spună cine este, să se intereseze ce obiecte are voie să scoată din țară o persoană care obține pașaport; ea se oferă apoi să se ducă ea să se intereseze de acest lucru și să întrebe dacă există o măsură generală pentru toată lumea.

Maria își amintește că o poate întreba și pe Anda, care a plecat, dar pe urmă își pune întrebarea dacă Anda nu va bănui ceva, în cazul cînd ea o va întreba.

Ecaterina o sfătuiește s-o întrebe, așa, ca din întîmplare, dacă atunci cînd a plecat și-a luat cu ea vreo bijuterie, sau o blană, deoarece știe că este interzis acest lucru.

Maria știe că s-a pus această problemă, dacă Anda să-și ia pe deget un inel cu briliant, dar Mihnea nu a lăsat-o să-l ia, gîndindu-se că se va pierde în cazul cînd Anda va muri, fiind bolnavă de cancer.

Auzind aceasta, Ecaterina presupune că numai ei nu i se dă voie să scoată asemenea obiecte.

Maria spune că ea își va pune în fiecare poșetă, de pildă, ceasul și cîte un inel.

Ecaterina relatează că ea a fost întrebată ce bijuterii vrea să ia cu ea, dar Maria spune că Ecaterina pleca definitiv și de aceea a fost întrebată.

Ecaterina răspunse că nici la ea nu se punea problema unei plecări definitive, ci a unei plecări de 6 luni; ea adaugă că nici nu are bijuterii de mare valoare, pentru că tot ce a avut i-a dat Monicăi.

Maria presupune că se dă voie să plece cu podoabe, pentru că și fata lui Gheorghiu-Dej, cînd pleacă, își ia podoabele cu ea.

Ecaterina îi atrage atenția că la ea se poate obiecta că pleacă doar pentru o lună, dar Maria îi ripostează că ea este „cineva", și este „mai mult decît d-șoara Dej", fiind artistă emerită.

Ea o dă de exemplu pe Michèle Morgan pentru felul cum a venit îmbrăcată și susține că, fiind artistă, va fi invitată și va trebui să se îmbrace frumos.

Schimbînd subiectul, Maria o roagă pe Ecaterina să-i facă o cafea și trec amîndouă în bucătărie unde Ecaterina pregătește cafeaua (fiind departe, nu se distinge ce spun).

La un moment dat, se distinge că discută despre camera pe care Ecaterina a obținut-o de la Sfatul Popular.

Cînd revin în cameră, Ecaterina spune că regretă că nu a mai primit pachete de la Monica, dar aceasta nu i-a mai trimis pachete, deoarece a tot așteptat să vină acolo, de la 15 noiembrie, de cînd mereu i s-a amînat plecarea.

În continuare, Maria se plînge că o indispun grijile zilnice ale casei, apoi Ecaterina relatează că Monica i-a trimis acum 8–9 ani o rochie, dar de atunci rochia s-a rupt.

Maria afirmă că este curioasă să știe cum o fi evoluat Monica, apoi schimbă subiectul, spunînd că primejdiile prin care a trecut ea au înspăimîntat-o de viață.

Ecaterina își exprimă satisfacția pentru faptul că Monica a avut norocul să trăiască alături de niște familii franceze de o înaltă ținută morală.

Maria se plînge din nou de calitatea oamenilor de aici și de caracterul lui Balaci.

Ecaterina a aflat de la cineva, care însă nu a mai venit de mult pe la ea, că Balaci este o fire foarte închisă.

Maria susține același lucru, adăugînd că el este un om care nu știe să dea de la el nimic; astfel, dacă îți este rău, poți muri alături de el fără ca el să-ți ofere, de pildă, o cafea neagră, și nu din răutate, dar pentru că nu știe să-ți vină în ajutor atunci cînd ai nevoie; Maria afirmă că Balaci este „o scîrbă".

Ecaterina presupune că Balaci are totuși și calități, dar Maria pretinde că nu sînt calități de bază și de „aliat pe viață"; el este un om foarte obositor, care nu o menajează sub nici un aspect.

Ecaterina o sfătuiește ca față de Balaci să fie artistă, să se prefacă și să nu spună cînd se supără „mai mult decît trebuie", așa după cum îi este firea, dar Maria povestește că s-a uitat azi dimineață la el atît de dușmănos, încît el a „înlemnit".

Ecaterina schimbă subiectul, spunînd că a avut radioul defect, dar aseară a putut prinde posturi străine.

Maria se plînge că nu cunoaște orele acestor emisiuni, iar Ecaterina relatează că a ascultat postul Monte-Carlo, care nu a pomenit nimic despre Algeria.

Maria știe că în ziarele noastre de azi se scrie despre ofensiva comuniștilor de acolo pentru baricadarea fascismului și despre apelul la luptă lansat comuniștilor.

Ecaterina pretinde însă că aceștia nu vor putea acționa dacă se va declara stare de asediu.

Maria relatează apoi că toate ziarele noastre scriu despre neliniștea provocată în Franța și Algeria de mișcarea fascistă.

Ecaterina se teme că s-ar putea, dacă pleacă în Franța, să vină și acolo un regim comunist, copiii ei să trebuiască să fugă, rapid, cu avionul, în America, iar ea se întreabă dacă va putea rezista la o călătorie cu avionul.

Maria o asigură că este foarte ușor de suportat o călătorie cu avionul, apoi reia subiectul anterior, spunînd că-i este frică la gîndul că nu i se va da voie să ia orice lucruri personale cu ea.

Ecaterina povestește că Monica a luat cu ea lenjerie de pat, de masă și tot felul de lucruri, pentru că a plecat cu multe valize. Separat, francezul care a locuit la Ecaterina, dl. André Voile (?), a luat pentru Monica 10 valize.

Maria nu-și amintește de acest francez, apoi spune că ea va găsi „acolo", lucruri de-ale casei și nu are rost să le ia cu ea. Ea se întreabă dacă să ia cu ea fețe de masă brodate, dar Ecaterina îi atrage atenția că nu le poate lua, pentru că nu poate justifica de ce le ia cu ea. Pe urmă, Ecaterina o sfătuiește să spună că le ia pentru a le vinde și a-și cumpăra de acolo alte lucruri. Ecaterina o mai întreabă cum procedează cu banii și dacă îi va plăti statul român, iar Maria răspunde că va plăti Ministerul Sănătății.

Ecaterina spune că e „mare lucru" faptul acesta, iar Maria spune că, dacă se va înapoia în țară, leafa ei nu-i ajunge să poată trăi, iar viața împreună cu Alexandru nu o poate continua, pentru că nu se înțelege și între ei nu există raporturi clare. Maria arată că ea știe, înțelege care este situația actuală și de aceea a vorbit foarte dur cu prietena ei (nu apreciază cine) căreia i-a spus să nu facă pe reacționara, să se încadreze într-un serviciu, deoarece n-are ce să-l aștepte pe Eisenhower și ea își pierde anii cei mai buni din viață, irosindu-i. Ea a arătat prietenei ei că viața fără a cîștiga un ban o face să dispere și mai mult; de aceea, Maria susține că ea nu a făcut

vreodată politică, dar înțelege care este realitatea vieții și, pentru a trăi, trebuie să muncești. Ea susține că nu face politică, nici nu este reacționară, pentru că ea „se p... pe toți", înțelegînd că toți sînt bestii și vor să pună mîna pe ciolan; că pun o cruce încîrligată, sau că pun o stea roșie pe acest ciolan, pe ea nu o interesează. Ea adaugă că toți exploatează, mint, induc lumea în eroare, omoară și sînt tîlhari, și unii și alții. După părerea ei, oamenii sînt niște bestii din junglă, niște fiare, care „pentru a ajunge la ciolan" omoară și fac orișice; ea nu crede că oamenii au un ideal, pentru că, de cînd există omenirea, n-au făcut altceva decît să lupte pentru existența materială. Ea nu poate suferi ambiția, orgoliul, deșertăciunea și răutatea oamenilor care se pretează la orice, pentru „un ciolan".

Ecaterina o întreabă apoi pe Maria dacă a mai văzut-o pe d-na Costandache și Maria răspunde că aceasta este o femeie periculoasă, pe care nu vrea s-o vadă.

Ecaterina întreabă din nou dacă Maria a mai văzut-o „de atunci", și Maria răspunde negativ.

Atunci Ecaterina șoptește ceva, dar atît de încet, încît nu se distinge, decît: „Ei bine, să știi că ea este... jos, să nu fie..."

Maria o întreabă pe Ecaterina dacă știe numărul ei de telefon, pentru că ea (Maria) îi va telefona, întrebînd dacă mai are de vînzare un serviciu de porțelan sau de cristal.

Ecaterina nu vrea să telefoneze de la ea, pentru că atunci cînd a fost chemată la miliție „atunci, la 24" i s-a spus că are relații cu d-na Costandache și cu Nolică Tătărăscu.

Maria spune că nu este nimic să ai asemenea relații, deoarece d-na Costandache a dat o vilă splendidă P.M.R.-ului; Maria spune că d-na Costanfache are și ea o fiică în străinătate și, în fond, nu este decît o mamă care vrea să ajungă la copilul ei, pentru a-și asigura bătrînețea după ce soțul i-a murit pentru că i s-a luat averea. Maria adaugă că și Ecaterina are același țel, să-și asigure bătrînețea pe lîngă copilul ei.

Ecaterina se plînge că „acolo" (miliție?) a suferit, pentru că venise un comunist de la „Siguranța generală", care s-a purtat cu ea așa încît ea s-a simțit „ca pe frigare".

Maria susține că „ăștia" sînt invidioșii care vor să-i facă pe alții să moară, pentru a trăi bine pe „cadavrele noastre". Ea adaugă că în prezent [lupta] se dă între aceste forțe, de pildă, ea luptă să se mențină și să trăiască, iar ceilalți, ca s-o răpună.

Apoi, Maria spune că trebuie să fie deșteaptă și lucidă și să vadă dacă e cazul să se mai întoarcă la „această nenorocire", căci a doua oară nu va mai putea pleca.

Ecaterina îi răspunde că în mod sigur va mai putea pleca, deoarece poate să ceară un certificat în care să se spună că peste șase luni trebuie să plece din nou.

Maria arată că pe Alexandru nu-l poate convinge ușor, și ar trebui să facă eforturi mari și ploconeli în fața lui, ca să mai poată pleca a doua oară.

Ecaterina o întrerupe spunînd că nu știe cum are să scrie, dar are să-i scrie Monicăi să-i spună lui Georges „adevărul adevărat" despre ipocrizia Andei.

Ecaterina afirmă că Anda este complet lipsită de suflet, de orice urmă de omenie, și cînd o apucă, îi telefonează la trei luni o dată, arătîndu-se foarte drăgăstoasă.

Maria știe și ea de la Alexandru că Anda este cea mai perfidă și ipocrită ființă întîlnită în viața lui, că ea se agață de gîtul lui, rugîndu-l să trăiască cu ea. Maria știe că Anda a vrut cu sila să facă un amant din Alexandru, care este cel mai bun prieten din copilărie al soțului ei (Mihnea Gheorgiu). Anda îi spune Mariei că Mihnea o împinge cu sila în patul diverșilor indivizi cu care are el interese; de exemplu, cu Prîsnea trebuia

să plece, dar ea nu vrea să plece cu el. Anda i-a pus întrebarea Mariei ce părere are despre bărbatul care ar împinge-o să locuiască în același hotel cu un individ care-i face curte și despre care bărbatul știe că vrea să trăiască cu ea. Maria afirmă că între Mihnea și Anda există „raporturi de putregai" și că Mihnea o păzește întotdeauna pe Anda, să nu rămînă singură de vorbă cu Maria.

Maria îi spune Ecaterinei că Mihnea este un arivist, un parvenit și o lichea.

Maria îi povestește apoi Ecaterinei că Mihnea are la el în birou un număr al unei reviste la care a scris el, și Alexandru, și alții, în ilegalitate. Apoi Maria dă un telefon la Teatrul „Comedia" și se interesează ce se joacă în seara aceea și a doua zi seara.

După telefon, Maria îi povestește Ecaterinei că în birou la Mihnea acesta are și fotografia lui Miron cu o dedicație a acestuia.

Maria spune apoi că Mihnea mai are în birou diverse fotografii cu el, printre care una cu niște chinezi la o expoziție la care a fost el cu ei, ca interpret. Maria îi spune Ecaterinei că Mihnea se bagă peste tot pe unde este vorba de străini. Maria spune apoi că între Mihnea și soția acestuia, Anda, a fost o mare dragoste, dar adaugă că asta nu este mare lucru, deoarece Mihnea se îndrăgostește de oricine.

Maria povestește apoi că s-a dus o dată la Mihnea și a văzut că lipsește fotografia lui Miron. Ea adaugă că peste această fotografie Mihnea pusese un desen dintr-o revistă și o astupase.

Maria spune apoi că, înainte, pentru Mihnea era o fală să aibă fotografia lui Miron în birou, aceasta constituia pentru Mihnea o carte de vizită grozavă. Maria spune că, acum, de cînd Miron este scos, Mihnea i-a acoperit fotografia. Maria spune că ea i-a atras atenția lui Mihnea asupra faptului că a acoperit fotografia și i-a spus să o lase așa cum era, pentru că, dacă este prieten cu cineva, să fie și la bine și la rău.

Maria spune apoi că Mihnea face exact ca și Catrin (?), care, atunci cînd erau legionari, avea toate fotografiile conducătorilor legionari, iar cînd au venit comuniștii a început să aibă pe birou toate cărțile progresiste și fotografia lui Stalin, ca să se vadă că el este cu regimul. Maria spune că ea cînd s-a dus o dată la acesta a luat o carte din acelea progresiste și i-a aruncat-o după bibliotecă și i-a spus să o ducă (?) la closet, și să nu mai facă pe comunistul ordinar.

De la ora 19,40 Ecaterina caută la radio posturi străine și radioul este pus așa de tare încît nu se mai distinge absolut nimic. La ora 19,45 opresc radioul și discută despre mîncare. Apoi Ecaterina îi povestește Mariei că o dată a fost răcită și a fost la Mariana, și i-a dat o pilulă de chinină mai mare decît cele care obișnuia ea să le ia, și i-a făcut foarte rău. Ecaterina îi spune Mariei că imediat i-a scris Monicăi așa cum a putut și i-a spus că i-a scris așa de prost ca Monica să nu se sperie dacă cumva vreodată i se va întîmpla să nu mai poată să-i scrie ea și va primi scrisori scrise de altă mînă.

Maria îi spune Ecaterinei că în orice caz ea speră foarte mult s-o revadă pe Monica. Ecaterina o sfătuiește pe Maria să vadă mai întîi în ce stare o să ajungă acolo și cum o să [se] simtă și apoi să-i scrie Monicăi în Str. Cassinet (?) numărul 14.

După aceasta, Ecaterina îi spune Mariei să nu se descurajeze, deoarece și ea a pornit în viață tot cu același entuziasm pe care l-a avut și Maria, dar și ea a avut foarte mult de suferit de la bărbatul ei, deoarece se țineau foarte mult femeile de capul lui.

Ecaterina îi povestește Mariei de o oarecare Ortensia care era de la Focșani și care se ținea de capul bărbatului ei. În continuare, Ecaterina spune Mariei că i-a trimis

Monicăi, într-o cutie foarte frumoasă, cumpărată de la Rosenthal și la care bărbatul ei ținea foarte mult, un inel cu două pietre de diamant și o perlă, care de fapt acesta avea cutiuța lui de sidef, dar nu a putut să-l pună în cutia lui, și atunci l-a băgat în cutia aceea și i-a mai pus și crucea de la „Notre-Dame", pe care a purtat-o Monica cînd era mică, și i-a mai pus și un șervețel foarte frumos, pe care îl cumpărase ea de la Bistrița-Năsăud (?). Ecaterina spune apoi că i-a trimis și soțului Monicăi un coupe-papier din fildeș, cu mîner de argint. În continuare, redau cele spuse de Ecaterina, cuvînt cu cuvînt: „Acum, dacă ăla o fi om cinstit, dacă nu e om cinstit! Și peste zece zile vine și îmi spune. Ce-o fi fost pe eleva asta! Eleva asta este de origine rusească, Jeni Metopadov (?) o chiamă, e sportsmenă și ea, la voley. Și a văzut Polonia, a văzut Moscova, a văzut toate."

De la ora 19,58 caută se pare să prindă Radio Paris și Ecaterina îi spune Mariei că se aude mult mai clar decît înainte, dar îl prinde mult mai greu. Maria citește, între timp, într-un ziar cu voce tare despre faptul că sînt greve în Spania. Ecaterina îi spune Mariei că atunci cînd au făcut cei de la Malaxa grevă, au fost puși șase din ei la zid și împușcați.

Ecaterina îi povestește apoi Mariei că, atunci cînd i s-a făcut ei percheziție, i-au desfăcut biroul, bucată cu bucată. Apoi Maria vorbește la telefon, cu soțul ei se pare, căruia îi spune că se află în oraș și că va veni imediat acasă. Ecaterina îi spune Mariei că soțul ei nu trebuie să știe că ea a fost la Ecaterina.

Maria aprobă și-i spune că acesta nu trebuie nici măcar să bănuie. Ea adaugă apoi că soțul ei nu o va întreba nimic, deoarece pe el nu-l interesează nimic. Maria o întreabă pe Ecaterina dacă poate să vină a doua zi la ora 11,00 (nu reiese unde) iar aceasta îi răspunde negativ. Apoi au ieșit din cameră la ora 20,04. După un minut, Ecaterina a revenit în cameră și caută posturi străine. De la ora 20,54 ascultă emisiunea Bucureștiului pînă la ora 22,00 cînd închide radioul și stă în liniște. La ora 22,36 s-a culcat și continuă să fie liniște în tot restul nopții.

[A.S.R.I., fond „S", Dosar 11 119, vol. 7, p. 37-54.]

4

[Notă de ascultare, cu microfonul din casă, a convorbirii Ecaterinei Bălăcioiu cu d-na Rossetti, mama Andei Gheorghiu]

Redactat: M.J., L.V.
Din limba: rom-franceză.
Nr. filelor: 25
Data: 18 mai 1958

OBIECTIVUL:
„BĂLĂCIOIU ECATERINA"

Liniștea din cursul nopții s-a menținut pînă la ora 6,52 cînd doamna s-a sculat și se ocupă cu diverse treburi. La ora 7,14 s-a făcut liniște, se pare că a ieșit. Continuă să fie liniște pînă la ora 8,00 cînd Ecaterina se aude gospodărind.

De la ora 8,20 Ecaterina vorbește la telefon cu Maria, căreia îi spune că vrea să-și mai facă de lucru cu niște rafturi de cărți pe care le are la niște vecini ai ei se pare, și pe care vrea să le scuture și să le aranjeze, deoarece nu a umblat nimeni la ele de ani de zile. Apoi Ecaterina îi spune Mariei să vină, deoarece o așteaptă.

În casă, după telefon Ecaterina continuă să se ocupe de gospodărie.

De la ora 11,33 Ecaterina discută la telefon cu doamna Rosetti, căreia îi spune că este acasă și o așteaptă cu foarte mare plăcere.

Ecaterina îi spune apoi doamnei Rosetti că poate să vină la ea pe la ora 18,00 dacă îi convine. Apoi Ecaterina îi explică doamnei Rosetti cum poate să ajungă la ea.

În casă, după telefon, Ecaterina stă în liniște.

La ora 11,48 iese, și continuă să fie liniște pînă la ora 14,15 cînd vine acasă și deschide radioul pe care îl ascultă în liniște. Se menține această situație pînă la ora 18,00 cînd Ecaterina închide radioul și continuă să stea în liniște.

La ora 18,12 Ecaterina primește vizita doamnei Rosetti care o întreabă ce face și cum îi merge cu sănătatea. Ecaterina îi spune că îi merge bine cu sănătatea, dar este foarte plictisită, doarece are multe neplăceri.

Ecaterina îi povestește apoi doamnei Rosetti că ea a primit în spațiul ei locativ o fată și această fată care a stat 8 ani de zile la ea, a pîndit-o în timpul unor vacanțe și s-a dus și și-a făcut contract de închiriere pe nume propriu.

Doamna Rosetti o întreabă pe Ecaterina cînd s-a întîmplat acest lucru și aceasta îi răspunde că s-a întîmplat mai de mult. Doamna Rosetti îi spune Ecaterinei că ea nu înțelege de ce fata a trebuit să aștepte ca Ecaterina să fie plecată, deoarece putea să o facă și fără ca ea să fie plecată.

Ecaterina răspunde că nu putea, deoarece fata era studentă și nu avea voie să țină o cameră cu contract de închiriere, deoarece avea buletin de flotant.

Ecaterina îi spune apoi doamnei Rosetti că ea crede că a doua zi se vor aranja lucrurile și ea va avea contractul. Ecaterina adaugă că nu mai vrea să o mai țină pe fată și nici nu mai vrea să mai ia pe altcineva, iar camera „aceea" rămîne cameră de trecere.

Doamna Rosetti îi spune Ecaterinei că în acest caz nu mai are de ce să fie supărată. Ecaterina îi spune că de 3 săptămîni încearcă să rezolve chestiunea aceasta și a fost mereu amînată.

Apoi a mai fost și chestiunea că ea a vrut să plece, iar acum în această privință sînt greutăți de tot felul.

Doamna Rosetti o întreabă pe Ecaterina dacă la un moment dat a avut cumva impresia că ar fi fost lăsată să plece.

Ecaterina îi răspunde afirmativ.

Doamna Rosetti îi spune Ecaterinei că o miră acest lucru și o întreabă dacă ea poate să-i spună tot ce gîndește fără ca [ea, Ecaterina] să sufere.

Ecaterina îi răspunde afirmativ.

Doamna Rosetti îi spune că, după cîte știe ea, Monica nu este prea „cuminte" acolo și se agită destul de mult, iar acest lucru este știut și cunoscut.

Ecaterina este de acord cu cele spuse de doamna Rosetti.

În continuare redau discuția lor în dialog, deoarece încep să discute în șoaptă:

D-na: ...după venirea ei, viața poate ai observat e oarecare, cum să spun, așa, un fel de rezervă, un fel... pentru că ea era... pas cu pas a fost urmărită...

Ecaterina: Da, da, da.

D-na: După venirea (?) aici a fost urmărită... mi-a spus... Am telefonat și ea îmi spunea cum aș putea eu să-i spun doamnei Lovinescu că răspunsurile mele erau așa, în fine (nu termină ideea) discuții seci. Pentru că... vă spun cu toată sinceritatea. Al dvs. nu știu cum este (?), dar al lor este și acum...

Și ea îmi spunea, eu nu puteam să mă duc să vorbesc (?) cu Monica acolo... da ce... știu. Pentru că la venirea ei de la Paris i s-a făcut imediat reproșuri că a stat și s-a învîrtit, în fine, în cercuri reacționare. I-a spus: „Uite, tovarășe Gheorghiu, dumneata, noi te-am lăsat să pleci la Paris, pentru sănătate, dar dumneata, i-a spus ei, mai mulți, dar dumneata ai frecventat cercuri care nu erau de-ai noștri, cercuri reacționare... cine era acest Rosetti? Băiatul fostului mareșal al palatului?.

E.: Da.

D-na: Și nu știu dacă i-a spus de Monica, că nu vreau să exagerez, dar i-a spus asta: că a frecventat cercuri reacționare... cu musca pe căciulă și mata cînd ai telefonat, ea nu putea clar să vorbească, să spună: „uite am văzut-o pe Monica", că se temea, doamna Lovinescu.

Așa, acuma ce se întîmplă, ea... însă...

E.: Doamnă... în ce privește ceea ce îmi spuneți mie acuma, în viața mea n-am fost... dar acum cînd este vorba de viața copilului meu și de sănătatea ei.

D-na: Doamna Lovinescu, ea este sănătoasă, pot să spun.

E.: Da?

D-na: Doamne ferește, ferească Dumnezeu, e sănătoasă. Totuși are anemie... mai face analize, analiza sîngelui.

În fine, vreau să spun, nu e, dragă, nu e bolnavă, nu e rău, dar are și slăbiciunile ei. Și atunci ea vrea să le facă un control medical (trece tramvaiul). Așa și Mihnea s-a dus, s-au dus la Comitetul (?)... și a spus, uite, soția mea are nevoie de un control medical, așa, a împlinit un an de cînd nu s-a mai... însă sănătatea ei nu este perfect refăcută și ni s-a spus de la Paris, cînd va avea o... nu știu ce, să se întoarcă pentru control și... și vă rog să-i dați drumul. Și se pare că i-a aprobat, 90% i-a aprobat.

Schimbînd subiectul doamna Rosetti o întreabă pe Ecaterina dacă știe ceva în legătură cu cele ce se întîmplă actualmente la Paris, deoarece nu știe nimic.

Ecaterina îi spune că nici ea nu știe mare lucru, știe doar că generalul Massu a vrut să ia puterea în Algeria și în același timp a făcut apel la De Gaulle ca să facă și el o lovitură de stat militaristă, dar acesta a eșuat. Ecaterina spune că a rămas guvernul Pflimlin și s-a anunțat stare excepțională. Doamna Rosetti îi spune Ecaterinei că are un radio dar nu poate să asculte cu el, deoarece este stricat.

Ecaterina îi spune că ea prindea foarte bine posturi străine cu al ei, dar acum, se pare de cînd i l-a reparat, nu știe ce i-a făcut, că de două săptămîni nu mai poate să mai prindă nici Parisul.

Doamna Rosetti îi spune Ecaterinei că are un radio, dar acum nu mai funcționează bine (nu se înțelege din ce motive) și din cauza aceasta ea nu mai știe nimic.

Doamna Rosetti spune că nici cînd se duce la Anda și la Mihnea nu poate să afle noutăți, deoarece ea evită ca să discute cu ei chestiuni de politică, și în special cu Mihnea, deoarece s-ar putea ca la un moment dat să se ivească între ei mici neînțelegeri și ea vrea să le evite.

Doamna Rosetti îi spune Ecaterinei că aseară a văzut-o pe Anda și aceasta i-a spus că în principiu i s-a aprobat să plece la Paris și că este foarte mulțumită de faptul că poate să se mai ducă o dată să-și facă un control.

Doamna Rosetti spune că este posibil ca Anda să plece peste 2–3 săptămîni, poate chiar și o lună.

Doamna Rosetti îi spune Ecaterinei apoi că Anda crede că va pleca, și adaugă că aseară aceasta i-a spus că ar vrea să o vadă pe Ecaterina eventual, ce să-i spună ea lui Monica, ce să facă și ce să-i spună, deoarece prin scris este exclus să comunice.

Ecaterina îi spune doamnei Rosetti că ea ar vrea un singur lucru, dacă nu cere prea mult, ca Anda să vină să o vadă.

Ecaterina motivează această dorință a ei spunînd că Monica primul lucru pe care îl întreabă, cînd vede pe cineva din țară, întreabă cum arată maică-sa și ce face.

Ecaterina spune apoi că au mai fost multe persoane la ea care i-a cerut să le dea o mică amintire ca să-i ducă lui Monica și adaugă că chiar acum, de curînd, i-a trimis ceva prin cineva, dar pe Monica o interesează mai mult ce face maică-sa.

Ecaterina îi arată apoi doamnei Rosetti corespondența de la Monica și-i spune că are 14 volume cu astfel de corespondență.

Ecaterina spune apoi că, înainte de a veni doamna Rosetti, tocmai recitea corespondența de la Monica din anul 1957.

Apoi Ecaterina îi citește doamnei Rosetti un fragment dintr-una din scrisorile Monicăi, în care aceasta își exprimă dragostea pentru mama ei.

Doamna Rosetti îi spune Ecaterinei că este o mare consolare pentru bătrînețe ca să ai așa un copil ca Monica.

Ecaterina îi spune apoi doamnei că această scrisoare plină de dragoste din partea fiicei ei nu este singura, ci are mii de scrisori asemănătoare.

Ecaterina adaugă că are 14 volume de scrisori pe care le-a strîns astfel, ca să nu se piardă, pentru că sînt ca o carte vie.

Doamna Rosetti arată că are cîțiva ani mai puțin decît Ecaterina, dar se simte deja bătrînă, și-ar fi o mare fericire pentru ea să aibă un copil ca Monica, fie chiar în China sau tocmai în Africa.

Ecaterina spune apoi că Monica ar vrea să-i trimită ei tot ceea ce are, tot ceea ce i-ar putea trimite, însă ea e contrariul. De exemplu, Ecaterina nu cunoaște nici bugetul de care dispune Monica și, în afară de dragostea acesteia față de ea, Ecaterina nu cunoaște nimic din viața fetei ei.

Ecaterina arată că, atunci cînd a venit în România Monique de la Bruchollerie și cînd a coborît din avion, desigur că a fost cineva care trebuia s-o conducă și să-i arate Bucureștiul, însă ea i-a spus acelei persoane că este prea obosită ca să mai iasă în oraș, așa încît e liberă.

Ecaterina adaugă că Monique a venit la ea și a stat de la ora 7.30 pînă la 10.30 (19.30–22.30). Monique i-a spus imediat ce a venit la ea: „Doamna Lovinescu, ia-mă în brațe, pentru că acum 48 de ore purtam acest mantou și Monica m-a strîns în brațe".

Ecaterina arată că Monique a stat la ea și au vorbit amîndouă.

Doamna Rosetti îi spune Ecaterinei că ea e un om sensibil, căruia nu trebuie să i se spună mult, ca să priceapă puțin, așa încît are impresia că Ecaterina n-a înțeles-o bine pe Anda și poate chiar a acuzat-o în gîndul ei. Ecaterina răspunde afirmativ, adăugînd însă că pe Monica a înțeles-o. Doamna Rosetti o roagă pe Ecaterina s-o

ierte pe Anda, deși aceasta merita acuzația, dar Anda a avut o operație groaznică și a trecut prin multe suferințe, a fost mutilată la piept și în tot corpul, așa încît, cînd s-a întors în țară, după ce a trecut prin ce a trecut, nu s-a mai gîndit că a venit (Ecaterina s-a supărat pe Anda pentru faptul că aceasta nu a venit să-i vorbească despre Monica). În al doilea rînd, doamna arată că Andei i-a fost și frică, deși s-ar fi putut întîlni cu Ecaterina la o cofetărie sau patiserie, apoi a fost neglijență din partea ei, și la urma urmei, tinerețea Andei. Aceasta a fost fericită că a scăpat de la moarte și a venit la bărbatul ei și la copilul ei acasă, așa încît nu s-a mai gîndit la Ecaterina.

Ecaterina îi spune doamnei Rosetti să nu mai smiorcăie, apoi ea face socoteala că Anda s-a întors din septembrie și că ea nu a stat cu Ecaterina de vorbă nici două ceasuri măcar, ca să-i povestească ce a făcut la Paris.

Doamna Rosetti jură că nici ea nu a stat două ceasuri cu copilul ei, ca să-i spună cum a fost la clinică, cum a fost la hotel etc.

Doamna adaugă că Anda nu are niciodată timp și de cîte ori se duce o vede lucrînd.

Doamna spune că Anda jumătate din timp și-l petrece lucrînd și jumătate pentru obligațiile mondene, deoarece Mihnea are multe obligații pentru a-și păstra relațiile, astfel, toți străinii vin la ei, englezi, americani, francezi, reprezentanți de teatru și literatură, iau dejunul la ei, se duc la Sinaia, Predeal în fiecare săptămînă vin cîte doi–trei străini.

Doamna arată că Anda are și ambiția de a face literatură, și vrea să cîștige bani singură, deși mama ei o sfătuiește mereu să facă sport și să nu mai lucreze atîta. În plus, Anda se ocupă cu menajul, care e foarte complicat.

Doamna Rosetti arată, de asemeni, că Anda și Mihnea primesc bilete la toate premierele și sînt obligați să facă cronici.

Toate acestea o obosesc foarte mult pe Anda, care nu are o sănătate bună.

Tatăl ei îi atrăgea mereu atenția să nu se mai obosească și să-și cruțe sănătatea, însă ea este o fire foarte voluntară și nu face decît ce vrea ea.

Doamna spune că Mihnea a făcut totul pentru Anda, a cheltuit mult cu ea, grație lui a putut pleca, dar are mentalitatea lui de om egoist și n-a văzut-o pe Anda că era la doi pași de moarte.

Doamna Rosetti îi spune Ecaterinei că i-a arătat toate acestea nu pentru a o scuza pe Anda față de ea, ci pentru a-i arăta ce a împiedicat-o să fie așa cum trebuia.

Ecaterina îi mărturisește doamnei că ea i-a scris Monicăi și aceasta i-a spus că nu e supărată pe Anda, deoarece așa trebuia să procedeze, din cauza mătușii sale, Valica (?), care e foarte geloasă și pentru a nu excita gelozia acesteia.

Doamna Rosetti îi spune încă o dată Ecaterinei că Anda nu este așa cum poate ea are dreptul s-o judece. Ea arată că aseară a vorbit cu Anda și i-a spus că, acum, cînd va pleca, vrea s-o vadă pe doamna Lovinescu, pentru că atunci cînd va ajunge la Paris o va întreba Monica dacă a văzut-o pe mama ei și ea ce-i va spune?

Doamna Rosetti spune că i-a spus Andei că ar fi trebuit să-și dea o întîlnire cu doamna Lovinescu la ea (la doamna Rosetti) sau ar fi adus-o la ea pe doamna Lovinescu.

Anda i-a spus că în nici un caz nu vrea s-o vadă pe doamna Lovinescu la mama ei.

Doamna Rosetti arată că i-a spus Andei să nu mai fie persecutată de idei de astea. Ea adaugă că Anda e obsedată, urmărită de gîndul acesta.

Ecaterina îi spune că cunoaște și ea starea asta.

Doamna Rosetti spune că Anda se teme de toată lumea și se teme să se întîlnească cu cineva și la mama ei. Doamna i-a arătat și a căutat s-o convingă că nu e nimeni vrăjitor, ca să știe că la ora cutare are să vină ea, așa încît nu e cazul să exagereze. Doamna arată că e drept că în bloc cu ea stau mulți comuniști.

Ecaterina spune că și în blocul ei sînt comuniști. Doamna Rosetti arată că a văzut-o portarul cînd a intrat, iar ea a stat mult și a citit pe plăcuța aceea (nu se înțelege, deoarece vorbesc amîndouă în același timp).

Doamna Rosetti spune apoi că Anda nu poate pleca fără s-o vadă pe Ecaterina, pentru că îi va plesni obrazul de rușine cînd o va vedea Monica. Anda i-a spus mamei ei că vrea s-o vadă pe Ecaterina, pentru a-i spune Monicăi cum arată.

Doamna Rosetti îi spune Ecaterinei că atunci cînd o va vedea pe Anda să-i spună acesteia verbal ce vrea să-i transmită Monicăi, însă nu prin scrisori.

Ecaterina arată că toată lumea care a plecat a venit s-o vadă pe ea, chiar dintre comuniștii notorii, scriitori, dintre cei care au plecat la U.N.E.S.C.O., sau dintre actori.

Cînd au plecat cu piesa *Bădăranii* la Veneția, unul dintre ei a venit la Ecaterina să-i spună să dea o telegramă Monicăi, ca să vină la Veneția (apoi trece tramvaiul și nu se înțelege nimic). Ecaterina spune că au venit dintre scriitori, nu din ăștia, ca Mihnea, ci comuniști sadea, „poate că și de asta pot s-o facă".

Doamna Rosetti îi spune Ecaterinei că ea nu-l cunoaște pe Mihnea, dar ea se pricepe la oameni. Apoi doamna Rosetti se ridică și-i spune Ecaterinei că a auzit o ușă. Ecaterina spune că sînt doi (?) ingineri, o doamnă și cu un băiețel de șase ani, care sînt chiaburi și urăsc pe comuniști. Familia PANAITESCU MARIA și PANAITESCU MARIN.

Doamna Ecaterina arată că servitoarea pe care a avut-o a denunțat-o și a făcut ca ea să nu mai aibă tot apartamentul și să i se ia 7200 de volume.

Ecaterina adaugă că acestea, pentru că ar fi spus că, prin testament, Lovinescu i-a lăsat apartamentul, și biblioteca. Lovinescu a scris în testament că lasă biblioteca unei mîini bune, care departe de a o risipi, o va mări.

Doamna Ecaterina îi arată doamnei cărțile ei personale și ceea ce „au vrut ei să-i lase". Ea spune că i-au lăsat cărți de literatură, iar 7200 de volume sînt la biblioteca centrală străină din B-dul Dacia.

După aceea, doamna Rosetti o roagă să-i arate apartamentul care i-a rămas.

Doamna admiră apartamentul, iar Ecaterina arată că întreg apartamentul pe care l-a avut era foarte frumos.

Ecaterina spune apoi că a făcut fotografii ale apartamentului, cum este acum, și le-a trimis Monicăi.

Doamna arată că apartamentul Ecaterinei este ca o colivie și e foarte plăcut.

Apoi doamna Rosetti o roagă din nou pe Ecaterina s-o ierte pe Anda și să nu fie supărată pe ea.

Ecaterina arată că Anda are un copil și, dacă Ecaterina ar fi fost în locul Andei, iar aceasta ar fi fost aici, ea și Ecaterina, Ecaterina ar fi venit peste munți și văi la ea, ca să-i împărtășească ceea ce a văzut.

Doamna Rosetti arată că Anda nu și-a dat seama de nevoia teribilă a Ecaterinei de a cunoaște micile detalii din viața fiicei ei, de suferința ei, pentru că s-a gîndit că Ecaterina poartă corespondență cu Monica.

Ecaterina spune că nu știe ce e cu ea, poate o hipersensibilitate, poate bătrînețea, poate că e o boală.

Doamna Rosetti o roagă pe Ecaterina s-o creadă că deseori Anda se plîngea că nu a putut încă merge la doamna Lovinescu, iar mama ei îi spunea să se urce într-o mașină și să se ducă. Anda însă îi răspundea că nu se poate, deoarece e urmărită.

E.: Sau să facă o mică cheltuială, ea nu are decît să vină la Universitate, acolo. Eu fac asta foarte des, cînd sînt persoane aici care pleacă, nu-i așa?

D-na: Da. Care pleacă la Paris.

E.: Da. Ei, ca să merg să-i văd, sau poate ei nu pot veni, ei zic: „Voi fi urmărit, veniți dvs., într-o casă care are mai multe apartamente, e foarte ușor să te profilezi"; atunci eu iau tramvaiul pînă la Universitate, de la Universitate iau o mașină.

Asta costă 10 lei, nu mai mult, nu-i așa? Și sînt persoane... Este un doctor comunist, care e teribil, teribil (trece tramvaiul și nu se înțelege nimic)... celălalt privea la fiecare pas, și el mi-a spus: „Intră dumneata întîi, și eu mă țin după dumneata".

D-na: Ei bine, asta-i amuzantă.

E.: Da, da. Dar totuși a venit. Și a stat acolo și mi-a spus, a spus un lucru, că eu am spus: „Ați văzut-o pe Monica?" Zice: „Nu, n-am văzut-o, pentru că ei fac un lucru și poate că dvs. ar fi bine să le atrageți atenția. Ei cred că nimeni din toată România nu știe că ei doi sînt căsătoriți împreună. Și Monica, dacă vine cineva, vechi prieten de-al ei. Și bărbatul ei (o întrerupe).

D-na: Ce...

E.: Pentru că activitatea lui cred că este mai teribilă decît a Monicăi.

D-na: A, da. Ea spune că a vorbit la radio, a vorbit mereu la radio, mereu. Și zic: Toată lumea... Monica zice: Vai dragă, dar cine îmi spune Anda: Monica, știe toată lumea, a vorbit de zeci, de zeci de ori la radio, e reperată și cunoscută ca „dușmanul numărul 1 al țării". Zice: „Eu, mamă, sînt distrusă dacă se află că sînt în legătură cu dînsa."

E.: O, dar nici nu trebuie să spună. Dacă Monica spune, și-asta chiar dacă n-o văd pe Anda, să știți să-i spuneți că Monica a spus așa, că „nu trebuie să fii supărată pe verișoara", pentru că ea nu pronunță „Anda" vedeți ce precauție ia Monica. Nu-i așa?

D-na: Da. Foarte bine, în adevăr.

E.: Am să-i spun eu Andei.

D-na: Da. Deci, în scrisorile sale, Monica nu vorbește niciodată despre Anda.

E.: Nu, niciodată.

D-na: Foarte bine, perfect.

E.: „Verișoara". Pentru că lucrurile, dacă... Și acuma, dacă m-ar întreba pe mine, noi toate lucrurile le avem așa de bine aranjate: Dar cine e verișoara? „Ea are o verișoară, nu-i așa, care are nevoie de cărți" și niciodată ea nu a spus: am văzut-o pe Anda, sau nu am văzut-o și ea zice: „Cît despre atitudinea verișoarei, o înțeleg... (trece tramvaiul). Tu știi că în viața verișoarei este o persoană foarte geloasă și invidioasă, și bănuitoare, adică Valica (?) și poate că n-a vrut să se certe cu ea, din cauza ta, sau... Valica (?)."

D-na: Vai, uite cîte precauții au luat!

E.: Da, niciodată, niciodată, niciodată.

D-na: Eventual, doamna Lovinescu, eu am să-i spun Andei, am să-i spun cam tot ce mi-ai spus mata.

E.: Da, da, da.

Apoi doamna Rosetti arată că fata ei este deșteaptă, dar e impardonabilă, pentru că trebuia să lase la o parte și frica, și mentalitățile, și să se întîlnească cu doamna Lovinescu.

Ecaterina arată că s-ar fi putut întîlni cu Anda într-un parc, în Cișmigiu, sau într-un squar la Anda.

Doamna Rosetti se jură că nu poate sta nici un ceas de vorbă cu fiica ei, pentru că cum ajunge acolo, după cinci minute sună și vine ori un artist, ori un scriitor, ori de la *Scînteia*, ori de la Editura Tineretului, așa încît doamna e nevoită să plece, iar de multe ori stă la bucătărie cu femeia de serviciu, o unguroaică.

Doamna arată că viața Andei e făcută din îndatoriri, dintr-o dragoste, un fel de nebunie, pentru bărbatul ei pe care-l adoră, copilul, mondenitățile și sănătatea ei destul de șubredă.

Doamna arată că Mihnea nu o poate împiedica pe Anda să se distreze, deși îi face rău oboseala, pentru că este foarte neurastenică și cel mai bun lucru este să nu se gîndească la nimic, să fie mereu între lume, la Predeal etc.

Doamna spune că e foarte necăjită, pentru că fata e geloasă față de bărbatul ei, deoarece are complexe de inferioritate față de el.

Doamna arată că Anda e geloasă din fire, și tot așa a fost și dînsa, și a sfătuit-o pe fiica ei să nu fie proastă cum a fost ea în viața ei, să nu facă la fel, pentru că de-asta e acum singură la bătrînețe.

Doamna arată apoi că Anda este și mai geloasă de cînd s-a întors de la Paris mutilată. Doamna spune că bărbații nu merită să suferi pentru ei, deoarece sînt niște bestii.

Ecaterina arată că din seria Monicăi, și chiar mai mari, persoane tinere, care sînt măritate, una din ele nu este fericită, sînt brutalizate de bărbații lor, care sînt lipsiți de educație.

Doamna spune că ea nu-i poate reproșa nimic lui Mihnea din acest punct de vedere, ci de multe ori chiar îi reproșează fiicei ei violența și scenele pe care le face față de el. Doamna arată că Anda are un caracter bicisnic, e foarte violentă, foarte voluntară și tot ce spune ea e lege, îl sîcîie pe Mihnea și-i face mizerie, iar Mihnea niciodată nu s-a purtat urît, deși nu este un aristocrat, e delicat și binecrescut, deci ea e de vină.

Însă Mihnea e extenuat de muncă, „îl storc ăștia".

D-na spune: Și această suspiciune care-l urmărește și pe el, în fiecare din manifestările lui.

E.: ...

D-na: Știu, știu.

E.: ...

D-na: I se reproșează că lucrează cu americanii, că e spion american și englez.

E.: Eu pricep și această sensibilitate și (o întrerupe d-na.).

D-na: Da, uite așa, uite așa e, una, două, îl (se întrerupe).

E.: Bine, Monica a avut o prietenă care lucra la Legația Franței, o fată delicioasă, cu care eu rămăsesem atît de mult legată, încît, în această mare diferență de vîrstă, era totuși cea mai bună prietenă a mea. Și, la un moment dat, ea vine la mine și-mi spune: „Nu mă veți mai vedea". Eu o întreb: „Pleci?" Ea zice: „Nu, rămîn aici. Dar... pentru că sînt urmărită, pentru că... (trece tramvaiul)... în profesiunea mea, în cutare sau cutare profesie și eu nu vreau nici pentru dvs., și mai ales pentru părinții mei, pe care îi întreține..." (?); Ei avuseseră pămînt... N-am mai văzut-o de șapte ani.

D-na: Ea e aici, în România, la București?

E.: Da, la București.

Apoi Ecaterina îi spune doamnei că a iubit-o foarte mult pe această fată, iar acum șapte ani, cînd s-a măritat, la nuntă nu au fost decît părinții fetei, ai tînărului, și Ecaterina, pentru că fata a spus că vrea ca Ecaterina să fie prima în viața ei, așa cum este prima în inima ei.

Doamna o întreabă pe Ecaterina dacă nu a putut-o vedea pe fată nici într-o grădină.

Ecaterina arată că nu a vrut ea, deoarece a fost șocată cînd fata i-a spus că nu poate risca. Ecaterina a fost de acord și i-a răspuns că ea ar fi riscat.

Ecaterina adaugă că nu a mai văzut-o de atunci și nici nu a telefonat.

Doamna o întreabă dacă are telefonul ei, iar Ecaterina îi răspunde afirmativ, adăugînd că l-a pus pe birou.

Doamna admiră apoi fotografiile Monicăi. Ecaterina arată că ea i-a trimis Monicăi atît cît a putut, toate fotografiile de familie pe care le-au avut, fotografiile „bisericii noastre". Apoi Ecaterina îi arată doamnei o frescă de la biserica de pe moșia lor, pe care doamna o admiră, ca și macheta bisericii.

Doamna îi spune că poate vrea să i-o trimită Monicăi, dar Ecaterina îi răspunde că i-a trimis-o prin cineva.

Ecaterina adaugă că nu-i cere Andei să ia absolut nimic, ci doar să-i spună Monicăi că mama ei e bătrînă și cocoșată.

Doamna Rosetti îi face complimentul Ecaterinei, că arată minunat și că are un aer tînăr.

Ecaterina spune că are o anumită tinerețe intelectuală care mai persistă și-i dă această înfățișare.

Ecaterina arată că a avut cîțiva copii la lecții, acum nu mai are, și viața va fi teribilă pentru ea.

Doamna Rosetti o întreabă cum stă din punct de vedere material, iar Ecaterina îi răspunde că are 428 lei pensie.

Doamna o întreabă dacă Monica nu-i poate trimite un pachet, două, iar Ecaterina îi răspunde că anul trecut Monica i-a trimis poate chiar în fiecare lună pachet, dar anul acesta nu i-a mai trimis, deoarece era vorba ca Ecaterina să plece la Paris, și a fost amînată mereu.

Apoi Ecaterina vrea s-o servească cu un biscuit pe doamna, dar doamna o refuză, spunîndu-i că o supără stomacul și nu are voie să mănînce nimic.

Doamna arată că a avut o colită pe care i-a vindecat-o doctorul Nicolicescu, dar în ultimul timp s-a obosit și i-a fost din nou rău. Doamna se plînge apoi că o duce prost cu banii și regretă că nu a fost în stare să se ducă la Crematoriu și să cumpere încă o nișă, ca o datorie, pentru ea și Tedi.

Ecaterina o sfătuiește pe doamna să se intereseze Mihnea la Uniunea Scriitorilor, pentru a i se da bani să cumpere o nișă, deoarece domnul Rosetti a lucrat la Fondul literar. Ecaterina spune că ea a făcut acest lucru pentru Lovinescu.

Doamna arată că Mihnea nu poate face acest lucru și ea nu i-ar putea-o cere lui Mihnea.

Ecaterina e de părere că această chestiune ar trebui pusă cu Georges.

Doamna spune că Georges a fost foarte drăguț și l-a ajutat pe Tedi, i-a trimis pachete, dar acum probabil că nu mai are nici el, și o roagă pe Ecaterina nici să nu pomenească de așa ceva, căci ea va fi în stare să-i facă lui Tedi o nișă.

În altă ordine de idei, doamna își amintește că luna asta trebuie să nască (nu reiese cine).

După aceasta, doamna Rosetti o întreabă pe Ecaterina dacă mai speră să plece, iar Ecaterina îi răspunde afirmativ.

Doamna Rosetti spune apoi:

Dacă Monica nu se astîmpără cu prostiile ei!

E.: ...nu se poate să se astîmpere, las-o să-și facă viața ei.

D-na: Eu nu pot, drăguța mea, eu nu îndrăznesc să mă amestec unde nu-mi fierbe oala, vorba aceea, dar cum își închipuie Monica că ăștia o să te lase să pleci, dacă ea vorbește la radio? Spune și mata, doamna Lovinescu.

Ecaterina arată că, înainte de a se mărita Monica, s-a întrebat oare cineva: fetița asta cum a ajuns la Paris, fără nici un ban?

Ecaterina arată că ea singură i-a spus Monicăi că nu vrea ca aceasta să moară de foame, și dacă poate să lucreze pentru Franța, să lucreze pentru Franța.

Ea adaugă că va ști ce să răspundă în cazul cînd va fi chemată și va fi întrebată de fiica ei, și anume va arăta că fiica ei nu ține conferințe personale, ei îi vine de la guvernul francez textul pe care ea trebuie să-l spună. Dacă ar veni socialiștii, Monica va continua să rămînă și va citi textul socialist, iar dacă vor veni comuniștii, și vor voi s-o țină, Monica va citi la radio textul comunist.

Dar în momentul cînd fiica ei murea de foame și n-avea cu ce trăi la Paris, îi era egal Ecaterinei și putea s-o pună și în țeapă. Ecaterina spune că a scris atunci o scrisoare Monicăi, spunîndu-i să se ducă la Jean (ea îi explică doamnei că Jean este un francez, bun prieten de-al ei) și să accepte ceea ce el i-a propus anul trecut.

Ecaterina spune apoi:

Ce să faci? Poți să spui, de exemplu că Anda nu trebuie să spuie... pentru ăștia? Nu poți să spui. Sentimentele sînt ostile lor? Sînt. Trebuie să joci pe frînghie? Ei bine, ea încă joacă pe frînghie, măcar ceea ce simte. Așa simte ea. Ce, pot eu să-i fac din asta o vină copilului meu, pentru că eu i-am spus: „Cu orice preț, eu fac sacrificiul, eu vreau să știu că, dacă tu rămîi la Paris, nu mori de foame!"

Ecaterina îi spune apoi că au venit de multe ori s-o ridice. De exemplu, un om tînăr a venit odată și i-a cerut referințe. Ea a crezut că, deoarece a fost inspectoare generală în învățămînt, îi va cere informații despre profesori, dacă au fost legionari etc. Ecaterina l-a întrebat despre cine vrea să-i ceară referințe, iar tînărul i-a răspuns că despre ea.

Ecaterina i-a atras atenția că se constată acum la ei un rafinament, deoarece ar fi putut să ceară informații despre ea la portar sau la un servitor, în loc să vină să-i vorbească ei.

Tînărul i-a spus că este acuzată de a fi crescut pe fiica ei de așa manieră, încît, în loc să aleagă regimul actual de aici, a preferat să rămînă acolo. În continuare, Ecaterina a relatat că a spus că, dacă este responsabilă, atunci este responsabilă împreună cu un întreg secol; ea nu a știut să fie nici Marx, nici Engels, nici Lenin, ci a fost „lumea" în general. Ecaterina l-a întrebat apoi: de ce a fost lăsată să plece? – și ce vîrstă are. El i-a răspuns ce vîrstă are și ea a făcut observația că el este „un om al partidului". Ecaterina a continuat atunci discuția cu el, văzînd că „ține bine"... Ea i-a spus să-și închipuie că el ar avea o bursă de stat pentru a merge la Moscova și i-ar cere mamei lui să-i facă de urgență bagajul, că el pleacă. În cazul că mama s-ar opune plecării lui, Ecaterina este convinsă că el nu ar asculta-o, ci și-ar face bagajele, pentru a pleca totuși.

Ecaterina a relatat că el avea un mic surîs șmecher, era foarte inteligent și i-a spus: „Ei, de data asta, nu pot să mă laud. Nu duc eu de nas, sînt dus de nas, dar eu am uitat că vorbesc cu doamna Lovinescu." După aceasta s-au despărțit ca foarte buni prieteni și ea i-a spus ca el să-și facă datoria, așa cum își face și ea datoria. Ecaterina i-a spus că acela care-și face datoria este un om cu adevărat; ea i-a mai spus că: „noi nu avem merite, dar nici lipsă de merite, mama dvs. că v-a creat pe dvs. și eu că am creat pe copilul meu." Ecaterina a adăugat că este responsabilă doar de ceea ce face aici și dacă ar fi fost pe baricade el ar fi avut dreptul s-o împuște. Așa însă, din moment ce ea este pensionară, după cinci ani de încercări, situația este alta. Ecaterina a povestit că la plecare el i-a spus „sărutmîinile" și i-a sărutat mîna, și deși a făcut observația că nu mai este un obicei uzitat azi.

Ecaterina i-a spus doamnei Rosetti că el s-a comportat astfel cu ea din cauza situației ei, întrucît, după ce Monique a făcut această chestiune, în Franța s-a spus că este o foarte mare personalitate franceză care a intervenit pentru ea (Ecaterina). Ecaterina a relatat că a stat acolo de la ora 8 00 pînă la ora 14 00 și a fost întrebată dacă bunicul ei a făcut politică și care anume, dacă rudele ei au făcut politică în regimul capitalist și au îndeplinit funcții înalte de stat, și Ecaterina a răspuns că nu a avut asemenea rude.

Ecaterina i-a mai spus doamnei Rosetti că pe urmă „el" a fost blînd ca un miel, foarte gentil și bine crescut: „el" i-a spus că nu are permisiunea de a-i dezvălui pentru ce a chemat-o, dar că o va mai rechema pînă la 6 (?) luni.

Doamna Rosetti s-a interesat cînd s-a petrecut acest lucru și Ecaterina i-a răspuns că s-a petrecut pe data de 28 ianuarie.

Doamna Rosetti a socotit cîte luni sînt de atunci, apoi îi spune Ecaterinei că ar trebui (în cazul cînd va pleca) să-i dea un telefon, să-i spună bună ziua și să-i spună să vină să o viziteze.

Ecaterina vrea să trimită mai bine pe cineva la doamna Rosetti, iar aceasta îi atrage atenția că Anda nu știe dacă va putea sta la Paris peste două săptămîni; ea va putea sta cel mult trei săptămîni, deoarece se duce numai pentru controlul medical și între timp se va odihni, va vizita prietenii și pe Monique.

Ecaterina a relatat că cineva care a plecat recent (nu a precizat cine) i-a trecut termenul de înapoiere, iar doamna Rosetti a spus că Siegfried nu se va mai înapoia.

Ecaterina a afirmat că Siegfried este un om fermecător, care a fost un admirator al Monicăi. Ecaterina a adăugat că Monique a studiat regia teatrală și cinematografia

și avea de-a face și cu Cella Voinescu și ea ar fi încîntată ca aceștia doi să nu se mai înapoieze.

Doamna a auzit că Siegfried a avut un concediu de trei luni, timp în care și-a putut da seama dacă se poate descurca acolo. Atît ea cît și Ecaterina și-au exprimat satisfacția pentru faptul că Siegfried va avea de-a face, la Paris, cu Elvira Popescu sau alte persoane.

Ecaterina a adăugat că Georges a fost la Festivalul de la Cannes și i-a trimis de acolo o carte poștală, iar Lucie este cu mama ei.

Doamna o întrerupe pe Ecaterina, exprimîndu-și curiozitatea de a ști ceva în legătură cu Dede (sau Bebe, un copil, dar nu a reieșit ce anume).

Ecaterina știe de la Monique, care i-a scris că: „între 15 și 20" (nu reiese despre ce este vorba), data pe care o știe și doamna Rosetti care afirmă că „sîntem foarte emoționați". Doamna Rosetti susține că franțuzoaicele au o sănătate șubredă, iar Ecaterina o aprobă, pe motiv că a mai pierdut un copil (probabil că se referă la o doamnă care trebuie să nască între 15 și 20 ale acestei luni).

Doamna Rosetti îi spune Ecaterinei că poate va reuși să plece la Paris, iar Ecaterina speră și ea că va reuși acest lucru.

Doamna Rosetti crede însă că Ecaterina nu va avea voie să ia cu ea mai mult de 40 de kgr; ea a relatat că fosta cumnată a lui Toto (Tedi), pe nume Lili Mavrocordat, a plecat acum trei luni și a fost la doamna înainte de plecare. Lili era foarte supărată, deoarece avea 3 valize mari, un cufăr, un covor mare și tot felul de lucruri, cărți, argintărie, veselă, dar nu i s-a dat voie să ia totul, ci numai 40 kgr.

Ecaterina a spus că va lua cu ea o valiză, și restul nu o interesează, deoarece Monique are de toate. Ecaterina se va orienta de ceea ce va găsi „acolo"; dacă va vedea că mai poate rămîne acolo trei luni, are dreptul să ceară, prin ambasadă, o prelungire de trei luni, timp în care casa ei de aici va rămîne închisă, deoarece atîta timp cît pașaportul este în regulă nimeni nu se atinge de ea. Dacă în decurs de nouă luni nu se schimbă nimic, atunci fie că rămîne „acolo" zicînd „ce-o fi, să fie și nepăsîndu-i de lucrurile de aici, fie că va face așa cum a învățat-o cineva", un testament în favoarea nepoatei ei (fiica surorii ei).

Doamna Rosetti o înțelege că există momente cînd renunți la ceea ce posezi, dar Ecaterina susține că totuși te despărți greu de lucrurile pe care le ai. De exemplu, ea arată că măsuța primită de mama ei de la tatăl ei, pe vremea cînd mama ei avea 13 ani (s-a căsătorit la 14 ani), Ecaterina pretinde că va face „orice" și nu o va lăsa aici. Ea îi arată doamnei măsuța și o fotografie reprezentînd-o pe Monique cînd a fost premiată la Școala „Notre-Dame de Sion" (sau chiar coroana dăruită la premiu).

Doamna Rosetti a spus apoi că ea nu are nici o speranță să scape, iar în continuare, răspunzînd la întrebarea Ecaterinei, a adăugat că fiul ei este foarte drăguț, e un băiat foarte bun (care i-a plăcut și Ecaterinei, pentru delicatețea lui aproape feminină). Doamna Rosetti a relatat că fiul ei a reușit să-și ia diploma și a obținut un post foarte bun, de inspector pe un șantier de la Rîmnicu-Vîlcea.

Ecaterinei i-a plăcut băiatul pentru distincția lui naturală și pentru finețea pe care o are, iar doamna se bucură auzind acest lucru.

Doamna se interesează apoi ce să-i spună Andei, adăugînd că nu-i va face morală, deoarece i-a mai făcut și și-a făcut și ea singură. Îi va spune însă că Ecaterina

dorește să o vadă, dar doamna afirmă că nu știe cum, pentru că Anda „este fricoasă și nu va veni la Ecaterina".

Doamna o înțelege, dar speră că a mai pierit puțin frica din ea și va veni, intrînd imediat pe poartă, după ce se va da jos din mașină.

Ecaterina o sfătuiește să vină și doamna împreună cu Anda, și cu atît mai mult cu cît în bloc sînt mulți medici: Săvulescu și Ionescu Virgil.

Doamna propune să vină cu mașina, dar Ecaterina o sfătuiește să ia mai întîi un tramvai.

Doamna nu vrea să o obosească pe Anda, circulînd cu tramvaiul, ci va lua o mașină și va opri „chiar aici".

Doamna afirmă: „Și ne uităm așa. Din mașină nu poate nimeni să ne urmărească. Dacă în urma noastră nu s-a oprit nici o mașină, nu trebuie să ne îngrijorăm (?) N-are sens."

Ecaterina este de aceeași părere, iar doamna adaugă că vor urca pînă la doctor. Doamna se interesează la ce etaj locuiește doctorul, iar Ecaterina răspunde că acesta locuiește la etajul III. De aci, redau în dialog:

D-na: Perfect! Ne urcăm și vedem ce se întîmplă pe scări, dacă ne urmărește cineva. Și pe urmă mă dau eu jos cu ascensorul, pentru ca să nu vadă de la ce palier venim.

E.: Da.

D-na: Mă dau eu jos cu ascensorul.

E.: Ce vi se poate întîmpla? Astea sînt exagerări. Ce se poate întîmpla? Vai de mine! Nu trebuie să fim așa! Și atunci eu, o să fie mult mai simplu. Și atunci ea vine aici și nimeni nu mai vine. Și atunci facem așa. Cînd Anda (nu termină ideea). Să n-aștepte pașaportul.

D-na: A, nu!

E.: Că de la primirea pașaportului (o întrerupere).

D-na: Atunci abia va fi supravegheată.

E.: Atunci va fi extrem de supravegheată.

D-na: Eu fac alta. În ziua (nu termină ideea). Ea, de exemplu, îmi spune: „Uite mamă, eu în principiu aș vrea să mă duc săptămîna asta: luni, marți, miercuri". Doamna Lovinescu, mata, în general, după-amiezele ești acasă?

E.: Da, dar tot e mai bine un telefon.

D-na: A, da, sigur!

E.: Tot e mai bine un telefon.

D-na: Și atunci eu dau cu o zi înainte un telefon.

E.: Da.

D-na: Sau eventual, dacă se întîmplă, eu dau și în dimineața aia un telefon.

E.: Da, doamnă! Doamnă dragă, pentru că ea se teme așa de mult, să nu vină cineva și s-o găsească aici.

D-na: Cine poate să vină?

E.: O altă persoană, străină.

D-na: Ei, asta nu se poate, doamnă Lovinescu.

E.: Ba da, eu aranjez în așa fel încît spun să nu vină nimeni, că după-masă ies.

D-na: Atunci eu dau, dimineața, un telefon și după aceea venim aici.

E.: Ea, cînd vă telefonează dvs., să spună (nu termină ideea).

D-na: Bine, eu cu ea mă înțeleg verbal, eu însă, cînd am să-ți telefonez matale, am să spun: doamna Lovinescu, pot (se întrerupe) hai să ne înțelegem ce să spun. Pot să vin cu prietena mea?

E.: Nu, nu, nu-i bun deloc așa, doamna Rosetti. (Spuneți): „Vă mulțumesc pentru cărțile pe care mi le-ați împrumutat și am să vi le trimit printr-o persoană care... pot să vi le trimit, dacă după-masă sînteți acasă."

D-na: Așa, „vă trimit cărțile pe care mi le-ați împrumutat" și „dacă sînteți astăzi, de exemplu, acasă, sau mîine. Cînd să vină persoana să vă găsească."

E.: Așa.

D-na: Și atunci, dacă e în ziua aceea, fixăm ora, și pînă la ora 18 00.

E.: Că eu am aici o bibliotecă și în orice caz este un răspuns bun, doamna Rosetti. Știți cum facem? Așa încît eu, primul lucru pe care... (o întrerupe doamna și vorbesc în același timp).

D-na: Cum?

E.: Prima sînt eu aceea care nu vreau ca mititica să sufere din cauza aceasta... Eu sînt prima.

D-na: Înțeleg, doamnă Lovinescu.

E.: Dacă, din întîmplare, eu spun, nu, nu, nu, pentru că... Și oare nu este un squar pe undeva?

D-na: E mai greu, că vine cineva și vă vede, în squar.

E.: Dar cum? Dar în Cișmigiu?

D-na: Mă rog, dar nu e greu să te deranjezi mata, doamnă Lovinescu, pe căldurile astea?

E.: Nu, nu, nu-i nimic!

D-na: Așa, mai degrabă, aici, lîngă Operă s-ar putea.

E.: Păi da, sigur!

D-na: Lîngă Operă s-ar putea. Să vin, nu-i așa, fixăm ora și (nu termină ideea) d-na, în orice caz, cînd ar fi dacă (se întrerupe). Să ne înțelegem dacă Anda nu mai este așa de poltroană și vrea să vină aici, așa este înțelegerea, că eu vă trimit cărțile cu cineva. „Vă găsește azi după-masă, la cutare oră? Sau mîine, la cutare oră?"

E.: Da.

D-na: Dacă lui Anda îi e frică și nu vrea să vină la mata acasă, atunci eu voi veni încă o dată la mata și vom aranja înțelegerea.

E.: Și așa s-ar putea, că să nu vă complic nici dvs. prea mult viața. Atunci să spuneți: „Vreți să iau un bilet la Operă, vreți să vă iau și dvs. unul?"

D-na: Da.

E.: Și atunci asta înseamnă ca eu să stau (se întrerupe). Știți este o alee, cum e curtea Operei, sau fața (o întrerupe d-na).

D-na: În fața Operei.

E.: Nu în fața Operei. Este în partea stîngă o alee care are pe jos pămînt.

D-na: Așa.

E.: Lată, care este în dosul Operei.

D-na: În dosul Operei, așa.

E.: Acolo.

D-na: Este o alee simplă, așa pe lîngă Operă etc.

E.: Pe lîngă Operă, pe lîngă Operă.

D-na: Sînt cîteva bănci pe acolo, mi se pare.

E.: Sînt destule bănci, sînt foarte multe bănci. Și nu stă nici (nu termină ideea). Sau de acolo (se întrerupe). E parcul ăsta care este (se întrerupe).

D-na: Dar e prea urît acolo și prea trist. Nu, nu! Aici, lîngă Operă, este un parc mai mare.

E.: Da, da, este și acela, este încă și mai bun.

D-na: E și mai bun.

E.: Nu, uite eu cum aș face. Dvs. v-ați da jos din mașină, să zicem, aici, și eu aș aștepta pe trotuarul meu.

D-na: Da.

E.: Și dvs. ați merge pe trotuarul de la Operă.

D-na: Perfect!

E.: Așa, și am merge paralel pînă am ajunge (o întrerupe d-na).

D-na: Undeva unde o să putem să stăm. În ordine! Dacă Andei nu-i convine să vină sus, atunci eu, prin telefon, d-na Lovinescu, am să spun așa. Cum să spun? Învață-mă, mata!

E.: Eu zic că, dacă Anda este așa de ocupată, nu o să poată să... ea atîta timp, pentru venit aici, pentru complicații. E mult mai complicat decît casa, după mine. Dar e mai bine lîngă casa ei; să fie un squar?

D-na: Bine, așa este (se întrerupe) dar, d-na Lovinescu, să te deranjezi!

E.: Vai de mine, te rog, dar cînd e vorba de viața unui om și de complicațiile politice!

D-na: Bine, așa, este Grădina Icoanei.

E.: La Grădina Icoanei, perfect!

D-na: Am să-i propun și lucrul ăsta: „Andica, dacă tu nu ai să te simți obosită... cum să spun, în frigurile pregătirilor, și crezi tu că ai timp și nu te simți obosită, ai să poți să te duci cu d-na Lovinescu și în Grădina Icoanei. Și, de exemplu, foarte simplu, Grădina Icoanei, să te întîlnești joi sau vineri, la ora șapte seara, cînd e răcoare".

E.: Da, foarte bine.

D-na: La șase e prea devreme. Șapte seara, și mă duc și eu sigur.

E.: Da, da.

D-na: Atunci e mai simplu și de ea, așa, d-na Lovinescu, te-a găsi pe mata la intrare, de imediat de la Biserica anglicană.

E.: Da, da, chiar acolo în fața bisericii, la intrare.

D-na: Chiar în fața bisericii, că e la doi pași de Grădina Icoanei. Ora șapte, în fața bisericii, sau dacă nu așa, ca să nu — și pe căldură, imediat la intrarea în grădină este o bancă, și ne întîlnim la intrare. E mai bine așa, că în fața bisericii nu e bine. Și să nu obosești și d-ta. Dar cum e biserica aici, aici începe Grădina Icoanei și este o intrare, și acolo este o bancă, două. Imediat, una din băncile acelea două, la ora șapte, în oricare (?). Nu, d-nă Lovinescu?

E.: Sigur.

D-na: Așa că rămîne ori la mata acasă, și asta știu cum spun, că în ziua cutare trimit pe cineva cu cărțile, sau, dacă vrea Anda la Operă, indic ora, venim cu mașina aici, și pornim pe jos.

E.: Da.

D-na: E foarte simplu. Sau la Grădina Icoanei. Bun?

E.: Așa!

D-na: Dacă lucrul ăsta nu corespunde, atunci eu mai vin o dată la mata și punem la punct altceva. Scurt și cuprinzător! Asta e!

E.: Da, da.

D-na: În orice caz trebuie să te vadă, pentru că pentru Monique va fi o bucurie fără margini. Și Anda spune: „Nu pot, mamă, să mă duc fără ca să spun ...icăi* că am văzut-o pe d-na Lovinescu. Ce o să spună, că n-am văzut-o?

E.: Eu așa n-am mai spus de atunci, de cînd am așteptat. Eu am crezut că totuși are să vină. Atunci am spus, și de atunci n-am mai scris... Chiar pentru asta (am scris) „verișoara ta" sau „verișoara". Nu am spus „verișoara ta", ci „verișoara" pentru că așa mi-au scris ei, de acolo, vorbind despre Anda.

D-na: „Verișoara".

E.: „Verișoara".

În continuare, Ecaterina a relatat că asculta mereu postul de Radio Paris, la ora 20,45, iar d-na s-a interesat la ce oră are emisiune dimineața.

Ecaterina a răspuns că ascultă de obicei seara, dar de cînd i s-a reparat aparatul nu mai poate asculta (de 10 zile). Ecaterina a adăugat ceva, dar încet și nu s-a înțeles prea bine (se pare că a rugat-o pe d-na să nu-i spună Andei că Monique vorbește la Radio Europa (?) liberă (?), deoarece și alte persoane nu le spun decît că a auzit despre acest lucru).

Ecaterina a adăugat că, vorbind la telefon cu Monique, vocea era alta decît cea de la radio; ea știe că și la Londra (B.D.C.)** este o persoană care are o voce asemănătoare cu a Monicăi și „cineva i-a spus chiar Ecaterinei că Monique vorbește la Radio Londra, așa încît ea poate spune unora că Monique vorbește la B.D.C. (Ecaterina nu știe însă precis dacă Monique se duce și la Londra și vorbește și de acolo.)

D-na și-a exprimat părerea că este posibil ca peste 2–3 zile Ecaterina să primească o carte poștală și a întrebat-o dacă acestea sînt cenzurate. Ecaterina a răspuns afirmativ, precizînd că sînt cenzurate chiar și din Franța. Ea i-a arătat d-nei o carte poștală de la Monique, arătîndu-i că pe c.p. este scrisă o literă „M" iar ea presupune că este numele persoanei care a cenzurat-o. Ea i-a mai arătat pe cartea poștală un număr „2", întrebîndu-se dacă este scris de cenzura din Paris, deoarece este scris aproape cu aceeași cerneală ca aceea „de aia" (arată pe cartea poștală).

D-na crede că cernelurile sînt deosebite și întreabă din nou ce semnificație are litera „M".

Ecaterina presupune că este inițiala persoanei care a cenzurat la Paris. Ea îi explică d-nei că scrisoarea este datată din 5 aprilie și plecată din Paris pe ziua de 6 aprilie, dar de obicei durează trei zile pînă să plece din Paris.

D-na se miră că se cenzurează corespondența de la Paris, iar Ecaterina spune că este probabil ca unele scrisori să nu fie cenzurate acolo.

D-na laudă scrisul Monicăi și cere permisiunea de a-i privi scrisul. Ecaterina și d-na afirmă că totuși scrisul este con [...cuvînt neîncheiat] apoi Ecaterina citește cartea poștală prin care Monique îi dezvăluie plăcerea pricinuită de primirea scrisorilor de la

---

* Probabil „Monicăi" (n.m., D.J.)

** Probabil „B. B. C."

ea. Monique arată totuși că scrisoarea din 29 martie sau 1 aprilie nu era tocmai îmbucurătoare prin conținut, și totuși ea a fost fericită primind-o. În privința deplasării Ecaterinei în Franța, Monique scrie că rămîne pentru „data viitoare" și este de preferat așa, iar pînă atunci se vor mai gîndi la asta. Monique își exprimă apoi părerea de rău că mica vecină de apartament a Ecaterinei nu-i este o tovarășe fidelă, așa cum crezuse ea și că ea personal (Monique) nu poate face pentru mama ei tot ce se poate pentru ca aceasta să se simtă bine. Monique adaugă că i-ar fi scris ieri, dar a plecat de acasă la ora 10 00 și s-a înapoiat la ora 1 00, deoarece s-a dus la căsătoria unei cunoștințe și la Théâtre des Nations. Monique descrie ce pie[se] a văzut și-și exprimă dorința de a vedea și comenta împreună că Ecaterina spectacolele. Monique își mai exprimă toată dragostea față de Ecaterina, iar d-na și Ecaterina au lăudat gingășia și tandrețea Monicăi. Ecaterina a mai citit o scrisoare în care Monique o anunța ce piesă de teatru a văzut și ce cadouri și-au făcut reciproc, cu ocazia aniversării zilei de căsătorie, ea și soțul ei.

Ecaterina face observația că ea i-a dojenit pentru gustul de a-și face cadou doar cărți și discuri, în loc să-și dăruiască ceva care să le înfrumusețeze locuința. Ecaterina precizează că Monique și soțul ei au bibliotecă de 6000 volume și o discotecă enormă.

Ecaterina continuă să citească d-nei Rosetti scrisoarea de la Monica, în care aceasta îi arată că o duc bine (ea și soțul ei și își exprimă dorința ca Ecaterina să fie alături de ei).

D-na Rosetti admiră scrisoarea arătînd că e plină de afecțiune și gingășie, după care se interesează cu ce se ocupă soțul Monicăi.

Ecaterina îi spune că soțul Monicăi, care e foarte drăguț și care îi scrie și el scrisori pline de afecțiune, se ocupă tot cu literatura și e în același gen cu Monica.

La întrebarea d-nei Rosetti dacă au copii, Ecaterina răspunde negativ și arată că Monica n-a vrut acest lucru.

Apoi d-na Rosetti privește o fotografie de-a Monicăi pe care o laudă arătînd că e splendidă și roagă pe Ecaterina să-i la[se] ei această fotografie cînd Ecaterina va pleca la Paris.

Schimbînd subiectul, d-na Rosetti spune Ecaterinei că e tîrziu și vrea să plece, deoarece o va certa maică-sa, care a rămas singură acasă și așteaptă să i se servească masa.

D-na Rosetti arată că mama ei e foarte rea și asta se datorește faptului că e o femeie bătrînă și bolnavă. Astăzi, fiind duminică, femeia de serviciu a plecat devreme, așa că d-na Rosetti trebuie să aibă grije de mama ei. Acum, cînd se va duce acasă, maică-sa îi va reproșa că a plecat și a lăsat-o singură, însă d-na Rosetti îi va spune că a fost la Anda.

Ecaterina arată că longevitatea este o nenorocire atît pentru cel în cauză cît și pentru cei care sînt în jurul lui. Ea spune că i-a scris Monicăi și i-a spus că, dacă nu se poate duce la ea atîta timp cît este sănătoasă, nu se va mai duce atunci cînd va fi bolnavă, și preferă să moară în țară, departe de Monica! Ecaterina își amintește de cînd era copil la țară și povestește d-nei cum un cal de al tatălui ei, cînd a fost să moară, s-a dus departe de ceilalți cai și acolo a murit, fără să fie văzut de cineva. Ecaterina arată că tatăl ei avea o pasiune deosebită față de cai și cînd ieșea cu trăsura la plimbare toți copiii se strîngeau și strigau: „veniți, mă, să vedeți trăsura boierească".

D-na Rosetti evoca și ea timpurile copilăriei și ofta gîndindu-se la vremurile de odinioară. După aceasta d-na Rosetti pleacă (ora 20,03) iar Ecaterina ascultă emisiunea radiofonică.

La ora 22,20 Ecaterina oprește radioul, se culcă și se face liniște care se menține în tot cursul nopții.

[Fond A.S.R.I., fond A, Dosar 11 119, vol. 7, p. 61-85.]

5

[Raport întocmit după nota de înregistrare cu microfonul în casă, din 14 mai 1958, a Ecaterinei Bălăcioiu]

19 mai 1958
STRICT SECRET
Exemplarul 1
Nr.

NOTA

Din sursă sigură au rezultat următoarele:

La data de 1 mai 1958, numita BĂLĂCIOIU ECATERINA a fost vizitată la domiciliu de către BOTTA MARIA, artistă la Teatrul Național, cu care a discutat o serie de probleme cu privire la intervenția lui BOTTA MARIA de a pleca în Elveția la tratament medical și de a nu se mai înapoia în R.P.R.

BOTTA MARIA arată că ea a venit la BĂLĂCIOIU ECATERINA ca la o mamă, pentru a se sfătui cu ea. Ea arată în continuare că a fost la Ministerul Sănătății, unde i s-a arătat hîrtia că i s-a aprobat, și acum nu știe ce să facă... „pe de o parte conștiința mea care-mi spune, dacă plec, să rămîn. Cu toate acestea..."

BĂLĂCIOIU ECATERINA o sfătuiește să nu plece cu idei preconcepute, ci să vadă mai întîi ce este acolo. BOTTA MARIA îi răspunde că „dacă mă decid să plec și să rămîn, în consecință, eu ar trebui să-mi iau măsuri aici, pentru că eu am o serie întreagă de socoteli restante care... Las aici o gospodărie, o casă, las pe «ăsta» care nu este capabil să se descurce, să-și ia o pîine. Ea mai arată că «el» (soțul ei, BALACI ALEXANDRU) nu va avea consecințe, «că el cîntă atîta Romînia asta, încît este foarte fericit să trăiască în ea... ar putea fi mustrat... cum n-ați simțit, n-ați fost vigilent»..."

BĂLĂCIOIU ECATERINA arată că va fi pus cineva din comuniști să o supravegheze în clinică și îi recomandă să fie atentă, să spună acolo la cei ce o vor provoca la discuții că Republica Populară a trimis-o... „vedeți cum se îngrijește de artiști"... să nu se manifeste în fața nimănui împotriva regimului.

BĂLĂCIOIU ECATERINA îi mai recomandă lui BOTTA MARIA să fie atentă de acuma oriunde s-ar duce. Dacă va ajunge în Elveția să transmită fiicei sale LOVINESCU MONICA că anul acesta a dus-o foarte greu, a fost jignită de eleve, și alte probleme legate de modul ei intim de viață.

Pentru eventualitatea că ea totuși se va înapoia, BĂLĂCIOIU ECATERINA îi spune lui BOTTA MARIA să ia de la fiica sa LOVINESCU MONICA o sumă de bani

pe care să-i restituie ei aici. În continuare BĂLĂCIOIU ECATERINA îi face confidența lui BOTTA MARIA că ea a reușit să obțină un contract pe tot spațiul, pe care l-a ocupat înainte și dr. NEGREANU ELENA, prin intermediul soției unui „mare comunist" de la Sfatul Popular, căreia ea îi dă lecții de franceză.

BĂLĂCIOIU ECATERINA îi spune lui BOTTA MARIA că ea va putea rămîne în străinătate, dar întîi să vorbească cu LOVINESCU MONICA și cu ROSETTI GEORGES care acuma este la Festivalul de la Cannes.

BOTTA MARIA spune că vrea să-i scrie lui WILLI.

BĂLĂCIOIU ECATERINA îi spune că, dacă crede că este rău să vină fiica sa LOVINESCU MONICA, să-i scrie totuși ei așa: „trimite pe GEORGES la mine". BOTTA MARIA îi spune că ar putea ea (BĂLĂCIOIU ECATERINA) să-i scrie fiicei sale, la care BĂLĂCIOIU ECATERINA spune că nu poate scrie așa în clar, trebuie să găsească un motiv să vorbească despre Elveția în mod subtil.

BOTTA MARIA arată că ea ar vrea să-i scrie lui WILLI că o să meargă la Zürich dar acum nu mai are nici o corespondență cu el. Ea arată că în corespondența de pînă acum îi scrie despre ea ca despre o a doua persoană, despre MIMI, și acum se gîndește să scrie „MIMI este bolnavă și pleacă să se îngrijească la Zürich". BĂLĂCIOIU ECATERINA îi spune că nu este prudent să scrie, întrucît se va verifica cine este MIMI care pleacă în Elveția și o află, dar este bine ca imediat ce ajunge acolo să dea o telegramă lui WILLI.

BĂLĂCIOIU ECATERINA o întreabă pe BOTTA MARIA cu ce se ocupă WILLI. Ea îi răspunde că a avut un mare faliment la Buenos Aires și a fugit în Brazilia, de unde în prezent a venit în Europa.

Tot BĂLĂCIOIU ECATERINA îi spune lui BOTTA MARIA să se gîndească și la problema bijuteriilor, să nu încerce să le scoată ilegal, că le va pierde.

Ea spune că le va pune pe taior, pe haine și i se va da voie, că este artistă.

BOTTA MARIA se gîndește dacă este bine să rămînă, să-l lase pe ALEXANDRU aici?

BĂLĂCIOIU ECATERINA îi spune să nu se gîndească la el, că în două luni acesta va divorța de ea.

BOTTA MARIA spune că îi va scrie de acolo o scrisoare lui ALEXANDRU, în care îi va spune cinstit că rămîne acolo... „vorba aia dacă dau de libertate, dacă dau acolo de oameni cinstiți și trăiesc în altă lume, și chiar dacă va fi comunism, va fi o altă ambianță"...

BĂLĂCIOIU ECATERINA o mai sfătuiește pe BOTTA MARIA ca să vorbească cu doctorul, ca acolo să-i mai ceară o prelungire. Ea îi răspunde că nu va fi posibil, întrucît o așteaptă „ăștia" cu piesa.

BĂLĂCIOIU ECATERINA îi spune să nu lase o avere întreagă și viața ei însăși, pentru „ăștia" cu piesa.

Referindu-se la viața pe care a dus-o aici, BOTTA MARIA spune: „gîndindu-mă la tot calvarul vieții mele de aici, de ce să mă mai întorc la același calvar? Muncind de dimineața pînă noaptea, fără nici un orizont, fără nici o bucurie, rezumîndu-mă la o muncă de dimineața pînă noaptea, în acest apartament unde sînt servitoarea domnului BALACI? Un om care nu participă la nimic în ceea ce privește viața mea"... „El visează să ajungă diplomat, să fie atașat cultural și îmi spune: «MARIA, pe noi ne așteaptă diplomația»".

BOTTA MARIA se teme că, chiar dacă va rămîne, va fi urmărită.

BĂLĂCIOIU ECATERINA îi spune să nu se teamă, că NINA DIACONESCU a rămas și nu s-a întîmplat nimic cu ea, și joacă la teatru.

Ea (BOTTA MARIA) arată din nou că soțul ei se poartă neomenos cu ea. BĂLĂCIOIU ECATERINA o sfătuiește să-l lase.

Din convorbirea dintre cele de mai sus a rezultat că BĂLĂCIOIU ECATERINA va mai discuta cu BOTTA MARIA în alte condiții și nu prin telefon, pentru a nu fi urmărite.

N.B.

– BĂLĂCIOIU ECATERINA este urmărită de noi, pentru activitate de spionaj în favoarea statului francez. Ea are pe fiica sa LOVINESCU MONICA plecată din țară în anul 1947, în prezent spicker la postul de Radio Paris.

– BOTTA MARIA este artistă emerită, laureată a Premiului de Stat, decorată cu „Meritul Cultural clasa I-a". Este urmărită de Serviciul 4, ca legătură a unui comerciant italian. Este căsătorită cu BALACI ALEXANDRU, director la E.S.P.L.A., membru P.M.R., a lucrat în acțiune de Serviciul 2, ca legătură a lui GHEORGHIU MIHNEA, urmărit pentru activitate de spionaj englez.

– BOTTA MARIA și-a manifestat intențiile de a fugi din țară în anul 1949 – 1950 – 1951 față de agentul „U.G.34".

– WILLI, despre care se vorbește în notă este, KUHMBERG WILLI, fost fabricant și mare proprietar în R.P.R., emigrat în anul 1951 în Israel, de unde a plecat în Buenos Aires. Acesta a fost în relații intime cu BOTTA MARIA în timp ce se afla în R.P.R.

Menționăm că BALACI ALEXANDRU cunoaște despre relațiile dintre soția sa BOTTA MARIA și KUHMBERG WILLI.

Față de cele de mai sus propunem ca în cazul cînd BOTTA MARIA va solicita viza de plecare din țară să nu i se aprobe.

CĂPITAN,
Mocanu Dorel

[A.S.R.I., Fond „D", Dosar nr. 11 119, vol.7, f.237–240.]

Gheorghe Bălăcioiu
(boierul „roșu" de la Crușeț)
cu soția lui, Paulina (născută Pleșoianu).

E. Lovinescu și mama lui,
la Fălticeni, în vremea cînd
Anton Holban proiecta romanul
Bunica se pregătește să moară.

Fratele mai mic
al Ecaterinei Bălăcioiu,
Octav Bălăcioiu (pilot).

Nepotul Dan Mihail,
sublocotenent. A murit recent.

Rodica Mureşan, născută Mihail,
nepoata Ecaterinei Bălăcioiu.
Trăieşte la Bistriţa.

Ecaterina Bălăcioiu, fra
și sora lor, Azota; fotografie datii

Ecaterina Bălăcioiu în 1912 la Paris
(Boul Miche nr. 48).

Ecaterina Bălăcioiu după căsătoria
cu E. Lovinescu.

„Noi trei"

Sept 926.

Ecaterina Bălăcioiu-Lovinescu, E. Lovinescu și fiica lor, Monica,
în septembrie 1926.
Legendele „Noi trei" și „În sfîrșit cu o mamă puțin fotogenică"
sînt scrise de Ecaterina Bălăcioiu.

În sfîrșit cu o mamă puțin fotogenică.

Sept 926

Ecaterina Bălăcioiu și
E. Lovinescu la căsătoria lor, în 1919.

Ecaterina Bălăcioiu în anii '20.

E. Lovinescu și fiica lui,
la Fălticeni în 1925.

Monica Lovinescu la 5–6 ani.

Ecaterina Bălăcioiu,
cu o prietenă,
în anii '40.

Ecaterina Bălăcioiu,
pe la mijlocul
anilor '50, în București.

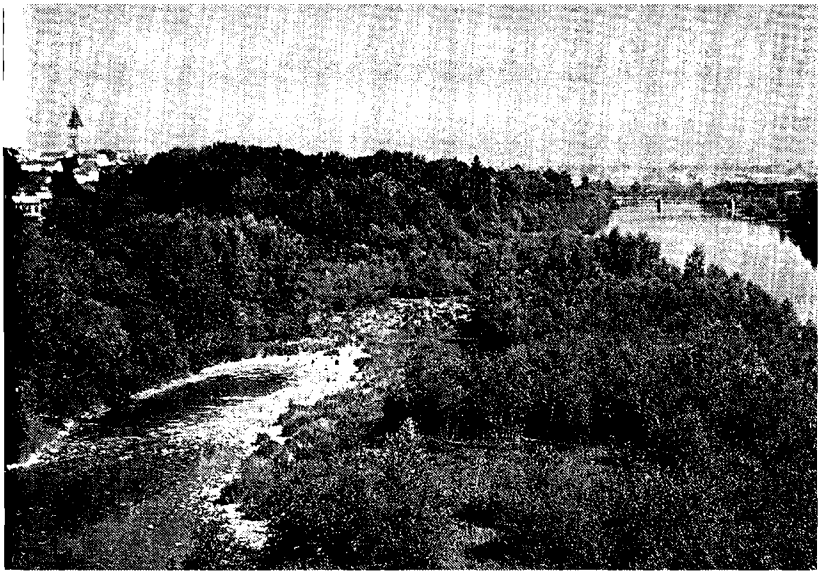

Podul de la Ensdorf – Austria – pe care, în sept. 1947,
Monica Lovinescu a trecut clandestin frontiera.

Ecaterina Bălăcioiu în camera ei din B-dul Elisabeta 95 b,
după plecarea fiicei.

Monica Lovinescu
n 1958,
ı 14, rue Cassini, Paris,
ıde își aștepta mama.

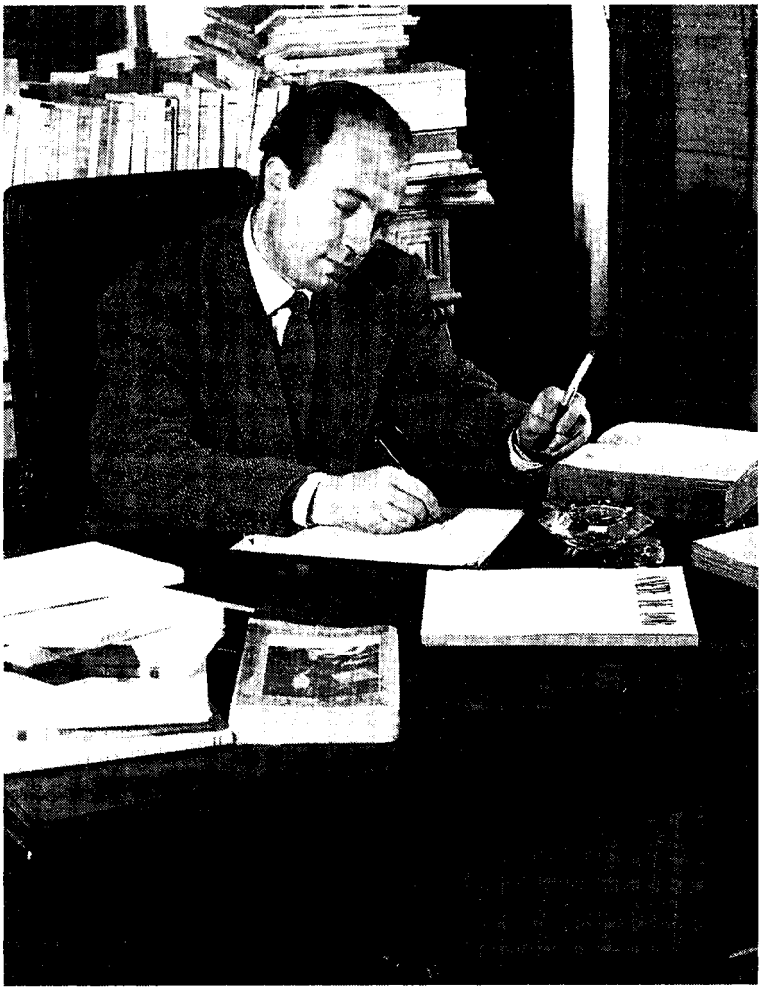

Virgil Ierunca, în același apartament
din rue Cassini (1958).

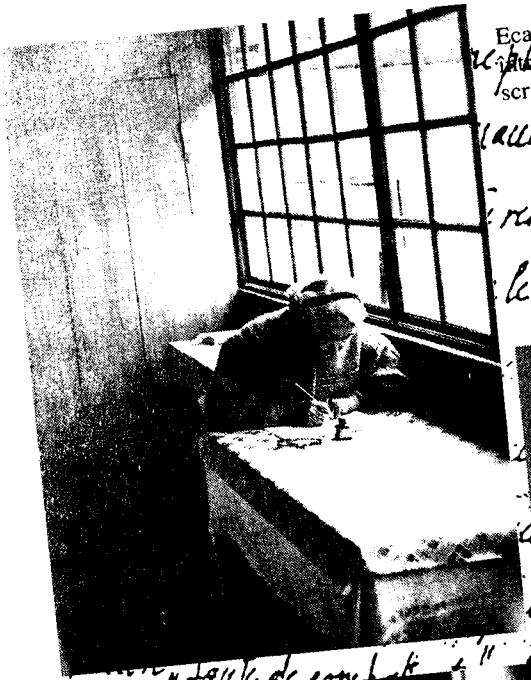

Ecaterina Bălăcioiu,
în vacanță la munte,
scriindu-i fiicei ei

Fotografia de pe pașaportul
cu care urma să plece
înainte de arestare.

În camera ei
din Bdul Elisabeta,
în ziua arestării

Sumar

O placă memorială 7

Restabilirea dreptății 55

Casa 72

Jurnal cu Ecaterina Bălăcioiu 101

Stelian Diaconescu (Ion Caraion) 146

Ultimele pagini de jurnal cu
Ecaterina Bălăcioiu 178

Convorbire cu Monica Lovinescu 224

O altfel de placă memorială 267

Epilog 282

Documente neprelucrate
și necomentate. 288

Indice de nume 335

PROCESUL COMUNISMULUI

Noi apariții în pregătire

RICHARD PIPES

Scurtă istorie a Revoluției ruse

Traducere din engleză de
Cătălin Pârcălabu

Richard Pipes — profesor la Universitatea Harvard — este o autoritate a Occidentului în materie de istorie modernă a Rusiei. Scrisă în 1995, *Scurtă istorie a Revoluției ruse* sintetizează în aproximativ 400 de pagini două cărți anterioare, *The Russian Revolution* (1990) și *Russia under the Bolshevik Regime* (1994), însumînd 1300 de pagini și 4500 de trimiteri bibliografice. Deopotrivă doctă și accesibilă, sinteza lui Pipes este privită ca lucrarea « etalon » a istoriografiei occidentale asupra evenimentului cu cele mai grave consecințe, în opinia autorului, din secolul nostru. Revoluția rusă a împiedicat reinstaurarea păcii după primul război mondial, a influențat direct apariția național-socialismului german și, indirect, declanșarea celui de-al doilea război, s-a aflat la originea tuturor regimurilor comuniste venite la putere în a doua jumătate a secolului.

Scurtă istorie... prezintă factorii, socotiți de autor preponderent politici, care au dus la izbucnirea Revoluției din 1917; relatează cum a dat Lenin lovitura de stat și a pus mîna pe putere; descrie războiul civil dintre albi și roșii, foametea din 1921 și consolidarea statului bolșevic; arată că stalinismul își are sursa în doctrina lui Lenin și susține că actele comuniștilor au avut, în mare parte, un specific rusesc, nefiind importate din Vest.

STÉPHANE COURTOIS (coordonator)

Cartea neagră a comunismului. Crime, teroare, represiune.

Traducere din franceză de
Ileana Busuioc, Maria Ivănescu, Doina Jela Despois,
Emanoil Marcu, Brînduşa Prelipceanu,
Luana Schidu, Daniela Ştefănescu

Apărută la Paris în momentul aniversării a 80 de ani de la Revoluția bolșevică, *Cartea neagră a comunismului* scrisă de un colectiv de cunoscuți istorici francezi (dintre care trei marxiști!) a provocat un veritabil tumult în rîndurile intelectualității și mass-mediei franceze. Șocul a fost determinat de o cifră și de corolarul ei — compararea comunismului cu nazismul. În introducerea volumului, Stéphane Courtois face macabrul bilanț al victimelor unor regimuri care au transformat « genocidul de clasă » în sistem de guvernare: 20 de milioane în URSS, 65 milioane în China (ceea ce-l transformă pe Mao în cel mai mare ucigaș al istoriei), 2 milioane în Coreea de Nord, 1 milion în Europa de Est... în total, aproape 100 de milioane de morți. Lucrarea istoricilor francezi, bazată nu pe opinii, ci pe fapte, devine astfel dosarul acuzării într-un simbolic « proces al comunismului » similar celui intentat la Nürnberg nazismului.

Cartea neagră este considerată prima sinteză istorică *integrală* asupra comunismului mondial. Cele peste 800 de pagini cuprind o istorie completă a URSS și analizează, rînd pe rînd, activitatea criminală a Kominternului, destinul Europei de Est, specificitatea comunismului asiatic, modalitățile și derivele sistemului în lumea a treia.

ARKADI VAKSBERG

Hotel Lux. Partidele frățești în slujba Internaționalei Comuniste

Traducere din franceză de
Mihaela Zoicaș

Scriitorul Arkadi Vaksberg — autorul unei faimoase biografii a lui Vîșinski — a dat acestei extraordinare cărți-document numele celebrului hotel din Moscova în care primeau directive și uneori erau cazați colaboratorii Kominternului din afara URSS, mulți racolați încă din 1919 pentru cauza revoluției mondiale. Numărul acestor colaboraționiști, care fuseseră aleși cu grijă, exploatîndu-li-se cele mai intime amănunte biografice, a atins cîteva mii. Prin anii '30, în fruntea plutonului se afla o figură mitică — bulgarul Gheorghi Dimitrov —, în umbra căreia Stalin a pus la punct o formidabilă rețea de control și distrugere, cu ramificații ce convergeau spre NKVD. În același pluton au intrat nu numai membri marcanți ai « partidelor frățești », ci și scriitori cunoscuți, nenumărați occidentali din țări prospere, cu solide tradiții democratice...

Ce forțe obscure i-au împins pe toți acești oameni să devină agenți ai Internaționalei a III-a, să facă spionaj pentru Moscova, să organizeze sabotaje, să-și predea rudele sau prietenii unui sistem exterminator? Ca să răspundă la această întrebare, Vaksberg s-a adîncit în arhivele, încă bine păzite, ale sistemului sovietic. Cercetările sale, la care s-au adăugat mărturii ale supraviețuitorilor, aruncă o lumină inedită asupra istoriei comunismului. Aceasta e recompusă din mici istorii de vieți omenești al căror bilanț, fie că a fost vorba de ucigași, nebuni sau idealiști naivi, s-a dovedit la fel de impur.